

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN KAZANÇ
KALİTESİNİN ÖLÇÜLMESİ**

DOKTORA TEZİ

ELİF BEZİRGAN

BALIKESİR, 2022

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN KAZANÇ
KALİTESİNİN ÖLÇÜLMESİ

DOKTORA TEZİ

ELİF BEZİRGAN

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. ŞAKİR SAKARYA

BALIKESİR, 2022

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün İşletme Anabilim Dalı'nda 201712508005 numaralı Elif Bezirgan'ın hazırladığı `Türk Bankacılık Sektörünün Kazanç Kalitesinin Ölçülmesi` konulu DOKTORA tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 09/02/2022 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ ile karar verilmiştir.

Üye (Başkan): Prof. Dr. Niyazi KURNAZ

İmza

Üye (Danışman): Prof. Dr. Şakir SAKARYA

İmza

Üye: Doç. Dr. Sinan AYTEKİN

İmza

Üye: Doç Dr. Suat KARA

İmza

Üye: Doç. Dr. Nida ABDİOĞLU

İmza

15/02/2022

Enstitü Onayı

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

11/02/2022

İmza

Elif BEZİRGAN

ÖNSÖZ

Öncelikle doktora öğrenimim boyunca, bana bir arkadaş gibi yaklaşan, hiçbir konuda desteğini esirgemeyen, beni anlamasının güvenini her daim hissettiğim danışman hocam sayın Prof. Dr. Şakir Sakarya'ya ilgisinden ve katkılarından dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez izleme komitemde bulunan ve değerli fikirleriyle çalışmama katkıda bulunan sayın Doç. Dr. Sinan Aytekin ve Doç. Dr. Suat Kara hocalarıma çok teşekkür ederim. Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde, her türlü destek ve katkıyı veren değerli hocam Arş. Gör. Tahsin Liceli'ye teşekkür ederim. Bana manevi güç olan, aynı zamanda bankacılık sektörü ve raporlamaları hakkında desteğini esirgemeyen dostum, Müfettiş Kevser Biçici'ye teşekkürlerimi sunarım.

Öğrenim hayatım boyunca varlıkları ile neşe kaynağım olan oğullarım Nihat ve Çağan'a sevgiyle teşekkürlerimi sunarım. Akademik deneyiminin yanında, hayatımın her alanında yanımda olan, bana güç veren, yol arkadaşım, değerli eşim Muammer Bezirgan'a teşekkürü bir borç bilirim.

BALIKESİR, 2022

Elif BEZİRGAN

ÖZET

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN KAZANÇ KALİTESİNİN ÖLÇÜLMESİ

BEZİRGAN, Elif

Doktora, İşletme Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Şakir SAKARYA

2022, 186 Sayfa

Kazançların kalitesini tanımlamak zordur ve bunu ölçmek için kesin kriterler bulunmamaktadır. Kazanç kalitesini değerlendirirken dikkate alınabilecek pek çok faktör vardır. Bu çalışmanın amacı, kazanç kalitesinin, bu çok boyutlu doğası göz önüne alınarak, farklı amaçlara yönelik olarak kullanılan kazanç modellerini bir araya getirmek suretiyle Türk bankacılık sektörünün kazanç kalitesinin analiz edilmesidir. Bu bağlamda kazançlar, muhasebe esaslı (tahakkuk kalitesi, kalıcılık, öngörülebilirlik, pürüzsüzlük) ve piyasa esaslı (muhafazakârlık, değer ilişkisi ve zamanlılık) modeller olmak üzere iki ana başlık altında ele alınmıştır. TBB ve BDDK'nın internet sitelerinden elde edilen, 2010Q1-2020Q2 dönemleri arasında, çeyrek dönem finansal tablolarındaki verilerin panel veri seti haline getirilerek kullanıldığı çalışmada, muhasebe esaslı modeller için, Türk bankacılık sektöründe aktif olarak faaliyet gösteren 26 banka verileri kullanılırken, piyasa esaslı modellerin analizi için piyasa verilerine ulaşılabilen 9 adet banka araştırma kapsamında incelenmiştir. Kazanç kalitesini belirleyen yedi unsur tespit edilmiş ve her unsur için ayrı bir ölçüm modeli geliştirilerek analiz edilmiştir. Sonuç olarak, elde edilen bulgulara göre, Türk bankacılık sektörünün tahakkuk kalitesinin düşük olduğu, kalıcı kazançlara sahip olmadığı, buna karşın; yüksek ölçüde öngörülebilirliğe sahip kazançlara sahip olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca, bankaların kazançlarını pürüzsüz gösterme eğilimlerinin bulunduğu, zamanlılık konusunda yıllar bazında artan bir iyileşme yaşandığı ve muhafazakar bir yapıya sahip olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kazanç kalitesi, Kazanç Kalıcılığı, Kazanç Zamanlılığı, Kazanç Öngörülebilirliği.

ABSTRACT

MEASURING OF EARNINGS QUALITY OF TURKISH BANKING SECTOR

BEZİRGAN, Elif

Doctor of Philosophy, Department of Business

Advisor: Prof. Dr. Şakir SAKARYA

2022, 186 pages

It is not easy to identify the quality of earnings and there are no exact criteria to do this. But, there are so many factors to take the quality of earnings into account. The purpose of this study is to analyze the quality of earnings in Turkish banking sector by gathering of earnings' models which is used for different goals and also by considering of its multidimensional nature. In this sense, earnings has been handled under two main topic which are accounting-based (accrual quality, consistency, predictability, smoothness) and sector-based models (conservatism, value relevance and timeliness). In the scope of research, for accounting-based side, taken 26 Turkish Banks which are active on Turkish banking sector, and on the other hand for sector-based side 9 Turkish banks published their own sector data. Also, on the study, the panel datasets in financial tables, are taken from websites of TBB and BDDK, are included in the scope of 2010-01 and 2020-02 quarters. We identified seven facts which are determined the quality of earnings by developed new measurement models for each one. Consequentially, according to the findings, it is possible to say that the accrual quality of Turkish banking sector is low, they have no persistence earnings, however, have predictable earnings to a large extent. Also, Turkish banks have tendency to show their earnings as smoothing. About timeliness, there has been an increasing improvement over the years and was found to be conservative.

Keywords: Earnings Quality, Earnings Persistence, Earnings Timeliness, Earnings Predictability.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	2
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Varsayımları	4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.6. Tanımlar	5
2. İLGİLİ ALANYAZIN	6
2.1. Kuramsal Çerçeve	6
2.1.1. Bankacılık Sistemi ve Türk Bankacılık Sektörü	6
2.1.1.1. Türk Bankacılık Sektörünün Tarihçesi	8
2.1.1.2. Bankacılık Sektörünün Önemi ve Fonksiyonları	11
2.1.1.3. Türk Bankacılık Sektöründe Banka Türleri	13
2.1.1.3.1. Mevduat Bankaları (Ticari Bankalar)	13
2.1.1.3.2. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	14
2.1.1.3.3. Katılım Bankaları.....	15
2.1.1.4. Türk Bankacılık Sektörünün Mevcut Görünümü.....	18
2.1.1.5. Türk Bankacılık Sektörü Bilanço Yapısı	26
2.1.1.6. Türk Bankacılık Sektörünün Kazanç Yapısı	28
2.1.1.7. Bankacılık Sektörü Kazanç Göstergeleri	32
2.1.1.7.1. Aktif Karlılığı (AKO)	33
2.1.1.7.2. Özkaynak Karlılığı (ÖK)	34

2.1.1.7.3. Net Faiz Marjı	35
2.1.1.7.4. Faiz Dışı Gelirler/ Toplam Aktifler Oranı	36
2.1.1.8. Bankaların Kazançlarını Etkileyen Faktörler	36
2.1.1.8.1. İçsel Faktörler	37
2.1.1.8.1.1. Sermaye Yeterliliği	38
2.1.1.8.1.2. Likidite	40
2.1.1.8.1.3. Aktif Büyüklüğü (Banka Büyüklüğü)	42
2.1.1.8.1.4. Aktif Kalitesi	43
2.1.1.8.1.5. Mevduat	45
2.1.1.8.1.6. Banka Mülkiyeti	46
2.1.1.8.1.7. Takipteki Krediler	47
2.1.1.8.2. Dışsal Faktörler	50
2.1.1.8.2.1. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH)	50
2.1.1.8.2.2. Faiz Oranı	50
2.1.1.8.2.3. Enflasyon	51
2.1.2. Kazanç Kalitesinin Kavramsal Analizi	52
2.1.2.1. Kazanç Kavramı ve Önemi	52
2.1.2.2. Kazanç Kalitesi Kavramı	53
2.1.2.3. Kazanç Kalitesinin Önemi	56
2.1.2.4. Finansal Raporlama Kalitesinin Bir Belirleyicisi Olarak KK	57
2.1.2.5. Kazanç Kalitesi ve Kazanç Yönetimi İlişkisi	58
2.1.2.6. Kazanç Kalitesi Modelleri	61
2.1.2.6.1. Muhasebe Esaslı Modeller	64
2.1.2.6.1.1. Tahakkuk Kalitesi	64
2.1.2.6.1.2. Kalıcılık (Sürdürülebilirlik)	67
2.1.2.6.1.3. Öngörülebilirlik	68
2.1.2.6.1.4. Pürüzsüzlük	69

2.1.2.6.2. Piyasa Esaslı Modeller	70
2.1.2.6.2.1. Muhafazakârlık	71
2.1.2.6.2.2. Değer İlişkisi	72
2.1.2.6.2.3. Zamanlılık	74
2.1.2.7. Kazanç Kalitesini Etkileyen Faktörler	75
2.1.3. Bankacılık Sektöründe Kazanç Kalitesi	78
2.1.3.1. Muhasebe Modellerinin Bankacılık Açısından Değerlendirilmesi ...	80
2.1.3.1.1. Tahakkuk Kalitesi	80
2.1.3.1.2. Kalıcılık	83
2.1.3.1.3. Öngörülebilirlik	83
2.1.3.1.4. Pürüzsüzlük	84
2.1.3.2. Piyasa Modellerinin Bankacılık Açısından Değerlendirilmesi	85
2.1.3.2.1 Muhafazakârlık	85
2.1.3.2.2. Değer İlişkisi	86
2.2. İlgili Araştırmalar	89
3. YÖNTEM	106
3.1. Araştırmanın Modeli	106
3.2. Evren ve Örneklem	113
3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri	113
3.4. Verilerin Toplama Süreci	113
3.5. Verilerin Analizi	114
4. BULGULAR VE YORUMLAR	117
4.1. Yatay Kesit Bağımlılığının Test Edilmesi	117
4.2. Panel Birim Kök Analizi	120
4.3. Muhasebe Esaslı Modellerin Ölçümü	126
4.3.1. Model-1: Türk Bankacılık Sektörünün Tahakkuk Kalitesi Ölçümü	127
4.3.1.1. Model-1 Tahakkuk Kalitesi Tahmin Yöntemleri Tercihler	127
4.3.1.2. Model-1 Test Sonuçları	129

4.3.1.3. Model-1: Tahakkuk Kalitesi Regresyon Sonuçları	130
4.3.2. Model-2: Türk Bankacılık Sektörünün Kalıcılığının Ölçümü	132
4.3.2.1. Model-2: Kalıcılık için Tahmin Yöntemleri Arasında Tercihler	133
4.3.2.2. Model-2 Test Sonuçları	134
4.3.2.3. Model-2: Kalıcılığın Regresyon Sonuçları	135
4.3.3. Model-3: Türk Bankacılık Sektörünün Öngörülebilirliğinin Ölçümü	138
4.3.4. Model-4: Türk Bankacılık Sektörünün Pürüzsüzlüğünün Ölçümü	139
4.4. Piyasa Esaslı Modellerin Ölçümü	140
4.4.1. Model-5: Türk Bankacılık Sektörünün Muhafazakârlık Ölçümü	140
4.4.2. Model-6: Türk Bankacılık Sektörünün Değer İlişkisi	141
4.4.2.1. Model-6 için Tahmin Yöntemleri Arasında Tercihler	141
4.4.2.2. Model-6 Test Sonuçları	142
4.4.2.3. Model-6 Değer İlişkisi Regresyon Sonuçları	143
4.4.3. Model-7: Türk Bankacılık Sektörünün Zamanlılığı	145
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	147
5.1. Sonuçlar	147
5.2. Öneriler	157
KAYNAKÇA	159

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1. Türk Bankacılık Sektörü Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar	8
Çizelge 2. Katılım Bankalarının Seçilmiş Finansal Göstergeleri	17
Çizelge 3. Katılım Bankalarının Sektör İçindeki Payı	18
Çizelge 4. Türlerine Göre Banka ve Şube Sayıları.....	19
Çizelge 5. Türk Bankacılık Sektörü Sermaye Yapısı.....	21
Çizelge 6. Aktif Büyüklüklerine Göre Banka Sıralaması (Milyon ₺)	23
Çizelge 7. Türk Bankacılık Sektörü Yoğunlaşma Oranları (%).....	24
Çizelge 8. Türk Bankacılık Sektörü Derinlik Göstergeleri	25
Çizelge 9. Türk Bankacılık Sektörü Bilanço Yapısı	26
Çizelge 10. Türk Bankacılık Sektörü Gelir ve Gider Kalemleri (Milyon ₺)....	30
Çizelge 11. Literatürde Yer Alan Kazanç Kalitesi Tanımlamaları	55
Çizelge 12. Kazanç Kalitesini Etkileyen Faktörler	76
Çizelge 13. Kredi ve Diğer Alacakların Sınıflandırılması	81
Çizelge 14. Finansal Tabloların Yasal Sunum Süreleri.....	89
Çizelge 15. Literatür Taraması Özet Sonuçlar	105
Çizelge 16. Değişkenler ve Hesaplanma/Elde Edilme Şekilleri	115
Çizelge 17. Modellerde Kullanılan Değişkenler	116
Çizelge 18. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi Sonuçları	119
Çizelge 19. Model 1: Tahakkuk Kalitesi Modeli Birim Kök Testi	123
Çizelge 20. Model-2: Kalıcılık Modeli Birim Kök Testi Sonuçları.....	124
Çizelge 21. Model-3: Öngörülebilirlik Modeli Panel Birim Kök Testi	124
Çizelge 22. Model-4: Pürüzsüzlük Modeli Panel Birim Kök Testi Sonuçları	125
Çizelge 23. Model-5: Muhafazakârlık Modeli Panel Birim Kök Testi	125
Çizelge 24. Model-6: Değer ilişkisi Modeli Panel Birim Kök Testi	126
Çizelge 25. Model-1 Panel Veri Regresyon Analizi Tahminci Testleri.....	128
Çizelge 26. Model-1 Sabit Etkiler ile Tesadüfi Etkiler Arasında Seçim.....	128
Çizelge 27. Model-1 Test Sonuçları.....	129
Çizelge 28. Model-1 Driscoll ve Kraay Regresyonu Sonuçları	131
Çizelge 29. Model-1: Tahakkuk Kalitesi Modeli Kalıntı Sonuçları.....	132
Çizelge 30. Model-2 Panel Veri Regresyon Analizi Tahminci Testleri.....	133
Çizelge 31. Model-2 Sabit Etkiler ile Tesadüfi Etkiler Arasında Seçim.....	134
Çizelge 32. Model-2 Test Sonuçları.....	134

Çizelge 33. Model-2 : Kalıcılık Beck-Katz Tahmincisi Sonuçları.....	136
Çizelge 34. Model-2: Panel Birim Kök Analizi Kalıcılık Ölçümü	137
Çizelge 35. Model-3 için Kalıntıların Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları	139
Çizelge 36. Model-5 PD/DD Oranı Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları	140
Çizelge 37. Model-6 Panel Veri Regresyon Analizi Tahminci Testleri.....	141
Çizelge 38. Model-6 Sabit ile Rassal Etkiler Modeli Arasında Seçim.....	142
Çizelge 39. Model-6 Test Sonuçları.....	142
Çizelge 40. Model-6: Değer İlişkisi Regresyon Sonuçları.....	144
Çizelge 41. Model-7: Türk Bankacılık Sektörü Zamanlılığı.....	145
Çizelge 42. Yedi Modele İlişkin Buguların Özeti	146

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Türk Bankacılık Sektörü Bilanço Kalemleri Oranları (2020).....	22
Şekil 2. Bankaların Aktif Dağılımı.....	28
Şekil 3. Bankaların Pasif Dağılımı.....	28
Şekil 4. Faiz Kazançlar ve Faiz Dışı Kazançlar.....	29
Şekil 5. Türk Bankacılık Sektörü'nde Banka Göre Net Karları (Milyon ₺) ...	31
Şekil 6. Türk Bankacılık Sektörü Kazanç Yapısı.....	32
Şekil 7. Türk Bankacılık Sektörü Aktif Karlılıkları.....	33
Şekil 8. Türk Bankacılık Sektörü Özkaynak Karlılığı.....	34
Şekil 9. Türk Bankacılık Sektörünün Net Faiz Marjları.....	35
Şekil 10. Faiz Dışı Gelirler / Aktifler Oranı.....	36
Şekil 11. Türk Bankacılık Sektörü Sermaye Yeterliliği Oranları.....	39
Şekil 12. Bankacılık Sektörü Likidite Oranları (%).....	42
Şekil 13. Aktif Büyüklüğü (Milyon ₺).....	43
Şekil 14. Türk Bankacılık Sektörü Aktif Kalitesi.....	44
Şekil 15. Finansal Varlıklar/Toplam Varlıklar Oranı.....	45
Şekil 16. Mevduat / Toplam Aktifler (%).....	46
Şekil 17. Banka Mülkiyeti'ne Göre Aktif Karlılık Oranları.....	47
Şekil 18. Takipteki Kredi Oranları.....	48
Şekil 19. Kredi Değişim Şekli.....	49
Şekil 20. Kazanç Kalitesi ve Kazanç Yönetimi İlişkisi.....	60
Şekil 21. Kazanç Kalitesi Ölçüm Yöntemleri.....	63
Şekil 22. Kazanç Bileşenleri.....	66
Şekil 23. Bankacılık Sektörünün Kazanç Kalitesi Bileşenleri.....	79

KISALTMALAR LİSTESİ

A.Ş.	: Anonim Şirketi
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKO	: Aktif Karlılık Oranı
B3	: Brezilya, Borsa ve Balçao
BDDK	: Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu
BİST	: Borsa İstanbul
BZK	: Beklenen Zarar Karşılığı
BZKG	: Beklenen Kredi Zararı Karşılığı Giderleri
EFT	: Elektronik Fon Transferi
FDG	: Faiz Dışı Gelirler
GSYH	: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
GSYHO	: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla Büyüme Oranı
GUD	: Gerçeğe Uygun Değer
HSYO	: Hedef Sermaye Yeterlilik Oranı
İSO	: İstanbul Sanayi Odası
KAP	: Kamuyu Aydınlatma Platformu
KSE	: Kore Menkul Kıymetler Borsası
KSS	: Kurumsal Sosyal Sorumluluk
LLP	: Loan Loss Provision
LSE	: Londra Menkul Kıymetler Borsası
LVO	: Likit Varlıkların Toplam Aktiflere Oranı
LYO	: Likidite Yeterlilik Oranı
NBD	: Net Bugünkü Değer
NFM	: Net Faiz Marjı
NSAS	: Nijerya Muhasebe Standartları Beyan
ÖFK	: Özel Finans Kurumları
ÖK	: Özkaynak Karlılığı
SYO	: Sermaye Yeterliliği Oranı
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TBS	: Türk Bankacılık Sistemi
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

TDK	:	Türk Dil Kurumu
TFRS	:	Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TKKB	:	Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TL	:	Türk Lirası
TMSF	:	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TÜFE	:	Tüketici Fiyat Endeksi
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
UFRS	:	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UMS	:	Uluslararası Muhasebe Standardı
UVYK	:	Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar
SPK	:	Sermaye Piyasası Kurulu
YP	:	Yabancı Para

1. GİRİŞ

Halka açık raporlanan muhasebe verileri, geniş bir kullanıcı yelpazesi için geniş çaplı sermaye piyasası uygulamalarına sahiptir. Yanlış yorumlanmış veya yanıltıcı muhasebe bilgileri yetersiz kaynak tahsisi sağlayabilir, karar sürecini engelleyebilir ve yatırımcının güvenini zedeleyebilir. Bununla birlikte, sermaye piyasası katılımcılarının ve yönetimlerin muhasebe takdirine göre iletilen ince ipuçlarını kullanmasının yanı sıra raporlanan kazançların kalitesi, düzenleyiciler ve muhasebe araştırmacıları tarafından önemli bir ilgiyi tetiklemiş ve sonuçta kazanç kalitesini inceleyen bir araştırma yapısı ortaya çıkmıştır (Romanus, 2007, s. 1). Kazanç kalitesi kazançların çok boyutlu tanımlayıcı bir özelliğidir ve aynı zamanda bir işletmenin faaliyet hedeflerine ulaşmadaki başarısını değerlendirmek için kullanılan bir ölçüdür (Pangaribuan, 2019, s. 4). Bu bağlamda kazanç tutarları işletmenin mevcut performansını doğru bir şekilde yansıtan, gelecekteki işletme performansının iyi bir göstergesi olan ve işletmenin mevcut değerliliğini değerlendirmek için iyi bir özet ölçüttür (Dechow ve Schrand, 2004). Bu ölçütler, literatürde muhasebe esaslı ve piyasa esaslı olarak iki temel bölümde incelenmektedir. Muhasebe esaslı modeller, tahakkuk kalitesi, kalıcılık, öngörülebilirlik ve pürüzsüzlük olmak üzere dört modelden oluşurken; piyasa esaslı modeller muhafazakarlık, değer ilişkisi ve zamanlılıktan oluşmaktadır. Bu niteliklere sahip olan kazançların yüksek kalitede olma ihtimali yükselmektedir Aksi halde kazanç kalitesi düşük olarak değerlendirilecektir.

Bankacılık sektörü yüzyıllardır yerli ve yabancı ekonomik refah sütunlarından birini oluşturmaktadır. Bununla birlikte bankacılık sektörü, ekonomik sistemin başarılı ya da başarısız olmasında hayati bir rol oynayan finansal sistemin önemli mali unsurlarından biridir (Ugbede vd., 2013, s. 3). Bankacılık sektörünü modern ekonominin yaşam çizgisi olarak ifade etmek yanlış olmayacaktır. Bu sektör finansal aracı olarak önemli bir rol üstlenmektedir. Diğer bir ifadeyle kaynakların

verimli birimlere tahsis edilmesi yoluyla ekonomik büyümeyi tetikleyen unsur görevini üstlenmektedir.

Her sektörde olumsuz sonuçlar yaratması muhtemel olduğu gibi, bankacılık sektöründe de, kazanç kalitesinin düşüklüğü banka istikrarını, pazarın banka değerlemesini ve kredi kalitesini azaltabilmektedir (Jin, Kanagaretnam ve Liu, 2018, s.163). Örneğin, Lehman Brothers'ın 15 Eylül 2008 tarihinde iflasını açıklamasıyla 613 Milyar USD borcu ile ABD tarihinin en büyük iflası meydana gelmiştir. Bununla beraber The Bear Stearns Companies, Inc. ABD merkezli uluslararası bankacılık ve finansal hizmetler alanında faaliyet gösteren bir şirketti. 1923 yılında kurulmuş olup 2008 ekonomik krizi nedeniyle JPMorgan Chase'a satılmış ve 2010 yılında tamamen kapanmıştır. Bu kuruluşların ortak özellikleri, Wall Street'teki en "itibarlı yüksek", "saygıdeğer" ve "dayanıklı" bankalar olarak tanımlanmasıdır. Her iki banka da kullanıcıları mali sağlıklarına ilişkin finansal bilgileri yanlış yönlendiren düşük kaliteli finansal raporlama ile yargılanmıştır. Bu örneklere de Türkiye'de İmar Bankası eklenebilir. Bu gelişmeler, bankaların raporlamış oldukları kazançlarının güvenilirliğinin, niteliğinin ve kalitesinin sorgulanmasına dair önemi açıkça göstermektedir.

1.1. Araştırmanın Problemi

Bu çalışmanın temel problemini Türk Bankacılık Sektörü'nün kazanç kalitesinin ölçülmesi oluşturmaktadır. Yapılan literatür araştırmasında, Türkçe literatürde ve Türk bankacılık sektörü üzerine gerçekleştirilen böyle bir çalışmaya rastlanmamıştır. Türk literatüründe kazanç kalitesi ile ilgili yok denecek sayıda az çalışma bulunmakla beraber, bankaların kazanç kalitesini ölçmeye yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Öte yandan uluslararası yazında kazanç kalitesini ölçmeye yönelik olarak çok sayıda çalışma geliştirilmiş, ancak kazanç kalitesine ait göstergelerin tamamını bir arada değerlendirmeye yönelik çalışma sayısı sınırlı kaldığı gözlemlenmiştir. Türkiye'de finansal sistemin en önemli unsuru olarak nitelendirilebilecek olan bankacılık sektörünün sürdürülebilir finansal istikrarın devamı için kazanç kalitesinin önemi açıktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu tezin amacı kazanç kalitesinin çok boyutlu doğası göz önüne alınarak, farklı amaçlara yönelik olarak kullanılan kazanç kalitesi modellerini bir araya getirmek suretiyle Türk bankacılık sektörünün kazanç kalitesinin analiz edilmesidir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Kazanç tutarları piyasadaki içsel ve dışsal değişimlerin etkisinin en hızlı hissedildiği değişkendir. Ayrıca karar vericiler tarafından kullanılan en özet, toplu ve en önemli finansal performans ölçütlerinden biridir. Kazançlar, hem şirket değerlemesi hem de yönetim performansı değerlendirme amacıyla kullanılır. Kazanç kalitesi teriminin, kullanıcıların daha iyi kararlar alma olasılığı ile bağlantılı olduğu söylenebilir.

Bununla birlikte, “kazanç kalitesinin varlığı”, mevcut muhasebe düzenlemelerine uydulduğu ve tespit edilmesi durumunda, işletmenin finansal tabloların kullanıcıları (finansal analistler dahil) tarafından daha düşük bir notlandırılmaya neden olabilecek herhangi bir önemli unsuru gizlemediği şeklinde anlaşılabilir (Michalak, Waniak-Michalak ve Czajor, 2012, s. 64). Bankacılık sektörü faaliyet alanları itibariyle ‘güven kurumları’ olarak nitelendirilen şirketler olmaları nedeniyle birçok kişi ve kuruluşa karşı hukuksal sorumlulukları olan bir yapıda kurulmuşlardır. Türkiye’de konsolide rakamlar incelendiğinde bankacılık sektörünün doğrudan veya dolaylı bir şekilde finansal siteminin yaklaşık %95’ini kontrol ettiği görülmektedir. Dolayısıyla finansal sistemin dinamikleri açısından bankacılık sektörünün faaliyetleri sürekli ve dikkatli bir şekilde izlenmelidir (Sakarya ve AYTEKİN, 2013, s. 100). Bu bağlamda bu kurumların kazanç kalitelerinin ortaya konulması önem arz etmektedir.

Bankaların ülke ekonomisinde oynadığı önemli role ek olarak, Türkiye’de bankaların kazanç kalitesini ölçmek ve bu konuyu açıklayan belirleyici faktörleri incelemek en az iki açıdan önem taşımaktadır. Birincisi, nispeten homojen bir sektöre odaklanmak, kazanç kalitesi modellerinde diğer kesitsel farklılıkların

belirleyicileri üzerinde kontrolü kolaylaştırır ve çıkarımların ampirik analizlerden elde edilen güvenilirliğini artırır. Ayrıca, tek bir tahakkuk üzerine odaklanmak (kredi zararı karşılıkları), kazanç kalitesinin daha doğru bir şekilde değerlendirilmesine olanak sağlar. İkincisi, bankacılık çok kârlı bir sektör olarak kabul edilmektedir. Bu yüksek kârlılık düzeyleri, kazancı çarpıtmaktan yarı kazanç elde edilmesi için fırsatlar ve teşvikler sağlamaktadır. Genel olarak, bu nedenler, bankacılık sektörüne odaklanmanın kazanç kalitesini ülkemizde daha da yakından incelemek için önem arz etmektedir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Tez yazımı gerçekleştirilirken, çalışmada kullanılan ve bankalar tarafından 3 aylık dönemlerde sunulan raporların doğruluğu ve güvenilirliği, dönemler arasında istikrarsızlığının olmadığı ve hatasız şekilde temin edildiği, el değiştiren bankaların aynı doğrultuda olan amaca hizmet ettiği varsayılmaktadır. Gözleme dahil edilen her bankanın Türk Bankacılık Sisteminin bir unsuru olduğu, bununla birlikte çalışmada kullanılan gözlem sayılarının ve banka sayılarının Türkiye genelini yansıttığı ve yeterli sayıda olduğu varsayılmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu tez çalışmasında bankaların kazanç kalitesi 2 ana bölümde incelenmektedir. Muhasebe esaslı ve piyasa esaslı modeller olarak ölçülen bu iki ana bölümden muhasebe esaslı olan modeller, isminden de anlaşılacağı üzere bankaların muhasebe verilerinden yararlanılarak ölçülürken, piyasa esaslı ölçümlerde piyasa verilerinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda halka açık olmayan bankaların piyasa verilerine ulaşamaması nedeniyle, piyasa esaslı modellerin ölçümünde banka sayısı 9 ile sınırlı kalmaktadır. Bu sayı muhasebe esaslı bankalar için 26 adettir. Dolayısıyla her iki yöntemle göre tüm bankaların çalışmaya dahil edilememiş olması çalışmanın temel sınırlılığını oluşturmaktadır.

1.6. Tanımlar

Çalışmada sıklıkla kullanılan terimlerinin bazılarının tanımlamaları aşağıda yer almaktadır:

Mevduat Bankası: En yaygın banka türü olup, mevduat kabul etmek ve kredi kullandırmak suretiyle faaliyet gösteren kuruluştur (Pınar ve Erdal, 2021, s. 221).

Kazanç Kalitesi: Raporlanan kazançların, bir işletmenin faaliyet temelini gösterme derecesidir (Chan vd., 2011).

Katılım Bankası: İslami hukuk sistemine paralel olarak düzenlenmiş, çalışma ilkelerini islami kaynaklara dayandıran bankacılık türüdür (Kalaycı, 2013, s. 51).

Kredi: Bankacılıkta, geri ödeyeceği konusunda güven duyulan gerçek ya da tüzel kişilere nakdi veya gayrinakdi bir itibarın, geri alınmak kaydıyla, bir bedel (faiz, komisyon) karşılığında belirli bir süre için verilmesi veya bir hizmet tahahhüdünün garanti edilmesidir (Şakar, 2015, s. 2).

Beklenen Zarar Karşılığı: Kredi zararlarının, ilgili temerrüt risklerine göre ağırlıklandırılmış ortalamasıdır (Avul, 2018, s. 3).

Kalıcılık: Mevcut kazançların gelecekte ne ölçüde devam edeceğini veya tekrarlanacağını ölçen bir kavramdır (Eliwa, 2015, s. 32).

Muhafazakârlık: Kar-zarar ile ilgili bilgilere oldukça tedbirli yaklaşmayı esas alan bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır (Gör ve Tekin, 2018, s. 14).

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

Çalışmanın kuramsal çerçeve bölümü üç ana başlıktan oluşmaktadır. Birinci bölümde Türk bankacılık sistemi ve sektörün genel görünümü hakkında güncel bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde kazanç kalitesinin kavramsal analizi detaylı olarak incelenmiş olup üçüncü bölümde de bankacılık sektöründe kazanç kalitesi ölçümüne ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

2.1.1. Bankacılık Sistemi ve Türk Bankacılık Sektörü

Günümüzde finansal sistem içinde, banka işletmeleri, faktöring şirketleri leasing şirketleri, kiralama şirketleri ve sigorta şirketleri gibi çok sayıda firma faaliyet göstermektedir. Bu çeşitlilik içinde bankalar, finansal sektörün toplam aktif büyüklüğü içinde yaklaşık %89 pay ile ilk sırada yer almaktadır. Bu açıdan bakıldığında bankaların, finansal sistem içerisinde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir (Altınırmak ve Gül, 2019, s. 222). Bankalar Türk finansal sistemindeki öneminin yanısıra tüm ekonomiyi etkileyen büyük bir sektördür (Coşkun, vd., 2012, s. 27). Günümüzde bankaların fonksiyonları çok çeşitlenmiş olduğundan tam bir tanım yapmak zordur. Genel olarak banka, mevduat toplayarak kredi veren finansal kuruluş olarak tanımlanabilir (Pınar ve Erdal, 2013, s. 2010). Bankanın başka bir tanımı; para, kredi ve sermaye konularına giren her türde ve çeşitteki işlemleri gerçekleştiren ve düzenleyen özel ya da kamusal kişiler ile işletmelerin bu alandaki her türlü gereksinimlerini karşılama faaliyetlerini temel uğraş konusu olarak seçen bir ekonomik birimdir (Bezirgan, 2015, s. 6). Başka bir ifadeyle bankalar, mevduat kabul eden ve bu mevduatı en verimli şekilde kredi işlemlerinde kullanan, faaliyetlerinin esas konusu düzenli bir şekilde kredi almak ya da kredi vermek olan ekonomik kuruluşlardır (Takan ve Boyacıoğlu, 2011, s. 2;

Doğan, 2015, s. 3). Bankaların diğer finansal kuruluşlar arasında ayrı bir önemi vardır. Bunun nedeni bankacılık sisteminin kaydı para yaratabilmesidir. Bu özellik, para politikası uygulamaları açısından önemli bir unsur teşkil etmektedir (Pınar ve Erdal, 2013, s. 2010) ve bankaların bu özellikleri aynı zamanda onları en sıkı denetlenen kuruluşlar haline getirmektedir (Dinç, 2017, s. 18).

Türkiye’de, özellikle Batı ülkelerindeki gibi, banka dışı finansal araçların gelişmemiş olması nedeniyle bankalar, finansal sistemin temel taşıını oluşturmakta ve ekonominin işleyişi, halkın tasarruflarının toplanması ve bunların kullanım alanlarına dağıtılması açısından önemli rol oynamaktadır (Takan ve Boyacıoğlu, 2011, s. 3). Bu bağlamda bankalar para piyasasının temel ve en önemli kurumlarıdır (Sarıaslan ve Erol, 2008, s. 19; Alkan, 2014, s. 59) ve Türk bankacılık sistemi başarılı performansı, ekonomik aktivitelerin finansmanı ve parasal aktarım düzeneği ile dinamik çalışmasını devam ettirmekle beraber bankacılığın yenilikçiliğini hızla benimseyen agresif bir yapıya sahiptir (Güngör, 2019, s. 43).

Türk bankacılık sektörü günümüzde çağdaş bankacılığın gereklerini yerine getiren, güçlü sermaye yapısına sahip, özerk ve etkin düzenleyici ve denetleyici kurum ve üst kurullar gözetiminde, her geçen gün gelişmeye devam eden bir sektördür. Bunun yanında Türk bankacılık sistemi oligopolistik bir piyasa yapısına sahiptir (Demir, 2016, s. 18). Piyasada hakimiyetin belli bankalarda olması, sistematik öneme sahip kuruluşların oluşmasına sebep olmakla beraber piyasanın riske karşı duyarlılığını arttıran bir faktör olarak önem taşımaktadır.

Sektörün gelişimindeki en önemli faktörlerden birisi de risk ve performans kontrolünde önemli rol oynayan düzenleyici/denetleyici kurumların etkinliğidir. Bankanın daha verimli ve etkin çalışmasına dair daha önceden belirlenen hedeflere ulaşma derecesi, üst yönetim tarafından belirli aralıklarla sürekli olarak denetlenmektedir. Bu denetim verilerine performans değerleme ile ulaşılır. Türkiye için bütün bankacılık sistemini denetleyen merkezi kurul ve kurumlara örnek olarak TCMB, TBB, BDDK ve TMSF gösterilebilir. Bu kurumların kuruluş amacı ve görevleri Çizelge 1’de özetlenmektedir (Erol, 2019, s. 20):

Çizelge 1. Türk Bankacılık Sektörü Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar

Kurum	Kuruluş Amacı	Görev Tanımı
TCMB, 1930	Fiyat istikrarını sağlamak amacıyla kurulmuştur.	TBS'nin para ve kur politikalarının düzenlenmesi, kâğıt para dolaşımının sağlanması ve kontrolünden sorumludur.
TBB, 1958	Amacı bankaların hak ve menfaatlerini savunmak, bankacılık sisteminin büyümesi, sağlıklı olarak çalışması, rekabet gücünün artırılması amacıyla çalışmak, haksız rekabetin önlenmesi için gerekli kararları almak / alınmasını sağlamak, uygulamak ve uygulanmasını talep etmektir.	BDDK'nın görüşleri çerçevesinde Türk bankacılık sisteminin gelişmesine katkı sağlamak ve kararlar almak, etik ilkeleri tespit etmek, ilgili kuruluşlara tavsiye niteliğinde kararlar sunmak, ülke çapında bankacılığın temsilini yürütmek ve kamuoyunu aydınlatmak gibi birçok görevi üstlenmektedir.
TMSF, 1983	TCMB bünyesinde tasarruf mevduatını sigorta etmek üzere kurulmuştur	Mevduat sigortacılığı, banka çözümlene, geri kazanım ve olağanüstü hal kapsamında yürütülen kayyumluk faaliyetlerinden sorumludur.
BDDK, 2000	Finansal piyasalardaki denetim sisteminin etkinliğini artırmak amacıyla kurulmuştur.	Denetime tabi kuruluşların faaliyetlerini denetlemek, kredi sisteminin etkin çalışmasını sağlamak, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunması için çaba göstermek, finansal piyasaların gelişmesi ve istikrarı için faaliyetlerde bulunmaktan sorumludur.

Kaynak: Erol, F. (2019). *Bankaların iflas riski üzerinde etkili olan faktörlerin önem derecelerinin belirlenmesi: Türk bankacılık sektörünün iflas risklilikleri üzerine karşılaştırmalı bir analiz.* Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi. Zonguldak.

2.1.1.1. Türk Bankacılık Sektörünün Tarihçesi

Bankacılığın tarihsel gelişimi para kavramının gelişimiyle paralelik göstermektedir. Paranın fonksiyonları arttıkça, bankacılık da gelişme katederek günümüzdeki modern şeklini almıştır (Takan ve Boyacıoğlu, 2011, s. 1). Günümüze kadar pek çok süreçten geçen sektör birçok gelişme katetmiş, bu gelişim sürecinde pek çok sıkıntılar yaşamış ve bu sıkıntılardan bazıları ekonomiyi de etkileyecek boyutlara gelerek krizlere yol açmıştır (Aloğlu, 2005, s. 87).

Günümüzde gerçekleştirilen bankacılık işlemlerinin 19. yy'a kadar bankerler ve sarraflar tarafından yapıldığı görülmektedir. Türk bankacılık tarihinde günümüzdeki bankacılık işlemlerinin yapıldığı ilk banka Osmanlı İmparatorluğu döneminde 1856 yılında İngiliz ve Fransız ortak sermayeli ve banknot çıkarma yetkisine de sahip olan Osmanlı Imperial Bankası'dır. Ulusal sermaye ile kurulan ilk banka ise 1863 yılında kurulan Ziraat Bankası' dır (Kuzu, 2018, s. 32). İkinci

Meşrutiyet'in ilan edildiği 1908 yılından 1923 yılına kadar geçen süreçte toplam 24 tane milli banka kurulmuş olmasına karşın bunlardan sadece 14'ü Cumhuriyet döneminde faaliyetlerini sürdürebilmiştir (Erdem, 2008, s. 89). Cumhuriyet öncesi dönemde bankacılık işleriyle genellikle yabancılar ilgilenmiş ve Türkiye'de ulusal bankacılık sınırlı kalmıştır. Buna neden olarak Türk'lerin örf, adet ve dini gerekçeler gösterilmektedir (Sümer, 2013, s. 488).

Ulusal bankacılık dönemi olarak adlandırılan Cumhuriyet Dönemi sonrası 1923 ve 1932 yılları arasını kapsayan Türk bankacılığının tarihsel sürecine bakıldığında, yaşanan siyasi ve ekonomik gelişmeler ışığında dönemsel farklılıklar ve gelişmeler gösterdiği görülmektedir. İlgili dönem içerisinde özellikle Cumhuriyetin ilan edildiği yıldan 1980 yılına kadar uzanan bir süreçte Türk bankacılığının gelişim aşamaları büyük önem taşımaktadır (Dönmez, 2019, s. 5). Sektör bu dönemde göstermiş olduğu gelişimin yanısıra derin krizlerin de üstesinden gelmeye çalışmıştır. Yaşanan gelişmelere örnek olarak 1924 yılında ilk özel sermayeli banka olan Türkiye İş Bankası, Türkiye Sanayi ve Maden Bankası ve 1930 yılında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın (TCMB) kurulmuş olması gösterilebilir (Günel, 2018, s. 16). 1929'da yaşanan krizin etkisiyle dünya ülkelerinde devletin ekonomik hayata müdahalesine dayanan politika anlayışı Türkiye'de de etkisini göstermiştir. İzlenen bu strateji çerçevesinde Sümerbank (1933), Belediyeler Bankası (1933), Etibank (1935), Denizbank (1937), Halk Bankası ve Halk Sandıkları (1938), sanayi planlarında yer alan işletmelerin kurulması, işletilmesi ve finansman ihtiyacının karşılanması amacıyla, devlet tarafından 'özel amaçlı banka'statüsüyle kurulmuştur (Kandemir, 2015, s. 49). Sonraki 1945-1959 döneminde sanayileşme stratejisi olarak, daha önce izlenen iktisadi devletçiliğin yerini özel sektörün desteklenmesi yoluyla ekonomik kalkınmanın hızlandırılmasına yönelik politikalar almıştır. Bankacılık sektörüne yapılan yatırımların getirisi artmış ve beraberinde özel bankacılık hızla önem kazanmaya başlamıştır. Yapı ve Kredi Bankası, Garanti Bankası, Pamukbank, Akbank ve Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası gibi bankalar bu dönemde kurulmuştur. Bu gelişmelerin yanında 1958 yılında 7129 sayılı yeni bankalar yasası hazırlanarak TBB (Türkiye Bankalar Birliği) kurulmuştur. 1945-1960 yılları arasında bankacılık sektöründeki şube sayısında büyük bir artış görülmüş ve 405 olan şube sayısı 1759'a kadar çıkmıştır (Demir, 2016, s. 31).

1980 yılına kadar devlet kontrolünde ve kısıtlı mali araçlar ile hizmet veren bankacılık sektörü, 1980 yılından itibaren liberalleşme yönünde hızlı adımlar atılmasıyla araç zenginliğine kavuşmuş ve bu durum bankacılık denetimini ciddi olarak gündeme getirmiştir (Yetiz, 2016, s. 112). Türk ekonomisi için kırılma noktası sayılan 24 Ocak kararları Türk Bankacılığının gelişmesi açısından son derece önemlidir. Bu kararlar her alanda Türkiye’de köklü değişikliklere sebep olmuştur. Bu bağlamda kapalı bir ekonomiden dışa açık bir ekonomiye geçilmiş, ihracata dayalı büyüme politikası benimsenmiştir. Bu dönemde faizler serbest bırakılarak piyasada belirlenmesine imkan sağlanmış, yerli ve yabancı yeni bankaların kurulmasına fırsat verilerek rekabet artırılmış, Tek Düzen Hesap Planı uygulanmaya başlanarak tek ve ortak bir muhasebe sistemine geçilmiş, Sermaye Piyasası Kanunu yürürlüğe girmiş ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, TCMB bünyesindeki İnterbank (Bankalar arası Para Piyasası) kurulması sağlanmıştır (Sümer, 2016, 489).

1989 yılından sonra yüksek düzeylere ulaşan kamu sektörü finansman açıkları nedeniyle yüksek faiz ve yüksek enflasyon süreci ile karşı karşıya kalınmıştır. Artan bütçe açıklarının bir bölümünün Merkez Bankası aracılığıyla karşılanması enflasyon üzerinde baskı yaratırken diğer önemli bir bölümünün de iç borçlanma yoluyla karşılanmaya çalışılması mali kaynaklara olan kamu talebini artırmıştır (Kandemir, 2015, s. 53). 1994 yılı Türk finansal sektörü ve bankacılığı yönünden risklerin büyük ölçüde zarara dönüştüğü bir yıl olmuştur (Yetiz, 2016, s. 112). Yaşanan krizle faiz oranları rekor seviyelere yükselmiş, TL, yabancı paralar karşısında değer kaybetmiş, finansal sistem küçülmüştür. Sonraki dönemlerde 2001 yılında yaşanan ve sonrasında Latin Amerika’ya da yayılan Arjantin Krizi; ABD’de 11 Eylül saldırıları ile birlikte savaş göstergelerinin ortaya çıkışı, Amerikan Borsası’ndaki çöküş ve sonuç olarak ABD ekonomisindeki durgunluğun artmasının dışa açık politikalar uygulayan orta derecede gelişmiş ülkelerde olduğu gibi Türkiye’yi de olumsuz yönde etkilemiştir.

Türk bankacılık sektörü alanında yapılan yasal ve kurumsal düzenlemelerin değişen koşullara ve uluslararası standartlardaki gelişmelere uyumu için 1999’da yürürlüğe koyulan ve mevcut kanuna ek yenilikler içeren 4389 sayılı Bankalar Kanunu önemli bir diğer dönüm noktası olarak nitelendirilebilir. Bu kanunla

bankacılık sektörünün düzenleme, gözetim ve denetimi idari ve mali özerkliğe sahip Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)'na devredilmiştir.

Nisan 2001'de uygulanmaya başlanan "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" ekonominin dış şoklara direncinin artırılmasını, enflasyonun düşürülmesini, kamu borçlarının azaltılmasını, mali disiplinin sağlanmasını, yapısal reformların tamamlanmasını ve bankacılık sisteminin güçlendirilmesini amaçlamıştır (İbiş, Çatıkkaş ve Çelikdemir, 2018, s. 62). Ayrıca bankacılık sektörü ve reel sektör arasında güvenilir ve sağlam temellere dayanan bir ilişkinin oluşturulması da hedeflenmiştir. Bu nedenle, sadece bankacılık sektörü odaklı olan 'Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı' oluşturulmuştur. Bu program ile finansal ve yönetsel olarak bankacılık sektörünün düzenlenmesi ve böylece sağlam temellere dayanan, uluslararası standartlarla uyumlu, istikrarlı bir bankacılık sektörünün kurulması hedeflenmiştir (Günel, 2018, s. 24). Türk bankacılık sektörü tüm bu hedefler, önlemler ve deneyimler sonucunda zamanla daha sağlam bir yapıya oturmuştur. 2005 yılında 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu gelişmeyle birlikte bankacılık sektörü yeniden yapılandırma programı tamamlanmış ve bankacılık sektörü daha sağlam bir yapıya kavuşmuştur.

2.1.1.2. Bankacılık Sektörünün Önemi ve Fonksiyonları

Bankalar, geçmişlerinin yüzyıllar öncesine dayanması, geniş bir coğrafyaya yayılmış olmaları, geçen zaman içinde kurumsallaşmalarını tamamlamaları, toplumun geneline hitap etmeleri, teknolojik gelişmelere hızlı şekilde adapte olabilmeleri gibi faktörlerin etkisiyle tüm dünyada ve Türkiye'de ekonomiler için en önemli kuruluşlar olma özelliklerini sürdürmektedirler (Doğan, 2015, s. 4). Bununla birlikte bankalar, para, kredi ve sermaye piyasalarında küçük birikimlerin sermayeye dönüştürülmesinde, ülkede ticari hayatın ve sanayinin gelişmesinde birçok roller üstlenmektedir (Takan ve Boyacıoğlu, 2011, s. 49). Ekonomik faaliyetlerinin yanı sıra, bankalar, toplumun sosyal hayatına da etki etmektedir. Kültür yayınları, sergiler, sanat evleri, spor organizasyonları, sponsorluk gibi sosyal katkılarıyla da önemli kuruluşlar pozisyonundadırlar. Ekonomik açıdan bankaların önemi aşağıdaki gibi sıralanabilir (Doğan, 2015, s. 4):

- Kredi alış-verişinde güveni sağlayan kurumlardır,
- Bankalar küçük fonları toplayarak büyük fonların oluşmasına hizmet ederler,
- Temin ettikleri fonların vadelerinden daha uzun vadede kredi verebilirler,
- Halkın tasarruflarını sağlamada onlara kolaylık sağlarlar,
- Ulusal ve uluslararası ticaretin gelişimine katkı sağlarlar.

Bankaların temel fonksiyonu mevduat toplamak ve toplanan bu mevduatı kredi olarak vermek, başka bir ifade ile para ticareti yapmaktır. Bu işlem yapılırken aynı zamanda bir miktar para da yaratılır. Bu işlev kendi başlarına değerlendirilemeyen küçük parasal tasarrufların bir havuzda toplanarak daha etkin bir biçimde değerlendirilmesini sağlar ve kaynak kullanımında etkinliği artırarak ekonomik kalkınmanın hızlanmasına katkıda bulunur. Bunun yanı sıra bankalar ticari ilişkilerde bulunan kişilere güvenli bir aracılık hizmeti de yapar. Buna örnek olarak akreditif işlemleri gösterilebilir. Bu işlev uluslararası ticaretin gelişmesine de katkı sağlar (Pınar ve Erdal, 2013, s. 211). Bunların yanı sıra, bankalar müşterilerine fatura tahsilatı ve ödemesi, kiralık kasa hizmetleri, ticari senet tahsili, para ve sermaye piyasası araçlarının alım satımı, telefon ve internet bankacılığı, sigorta aracılığı, portföy yönetimi, finansal türev araçların alım satımı, yatırım danışmanlığı, finansal kiralama, faktoring ve forfaiting gibi çok sayıda değişik hizmet sunarlar ve karşılığında ücret veya komisyon alırlar. Bu bağlamda bankaların fonksiyonları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Alkan, 2014, s. 59):

- Finansal Aracılık
- Kredileri Yoluyla ekonomik Gelişmeyi Desteklemek
- Likidite Yaratmak
- Para Politikalarının Etkinliğini Artırmak
- Ödeme Sisteminin Yönetimi
- Dış Ticaretin Fonlanması

2.1.1.3. Türk Bankacılık Sektöründe Banka Türleri

Bankalar amaçları, fonksiyonları, faaliyet yapıları, ölçekleri, sahiplik (mülkiyet) yapıları ve organizasyon yapıları gibi farklı kriterlere göre çok çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. Ancak akademik çalışmalarda yaygın şekilde Bankacılık Kanunu'nda kullanılan sınıflandırma esas alınmaktadır. Bankacılık Kanunu'na göre bankalar Mevduat Bankaları, Kalkınma ve Yatırım Bankaları ve Katılım Bankaları olmak üzere üç ana başlık altında toplanmaktadır. Bunlar kısaca aşağıda açıklanmıştır.

2.1.1.3.1. Mevduat Bankaları (Ticari Bankalar)

Finansal sistemde bankacılık sektörü söz konusu olduğunda fon fazlasına sahip kesimden mevduat toplayarak fon ihtiyacı olan kesimlere transfer etmek gibi temel banka fonksiyonları, aslında mevduat (ticari) bankalarının tanımında kullanılmaktadır. Çünkü ticari bankaların temel görevi fon akışına aracılık etmek suretiyle bundan kâr elde etmektir.

Günümüzde mevduat bankaları, genel anlamda tüm ticari faaliyetlere katılan bankaları ifade etmektedir (Şakar, 2015, s. 1). Bu bankalar finansal sistemde en çok görülen banka türüdür (Alkan, 2014, s. 62). Mevduat bankaları Bankacılık Kanunu'na göre, kendi nam ve hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullanırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleri olarak tanımlanmaktadır (İbiş vd., 2018, s. 64). Bu bankaların esas işlevi, toplumdan topladıkları fonu yine topluma kullanırmaktır (Erdem, 2008, s. 272). Bu çerçevede bireylerden, işletmelerden ve resmi kurumlardan sağladıkları mevduat, kullandıkları krediler ve özkaynakları mevduat bankalarının fon kaynaklarını oluşturmaktadır (Doğan, 2015, s. 81). Bu fon kaynakları içerisinde en önemli pay mevduatlara aittir (Takan ve Boyacıoğlu, 2010, s. 42). Fon kullanım alanları ise krediler, menkul değerler ve diğer plasmanlardır. Bankaların karı, fon kullanım alanlarından sağladıkları faiz ve gelirler ile fon

kaynaklarına ödedikleri faiz ve giderler arasındaki farktan oluşmaktadır (Erdem, 2008, s. 273).

Mevduat bankalarının finansal sistemdeki en önemli işlevlerinden birisi de kaydi para yaratmaktır. Kaydi para, bankaya yatırılan paranın zorunlu karşılık miktarı düştükten sonra tekrar kredi olarak verilmesi sonucunda oluşur. Mevduat bankalarının işlevlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Erdem, 2008, s. 273; Alkan, 2014, s. 63);

- Mevduat kabul etmek,
- Hesaptan hesaba devir yaparak kaydi para oluşturmak,
- Ticari ve diğer alanlara kredi vermek,
- Kredi kartı ve banka kartı gibi ödeme vasıtalarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesini sağlamak,
- Kambiyo işlemleri yapmak,
- Kasa kiralamak (saklama hizmetleri),
- Tahvil ve hisse senedi emisyonuna aracılık etmek,
- Kefalet mektubu ve kabul kredisi vermek.

2021 itibariyle Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 54 banka türünün 34 tanesi mevduat bankasıdır. İlerleyen bölümlerde detaylandırılacağı üzere sektörün aktif, özkaynak, mevduat, kredi tutarının %87'den fazlası mevduat bankalarına ait bulunmaktadır.

2.1.1.3.2. Kalkınma ve Yatırım Bankaları

Kalkınma ve Yatırım Bankaları, mevduat veya katılım fonu kabul etme dışında; kredi kullanırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren ve/veya özel kanunlarla kendilerine verilen görevleri yerine getiren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleri olarak tanımlanmaktadır (İbiş vd., 2018, s. 64). Tanımda belirtildiği gibi bu bankaların mevduat toplama yetkileri yoktur, yani kişilerden, işletmelerden ve diğer kuruluşlardan mevduat adı altında

para toplayamazlar (Sariaslan ve Erol, 2008, s. 22). Kalkınma ve yatırım bankaları küçük farklarla birbirinden ayrılmaktadır. Kalkınma bankaları amaç itibariyle, kalkınmakta olan ülkelerde yetersiz olan sermaye ve girişim unsurlarını desteklemek ve geliştirmek, kıt kaynakları kalkınma hedefleri doğrultusunda kullanıcılara aktarmak ve ayrıca gerekli teknik yardımı da sağlayarak kalkınmaya katkıda bulunmaktadırlar (Takan ve Boyacıoğlu, 2010, s. 59). Kalkınma bankalarının sermayesini özkaynakları, yönetimi kendilerine bırakılan fonlar ve alınan iç ve dış krediler oluşturmaktadır (Alkan, 2014, s. 65). Yatırım bankaları ise gelişmiş ve aktif sermaye piyasasına sahip ülkelerde, tasarrufları sermaye piyasası aracılığı ile kaynak kullanıcılara aktarmak üzere faaliyet göstermektedirler (Takan ve Boyacıoğlu, 2010, s. 59). Kalkınma ve yatırım bankaları orta ve uzun vadede fon sağlayan kuruluşlardır (Alkan, 2014, s. 65). Türkiye’de bu iki alanda faaliyet gösteren birçok bankanın işlevleri bakımından yaptığı iş kalkınma bankacılığı olsa da adı yatırım bankası olarak konulmuştur (Erdem, 2008, s. 291). Türk bankacılık sektöründe 2021 itibariyle bu banka grubunda faaliyet gösteren banka sayısı 13’tür.

2.1.1.3.3. Katılım Bankaları

Geleneksel olarak bankalar faiz aracılığıyla para ticareti yaparak ekonomiyi finanse eden kuruluşlardır. “Katılım bankaları” bu finansmanı “faiz” ile değil “kâr-zarar ortaklığı” yoluyla sağlarlar (Kalaycı, 2013, s. 51). Katılım bankacılığı, islami hukuk sistemine paralel olarak düzenlenmiş, çalışma ilkelerini İslami kaynaklara dayandıran bir bankacılık türüdür (Parlakkaya ve Çürük, 2011, s. 398). Bu bankalar faizsiz çalışması ve risk paylaşımı gerektirmesi sebebiyle geleneksel bankalardan ayrılmaktadır. Dünyadaki kuramsal geçmişi 1940’lara, uygulaması ise “İslami bankacılık” olarak 1970’lere dayanan katılım bankaları, Türkiye’de önceki ismiyle “özel finans kurumları” (ÖFK) olarak bilinmektedir (Kalaycı, 2013, s. 51). Katılım bankaları faizsiz bankacılık uygulamasını benimsemiş, ticari bankalara benzer (faizsiz olmak kaydıyla) hizmetler veren finans kurumlarıdır. Özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubeleridir (İbiş vd., 2018, s. 64). Bu bankalara sıklıkla ‘islami banka’ veya ‘faizsiz banka’ adlandırmalarıyla da rastlamak mümkündür.

Katılım bankacılığı, faizden uzak durma şeklindeki dini hassasiyet nedeniyle geleneksel bankalara yatırılmayan fonların faizsiz yöntemlerle toplanması ve bu fonların fon ihtiyacı olanlara yine faizsiz şekilde kullanılması şeklinde ortaya çıkan ihtiyacı karşılamak üzere tesis edilmiş kurumlardır (Alkan, 2014, s. 65). Bu bankaların en önemli amacının İslam dini ilkelerinin ekonomik hayata uygulanmasını sağlamak olduğu söylenebilir (Erdem, 2008, s. 282). Dolayısıyla faize karşı hassas duran tarafların atıl tasarruflarının faizsiz katılım fonları ve dolayısıyla en az maliyetle reel sektöre aktarılmasında aracı görevini üstlenirler. Katılım bankacılığı, isim bazında Türkiye'ye hasır, ancak referansları İslam dininin kuralları çerçevesinde evrensellik arz etmektedir. Bu sebeple sermaye yapısı ve müşteri portföyü çok-ulusluluk özelliğine sahiptir (Kalaycı, 2013, s. 51).

Bugün dünyada 100'den fazla faizsiz sistemde çalışan banka faaliyet göstermektedir. Bu bankaların bulunduğu devletlere örnek olarak İsviçre, Lüksemburg, Danimarka, Filipinler, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Güney Afrika, Kazakistan, Pakistan, Türkiye ve Körfez İşbirliği Konseyi ülkeleri gösterilebilir. Bununla beraber, Afganistan, Irak, Suriye, Yemen ve Libya gibi Müslüman olup da, faizsiz sistemde çalışan bankaya sahip olmayan devletler de vardır. Bünyelerinde faizsiz bankacılık birimi kuran bankalar arasında ise, Citibank, Union Bank of Switzerland, Kleinwort Benson, ANZ Grindlays, Goldman Sachs, United Bank of Kuwait ve Arab Banking Corporation sayılabilir. Bugün uygulayıcıları arasında Citibank, Barclays Bank, Commerzbank gibi geleneksel bankaların da bulunduğu faizsiz sistemde çalışan bankalar sayıları 60'a ulaşan ülkede faaliyet göstermektedirler (Parlakkaya ve Çürük, 2011, s. 399; Ergeç, Kaytancı ve Toprak, 2014, s. 55).

Türk bankacılığında faaliyet gösteren katılım bankalarının 2021 itibariyle sayıları 6'dır. Bunlar Albaraka Türk, Türkiye Emlak Katılım, Kuveyt Türk Katılım, Türkiye Finans, Vakıf Katılım ve Ziraat Katılım bankalarıdır. 2020 yılına kadar olan bazı seçilmiş finansal göstergeleri aşağıdaki gibidir:

Çizelge 2. Katılım Bankalarının Seçilmiş Finansal Göstergeleri

Faaliyet Yılı	Krediler	Mevduat	Aktif Toplamı	Özkaynak	Net Kar (Milyon ₺)
2005	6.474	8.369	9.945	951	250
2006	9.323	11.152	13.752	1.560	391
2007	14.072	14.834	19.445	2.364	527
2008	17.641	19.045	25.770	3.729	647
2009	23.641	26.711	33.628	4.420	705
2010	30.823	33.089	43.339	5.457	759
2011	38.538	39.220	56.148	6.194	803
2012	47.961	47.921	70.279	7.377	916
2013	62.029	61.313	96.075	8.833	1.052
2014	64.065	65.230	104.319	9.673	144
2015	72.038	74.176	120.183	10.645	409
2016	75.896	81.273	132.874	11.496	1.106
2017	97.615	104.993	160.137	13.645	1.583
2018	112.475	136.613	206.931	16.769	2.097
2019	136.202	215.456	284.459	21.767	2.438
2020	222.349	321.405	437.119	27.607	3.717

Kaynak: <http://www.bddk.org.tr/BultenAylık/> web sitesinden elde edilen veriler kullanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

Çizelge 2 incelendiğinde katılım bankacılığının büyüklüğünün katlanarak arttığını söylemek mümkündür. 2014 ve 2015 yılları yaşanan siyasi ve ülke genelinde yaşanan terör skandalları, hain darbe girişimi vb. olumsuzlukların katılım bankacılığında olumsuz bir etki yarattığını söylemek mümkündür. Bu süre zarfında ilerleyen bölümlerde de inceleneceği üzere katılım bankalarının takipteki kredi oranlarındaki artış da oldukça yükselmiştir. Katılım bankacılığı verilerini ortalama olarak etkileyen Bank Asya'nın yaşanan olumsuzluklar neticesinde mali yapısının sürdürülemez biçimde bozulduğu, bilançosunu düzeltmesine imkân kalmadığı, mali sistemin güven ve istikrarı bakımından tehlike arz ettiğinin tespit edilmesinin ardından BDDK kararıyla TMSF'ye devredilmiştir. Net karı 2014 ve 2015 yılları dışında sürekli olarak artış yaşayan banka türünün bu iki yıldan sonra da hızlı bir toparlanma yaşadığı görülmektedir. Detaylar incelendiğinde katılım bankalarının 2019 yılında bir önceki yıla nazaran % 58 ile en radikal mevduat artışının yaşanmış olması dikkat çekmektedir. Aynı yıl aktif toplamında da bir önceki yıla göre % 37'lik bir artış yaşanırken, 2019 yılı bu banka türünün özkaynaklarında da %30 oranında bir artış yaşanmıştır.

Çizelge 3. Katılım Bankalarının Sektör İçindeki Payı

	Krediler	Aktifler	Mevduat	Net Kar
2005	0,04	0,02	0,03	0,04
2006	0,04	0,03	0,04	0,03
2007	0,05	0,03	0,04	0,04
2008	0,05	0,04	0,04	0,05
2009	0,06	0,04	0,05	0,03
2010	0,06	0,04	0,05	0,03
2011	0,06	0,05	0,06	0,04
2012	0,06	0,05	0,06	0,04
2013	0,06	0,06	0,06	0,04
2014	0,05	0,05	0,06	0,01
2015	0,05	0,05	0,06	0,02
2016	0,04	0,05	0,06	0,03
2017	0,05	0,05	0,06	0,03
2018	0,05	0,05	0,07	0,04
2019	0,05	0,06	0,08	0,05
2020	0,06	0,07	0,09	0,06

Kaynak: <http://www.bddk.org.tr/BultenAylık/> web sitesinden elde edilen veriler kullanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

Çizelge 3 incelendiğinde Türk bankacılık sektörü içerisinde faaliyet gösteren katılım bankaları, her geçen gün aktif büyüklüğünü ve sektör içerisindeki payını artırmış olmasına rağmen yeterli bir gelişme gösteremediği açıkça görülmektedir. Alternatif yatırım ve finansman imkanları sunan katılım bankalarının sektördeki etkinliğinin artması, finansal sistemin gelişimi ve ekonomiye kaynak sağlanması açısından önem taşımaktadır (Toraman, Ata ve Buğan, 2015, s. 301). 2017 itibariyle katılım bankacılığının toplam bankacılık sektörü içindeki gelişimi 2020 yılına kadar her kalem için %1 artış ile istikrarlı bir gelişim seyri göstermektedir. Bu bağlamda yıllar bazında toplam sektör büyüklüğü içindeki payının artış gösterdiğini söylemek mümkündür.

2.1.1.4. Türk Bankacılık Sektörünün Mevcut Görünümü

Türk bankacılık sektöründeki mevcut durumda, gelişmiş ülkelerde sunulan tüm bankacılık iş, işlem ve hizmetlerinin tamamı gerçek ve tüzel kişilere sunulmaktadır

(Sümer, 2016, s. 45). Sektördeki finansal büyüklükler her geçen gün artmaktadır. Mart 2020 itibarıyla Türk bankacılık sektörü 203.343 personel ile hizmet vermektedir. Sektör, 4.873.004 milyon TL aktif büyüklüğüne ulaşırken, aktif büyüklüğünün Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'ya (GSYH) oranı 1.14'tür. Türkiye bu oranla AB ülkeleri içinde 23'üncü sırada yer almaktadır. AB ortalamasında bu oran 2.76, AB gelişmekte olan ülke ortalaması ise 0.96 düzeyindedir (TBB, 2019). Türkiye ekonomisindeki faaliyetlerin finansmanı ve ekonomik aktörlerin finansman ihtiyacının büyük kısmı bankacılık sektörü tarafından karşılanmaktadır ve sektördeki toplam mevduat rakamı 2.796.018 milyon TL, kredi tutarı 2.894.82 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'de Ocak 2021 tarihi itibarıyla faaliyet gösteren banka türleri ve şube sayıları Çizelge 4'de yer almaktadır. Türkiye Bankalar Birliği (TBB) web sayfasından edinilen bilgilerle derlenen Çizelge 4.'de yer alan bilgilere göre Türk Bankacılık sektöründe 54 adet banka 203.224 çalışanı ile aktif olarak faaliyet göstermektedir. Bankacılık faaliyetlerini tabana yaymak ve rekabetçi şartlarda güçlü bir piyasa payına sahip olabilmek için bankaların şube sayıları önemli bir göstergedir. Bu bağlamda yurt içinde faaliyet gösteren 11.421 adet şube bulunmaktadır. Türkiye'deki bankaların % 63'ü mevduat bankalarından oluşmaktadır. Aynı şekilde faaliyet gösteren şube sayılarının %86'dan fazlası mevduat bankalarına aittir.

Çizelge 4. Türlerine Göre Banka ve Şube Sayıları

	Banka	Şube	Yaş
1. MEVDUAT BANKALARI	34	9800	
1.1. Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları	3	3.709	
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.		1729	557
Türkiye Halk Bankası A.Ş.		1009	82
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.		934	67
1.2. Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	8	3.614	
Akbank T.A.Ş.		714	72
Anadolubank A.Ş.		114	24
Fibabanka A.Ş.		51	9
Şekerbank T.A.Ş.		238	67
Turkish Bank A.Ş.		9	120
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.		451	94
Türkiye İş Bankası A.Ş.		1.203	96
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.		834	77
1.3. Yabancı Sermayeli Bankalar	21	2.512	
1.3.1. Türkiye'de Kurulmuş Yabancı Sermayeli B.	16	2505	
Alternatifbank A.Ş.		44	30
Arap Türk Bankası A.Ş.		7	44

Çizelge4-devamı

Bank of China Turkey A.Ş.		1	27
Burgan Bank A.Ş.		32	46
Citibank A.Ş.		3	46
Denizbank A.Ş.		695	23
Deutsche Bank A.Ş.		1	34
HSBC Bank A.Ş.		77	31
ICBC Turkey Bank A.Ş.		39	6
ING Bank A.Ş.		191	30
MUFG Bank Turkey A.Ş.		1	9
Odea Bank A.Ş.		48	8
QNB Finansbank A.Ş.		467	33
Rabobank A.Ş.		1	6
Turkland Bank A.Ş.		14	36
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.		884	74
1.3.2. Türkiye’de Şube Açan Yabancı Sermayeli B.	5	7	
Bank Mellat		3	39
Habib Bank Limited		1	6
Intesa Sanpaolo S.p.A.		1	114
JPMorgan Chase Bank N.A.		1	131
Société Générale (SA)		1	31
2. KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI	14	62	
2.1. Kamu Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	3		
İller Bankası A.Ş.		19	88
Türk Eximbank		20	34
Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş.		1	46
2.2. Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	7	20	
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.		12	21
Diler Yatırım Bankası A.Ş.		1	23
GSD Yatırım Bankası A.Ş.		2	22
Golden Global Yatırım Bankası A.Ş.		1	1
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.		1	25
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.		1	21
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.		2	71
2.3. Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım bankaları	4	4	
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.		1	21
Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.		1	28
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.		1	34
Standard Chartered Yatırım Bank. Türk A.Ş.		1	28
3. KATILIM BANKALARI	6	1261	
Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.		230	37
Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.		56	95
Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.		436	32
Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.		317	16
Vakıf Katılım Bankası A.Ş.		117	6
Ziraat Katılım Bankası A.Ş.		105	5
Sektör Toplamı	54	11421	

Kaynak: TBB ve TKBB web sitelerinden elde edilen verilerden derlenmiştir.

Çizelge 4, 2021 yılı itibari ile güncel verileri yansıtmaktadır. Çizelgede yer alan bilgiler, bu çalışmanın kapsamına giren son 10 yılın rakamları ile karşılaştırılacak olursa, faaliyet gösteren toplam banka sayısı 2020 yılında bu rakam

54'tür. TBB internet sitesinde yer alan bilgilere göre 2010'da 49'dur. 2010 yılında 9.497 olan şube sayısı ise çizelgede görüldüğü üzere 11.421'e yükselmiştir. Çalışan sayısı ise 183.562 kişiyken 2020 yılında 203.224'e ulaşmıştır. Bu rakamlara göre sektörün istikrarlı bir gelişim yapısında olduğu görülmektedir. Türk bankacılık sektörünün sermaye yapısı ve banka gruplarına göre bazı bilanço kalemlerinin oransal dağılımı Çizelge 5. ve Şekil 1.'de gösterilmektedir:

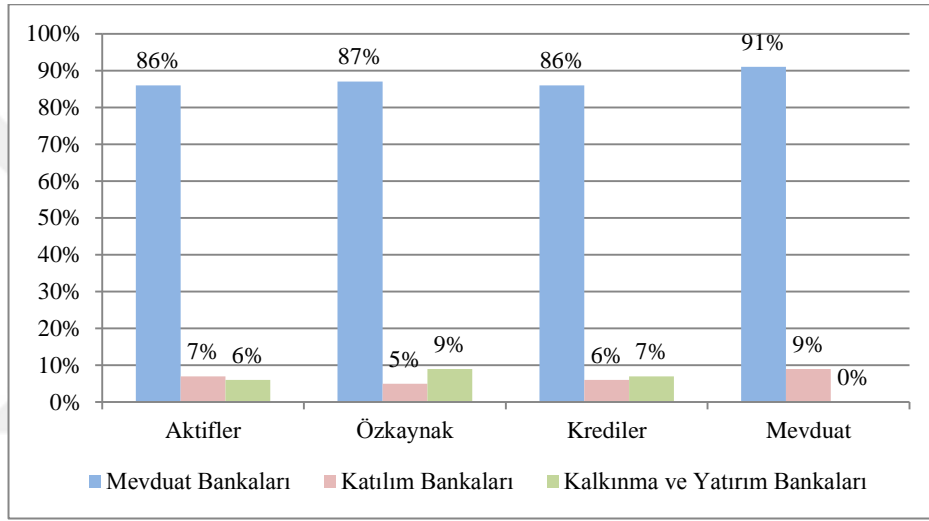
Çizelge 5. Türk Bankacılık Sektörü Sermaye Yapısı

	Özkaynak/Pasif toplamı	UVYK/Pasif Toplamı	UVYK/Özkaynaklar
2010	0,13	0,6	4,69
2011	0,12	0,6	5,32
2012	0,13	0,6	5,13
2013	0,11	0,6	5,78
2014	0,12	0,6	5,25
2015	0,11	0,6	5,27
2016	0,11	0,6	5,22
2017	0,11	0,6	5,08
2018	0,11	0,6	5,15
2019	0,11	0,6	5,21
2020	0,10	0,5	5,02

Kaynak: TBB / Finansal T. Dipnotlardan ve BDDK'dan elde edilen bilgilerle oluşturulmuştur

Bankaların sermaye yapılarını etkin bir şekilde yönetebilmeleri için sermaye yapısı üzerinde etkili olan faktörlerin net olarak ortaya konulmuş olması gerekmektedir (Okuyan, 2013, s. 300). Ancak genel ve özet bir sunum gösteren Çizelge 5. 'te de görüldüğü üzere Türk bankacılık sektörünün faaliyet konuları gereği, fon kaynaklarının %11'inin özkaynaklardan ve geri kalan kısmının da yabancı kaynaklardan oluştuğu görülmektedir. Özkaynakların toplam aktif içindeki payının yüksek olması vergi kalkanını azaltarak bankaların karlılığına negatif yönde etki edebilmektedir. Bu oranın Türk bankacılık sektöründe istikrarlı bir seviyede olduğunu söylemek mümkündür. Sermaye yapısını tespit etmek amacıyla literatürde çeşitli oranlar kullanılmaktadır. Çizelge 5'te, bankaların uzun vadeli yabancı kaynaklarını (UVYK) oluşturan 1 yıl veya daha uzun vadeli olan mevduatlar, birikimli mevduat, ihraç edilen menkul kıymetler ve uzun vadeli sendikasyon kredilerinin toplamının, toplam fon kaynakları içindeki yeri ve özkaynaklara olan oranları görülmektedir. Bu sermaye yapısı oranları bankaların özkaynak ve diğer kısa vadeli yabancı kaynakların aksine maliyetlerinin daha düşük olması ve banka aktif

pasif yapısında vade uyumuna olumlu etkisi sebebi ile karlılığa pozitif yönde etki etmesi beklenebilir (Güngör ve Dilmaç, 2020, s. 159). Çizelge incelendiğinde UVYK'nın toplam fon kaynağı olan pasifler içindeki oranının 2020'ye kadar istikrar gösterirken 2020 yılında az da olsa düşüşe geçtiği görülmektedir. Aynı düşüş eğilimi özkaynak toplamına oranı için de geçerlidir. Yıllar bazında artış gösterirken yine 2020 yılına gelindiğinde az da olsa bir düşüş yaşadığı görülmektedir. Bu durumun 2019 yılı itibariyle Çin'in Wuhan eyaletinde ortaya çıkıp tüm dünya ülkelerini etkisi altına alarak, gerek sosyal gerekse ekonomik olarak tahribat yaratan küresel sağlık krizinden (koronavirüs pandemisi) kaynaklandığını ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Şekil 1. Türk Bankacılık Sektörü Bilanço Kalemleri Oranları (2020)

Şekil 1. incelendiğinde 2020 yılına ait verilere göre mevduat bankaları Türk bankacılık sektörünün aktiflerinin %86'sına, özkaynaklarının %87'sine, kredilerinin %86'sına ve mevduatın %91'ne sahiptir. Şekilde Türk bankacılık sektöründe hakimiyet sahibi banka türünün mevduat bankaları olduğu açıkça görülmektedir. Bu bağlamda bankacılık sektöründeki oranlar ile mevduat bankaları oranlarının yüksek ölçüde benzerlik taşımasını beklemek olağandır. Katılım bankaları incelendiğinde Türk bankacılık sektöründeki toplam aktiflerin %7'sine sahip banka türü olduğu görülmektedir. Bu oran özkaynaklarda %5, kredilerde %6 ve mevduatta %9 olarak karşımıza çıkmaktadır. Kalkınma ve yatırım bankaları ise aktiflerin %6'sına, özkaynakların %9'una, kredilerin ise %7'sine sahip durumdadır. Mevduat oranının 0 (sıfır) olma nedeni kalkınma ve yatırım bankalarının mevduat toplama yetkilerinin bulunmamasından kaynaklanmaktadır.

Türk bankacılık sektörünün mevcut görünümünün incelenmesinde en önemli göstergelerden biri de aktif büyüklüktür. Sektörde faaliyet gösteren bankaların aktif büyüklüğüne göre sıralanışı Çizelge 6'da gösterilmiştir.

Çizelge 6. Aktif Büyüklüklerine Göre Banka Sıralaması (Milyon ₺)

Banka	Aktifler	Krediler	Mevduat	Özkayn	Net Kar	Şube S.	Çalışan Sayısı (Adet)
TC. Ziraat B.	923.689	603.518	644.667	84.678	6.089	1.758	24.350
Türkiye Halk Bankası	663.675	453.924	440.615	41.674	2.090	1.011	19.042
Vakıfbank	638.070	427.133	394.206	44.186	4.341	938	16.714
İş Bankası	597.186	364.288	372.456	64.747	5.184	1.241	23.581
Garanti	479.714	314.396	308.814	60.441	5.127	902	18.612
Yapı ve Kredi B.	468.592	293.958	264.073	46.720	4.314	845	16.397
Akbank	453.589	250.478	269.214	58.973	4.419	719	12.547
QNB Finansbank	229.558	146.612	134.547	17.719	1.836	515	11.643
Türk Eximbank	208.455	181.215	0	10.287	1.157	20	740
Denizbank	199.628	132.791	117.642	22.377	1.618	707	12.193
TEB	134.466	80.280	91.254	11.229	1.152	471	8.845
ING Bank	61.673	42.013	39.981	9.062	739	205	3.590
Türkiye Sınai Kal. B.	52.435	39.730	0	5.669	526	2	377
HSBC Bank	49.289	27.404	31.840	3.320	255	77	1.970
İller Bankası	44.252	29.686	0	22.751	1.574	19	2.390
Odea Bank	40.252	21.024	25.215	3.343	103	48	1.113
Şekerbank	36.387	24.972	29.491	2.117	13	238	3.169
Alternatifbank	34.203	22.003	18.788	2.316	88	49	869
Anadolubank	26.751	15.664	17.806	3.071	319	113	1.622
Fibabanka	26.448	18.300	16.063	1.815	179	58	1.663
İstanbul Takas v S..	24.887	171	0	2.382	359	1	290
Türkiye Kalkınma v.	24.866	19.589	0	2.669	336	1	298
ICBC Turkey	24.113	10.430	11.999	1.321	70	39	739
Burgan Bank	23.987	17.030	14.647	1.947	10	33	965
Aktif Yatırım Bankası	20.204	10.610	0	2.295	393	12	752
Citibank A.Ş.	17.605	5.992	13.282	2.995	495	3	375
Intesa Sanpaolo	15.159	12.928	7.442	1.730	133	1	31
MUFG Bank Turkey	14.205	9.250	5.413	1.124	95	1	81
Arap Türk Bankası	5.980	1.846	3.245	1.121	73	7	280
Deutsche Bank	4.674	1.952	1.925	775	41	1	110
Nurul Yatırım B.	4.256	2.849	0	587	94	1	68
Turkland Bank	2.942	1.998	2.170	527	66	17	347
JPMorgan Chase B.	2.598	0	1.916	626	44	1	54

Çizelge 6-devamı

Pasha Yatırım Bank	2.216	1.415	0	553	22	1	59
Bank of China Turkey	2.088	583	297	1.562	88	1	43
Rabobank	1.733	683	1	1.074	59	1	31
Turkish Bank	1.230	816	863	214	0	8	166
Bank Mellat	1.194	107	689	485	27	3	46
BankPozitif Kredi ve K. B.	988	782	0	281	-25	1	51
Merrill Lynch Yat. B.	626	0	0	564	54	1	37
GSD Yatırım Bankası	389	360	0	290	32	2	36
Habib Bank Limited	251	103	114	83	5	1	20
Diler Yatırım Bankası	186	77	0	163	7	1	19
Golden Global Y.	168	39	0	158	13	1	20
Standard Chartered Adabank A.Ş.	127	0	0	114	15	1	30
Société Générale	109	0	0	58	-7	1	37
Toplam	5.565.093	3.588.999	3.280.675	542.193	43.622	10077	186.412

Kaynak: BDDK'dan alınan veriler kullanılarak oluşturulmuştur

2020 yılında aktif büyüklüğü 5 buçuk milyarı bulan Türk bankacılık sektörünün piyasa yapısı incelendiğinde aktif büyüklüğüne göre sıralanan ilk 5 bankanın, sektörün toplam aktif büyüklüğünün %60'a yakın bir kısmını oluşturduğu görülmektedir. İlk 10 bankada ise bu oranın %87'ye kadar ulaştığı görülmektedir. Bu durum mevduat piyasasında yoğunlaşmada büyük ölçekli bankaların hâkim olduğunu göstermektedir. Nitekim yoğunlaşma tasarruf sahiplerinin büyük ölçekteki bankalara daha güven duyduğu şeklinde de açıklanabilir (Demir, 2016, s. 19). Aktif büyüklükleriyle ilk beş sırada olan bankalardan ikisinin kamu sermayeli, ikisinin yerli özel sermayeli ve bir tanesinin de yabancı sermayeli olduğu görülmektedir. Türk bankacılık sisteminde yoğunlaşmanın yıllar içindeki değişimi Çizelge 7'da gösterilmektedir:

Çizelge 7. Türk Bankacılık Sektörü Yoğunlaşma Oranları (%)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
İlk 5	63	61	60	58	58	58	57	56	56	56	60
İlk 10	87	87	87	86	85	85	85	85	86	78	87

Kaynak: BDDK'dan alınan veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Çizelge 7'ye göre ilk 10 banka için yoğunlaşma oranında önemli bir değişim yaşanmazken, ilk 5 banka yoğunluğunda zamanla azalma eğilimi

gözlemlenmektedir. Bankacılık sektörünün aracılık faaliyetlerinin etkinliğinde yoğunlaşmanın yanısıra önemli olan göstergelerden biri de piyasanın derinliğidir. Derinlik, finansal piyasa hacminin GSYİH'ya oranı şeklinde ifade edilmektedir (Atamtürk, 2004, s. 102).

Finansal piyasalar, fonları kaynaklarından toplayabildikleri ve verimli alanlara dağıtabildikleri ölçüde ekonomik büyümeye olumlu bir katkı sağlayabileceklerdir. Bu ise gelişmiş ve derinliği artmış mali piyasaların varlığı ile mümkündür (Tutcuoğlu, 2010, s. 71). Finansal gelişmişlik göstergesi olarak kullanılan derinlik, finans sisteminin hangi ölçüde genişlediğini ve finansal araçların ne kadar çeşitlendiğini göstermektedir. Buna göre finans sistemi, belirli bir derinlik kazandığında mevduat ve kredilerin vadelerini birbirine eşitleyerek piyasalara ilişkin bilgi toplama sürecinde ölçek ekonomilerinden yararlanılarak ve riski dağıtarak işlem maliyetlerini en aza indirebilir (Cicioğlu, 2009, s. 15). Türk bankacılık sektörünün derinlik göstergeleri yıllar itibariyle Çizelge 8'de yer almaktadır.

Çizelge 8. Türk Bankacılık Sektörü Derinlik Göstergeleri

Yıllar	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Krediler/ GSYH	0,45	0,49	0,51	0,58	0,61	0,63	0,66	0,67	0,64	0,61	3,34
Mevduat/ GSYH	0,53	0,50	0,49	0,52	0,51	0,53	0,56	0,55	0,55	0,59	3,23

Kaynak: BDDK ve TÜİK'den alınan veriler kullanılarak oluşturulmuştur

Ekonomik büyümenin sürdürülebilmesi, reel sektörlerin rekabet üstünlüğünü koruyabilmesi finansal piyasaların büyümesi ve derinleşmesi ile mümkün olabilmektedir (Terzi, 2011, s. 6). Çizelge 8 incelendiğinde Türk bankacılık sektörünün, çok yüksek oranlarda olmamakla birlikte gerek kredilerin gerekse mevduatların GSYH'ya oranlarının dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. Sermaye piyasalarının gelişimi halen istenen düzeyde olmaması nedeniyle finansal derinleşmenin ağırlıklı olarak bankacılık piyasası üzerinden olduğu dikkat çekicidir (Demir, 2016, s. 20). Toplam aktiflerin GSYH'ye oranı da (2020 yılında 5,7) bu derinleşmedeki hızlı artışın bir göstergesi niteliğindedir. Ancak Çizelge incelendiğinde 2020 yılı kendi içinde diğer koşullardan kaynaklı olarak %300 seviyelerinde oldukça ortalamadan uzak bir veri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu

tutarın 2020 yılında yaşanan ve tüm dünyayı sosyal ve ekonomik olarak etkisi altına alan bir sağlık krizinden kaynaklanmaktadır. Bu yıla ait GSYH'daki düşüş, derinleşme oranını bu nedenden dolayı negatif etkilemektedir.

2.1.1.5. Türk Bankacılık Sektörü Bilanço Yapısı

Banka bilançoları aktif ve pasif nitelikli varlık ve kaynaklardan oluşmaktadır. Bankaların, muhasebe sistem ve süreçleri ile raporlamaları, faaliyetleri ve nitelikleri gereği, diğer işletmelerden farklı işlemektedir. Bu farklılıktan kaynaklı olarak farklı bir tekdüzen hesap planı kullanılır.

Türkiye'de banka türlerine göre farklı mevzuatlar geçerlidir. Mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları "*Tekdüzen Hesap Planı (TDHP) ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ*" hükümlerine tabidir. Katılım bankaları ise "*Katılım Bankalarının Uygulanacak TDHP ve İzahnamesi Tebliği*" hükümlerine tabidir. Bu hükümlere göre düzenlenen Türk bankacılık sektörünün bilanço yapısı Çizelge 9'da görülmektedir (Pınar ve Erdal, 2021, s. 223):

Çizelge 9. Türk Bankacılık Sektörü Bilanço Yapısı

Aktif (Varlık)	Pasif(Yükümlülük)
1-Nakit Değerler	1-Mevduat
2-Rezervler	-Vadesiz Mevduat
-Zorunlu Rezerv	-Vadeli Mevduat
-Fazla Rezerv	2-Borçlanma
3-Diğer Bankalardaki Mevduat	-Merkez Bankası
4-Krediler	-Bankalararası Para Piyasası
-Kısa Vadeli	-Aile Şirketler
-Uzun Vadeli	-Uluslararası Piyasalar
5-Menkul Kıymetler	-Menkul Kıymet İhracı
-Kamu	-Repo İşlemleri
-Diğer	3-Banka Sermayesi
6-Diğer Varlıklar	(Toplam Pasifler= 1+2+3)
(Toplam Aktifler= 1+2+3+4+5+6)	

Düzenleyici ve denetleyici kurumların raporları incelendiğinde bankaların aktif yapısı ile ilgili raporlamaların tek düzen hesap planında yer alan üçlü sınıflandırmadan farklı biçimlerde oluşturulduğu gözlemlenmektedir. Buna göre bankaların raporlamaları dört grupta sınıflandırılabilir (Sarıkale ve Kayahan, 2019, s. 212). Bunlar;

- Kazanç sağlama durumuna göre: Getirili Aktif - Getirisiz Aktif
- Para birimine göre: Türk Lirası Aktif -Yabancı Para Aktif
- Risk durumuna göre: Riskli Varlık - Risksiz Varlık
- Hesap gruplarına göre: Likit Aktifler - Finansal Varlıklar - Krediler ve Alacaklar - Duran Aktifler - Diğer Aktifler

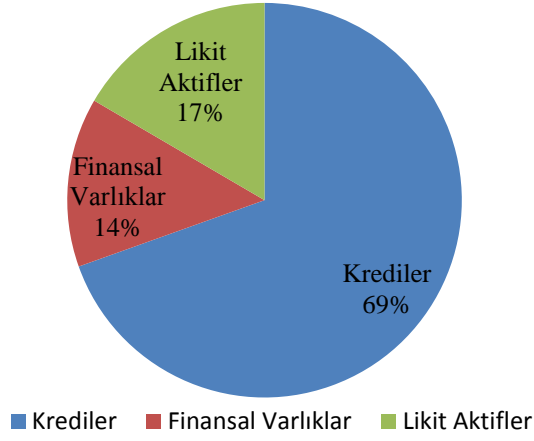
Buna göre:

Finansal Varlıklar = *Nakit ve Nakit Benzerleri + Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z Yansıtılan Finansal Varlıklar + Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklar + İtfa Edilmiş Maliyeti ile Ölçülen Finansal Varlıklar + Türev Finansal Varlıklar + TFRS 9 Uygulayan bankalar için "Donuk Finansal varlıklar - Beklenen Zarar Karşılıkları"*

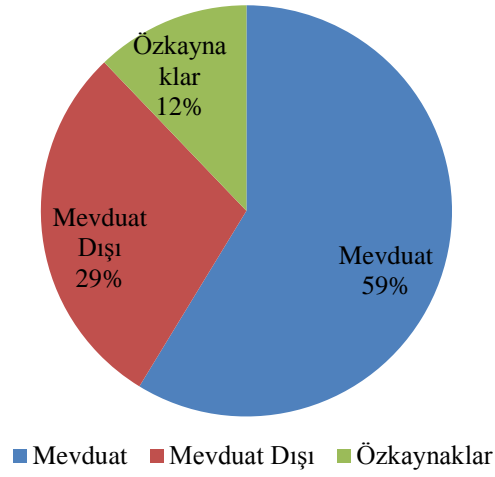
Likit aktifler = *Nakit Değerler ve TCMB + Bankalar + Para Piyasalarından Alacaklar+ Zorunlu Karşılıklar*

Aşağıda yer alan Şekil 2 incelendiğinde, Türk bankacılık sektörünün aktiflerinin % 70'e yakın kısmının kredilerde, %17'sinin likit aktiflerden ve %14'ünün ise finansal varlıklardan oluştuğu gözlemlenmektedir.

Sektörün pasif dağılımını gösteren Şekil 3 incelendiğinde ise, mevduatların, pasiflerin % 60a yakını oluşturduğu görülmektedir. Mevduat dışı kalemler % 29 iken, mzkaynaklar bankacılığın faaliyet alanı gereği % 12 ile sınırlı kalmaktadır.

Şekil 2. Bankaların Aktif Dağılımı

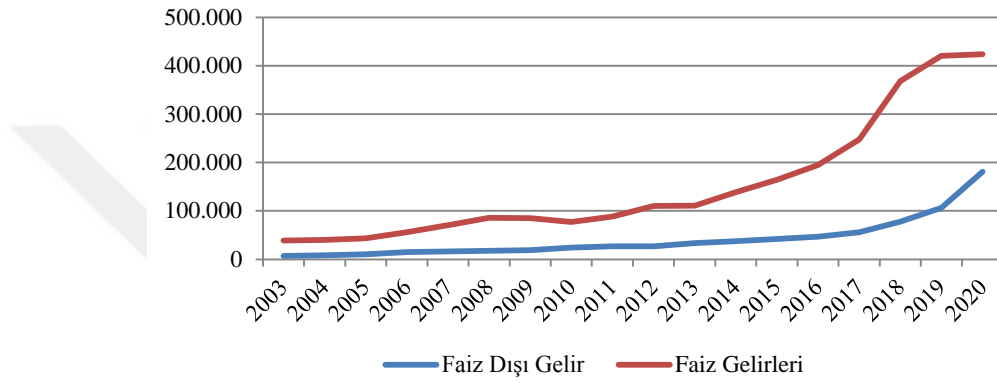

Şekil 3. Bankaların Pasif Dağılımı

2.1.1.6. Türk Bankacılık Sektörünün Kazanç Yapısı

Tüm işletmelerde olduğu gibi bankaların da temel amacı üretim faktörlerini bir araya getirerek hissedar değerini maksimize etmektir. Mevduat bankaları karını maksimize edebilmek için topladığı mevduatları kredi olarak kullanarak bu işlemde faiz kazancı sağlamakta, aynı zamanda yapmış olduğu bir takım ticari faaliyetlerden komisyon geliri elde etmektedir. Ancak tüm bu getirileri elde etme

çabasının yanı sıra bir takım giderlere de katlanmak durumundadır (Karakuş, Zor ve Küçük, 2017, s. 381). Türk Bankacılık Sektörü 2000’li yıllardan sonra geleneksel bankacılık faaliyetlerinden modern bankacılık faaliyetlerine doğru önemli bir dönüşüme yönelmiştir. Bankacılık kazançlarının tek bir kaynağa bağlı olan bir yapıdan çıkması, kaynak içindeki faiz dışı gelir payını artırmıştır (Atik, 2019, s. 22). Bankaların faiz kazançları ve faiz dışı kazançları ile ilgili değişim Şekil 4’ de görülmektedir:

Şekil 4. Faiz Kazançlar ve Faiz Dışı Kazançlar

2000’li yıllardan sonra teknolojinin ilerlemesi, enflasyonun ve faiz oranlarının düşmeye başlaması ve banka kâr marjlarının giderek azalmasıyla, bankalar gelir kayıplarını önlemek için hazine kaynaklı olmayan gerçek bankacılık hizmetlerini sunmaya başlamış ve müşteri odaklı yeni hizmet geliştirme rekabetine girmişlerdir. Bankaların geliştirdikleri veya yeni sunmuş oldukları bankacılık hizmetlerinden (havale, EFT, çek ve senet, yatırım, krediler, kredi kartı, internet, döviz işlemleri, kasa kiralama, sermaye piyasası ve türev işlemleri vb.) masraf ve hizmet bedeli almaya başlamaları gelir kaynakları içindeki faiz dışı gelir paylarının artmasını sağlamıştır. Bu da Şekil 4’de açıkça gözlemlenebilmektedir. Alınan hizmet ve masraf bedelleri bankalar için önemli bir rekabet aracı haline gelmiştir. Örneğin bankaların konut kredisindeki faiz oranları yaklaşık birbirleri ile aynı düzeyde iken aldıkları komisyon ücretleri ile farklılaşmaları müşteri tarafından tercih edilme sebebini yaratmıştır (Atik, 2019, s. 22). Buna rağmen faiz gelirleri hala bankaların en önemli ve yüksek ölçüde gelirini oluşturan kaynak olmaya devam etmektedir. Tüm şirketlerde olduğu gibi bankalar da belirli bir hesap döneminde elde ettiği tüm

gelirler ile katlandığı tüm maliyet ve giderleri sınıflandırılmış olarak gelir tablosunda sunarak dönem faaliyet sonuçlarını kâr veya zarar olarak gelir tablosunda özetler. Tüm gelir ve giderler, tahakkuk tarihleri itibarıyla kayda alınır ve tahakkuk ettikleri hesap dönemine ait gelir tablosunda gösterilir. Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat, katılım ve kalkınma ve yatırım bankalarının raporladığı 2019 ve 2020 yıllarına ait bilgiler doğrultusunda hazırlanan kar/zarar durumları Çizelge 10'da gösterilmektedir:

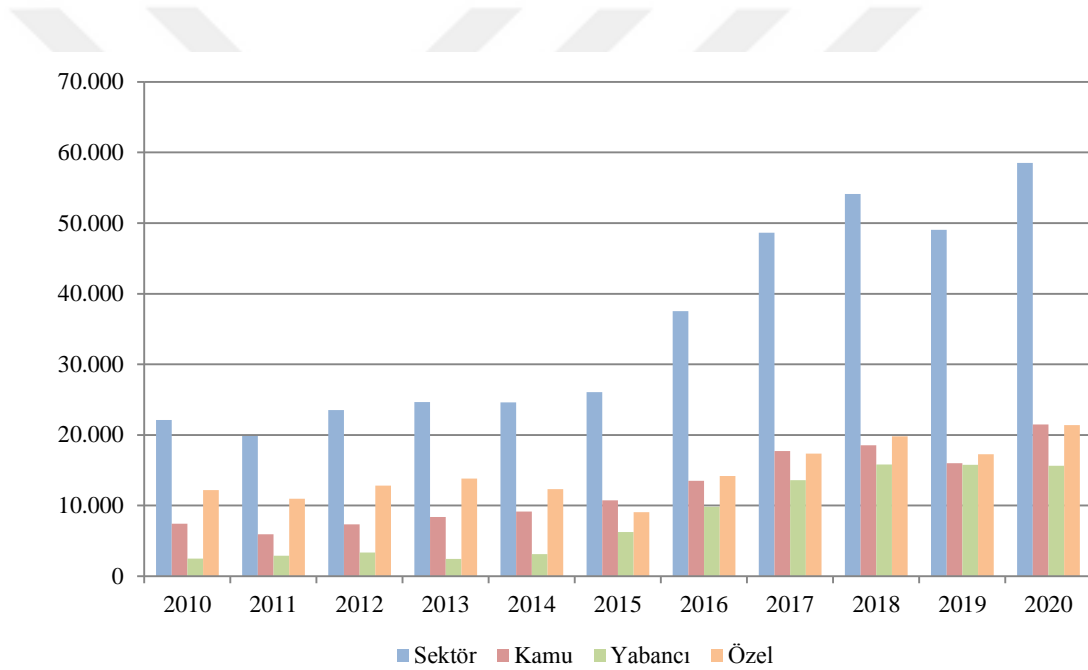
Çizelge 10. Türk Bankacılık Sektörü Gelir ve Gider Kalemleri (Milyon ₺)

Yıl	2019	2020
Kredilerden Alınan Faizler (Kar Payları)	322.827	308.099
Takipteki Alacaklardan Alınan Faizler (Kar Payları)	9.691	8.165
Bankalardan Alınan Faizler (Gelirler)	11.987	7.291
Para Piy. İşl. Alınan Faizler	702	303
Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z Yan. Menk. Değ. Alınan Faizler	787	1.451
GUD Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yans. Menkul D. Alınan Faizler	36.255	50.592
İtfa Edilmiş Maliyeti Üz. Değ. Menkul Değerlerden Alınan Faizler	28.824	41.502
Ters Repo İşlemlerinden Alınan Faizler	4.145	2.716
Finansal Kiralama Gelirleri	723	801
Diğer Faiz ve Faiz Benzeri Gelirler (Diğer Gelirler)	4.578	2.553
Faiz (Kar Payı) Gelirleri	420.520	423.472
Mevduata Verilen Faizler	174.674	123.042
Bankalara Verilen Faizler (Giderler)	28.894	22.757
Para Piy. İşl. Verilen Faizler	8.062	7.863
İhraç Edilen Menkul Kıymetlere Ver. Faizler (Ödenen Kar Payları)	23.742	25.680
Repo İşlemlerine Verilen Faizler	18.633	18.554
Finansal Kiralama Giderleri	1.820	1.661
Diğer Faiz ve Faiz Benzeri Giderler (Diğer Giderler)	2.340	9.119
Toplam Faiz (Kar Payı) Giderleri	258.165	208.676
NET FAİZ GELİRİ (GİDERİ)	162.355	214.796
Takipteki Alacaklar Özel Provizyonu	56.555	41.561
PROV.SONRASI NET FAİZ GELİRİ (GİDERİ)	105.800	173.235
Kredilerden Alınan Ücret ve Komisyonlar	16.006	16.036
Alınan Kar Payları	4.787	5.587
Bankacılık Hizmetleri Gelirleri	49.640	42.635
Aktiflerimizin Satışından Elde Edilen Gelirler	1.685	2.837
Diğer Faiz Dışı (Kar Payı Dışındaki) Gelirler	34.285	35.596
Toplam Faiz Dışı (Kar Payı Dışındaki) Gelirler	106.404	102.691
Personel Giderleri	34.119	39.332
Genel Karşılık Provizyonu	21.199	52.885
Kıdem Tazminatı Provizyonu	857	991
Menkul Değerler Değer Azalma Provizyonu	129	362
İştirakler, Bağlı ve Birl. Kont. Ed. Ort. Değ. Azalma Proviz.	1.613	799
Diğer Provizyonlar	7.012	17.227
Verilen Ücret ve Komisyonlar	16.389	13.659
Amortisman Giderleri	6.805	7.595
Vergi, Resim, Harç ve Fonlar	4.018	4.355
Diğer Faiz Dışı (Kar Payı Dışındaki) Giderler	36.502	44.113
Toplam Faiz Dışı (Kar Payı Dışındaki) Giderler	128.643	181.318
Sermaye Piyasası İşlemleri Karları (Zararları) (Net)	-17.472	-22.487

Çizelge 10-devamı

Kambiyo Karları (Zararları) (Net)	-5.510	3.730
Olağanüstü Gelirler (Giderler) (Net)	1	2
Net Parasal Pozisyon Karı (Zararı)	0	0
Toplam Diğer Faiz Dışı (Kar Payı Dışındaki) Gelirler (Giderler)	-22.981	-18.755
VERGİ ÖNCESİ KAR (ZARAR)	60.579	75.853
Vergi Provizyonu	11.536	17.350
DÖNEM NET KARI (ZARARI)	49.043	58.503

Türk bankacılık sektörünün kazanç kalemlerini gösteren 2019 ve 2020 yıllarına ait gelir-gider tablosu incelendiğinde en önemli gelir kaleminin faiz geliri olduğu açıkça görülmektedir. Türk bankacılık sektörünün net karlarındaki değişim ise aşağıdaki Şekil 5'te gösterilmektedir:

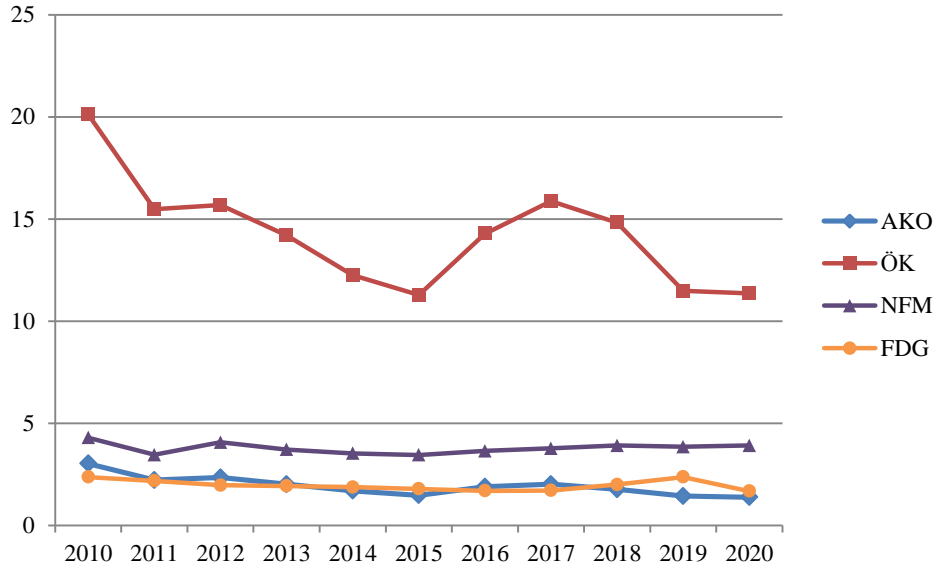

Şekil 5. Türk Bankacılık Sektörü'nde Banka Gruplarına Göre Net Karlar (Milyon ₺)

Şekil 5'e göre Türk bankacılık sektörünün son yıllarda elde etmiş olduğu net kar incelendiğinde sektörün 7 yılın ardından ilk kez 2019 yılında karında düşüş olduğu görülmektedir. 2020 yılında ise banka türlerine göre net kazançlar incelendiğinde 10 yıl toplamında en yüksek net kara sahip banka türünün yerli özel bankalar olduğu gözlemlenmektedir.

2.1.1.7. Bankacılık Sektörü Kazanç Göstergeleri

Bankalar da her şirket gibi gelir sağlama amacı ile faaliyet göstermektedirler ve doğaları gereği pasif yaratarak gelir elde etmek durumundadırlar. Genel olarak literatürde yer alan çalışmalarda bankalarda karlılığın göstergeleri olarak aktif karlılık oranı (AKO), özsermaye karlılığı (ÖK) ve net faiz marjı (NFM) kullanılmaktadır. Bu göstergelere ilave olarak, bankaların önemli gelir kalemlerinden olan Faiz Dışı Gelirler'den (FDG) elde edilen kazançların da eklenmesi mümkündür. Kazanç göstergelerinin sektördeki değişimi Şekil 6'da görülmektedir:

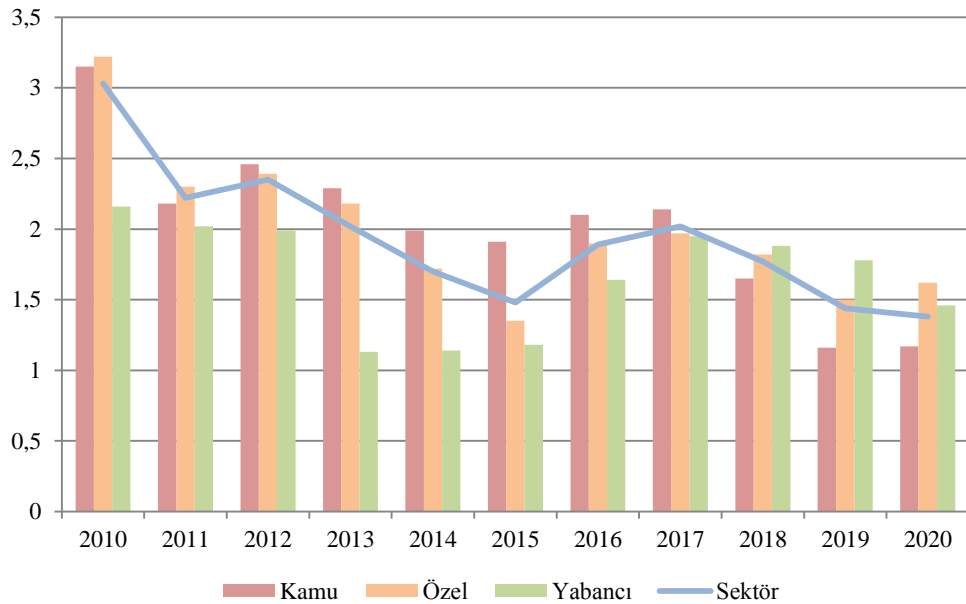

Şekil 6. Türk Bankacılık Sektörü Kazanç Yapısı

Şekil 6 incelendiğinde aktif karlılığı, net faiz marjı ve faiz dışı kazançların zaman içinde doğrusal bir seyir izlediği görülmekle birlikte özsermaye karlılığında dalgalanmalar göstermektedir. Ayrıca, 2019 ve 2020 yıllarında yaşanan küresel sağlık krizinin, bankacılık sektörünün kazanç yapısında faiz dışı gelirler noktasında da belirgin bir düşüş etkisi yarattığı gözlemlenmektedir. Bankacılık sektörünün kazanç göstergeleri kısaca aşağıda açıklanmıştır.

2.1.1.7.1. Aktif Karlılığı (AKO)

Aktif kârlılığı kısaca, işletmelerin toplam aktifleri üzerinden elde ettikleri kârı gösterir. Aktif kârlılığı, vergi öncesi kârın toplam aktiflere bölünmesiyle bulunur. Bu oran ortalama aktif varlıkların her birimi üzerinden ne ölçüde kâr sağladığını gösterdiği için bir bankanın etkinliğini belirleyen bir gösterge olmaktadır (Gülhan ve Uzunlar, 2011, s. 343). Bankanın varlıklarının kar elde etmede hangi faaliyetlerde bulunduğunu göstermekte ve banka yönetimine ilişkin bir etkinlik kriteri olarak kabul edilmektedir (Taşkın, 2011, s. 293). Şekil 7’de Türk bankacılık sektörünün aktif karlılıklarındaki değişim sektör ortalaması ve banka türleri itibariyle gösterilmiştir.

Şekil 7. Türk Bankacılık Sektörü Aktif Karlılıkları

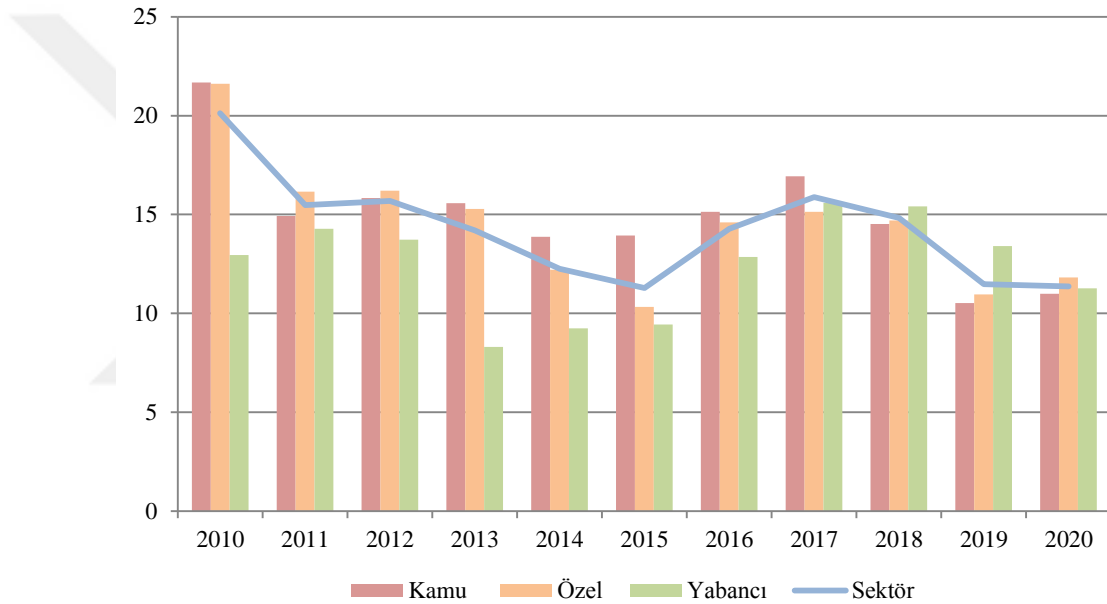
Banka türlerine göre aktif karlılıkların son 10 yıldaki gelişimini gösteren Şekil 7 incelendiğinde ilk dikkat çeken unsur kamu bankalarının diğer banka türlerine kıyasla aktif karlılığındaki azalıştır. Yabancı bankalar ise bununla ters orantılı olarak özellikle 2018 itibariyle en yüksek aktif karlılık oranına sahip olan banka türüdür. Bu durum yabancı bankaların perakende bankacılık piyasasında etkin olma istekleriyle açıklanabilir. Türkiye’de faaliyet gösteren yerli özel bankaların aktif karlılık oranlarının ise dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. 2012-2017 arasında

kamu-özel-yabancı şeklinde sıralanan aktif karlılık oranları 2018 itibariyle yabancı-özel-kamu sıralamasıyla devam etmektedir.

2.1.1.7.2. Özkaynak Karlılığı (ÖK)

Özkaynak karlılığı, ortakların şirkete kaynak olarak yatırmış oldukları fonların karlılığını ölçen bir orandır ve aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır (Yılmaz, 2012, s. 39);

$$\text{Özsermaye Karlılığı} = \text{Net Kar} / \text{Özsermaye}$$

Şekil 8. Türk Bankacılık Sektörü Özkaynak Karlılığı

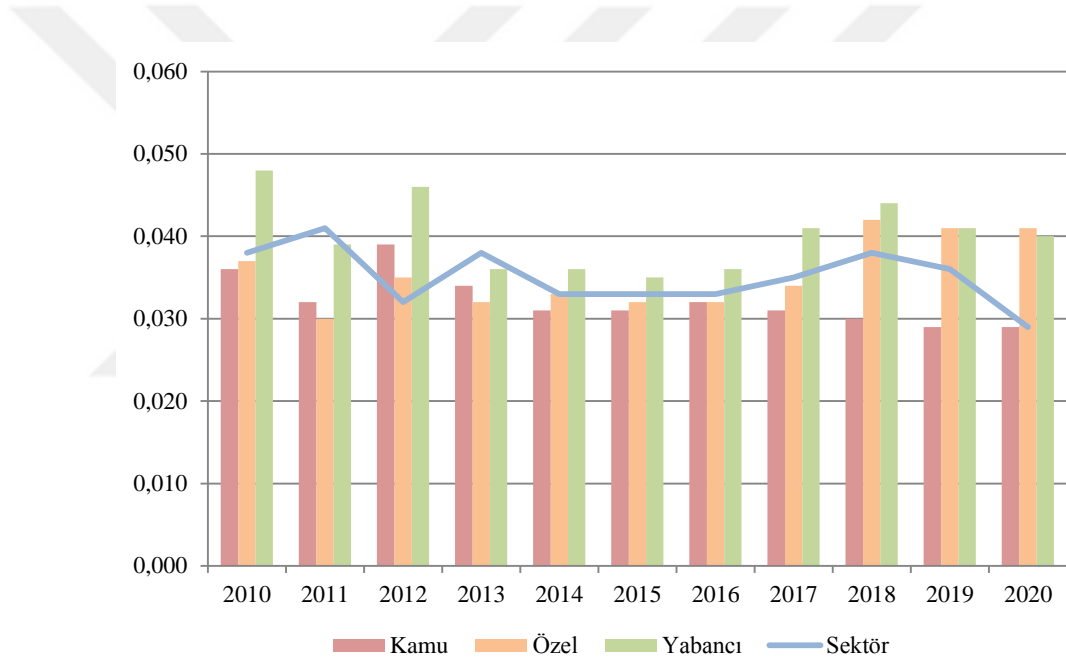
Türk bankacılık sektöründeki banka türlerine göre özkaynak karlılığının gösterildiği Şekil 8 incelendiğinde, yabancı bankaların aktif karlılığında gerçekleştirmiş olduğu performansın benzer şeklini özkaynak karlılığında da gösterdiği görülmektedir. Kamu bankalarının özkaynak karlılığı sektör ortalamasıyla doğru orantılı olarak son yıllarda düşüş eğilimindedir.

2.1.1.7.3. Net Faiz Marjı

Net faiz marjı bankanın faiz gelirleri ve faiz giderleri arasındaki farkın toplam aktiflere oranı olarak tanımlanmaktadır. Bu oranın yüksekliği bankanın karlılık oranının da yüksek olduğunu göstermektedir (Zengin ve Yüksel, 2016, s. 90).

$$\text{Net Faiz Marjı} = (\text{Faiz Gelirleri} - \text{Faiz Giderleri}) / \text{Toplam Aktifler}$$

Bankacılık sektörünün kazançlarını gösteren net faiz marjının son 10 yıla ait görünümünü aşağıdaki şekildeki gibidir:

Şekil 9. Türk Bankacılık Sektörünün Net Faiz Marjları

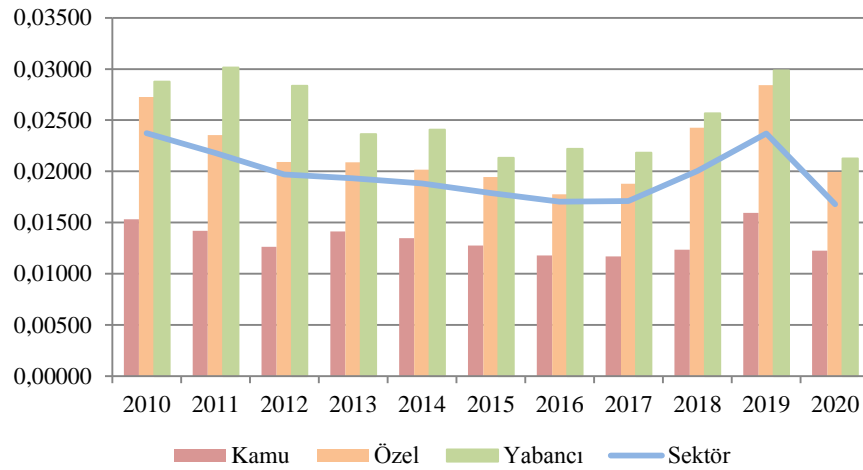
Şekil 9 incelendiğinde yabancı bankaların her dönemde sektör ortalamasının üzerinde net faiz marjına sahip olduğu görülmektedir.

2.1.1.7.4. Faiz Dışı Gelirler/ Toplam Aktifler Oranı

Bankaların önemli gelir kalemlerinden birisi de faiz dışı gelirleridir. Bankanın performansını yansıtan bu kalemin aktifler içindeki oranı aşağıdaki şekilde ölçülmektedir (Demirhan, 2010, s. 162):

$$\text{Faiz Dışı Gelirler} = \text{Faiz Dışı Gelirler} / \text{Toplam Aktifler}$$

Şekil 10' da Türk bankacılık sektörünün Faiz Dışı Gelirler / Aktifler Oranına ilişkin değişimler yıllar itibariyle yer almaktadır.

Şekil 10. Faiz Dışı Gelirler / Aktifler Oranı

Şekil 10 incelendiğinde faiz dışı gelir kalemi en yüksek olan banka grubunun yabancı bankalar olduğu görülmektedir. Kamu bankalarının faiz dışı gelirleri diğer banka türlerine göre daha düşük seyretmektedir.

2.1.1.8. Bankaların Kazançlarını Etkileyen Faktörler

Türk bankacılık sektöründe para ve sermaye piyasası işlemlerinin ve faaliyetlerinin çoğu bankalar tarafından gerçekleştirilmektedir ve bankacılık sektörü Türkiye'de ekonomik büyümeyi finanse etmek için en önemli mekanizmadır. Finansal araçlar olarak, bankalar ekonominin işleyişinde çok önemli bir rol

oyunmaktadır ve bankaların etkinliği ekonomik büyümei de etkilemektedir. Öte yandan, bankaların finansal sıkıntıları veya iflasları sistemik krize yol açabilecek boyutlara ulaşabilir. Kârlı bir bankacılık sektörü olan ekonomiler, olumsuz şoklara daha iyi dayanabilir ve finansal sistemin istikrarına katkıda bulunabilir. Bu nedenle bankacılık sektörü kazançlarının belirleyicilerini anlamak önemlidir (Anbar ve Alper, 2011, s. 140).

Bankaların kazancı genel olarak, aktiflerden elde edilen kâr ile pasiflerin maliyetleri ve yasal yükümlülükler toplamı arasındaki fark olarak tanımlanabilir (Gülhan ve Uzunlar, 2011, s. 343). Literatürde banka kazançları içsel ve dışsal belirleyicilerin bir fonksiyonu olarak ifade edilmektedir (Ramadan, Kilani ve Kaddumi, 2011, s. 180). İçsel belirleyiciler kazancı banka-özellikli belirleyicileri olarak belirtilmekte ve bankanın kontrolünde olan faktörler (likidite, aktif kalitesi vb.) olarak tanımlanmaktadır. Dışsal belirleyiciler ise banka yönetiminin kontrolünde olmayan ve performanslarını etkileyen ekonomik ve yasal çevre olarak ifade edilmektedir (Küçük, 2016, s. 34; Reis, Kılıç ve Buğan, 2016, s. 22). Bankaların kazançlarını etkileyen içsel ve dışsal faktörler aşağıda başlıklar halinde ele alınmıştır.

2.1.1.8.1. İçsel Faktörler

Bankaların kazançlarını etkileyen içsel faktörler, banka özyönetimi tarafından belirlenen hedefler ve yöneticilerin taktiksel kararlarıyla ilişkilidir ve bankadan bankaya değişkenlik göstermektedir (Athanasoglou, Brissimis ve Delis, 2008, s. 6; Türkmen, 2018, s. 81). Bankanın yönetim kademelerinin kararlarından doğrudan etkilenen mikro ya da bankaya özgü belirleyiciler olan içsel belirleyiciler genellikle finansal raporlardan elde edilen bilgiler kullanılarak hesaplanmaktadır. Bir bankanın bilançosu, o bankanın mevcut kaynaklarının tahsisine ilişkin yönetim politikalarının ve kararlarının bir sonucudur. Bilanço verileri kullanılarak elde edilen oranlar, söz konusu bankanın kazanma gücünün ve maliyetlerinin doğrudan belirleyicileri olmaktadır (Alp vd., 1997, s. 3). Çalışmaların niteliğine ve amacına bağlı olarak birçok içsel faktör kullanılmaktadır. Bu çalışmada içsel belirleyiciler olarak sermaye

yeterliliği, likidite, aktif büyüklüğü, aktif kalitesi, mevduat, ve banka mülkiyeti faktörleri açıklanacaktır.

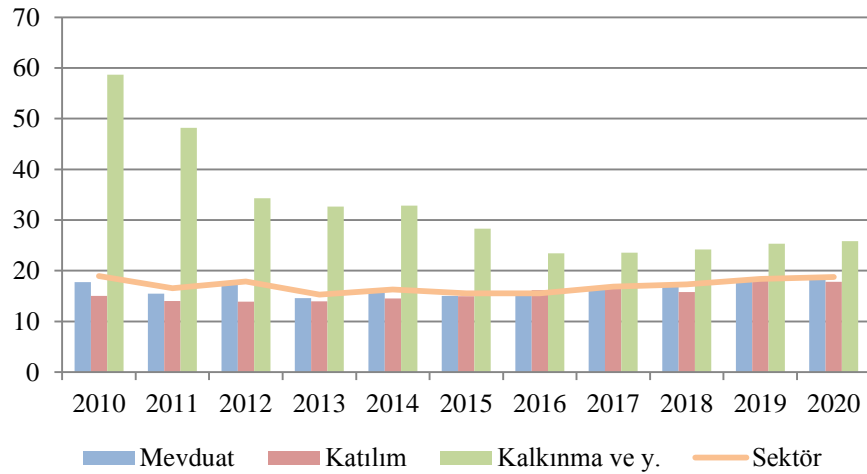
2.1.1.8.1.1. Sermaye Yeterliliği

Sermaye yeterliliği, özkaynakların risk ağırlıklı varlıklara oranlanmasıyla hesaplanır ve sermaye gücünü gösteren temel oranlarından biri olarak kabul edilir. Bu oran ne kadar yüksek olursa, dış finansman ihtiyacı o kadar düşük ve bankanın kârlılığının da yüksek olması beklenmektedir. Sermaye yeterliliği güçlü olan bankaların iflas etme maliyetlerinin daha düşük olması, fonlama ve risk maliyetlerinin az olması ve performansla pozitif bir ilişkisi olması beklenmektedir (Anbar ve Alper, 2011, s. 144). Sermaye yeterliliği yüksek olan bankaların daha güvenli olduğu söylenebilir ve banka kazançlarını etkileyen en önemli faktörlerdendir. 1992 yılından itibaren, uluslararası alanda faaliyet gösteren bankalara Basel Komitesi tarafından getirilen asgari sermaye yeterliliği oranı % 8'dir. Türkiye'de sermaye yeterliliği ilk olarak 1989 yılında Bankalar Kanunu'nda yer almıştır. Mevcut yasal düzenlemeler ile yetinilmemiş, uluslararası gelişmelere adapte olmak amacı ile ayrıca tebliğler çıkarılmıştır (Gülhan ve Uzunlar, 2011, s. 343). Sermaye Yeterlilik Oranı (SYO), bankacılık sektörü için Türkiye'deki düzenleyici otorite olan BDDK tarafından da kabul edilen ve onaylanan uluslararası standarttaki sermaye yeterlilik oranıdır (Türkdönmez ve Babuşcu, 2019, s. 42). İlk olarak %5 ile uygulanmaya başlanılan oran, daha sonraki yıllarda yükseltilmiş ve bugün %8 ile standartlaşmış olarak uygulanmakta olan tek sermaye yeterliliği oranıdır (Gülhan ve Uzunlar, 2011, s. 343). Sermaye yeterliliğinin, sistemik riskin iki ana kaynağından birini oluşturan döngüsel riskin azaltılması için kullanılması da önerilmektedir. Bu kapsamda, bankalar için belirlenen asgari sermaye tutarlarına ek olarak tutarı konjonktürel dalgalanmalara göre belirlenecek ek bir sermaye bulundurma zorunluluğunu getirilmektedir. Ek sermaye bulundurma koşulu, bilhassa ekonomik büyümenin artışa geçtiği dönemlerde bankaların kullandırığı kredilerin marjinal maliyetini artırarak, bilanço büyüme hızını düşürücü ve toplam riski sınırlandırıcı bir etki doğuracaktır (Navruz, 2019, s. 116). Bu bağlamda BDDK, 16/11/2006 tarih ve 2026 sayılı Kurul Kararı ile yasal oran olan %8 oranına +%4'lük ihtiyat aralığı ilave edilmesi suretiyle %12 olarak belirlenmiştir. Bu oran Hedef

Sermaye Yeterlilik Oranı (HSYO) olarak tanımlanmaktadır. Bu oranın altında kalan SYO değeri için bankalar takibe alınmakta ve faaliyet kapsamaları daraltılmakta; daha uzun vadelerde ise bankalara çok katı yönetsel tedbirler uygulanabilmektedir. Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların faaliyetlerini sağlıklı ve yeterli bir biçimde yerine getirebilmeleri için minimum sahip olmaları gereken oran %12 olarak kabul edilmektedir (Karahanoğlu, 2015, s. 1237). SYO, sermayenin risk ağırlıklı varlıklara oranlanmasıyla hesaplanmaktadır.

$$\text{SYO} = \text{Sermaye} / \text{Risk Ağırlıklı Varlıklar}$$

Şekil 11’de Türk bankacılık sektörünün SYO’daki gelişim yıllar itibariyle gösterilmiştir.

Şekil 11. Türk Bankacılık Sektörü Sermaye Yeterliliği Oranları

Şekil 11 incelendiğinde, literatürde somut bir veriye rastlanmamakla birlikte Türk bankacılık sektöründeki SYO'nun son 10 yılda ortalama olarak %17 civarında olduğu gözlemlenmektedir. Şekle göre, mevduat ve katılım bankacılık grubunda SYO sektör ortalamasına ve birbirlerine yakın olan istikrarlı bir görünüme sahipken, kalkınma ve yatırım bankaları için SYO değerleri incelendiğinde sektör ortalamasının ve HSYO'nun oldukça üzerinde değerlere sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte kalkınma ve yatırım bankalarının SYO'larındaki 2010 yılından itibaren dikey düşüşler dikkat çekmektedir. SYO'nun düşmesi, risk ağırlıklı

varlıklardaki artışın, özkaynaklardaki artışın önüne geçmesiyle mümkün olabilir. Kalkınma ve yatırım bankalarının sermaye yeterlilik oranının aşağı yönlü olması kredi hacmindeki genişlemeye, dolayısıyla faiz gelirlerindeki artışa işaret etmektedir (Çatıkkaş, Yatbaz ve Duramaz, 2018, s. 844). Dolayısıyla bu sert düşüşlerin nedeni kalkınma ve yatırım bankalarının sermaye yeterlilik oranının payı olan özkaynaklarının, bankaların karşı karşıya olduğu riski karşılayabilme gücünün yüksek olması olabilir (Şenel ve Şekeroğlu, 2019, s. 570). BDDK internet sitesinden kalkınma ve yatırım bankacılığı grubu risk ağırlıklı varlıkları toplamının 2010-2020 yılları arasındaki verileri incelendiğinde, 2010'dan 2020'ye kadar olan zaman aralığında 8,5 kat artış gösterirken özkaynaklardaki artış oranı % 3 civarında gerçekleşmiştir. Buna ek olarak SYO hesaplanmasında getirilen yeni uygulamaların (Kredi Riskine Maruz Değer hesaplama yönteminin değiştirilmesi ya da Operasyonel Riske Maruz Değerin eklenmesi gibi) bankaların sermaye yeterlilik değerlerinde gözle görülebilen göreceli yüksek azalmalara neden olduğunu söylemek mümkündür. 11.07.2015 tarih ve 29057 sayılı yönetmelik ile SYO hesabını etkileyen en önemli faktörlerden biri olan Kredi Riskine Esas Tutar'ın hesaplama yönteminin BDDK tarafından değiştirilmiş olmasıdır. Söz konusu yeni hesaplama yöntemi ile bankaların çoğunun özellikle de portföylerinde kredi ağırlıklı yatırım bulunduran kalkınma ve yatırım bankalarının sermaye yeterlilik oranları değişmiş ve bunun sonucunda bazı bankaların sermaye yeterliliklerini yasal sınırlar içerisinde tutmaları için ekstra önlem almaları gerekmiştir (Karahanoğlu, 2015, s. 1237).

2.1.1.8.1.2. Likidite

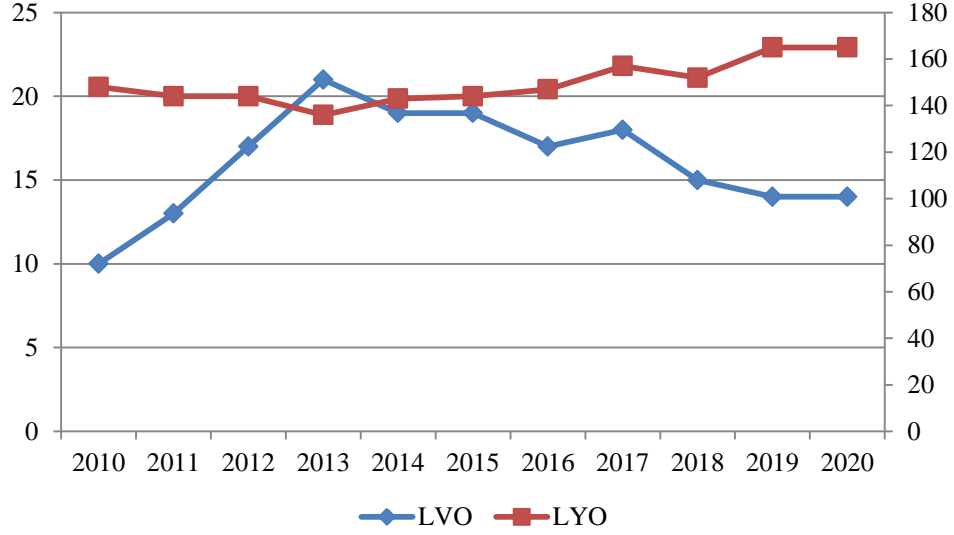
Likidite, yükümlülüklerin ve takas borçlarının istenildiğinde ödenebilmesi anlamına gelen ve bankacılıkta birincil önem taşıyan hususlardan biri olarak kabul edilmektedir (Gülhan ve Uzunlar, 2011, s. 344). Likit aktiflerin toplam aktiflere oranı, likiditenin ölçüsü olarak kullanılmaktadır. Bu oran ne kadar yüksek ise, banka da o kadar likittir. Yetersiz likidite, banka iflaslarının başlıca nedenlerinden birisidir. Ancak, likit varlıkları bulundurmanın yüksek fırsat maliyeti mevcuttur. Yapılan çalışmalar banka likiditesi ile kazançlar arasında önemli derecede olumlu ilişki olduğunu göstermiştir (Sönmez, 2013, s. 33). Türk bankacılık sektörünün yıllık

verileri itibariyle son 10 yıllık likidite durumu Şekil 12’de yer almaktadır. Çalışmada likidite ölçüsü likit varlıkların toplam varlıklara oranlanmasıyla elde edilmiştir. Türkiye Bankalar Birliği’nin sunduğu raporlamalarda; nakit değerler, TCMB, bankalar ve para piyasasından alacaklar likit aktifler içerisinde yer almaktadır (Sarıkale ve Kayahan, 2019, s. 213). Bu çalışmada da likit aktifler toplam aktiflere oranlanarak dte yer alan oranlara ulaşılmıştır.

Likit aktifler = Nakit Değerler ve TCMB + Bankalar + Para Piyasalarından
Alacaklar+ Zorunlu Karşılıklar

Likidite güvenle hareket etmek, zarar tehlikelerini sınırlandırmak, kaldırmak veya dağılımını sağlamak yönünden faydalıdır. Likidite yetersizliği; bankaya olan güveni sarsar, aynı zamanda bankanın faaliyetlerini olumsuz yönde etkiler, likiditenin gereğinden fazla tutulması ise bankanın kârlılığını azaltır. Bankaların, likidite ve kârlılık arasında optimum bir birleşimi sağlaması gerekir (Karataş, 2015, s. 22). Bankaların likidite karşılama oranı hesaplamasına ilişkin yönetmeliğine göre bankaların, asgari likidite düzeyini belirlemek amacıyla net nakit çıkışlarını karşılayabilecek seviyede yeterli ve yüksek kaliteli likit varlık stoku bulundurmaları amaçlanmaktadır. Söz konusu yönetmeliğe göre toplam likidite karşılama oranının %100’den az olamayacağı hükme bağlanmıştır (BDDK, 2014).

Şekil 12.’de birincil ekseninde gösterilen LVO (likit varlık/toplam aktif) likit varlık toplamının toplam aktiflere oranını gösterirken LYO (likidite yeterlilik oranı) ise nakit girişlerinin nakit çıkışlarını karşılama oranını ifade etmektedir. Buna göre Şekil 12.’deki 10 yıllık likidite oranları incelendiğinde, LVO 2013’e kadar artış, sonrasında azalış eğilimi göstermektedir. Bu aktiflerdeki artış oranı hızının likit varlıklara göre daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. LYO ise %100 yasal sınırının oldukça üzerinde ve istikrarlı ve artan bir görünüme sahiptir.

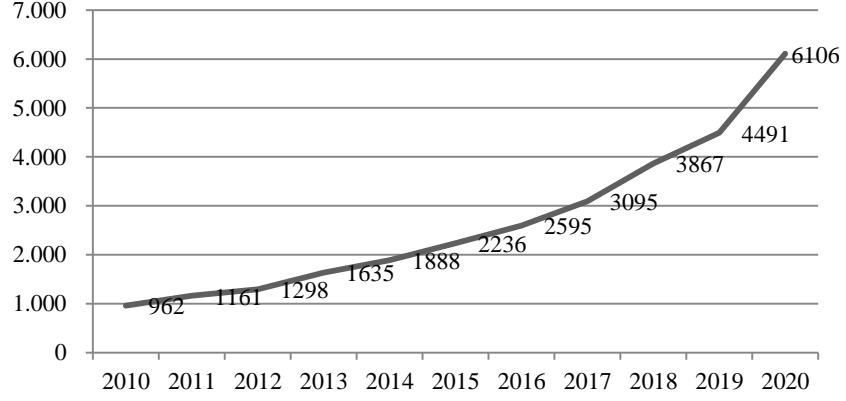
Şekil 12. Bankacılık Sektörü Likidite Oranları (%)

2.1.1.8.1.3. Aktif Büyüklüğü (Banka Büyüklüğü)

Aktif büyüklüğü, literatürde çoğunlukla banka büyüklüğü ile aynı anlamı ifade etmektedir. Aktif büyüklüğü ile ölçülen banka büyüklüğü ve kazançlar arasında olumlu bir ilişki olması beklenebilir. Belirli bir noktaya kadar büyümenin kazanç üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu görülmüştür. Fakat fazlasıyla büyük olan bankalar için büyümenin kazanç üzerinde bürokratik ve diğer nedenlerden dolayı olumsuz etkiye sahip olacağı söylenebilir. Bu nedenlerle kazanç ve büyüklük arasında düzenli olmayan bir ilişki olduğu düşünülebilir (Sönmez, 2013, s. 29).

Büyüklüğün bankanın kazançları üzerindeki etkisi konusunda literatürde farklı görüşler yer almaktadır. Bir takım görüş büyüklüğün kazanç üzerindeki olumlu etkisini savunurken, diğerleri olumsuz etkileri olduğu görüşünü savunmaktadır. Büyüklüğün olumlu olduğu görüşündeki araştırmacılar, örneğin Almazarı (2014) ve Anam vd. (2012), büyük bankaların ürün seviyesinin ve kredi çeşitliliğinin küçük bankalara göre daha yüksek olmasının riski azalttığı ve ölçek ekonomisinden daha fazla yararlanabildiği fikrindedir. Bu bağlamda azalan risk ölçek ekonomisi işlem verimliliği sağladığından bankanın kazançları üzerinde olumlu etkiye sahip olmaktadır. Öte yandan bir takım araştırmacılar, örneğin Alhan ve Yüksel (2018) ve Aydın (2019), yapmış oldukları çalışmalarında banka büyüklüğü ile kazanç arasında olumlu yönde bir ilişki bulunmadığı görüşünü savunmaktadır. Banka büyüklüğü ile

aynı anlamda kullanılan aktif büyüklüğüne ilişkin değişim Şekil 13’de gösterilmektedir:

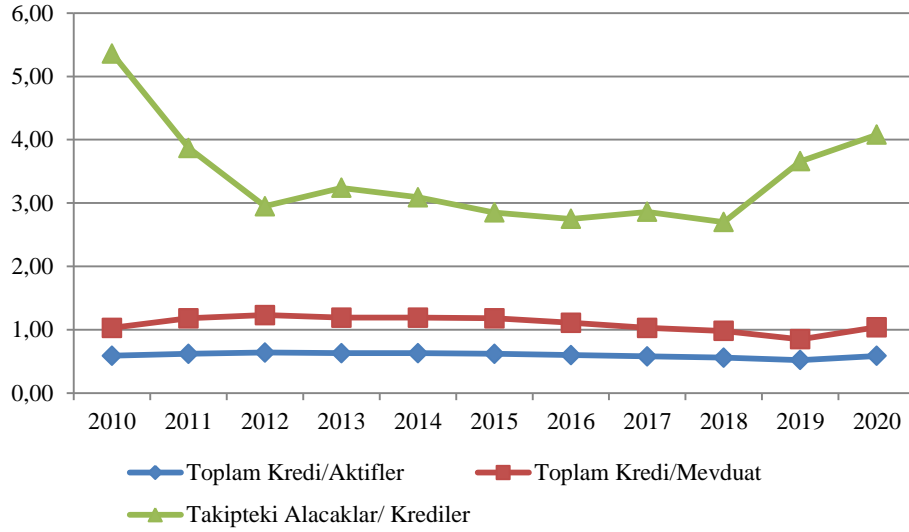
Şekil 13. Aktif Büyüklüğü (Milyon ₺)

Şekil 13’de görüldüğü gibi Türk bankacılık sektörü yıllar itibariyle aktif büyüklüğü açısından artış eğilimini sürdürmektedir. Sektördeki aktif toplamı 2010 yılından 2020 yılına kadar yaklaşık beş kat artış göstermiş durumdadır. Öyle ki finansal olarak tüm dünya ülkelerini etkileyen küresel sağlık krizinin yaşandığı 2020 yılında bile bu artış katlanarak devam etmiştir.

2.1.1.8.1.4. Aktif Kalitesi

Bankalar, öz kaynaklarını ve yabancı kaynaklarını krediler, duran varlıklar ve menkul kıymetler gibi çeşitli varlıklara bağlamaktadırlar. Bu tür yatırım kararlarında aktif kalitesi açısından önemli olan, banka aktiflerinin çeşidinin yanında aktiflerin gelir getirip getirmediği, gelir getirme gücü, gelirin sürekliliği, nakde dönüş kabiliyeti ve bankanın kaynak yapısına uygun olup olmadığıdır (Küçük, 2016, s. 10). Aktif kalitesinin büyüklüğü, banka büyüklüklerini de belirleyici bir faktör olup, varlıkların etkin yönetimi için aktif kalitesinin iyi durumda olması beklenmektedir (Dursun ve Bozkır, 2018, s. 244). Literatür ve TBB tarafından aktif kalitesinin tespit edilmesine yönelik olarak bir çok oran kullanılmaktadır. Toplam krediler / Toplam aktifler, Toplam krediler / Toplam mevduat ve Takipteki krediler / Toplam krediler

ile Finansal Varlıkların Toplam Varlıklara oranı bunlardan bazılarıdır. Türk bankacılık sektörünün aktif kalitesini gösteren Şekil aşağıda yer almaktadır:

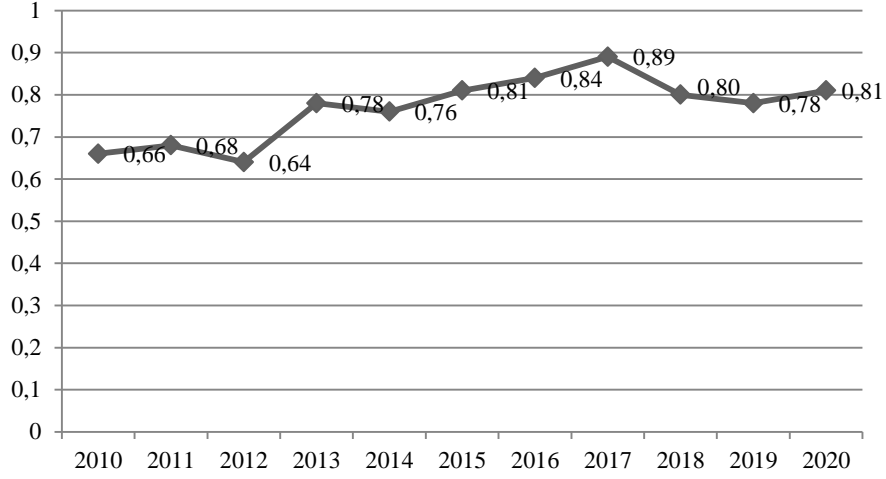
Şekil 14. Türk Bankacılık Sektörü Aktif Kalitesi

Şekil 14’de yer alan bilgilere göre toplam kredilerin aktiflere oranı ve toplam kredilerin mevduata oranı istikrarlı bir görünümde iken, krediler içindeki takipteki krediler oranı dalgalı seyir izlemektedir. Özellikle takipteki alacaklardaki son 3 yıldaki artış dikkat çekicidir.

Aktif kalitesinin ölçülmesinde bir diğer oran da finansal varlıkların toplam aktiflere oranıdır. Finansal varlıklar aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır:

$$\text{Finansal Varlıklar} = \text{Nakit ve Nakit Benzerleri} + \text{Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z Yanıtılan Finansal Varlıklar} + \text{Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yanıtılan Finansal Varlıklar} + \text{İtfa Edilmiş Maliyeti ile Ölçülen Finansal Varlıklar} + \text{Türev Finansal Varlıklar} + \text{TFRS 9 Uygulayan bankalar için "Donuk Finansal varlıklar - Beklenen Zarar Karşılıkları"}$$

Türk bankacılık sektörünün finansal varlıkların toplam aktiflere oranı Şekil 15’de yer almaktadır:

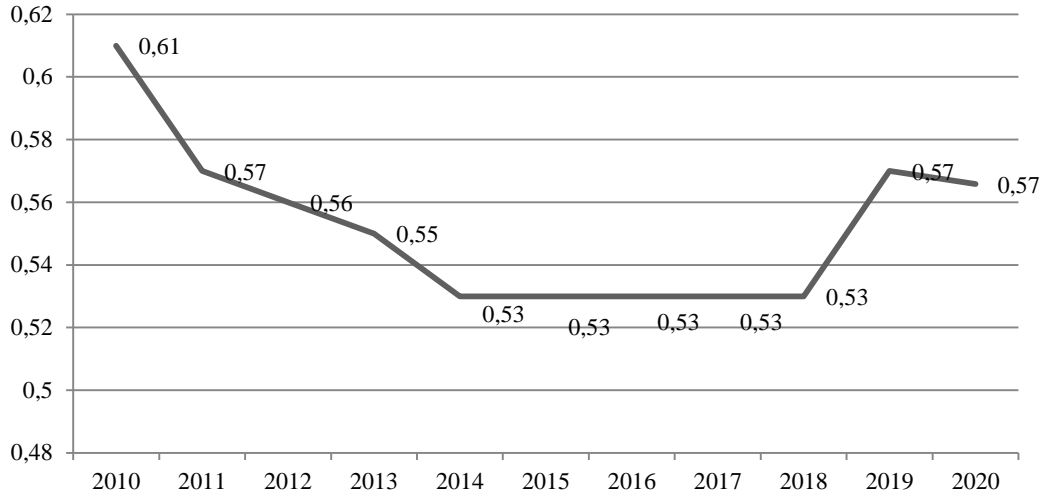

Şekil 15. Finansal Varlıklar/Toplam Varlıklar Oranı

Finansal varlıklar / toplam varlıklar oranının yüksek olması aktif kalitesini iyileştiren bir durum olarak kabul edilmektedir. Toplam varlıklar içerisinde finansal varlıkların fazla olması, bankaların varlıklarını değerlendirmede başarılı olduğunu ortaya koymaktadır (Dursun ve Bozkır, 2018, s. 245). Şekil 15 incelendiğinde aktif kalitesinin oldukça yüksek olduğu yorumu yapılabilmektedir.

2.1.1.8.1.5. Mevduat

Bankalar, tasarruf sahiplerinin birikimlerini ülke ekonomisinin gerekli kıldığı alanlara aktarılmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Bankalara yatırılan paralar bir ekonomi için etkin bir kaynak niteliğindedir. Tasarruf sahiplerinin bu birikimleri mevduat olarak tanımlanmaktadır (İbiş vd., 2018, s. 113). Bankaların finansal yapılarının büyük bir kısmını oluşturan yabancı kaynaklar içerisinde en önemlisi toplanan mevduatlar, bankaların fon ihtiyacını karşıladıkları temel ve maliyeti en düşük olan kaynaklardır. Aynı zamanda mevduatlar, likidite riskine karşı banka müşterilerini güvence altına almaktadırlar. Bu bağlamda mevduatın bankanın kazançları üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır (Demirhan, 2010, s. 159; Sönmez, 2013, s. 35). Şekil 16'da mevduatın toplam aktifler içindeki oranı şekilde gösterilmektedir:

Şekil 16. Mevduat / Toplam Aktifler (%)

Genel itibariyle Türk bankacılık sektörünün toplam kaynaklarının yaklaşık %89'u yabancı kaynaklardan, %11'i de özkaynaklardan oluşmaktadır. Şekilde 16'da da görüldüğü gibi, sektörün pasif kalemlerinin yüzdesel dağılımı incelendiğinde, ortalama %56 ile en önemli bileşenin mevduatlar olduğu görülmektedir. Mevduat tutarı 2010 ve 2014 yıllarında azalış eğilimi göstermiş fakat sonraki dört yılda istikrarlı bir oran izlenmiştir ve sonraki süreçte de bu oran artarak devam etmiştir.

2.1.1.8.1.6. Banka Mülkiyeti

Türk bankacılık sisteminde çeşitli sınıflamalar yapılabildiği gibi mülkiyet açısından da bir çeşitleme yapılması mümkündür. Mülkiyet açısından bankalar kamu sermayeli bankalar, özel sermayeli bankalar ve yabancı sermayeli bankalar olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır (Emir ve Atukalp, 2018, s. 579). Literatürde mülkiyet gruplarının kazanç ile olan ilişkisi üzerine farklı görüşler yer almaktadır. Özellikle özel ve kamu bankası ayırımına ilişkin yapılan çalışmalarda mülkiyet ayırımının bankanın performansı, dolayısıyla kazancı üzerine önemli etkisinin olduğu çalışmalar literatürde yer almaktadır. Türk bankacılık sektöründe, bankaların mülkiyetlerine göre aktif karlılık oranları Şekil 17'de gösterilmektedir:

Şekil 17. Banka Mülkiyeti'ne Göre Aktif Karlılık Oranları

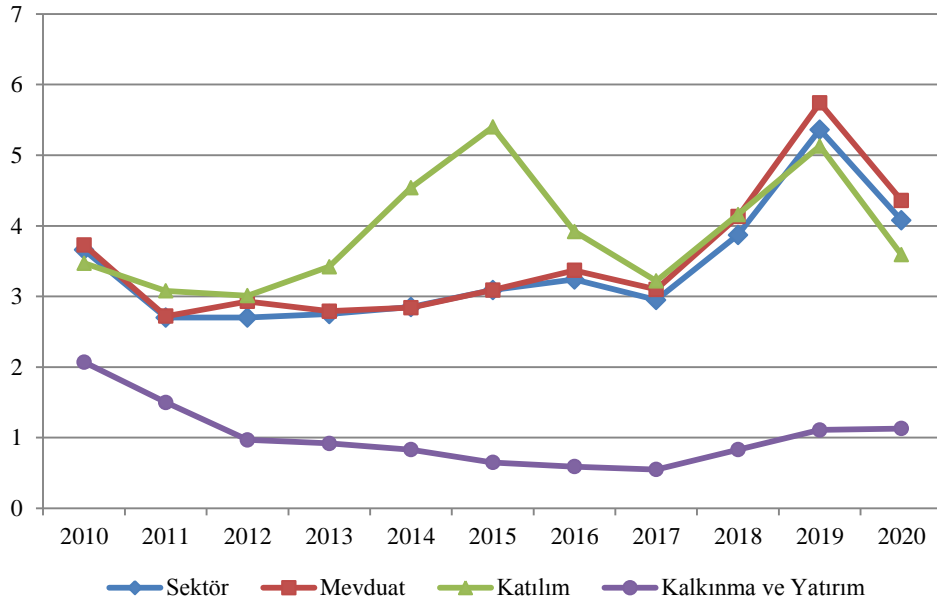
Şekil 17 incelendiğinde, son 11 yıl toplamında çok fark olmamakla birlikte, en yüksek aktif karlılığın %22,2 ile kamu bankalarına ait olduğunu söylemek mümkündür. Özel bankalar ise toplamda %21,97 oranında aktif karlılık elde ederken, özel bankalarda aktif karlılık oranı toplam %18,33 olarak gerçekleşmiştir.

2.1.1.8.1.7. Takipteki Krediler

Bankacılığın temel fonksiyonlarının başında kredi verme fonksiyonu gelmektedir. Kredilendirme fonksiyonunun icrası esnasında bankaların maruz kaldıkları en önemli finansal risk ise kredi riskidir (Yuca, 2012, s. 2). Krediyi, bankaların kişi veya kurumlara, belirli bir bedel karşılığında ve belirli bir vadede geri ödenmek suretiyle verdikleri borç olarak tanımlamak mümkündür (Yücememiş ve Sözer, 2011, s. 44).

Bankacılık sisteminin önemli entrümanlarından biri olan kredi, kısmen veya tamamen geri ödemesi 90 günü aştığında takipteki kredi kapsamına girer. Takipteki kredilerin toplam kredilere oranı, bir ekonomide kişi veya kurumların ödeme gücünü, bankalarda da aktif kalitesi ve risk düzeyini gösterir (Yüksel, 2016, s. 41). Takipteki kredilerin artması bankalar açısından mali yapılarını düşürücü ve kazançlarını azaltıcı bir etki yapmaktadır (Genç ve Şaşmaz, 2016, s. 119). Bununla beraber

takipteki krediler, bankacılık sektörünün kırılma noktasına ve muhtemel bir bankacılık krizine dair önemli bir sinyal olarak algılanmaktadır (Yağcılar ve Demir, 2016, s. 221).Takipteki krediler bankaların aktif kalitesinin ölçümünde kullanılan önemli göstergelerden biri olup, kredi tahsilâtındaki performansı yansıtmaktadır (Gülhan ve Uzunlar, 2011, s. 344). Türk bankacılık sektöründe son 10 yıla ait Takipteki Kredilerin Toplam Kredilere oranı aşağıdaki Şekilde 18’de yer almaktadır:

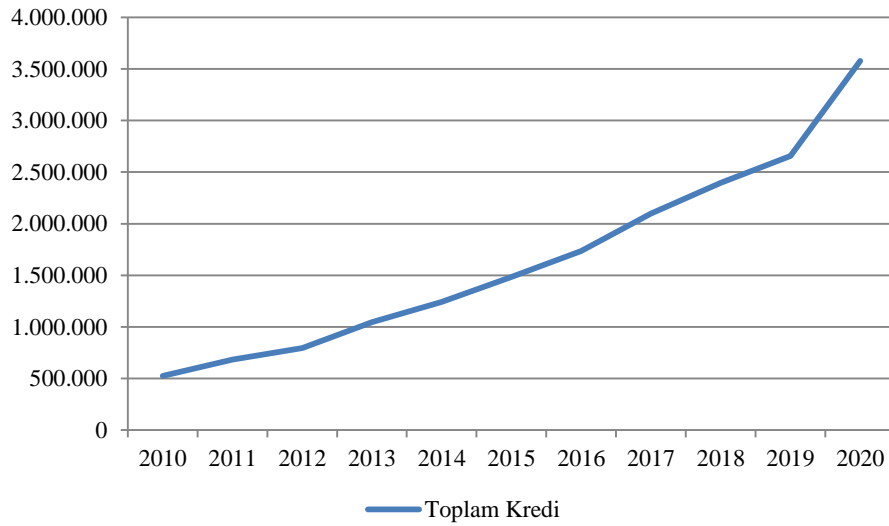

Şekil 18. Takipteki Kredi Oranları

Şekil 18 incelendiğinde beklenen şekilde mevduat bankacılığının ağırlıklı olarak sektör ortalaması ile aynı yönde takipteki kredi oranına sahip olduğu görülmektedir. Çünkü Türk bankacılık sektöründe kredilerin %87’sinin mevduat bankalarına ait olduğuna önceki bölümlerde değinilmişti. Kalkınma ve yatırım bankacılığının da 2012 yılından itibaren yatay bir takipteki kredi oranına sahip olduğu görülmektedir. Ancak katılım bankalarının 2012-2015 yılları arasında takipteki kredi oranlarında dikey ve sert bir artış göze çarpmaktadır. Bu durumun başlangıç tarihi yurtiçinde siyasi alanda 17-25 Aralık süreci gibi olağanüstü gelişmelerin yaşandığı dönemi akla getirmektedir. Sonrasında yaşanan 15 Temmuz Hain Darbe Girişimi ise piyasalarda şok etkisi yaratmış ve OHAL (olağanüstü hal) ilan edilmiştir. 2012’de katılım bankaları içinde en yüksek aktif büyüklüğüne sahip bir katılım bankasının TMSF’ye devredilmesi gibi olağanüstü gelişmelerin katılım bankaları ortalamasında sert yükselen takipteki kredi oranları üzerinde etkili olduğu

düşünülmektedir. TKBB'nin veri sistemi incelendiğinde, 2015 yılı ilk çeyreğinde ilgili bankanın takipteki kredilerin toplam kredi ve alacaklara oranı 34,07 olarak tespit edilmektedir. Ancak bu gelişmelerin hızlı bir toparlanmayla sektör ortalaması seyrine geldiği şekilde açıkça görülmektedir.

2020 yılı incelendiğinde ise, takipteki kredilerin toplam krediler içindeki payının düştüğü görülmektedir. Ancak bu gerçeği yansıtan bir tablo değildir. 2020 yılı kendi içinde finansal ve sosyal olarak özel bir yıldır. Tüm dünyada yaşanan küresel sağlık krizi bireyleri ve kurumları ekonomik dar boğaza sokmuştur ve kredilerdeki artış hızlı bir şekilde yükseliş göstermiştir. Bu nedenle takipteki kredilerin oranı azalmış gibi görülmektedir. Durumu daha net ortaya koymak amacıyla aşağıdaki kredi değişim şekli oluşturulmuştur:

Şekil 19. Kredi Değişim Şekli

Şekil 19'dan da anlaşılacağı gibi 2019 itibariyle kredi talebi yükselmiştir. Bununla birlikte pandemi dönemine özel bazı yasal işlemlerin ertelenmesi, işten çıkarmaların yasaklanması, kredi taksit ertelemeleri vs. gibi uygulamalar da 2020 yılında takipteki kredilerin düşük görünmesine sebep olabilmektedir.

2.1.1.8.2. Dışsal Faktörler

Bankaların kazançlarını belirleyen faktörlerin temel sınıflandırılmasında bir diğer unsur dışsal faktörlerdir. Dışsal faktörler banka yönetiminin kontrolü dışında gelişen makroekonomik ve finansal unsurlardır. Bunlardan bazıları GSYH, faiz oranı ve enflasyon gibi değişkenlerden oluşmaktadır. Bu faktörler kısaca aşağıda açıklanmıştır.

2.1.1.8.2.1. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH)

Bir ülkenin ekonomik büyüklüğünün birkaç ölçütünden birisi olan Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH), bir ülke sınırları içerisinde belli bir zaman diliminde, üretilen tüm nihai mal ve hizmetlerin para birimi cinsinden değeri olarak tanımlanan ve ekonominin genel durumu hakkında bilgi veren sayısal bir veridir (Uca vd., 2019, s. 1232). Makroekonomik göstergeler içinde en çok kullanılan GSYH'daki büyüme GSYH'nın yıllık değişimini ifade etmektedir ve bankacılık kazancı ile arasında pozitif ilişki bulunmaktadır (Ata, 2009, s. 143; Küçük, 2016, s. 40). GSYH, birçok sebepten dolayı bankaların kredi ve mevduatları açısından arz ve talebi doğrudan etkileyebilmektedir. Resesyon dönemlerinde GSYH'daki büyümenin düşmesi sonucunda, bankaların kredi riski yükselmekte ve bu durum bankaların kazançlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Tersine olarak ekonomik büyümenin arttığı dönemlerde, bankalar daha fazla borç sağlayabildikleri için ve net faiz marjlarını arttırabilmeleri nedeniyle kazançlarını da arttırmaktadır (San ve Heng, 2013, s. 653; Sarıtaş, Uyar ve Gökçe, 2016, s. 93). Bu bağlamda GSYH büyümesi yavaşladıkça ve özellikle durgunluk döneminde kredi kalitesi bozulur ve temerrütler artar, böylece banka getirileri azalır (Flamini vd., 2009, s. 10).

2.1.1.8.2.2. Faiz Oranı

Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde, bankalar tarafından mevduata uygulanan ortalama yıllık faiz oranları ile banka kazanç oranı arasında olumlu bir

ilişki olduğu ve faiz oranlarının artmasıyla banka kazançlarında artış olduğu görülmektedir. Faiz oranı, bankanın hizmet veya ürün sunmak için müşterilerden talep ettiği pay olarak ifade edilebilir. Faizler bankaların temel gelir kaynağıdır ve bu nedenle banka kazançları ile pozitif bir ilişkisi vardır (Saeed, 2014, s. 45). Bir başka bakış açısına göre de artan faiz oranının tasarruf ve borçlanma oranları arasındaki farkı artırarak bankacılık sektörünün kârlılığını artırdığını savunmaktadır (Vong ve Chan, 2009, s. 99).

2.1.1.8.2.3. Enflasyon

Banka kazançlarının dışsal belirleyici faktörlerinden birisi de enflasyondur. Enflasyon, tüketicinin satın alma gücünü azaltarak, her bir para birimi ile daha az mal ve hizmet satın alınmasına yol açarak ekonomi içinde mal ve hizmetler için genel fiyat seviyesinin yükselme oranı olarak tanımlanmaktadır (San ve Heng, 2013, s. 653). Genel olarak enflasyon iki durumda önem taşır. Birincisi, artan fiyatlar genel seviyesi dolaylı olarak faizi tetikler ve bu da tasarruf sahiplerinin daha yüksek faiz oranlarından borçlanması anlamına gelmektedir. İkinci olarak enflasyon nedeniyle geliri azalan bireylerin borçlarını ödeyememe riski vardır. Bu da problemleri artırarak kazançları olumsuz yönde etkiler (Türkdönmez ve Babuşcu, 2019, s. 42). Başka bir ifade ile enflasyon bankaların kârlılığına doğrudan (iş gücü fiyatlarında artış) ve dolaylı (faiz oranlarında ve varlık değerlerindeki değişimler) etkiye sahip olabilmektedir ve bankacılık performansı üzerinde genel olarak negatif bir etkiye yol açabilmektedir (Ata, 2009, s. 143; Gul, Irshad ve Zaman, 2011, s. 73). Buna ilaveten Türkiye'de enflasyonun uzun vadede bankaların kazançlarına olumsuz etki ettiği ve bu sebeple de sektörün risklerinin arttığı görüşü kabul edilmeye başlamıştır. Bilançolarda mevcut olan finansal risklerden dolayı banka kazançlarında dalgalanmalar meydana gelmektedir. Kazançlardaki istikrarsızlıklar bankaları zararlarla sonuçlanan ciddi sorunlara sürüklemektedir. Türkiye'de bankacılık sektöründe nominal olarak artmış görünen kazançların reel artışları konusu tartışmalıdır. Enflasyonun ekonomide meydana aşındırmayı telafi edecek boyutlarda reel kazançta sahip banka sayısı çok az bulunmaktadır (Gülhan, 2009, s. 2015). Başka bir görüşe göre ise enflasyon ile banka kârlılığı arasındaki ilişki, enflasyonun

öngörölüp öngörülmediğine bağlı olarak olumlu veya olumsuz bir etkiye sahip olabilir. Enflasyon oranının öngörülmesi durumunda, bankalar gelirleri maliyetlerden daha fazla artırmak için faiz oranını ayarlayabilirler. Aksine, enflasyon oranının öngörülmemesi durumunda bankalar, maliyetlerin gelirlerden daha hızlı artabileceği faiz oranlarında gerekli düzeltmeleri yapamazlar (Flamini vd., 2009, s. 10; Anbar ve Alper, 2011, s. 145).

2.1.2. Kazanç Kalitesinin Kavramsal Analizi

Bu başlık altında kazanç kavramı tanımlanarak, kazanç kalitesi ile ilgili detaylı bilgilere yer verilecektir.

2.1.2.1. Kazanç Kavramı ve Önemi

Kazanç, bir şirketin belirli bir dönemde elde ettiği kazanç miktarıdır ve şirket tarafından üstlenilen eylemlerin elde ettiği ekonomik faydaların en somut ölçüsüdür (Kowerski, 2013, s. 42). Bir işletmenin net geliri veya karı ile aynı şeyi ifade eden kazanç, yöneticiler ve yatırımcılar açısından işletmenin performansının değerlendirilmesi konusunda birincil bilgi kaynağı sağlayan bir unsurdur. Aynı zamanda, finansal analistler de sunulan kazanç rakamını temel gösterge olarak kabul etmektedirler (Durak ve Güler, 2014, s. 96).

Bir şirketin katma değerli faaliyetlere ne ölçüde katıldığını gösteren kazançlar, aynı zamanda şirket değerindeki artış ve azalışların da temsilcisi konumundadır. Bu nedenle işletme faaliyet değerlendirmesinde temel ölçüttür (Kowerski, 2013, s. 42) ve performansının ayırt edici bir göstergesidir (Takacs ve Szucs, 2019, s. 175). Kazanç tutarları, önceki, şimdiki ve gelecekteki hissedarların zenginliğini artırma yeteneğini belirlemek için çeşitli oran analizleri yapan analistler tarafından yaygın olarak kullanılır. Bir şirketin, düşük ve hatta negatif kârlarla yani yeterli kârın sağlanamadığı bir durumda hayatta kalması zor olacaktır. Bununla birlikte biriken büyük kârlar bir firmanın büyüme potansiyeli için çok önemli bir

mekanizma görevi görebilir (Mahmud, İbrahim ve Pok, 2009, s. 5). Bununla beraber kazanç, hissedarlar, yeni yatırımcılar, vergilendirme vb. açısından önemli kararlar alınmasında önemli bir rol oynamaktadır (Valahzaghari ve Salehi, s. 2012, s. 2607). Tüm bu açılardan değerlendirildiğinde kazanç, işletme değerlemesinin en önemli bileşeni olduğundan, kazancın niteliği ve güvenilirliği günümüzde en önemli araştırma konularından birisi haline gelmiştir.

2.1.2.2. Kazanç Kalitesi Kavramı

Kazanç kalitesi kavramı incelendiğinde, literatürde iki kavramın sıklıkla bir arada kullanıldığı görülmektedir. Bu kavramlar 'kazanç yönetimi' ve 'kazanç kalitesi'dir. Birbirinin tersi olarak kullanılan bu iki kavramın ilgi ve ilişkisi ilerleyen bölümlerde detaylı olarak incelenecektir. Öncesinde, kazanç kalitesi ile ilgili genel tanımlara yer verilecektir.

İşletmelerin raporlamış oldukları finansal bilgilerin kalitesini tanımlayan ortak terim, kazanç kalitesidir (Hawborn Dahlstedt, 2019). İlk defa 1934'te Graham ve Dodd tarafından 'Güvenlik Analizi' kitabında kullanılan (Michalak vd., 2012, s. 64) kazanç kalitesi kavramının tanımlanması konusunda üzerinde uzlaşılmış tek bir tanım bulunmamaktadır (Schipper ve Vincent, 2003; İsmail, 2011, s. 43; Norrman ve Vaigur, 2013, s. 4). Aksine, kazanç kalitesi birçok farklı bakış açısıyla tanımlanabilecek kavramsal bir terim olarak görülmektedir (İsmail, 2011, s. 43; Kamarudin ve İsmail, 2014, s. 227). Farklı bakış açılarıyla tanımlanabilen kazanç kalitesi kavramı birkaç örnekle açıklanacak olursa; Bernstein ve Siegel (1979), kullanılan politikalar ekonomik gerçeği yansıttığında ve rapor edilen kazançlar, firmanın kazanma gücünün gerçek bir resmini verdiği kalitenin var olduğunu savunan bir görüşe sahiptir. Bu tanım "ekonomik gerçeği" yansıtan kazançlara odaklanmaktadır. Bununla birlikte Penman ve Zhang (2002) 'a göre bir kazanç, gelecekte tahmin edilen kazanç için iyi bir gösterge niteliğindeyse kaliteli bir kazanç olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere burada, kazanç kalitesinde, mevcut kazancın gelecekteki kazancı öngörmede kullanılıp kullanılmayacağına odaklanılmaktadır (Heil, 2012, s. 18). Dechow ve Schrand (2004) ise kazanç kalitesini, firmanın kazancının kendi içsel değerini doğru şekilde

yansıtan kazanç olduğunu belirtmektedir. Yahaya, Tanko ve Muhammad (2017)'e göre kazanç kalitesi, kazanç yönetiminin tersi olarak tanımlanmıştır. Buna göre kazanç yönetimi arttıkça kazanç kalitesinde düşüş gözlenmektedir (Mahjoub ve Khamoussi, 2013; García-Sánchez ve Meca, 2017, s. 46).

Diğer bir tanımda kazanç kalitesi, performansın ve elde edilen getirilerin doğru bir ölçüsü olduğu anlamına kullanılır ve yatırımcıların karar risklerini en aza indirmelerine yardımcı olan bir gösterge oluşturarak tanımlanmıştır (Takacs ve Szucs, 2019, s. 176).

Kazanç kalitesi muhasebe çalışmalarında genellikle karar verme bakış açısı ve ekonomik bakış açısı olmak üzere iki farklı bakış açısı ile tanımlanır. Karar verme açısından bakıldığında, eğer kazanç tutarları karar verme amaçları için faydalı ise kazanç kalitesi yüksek olarak kabul edilir. Bu bakış açısına göre, kazanç kalitesi kavramı farklı finansal tablo kullanıcıları tarafından farklı tanımlanmaktadır. Örneğin, Dechow ve Schrand (2004)'a göre, kazanç rakamları şirketin mevcut işletme performansını doğru bir şekilde yansıtan, gelecekteki işletme performansının iyi bir göstergesi olan ve işletmenin mevcut değerliliğini değerlendirmek için iyi bir özet ölçüt olan kazançların yüksek kalitede olma ihtimali yüksektir. Bu, şirketin performansını değerlendirmek, mevcut kazançların gelecekteki performansı gösterme derecesini değerlendirmek ve mevcut hisse senedi fiyatlarının gerçek firma değerini yansıtıp yansıtmadığını belirlemek olan finansal analistlerin hedefleriyle tutarlıdır (Dechow ve Schrand, 2004). Yatırımcıların da benzer hedeflerinin olması muhtemeldir. Öte yandan, alacaklılar ve diğer taraflar yüksek kaliteli kazancı, nakit akışına kolayca dönüştürülebilen ve yöneticilerin gerçek performansını yansıtan kazançlar olarak tanımlayabilir (Kamarudin ve İsmail, 2014, s. 227). Ekonomik bakış açısına göre kazanç kalitesi ise şirketin ekonomik performansı ile olan ilişkisine odaklanmaktadır. Kazanç kalitesi ile ilgili literatürde yapılan diğer tanımlamalar aşağıdaki çizelgede yer almaktadır:

Çizelge 11. Literatürde Yer Alan Kazanç Kalitesi Tanımlamaları

Referans	Tanım
Black (1980), Beaver (1998), Ohlson ve Zhang (1998)	Finansal raporlarda sunulan kazançların kalıcı kazançlara olan yakınlık derecesidir.
Bricker vd. (1995); Mikhail, Walther ve Willis (2003)	Bir firmanın geçmiş kazançlarının gelecekteki nakit akışlarıyla ne ölçüde ilişkilendirildiği ve yüksek tahmin edilebilirliğidir.
Beneish ve Vargus (2002)	Bir şirketin gelecekteki mevcut kazançlarını sürdürme olasılığıdır.
Hodge (2003)	Gelir tablosunda raporlanan net gelirin gerçek kazançlardan ne ölçüde farklı olduğudur.
Lang, Raedy ve Yetman (2003)	Kazanç yönetimine ilişkin daha az bulgu olması, kötü senaryoların önceden zamanında tanınması ve hisse fiyatıyla daha yüksek bir ilişki ile karakterize edilmesi kazanç kalitesinin yüksekliğini gösterir.
Gissel, Giacomino ve Akers (2005)	Bir firmanın finansal sağlığını değerlendirmenin önemli bir yönüdür. Rapor edilen kazançların firmanın gerçek ve gelecekteki kazançlarını yansıtmaya ve tahmin etme yeteneğidir ve istikrar, kalıcılık ve değişkenlik özelliklerini yansıtır.
DeFond, Hung ve Trezevant (2007)	Kazançların firmaların altında yatan ekonomik performansı bozma ihtimalidir.
Martani ve Khairurizka (2009)	Kazanç kalitesi, bir şirketin rapor edilen kazançlarının güvenilirliğini ve inanılabilirliğini ifade eder. Yatırımcılar için kazanç raporunun, şirketin hisselerini analiz edecek bilgiye sahip olmasıdır (Martani ve Khairurizka, 2009).
Chan vd., (2011)	Raporlanan kazançların bir işletmenin faaliyet temelini gösterme derecesidir.
Li (2011)	Şirketin kalıcı kazançlarını yansıtmaya yeteneği olarak tanımlamıştır.
Sakarya ve Koçak, (2016, s. 734)	Gelecekteki kazançları tahmin etmede raporlanan kazançların faydası ve işletmenin doğru kazançlarını yansıtmada raporlanan kazançların kabiliyetidir.
Kurniawati (2016)	Kazanç kalitesi, yatırımcılar ve alacaklılar, kazanç yoluyla yönetim performansını değerlendirebiliyor, yatırım risklerini tahmin edebiliyor ve gelecekteki kazançları tahmin edebiliyorsa, kazanç kaliteli olarak tanımlanabilir.
Marsela ve Maryono (2017)	Kazanç kalitesi, yöneticilerin kazanç yönetimi uygulamalarını kullanmalarına bağlı bir kavramdır, düşük kazanç kalitesi yönetimin iç ve dış taraflar için mali raporlar hazırlamadaki yetersizliği anlamına gelmektedir.
Dewi ve Yadnyana (2019)	Kazanç kalitesi, kazanç bilgilerinin net hissedar servetindeki değişimi ölçmede önemli bir rol oynar ve bir şirketin kar elde etme kabiliyetinin göstergesidir.
Andriani vd. (2021)	Kazanç kalitesi, kazanç verilerinin piyasa koşullarına yanıt verme yeteneğidir.

Kaynak: Çizelge, yazar tarafından oluşturulmuştur

Mevcut tanımlar ışığında genel bakış açısı ile kaliteli kazançların sahip olması gereken özellikler “güvenilir, sürdürülebilir ve nakit akışının tahmin edilebilir” olması (Norrman ve Vaigur, 2013, s. 4) şeklinde sıralanabilir. Dolayısıyla yüksek kaliteli bir kazanç, kazanç özellikleri ve bir şirketin finansal performansı hakkında daha fazla bilgi sağlar (Dechow vd., 2010, s. 1). Bu bağlamda kazanç kalitesi, bir şirketin raporlanan kazancının arzulan özellikleri olarak kabul edilebilir (Yahaya vd., 2017).

Bu nedenle, kazanç kalitesi, yatırımcı, çalışanlar, borç verenler, tedarikçiler ve ticari alacaklılar, müşteriler ve hükümetler gibi kullanıcılara ilgili ve güvenilir bilgi sağlayan, finansal raporlamanın temel amacını karşılama kabiliyeti olan bir bileşendir (An, 2009, s. 55).

2.1.2.3. Kazanç Kalitesinin Önemi

Schipper ve Vincent (2003)'a göre, kazanç kalitesinin önemi üç farklı bakış açısıyla açıklanabilir. Bunlar; yatırım perspektifi, finansal bilgi kullanıcı perspektifi ve muhasebe standardı belirleme perspektifi. Yatırım açısından bakıldığında, kazanç kalitesi kaynak tahsisi için bir sinyal görevi üstlenir. Düşük kazanç kalitesi istenmeyen ve verimsizlik göstergesi bir durumdur, çünkü sermayenin yanlış tahsis edilmesine neden olarak ekonomik büyümeyi azaltır. Finansal bilgi kullanıcı perspektifinden, kazançlar normalde tazminat düzenlemelerinde ve borç anlaşmalarında kullanılır. Yöneticilerin performansının bir göstergesi olarak kullanılan abartılı kazançlar, yöneticilere fazla ücret ödenmesine neden olacaktır. Buna ek olarak, abartılı kazançlar kötüleşen ödeme gücünü maskeleyebilir ve borç verenler bu durumun farkında olmadan borç vermeye devam edebilirler. Son olarak, muhasebe standardı belirleyicileri, muhasebe standartlarının etkili olup olmadığı konusunda geri bildirim arar ve kazançları raporlama dahil çıktılara odaklanma eğilimindedir (Mahmud vd., 2009, s. 5).

Dolayısıyla kazanç kalitesi finansal raporlama sisteminin önemli bir özelliği olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, yüksek kaliteli finansal bilgiler ile kullanıcıların (yani yatırımcılar, alacaklılar ve analistler) faydalı kararlar ve yargılar edinmelerine, böylece sermaye piyasasının verimliliğini geliştirmelerine yardımcı olması amaçlanmaktadır (Eliwa, 2015, s. 19).

Kaliteli olarak nitelendirilen finansal raporlar, yatırımcıların bilgi eksikliğiyle ilişkili riskleri azaltmak için bir şirket ile yatırımcıları arasında bilgilendirici bir aracı olmak üzere hazırlanmaktadır. Yüksek kaliteli finansal raporlar böylece sermaye piyasalarının likiditesini ve verimliliğini artırmaya katkıda bulunabilir. Ampirik

araştırmalar, yatırımcıların karar verme süreçlerinde diğer bilgi türlerinden daha fazla kazanç bilgisine güvendiğini gösterdiği için kazançların kalitesi için başta yatırımcılar olmak üzere düzenleyiciler ve araştırmacılar vb. tüm taraflar açısından oldukça önem teşkil etmektedir (Lu, 2012, s. 53). Özetlenecek olursa, amaç ne olursa olsun, şirketin söz konusu olduğu herhangi bir konuda (yatırım veya kredi kararları gibi) karar verirken şirketin kazanç kalitesini değerlendirmesi önemlidir.

2.1.2.4. Finansal Raporlama Kalitesinin Bir Belirleyicisi Olarak Kazanç Kalitesi

Kazanç kalitesi, finansal raporlama kalitesinin bir ölçüsü olarak, finansal tablolarda sağlanan birincil önlem ve finansal raporlama kalitesi için en kapsamlı terimdir. Ayrıca, kazançlar bir firma için çok önemlidir, çünkü çok çeşitli kullanıcılar tarafından bir firmanın performansının bir özeti olarak kullanılırlar. Hatta kazançların yatırımcıların ve yöneticilerin yatırım fırsatlarını belirlemek ve değerlendirmek için kullandıkları ana rehberlerden biri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Kazanç kalitesi, yatırımcılar tarafından “değerleme ile ilgili bilgileri kazanç modellerinden çıkarmak için bir koşullandırma değişkeni” olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle, kazanç kalitesi hedef ve mevcut yatırımcılar tarafından kullanılmaktadır. Bu bağlamda kazançlar yatırımcıların firmanın gelecekteki nakit akışlarını değerlendirmek için kullandıkları en önemli özet önlemlerden biridir. Tüm bu nedenlerden dolayı, finansal raporlamanın kalitesinin de bir ölçüsü olarak kazanç kalitesi önemli bir yer tutmaktadır (An, 2009, s. 55). Bir bakıma kazanç kalitesi; raporlanan kazancın gerçek ekonomik kazançla uyumlu olmasıdır. Bu durumda kazanç kalitesi, raporlanan kazançla pozitif buna karşılık beklenen büyüme ile negatif ilişkilidir (Duman, 2010, s. 170).

Kazanç kalitesi, finansal raporlama kalitesinin özet bir göstergesi olarak yaygın bir şekilde kullanılmaktadır ve kazanç kalitesi daha kullanışlı olan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun nedeni olarak kazanç kalitesinin finansal

raporlama kalitesine göre daha kolay gözlemlenebilir olması ve araştırmacıların kazanç kalitesini genel finansal raporlama kalitesini tespit etmede yeterli bir istatistik olarak görmesidir. Öte yandan bazı akademisyenlerin ifadeleri (örneğin Lev (1989)), kazançların finansal raporlama sürecinin en önemli sonuç göstergesi olduğunu göstermektedir (Singh, 2014, s. 13).

2.1.2.5. Kazanç Kalitesi ve Kazanç Yönetimi İlişkisi

Muhasebe literatüründe kazanç ile ilgili öne çıkan iki terminoloji vardır: birincisi kazanç yönetimi, ikincisi ise kazanç kalitesidir. Bu iki terimin tanımları aynı değildir, ancak birbirleriyle ilişkilidir. Kazanç yönetimi genellikle, hissedarları yanıltmak amacıyla finansal raporları manipüle etme eylemlerini içerir. İkinci sık kullanılan terim ise kazanç kalitesidir. “Yüksek kaliteli bir kazanç rakamı, şirketin mevcut faaliyet performansını doğru bir şekilde yansıtan, gelecekteki faaliyet performansının iyi bir göstergesi ve yararlı bir özet ölçüdür” şeklinde ifade etmektedir (Le, Tran ve Ngo, 2021, s. 475). Kavram olarak birbirine benzer olan kazanç yönetimi ve kazanç kalitesi kavramları arasındaki ilişki ve farklılıkların ortaya konulması ihtiyacı duyulmuştur. Bu kavramlar arasında birçok ortak nokta olmakla birlikte temelde birbirinden farklı kavramlardır. Bu bağlamda, öncelikle, muhasebe bilgilerine (dolayısıyla kazançlara) müdahalede en sık kullanılan terim olan kazanç yönetimi ile ilgili temel tanımlamalar yapılmıştır. Daha sonra da kazanç kalitesini hangi noktada ilgilendirdiği ile ilgili detaylar açıklanmıştır.

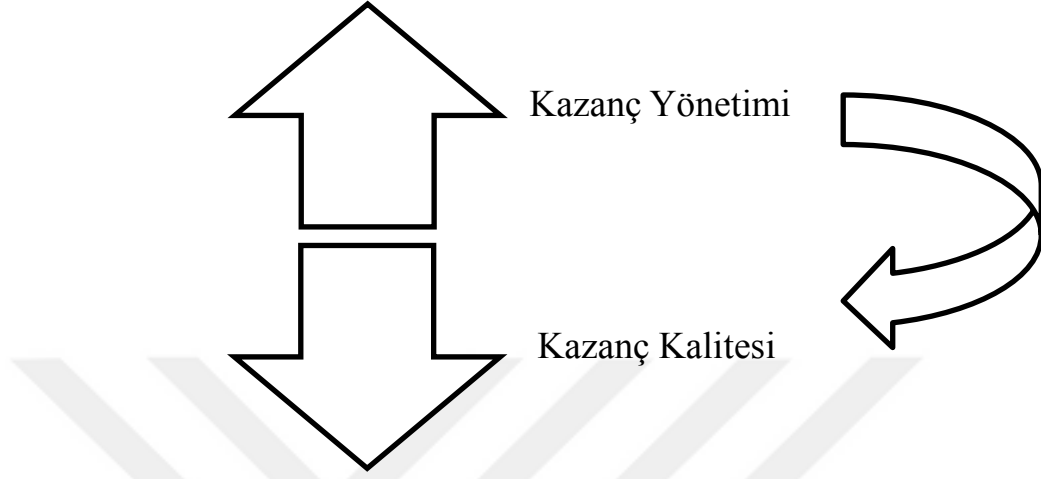
Raporlanan kazançların kalitesi finansal piyasadaki yatırımcılar ve diğer finansal tablo kullanıcıları için önemlidir. Çünkü yatırımcılar ve analistler büyük oranda yatırım kararları almak için şirketin rapor edilen kazançlarına güvenmek isterler (Watts ve Zimmerman, 1990). Ancak Finansal tabloların güvenilirliğinin sorgulandığı muhasebe skandallarıyla dolu olan günümüz piyasalarında, şirketlerin kazançlarının kalitesini artırmak için başvurdukları kazanç yönetimi uygulamaları finansal tablolar hakkındaki endişeleri artırmaktadır (Kara, Sakarya ve Aksu, 2016, s. 99). Genel olarak kabul edilen muhasebe ilkeleri, yöneticilere finansal raporlama sürecinde varsayımlar ve tahminlerde bulunurken iş faaliyet ortamlarına uygun muhasebe politikası türlerini veya prosedürleri seçme esnekliği sağlar. Ancak

şirketlerin raporladığı kazançlar genel kabul görmüş muhasebe ilkelerindeki esneklik ve subjektiflik ile kişisel menfaatlere bağlı olarak meydana gelebilecek potansiyel taraflılık sebebine bağlı olarak tamamen doğru olmayabilmektedir. Bazı şirketler paylaştıkları mali bilgilerini kendi menfaatleri doğrultusunda yasal veya yasadışı yollarla değiştirebilmektedirler (Kara ve Tuna, 2018, s. 98). Bu nedenle yöneticilerin, tüm tarafların servetini en üst düzeye çıkaracak muhasebe politikası türünü veya prosedürünü seçmesi muhtemel olacaktır (Watts ve Zimmerman, 1990). Muhasebedeki bu esneklik, şirketin gerçek performansının maskelenmesi ve hissedarların, borç sahiplerinin ve yatırımcıların, şirketin gerçek ekonomik değeri konusunda yanlış yönlendirilmeleri için fırsat sağlar (Mohd Kharuddin, 2016, s. 25). İşletmelerde her kim tarafından yapılırsa yapılsın muhasebe hilelerinin, finansal tablolara yansımaları durumunda başta yatırımcılar ve işletme sahip ve çalışanları olmak üzere, devlet, kredi verenler, işletmeyle ticari ilişkide olanlar gibi birçok kesimin zarar görmesi söz konusu olabilecektir (Aytekin, Yalçın ve Sezgin, 2015, s. 70). Bu bağlamda kazançların farklı gösterilmesi amacıyla yöneticilerin finansal raporlama sürecine kasıtlı olarak müdahale etmesi kazanç yönetimi olarak adlandırılmaktadır (Kara vd., 2016, s. 13).

Schipper (1989, s. 92), kazanç yönetimini, yöneticiler veya hissedarlar için kişisel menfaat elde etmek amacıyla, dış mali raporlama sürecine kasıtlı bir müdahale olarak tanımlarken, Healey ve Wahlen (1999) için kazanç yönetimi, yöneticiler kararlarını uyguladığında ve işlemleri yapılandırırken ortaya çıkar. Şirketin finansal raporlama sonucunu, belirli tarafları şirketin gerçek ekonomik performansı hakkında yanlış yönlendirmek veya rapor edilen rakamlara dayanan sözleşmeden doğan sonuçları etkilemek amacıyla değiştirmek olarak tanımlar. Özet bir ifade ile kazanç yönetiminin temel amacı yatırım yapmayı planlayan yatırımcıların işletmeye bakış açılarını olumlu yönde etkilemektir (Kara, Sakarya ve Toraman, 2019, s. 128).

Schipper (1989)'ın tanımı, Healy ve Wahlen (1999)'ün tanımından daha geniş olup hem kazanç yönetiminin kasıtlı bir eylem olduğunu vurgulamakta hem de meşru ve gayri meşru kılmak için yapılabilecek muhasebe manipülasyonu türlerini sınırlamamaktadır. Schipper (1989) ayrıca bu kazanç yönetimi uygulamalarının

fırsatçı (yöneticilerin yararına) veya bilgilendirici (hissedarların yararına) olabileceğini de vurgulamaktadır (Mohd Kharuddin, 2016, s. 25). Şekil 20’de kazanç kalitesi ve kazanç yönetimi ilişkisi gösterilmiştir.

Şekil 20. Kazanç Kalitesi ve Kazanç Yönetimi İlişkisi

Bazen bu iki kavram birbirinin yerine kullanılsa ve birbiri ile karıştırılsa da Şekil 20’de de görüldüğü gibi kazanç yönetimi, kazanç kalitesinin ters ölçüsü olarak kabul edilmektedir. Kazanç yönetiminin amacı, hissedarların beklentilerini karşılayan makul kazanç kalitesi elde etmektir (Cug ve Cugova, 2021, s. 2). Kazanç yönetiminin kazanç kalitesi ile çok ortak noktası vardır. Çoğu yüksek kazanç yönetimine maruz kalan kazançların düşük kaliteye sahip olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, kazanç yönetiminin yokluğu, yüksek kaliteli kazançları garanti etmek için yeterli değildir, çünkü diğer faktörler kazançların kalitesine katkıda bulunur. Örneğin, kötü bir dizi standardı titizlikle takip eden muhasebeciler düşük kaliteli finansal raporlar oluşturacaktır. Bununla birlikte, kazanç yönetimi ile kazanç kalitesi arasında çok daha yakın bir bağlantı kurulabilir (Lo, 2008, s. 351). Dolayısıyla kazanç yönetimi, yönetimin veya muhasebe kayıtları üzerinde kontrolü olan kişilerin, kazançların sonuçlarını tercih ettikleri sonuca göre yönetmelerine fırsat tanıyan bir faaliyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, daha az aktif kazanç yönetimi daha yüksek kazanç kalitesi anlamına gelmektedir (Yang, 2006; Paz, 2012, s. 13). Özetle, kazanç yönetimi, bilgileri gelecekteki nakit akışlarını tahmin etmek için daha az yararlı olacak şekilde çarpıtıyorsa, kazançların kalitesi üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir (Cug ve Cugova, 2021, s. 1).

Kazanç kalitesi ve kazanç yönetimi ilişkisini ele alan çalışmalar da literatürde mevcuttur. Bunlara örnek olarak, hem analitik hem de ampirik bir bakış açısıyla kazanç yönetimini ayrıntılı bir analiz sunan Ronen ve Yaari (2008), zorunlu ve gönüllü tahakkuk konuları açısından kapsamlı bir şekilde analiz eden Beyer (2009) örnek gösterilebilir. Ayrıca, Kanodia (2006), kazanç yönetiminin muhasebe raporları üzerindeki gerçek etkilerinin incelenmesine odaklanan çeşitli çalışmalar yapmıştır.

2.1.2.6. Kazanç Kalitesi Modelleri

Kazanç kalitesi çok boyutlu bir kavramdır. Bu konu üzerine gerçekleştirilen literatür çalışmaları da incelendiği zaman hiçbir karar modellerinin birbirinden bir üstünlüğünün olmadığı görülmektedir. Bu nedenle, herhangi bir kazanç kalitesi göstergesi seçimi, araştırma sorusu, veri kullanılabilirliği ve tahmin modeli gibi belirli belirleyicilere bağlıdır. İlgili çalışmalarda bazı araştırma soruları, yatırımcıların kazanç algılarıyla ilişkili bir kazanç kalitesi belirleyicisine ihtiyaç duymaktadır. Örneğin, kazançların değer ilişki düzeyini araştıran araştırmalar, sonuçları hisse senedi fiyatları ve getirileri ile ilgilenen piyasadaki yatırımcılar için faydalıdır. Öte yandan, tahakkuk kalitesi gibi muhasebe verilerine (yani hisse senedi fiyatlarına veya getirilerine gereksinim olmadan) bağlı olarak doğrudan kazanç kalitesi belirleyicisine odaklanır ve nakit akışı arasındaki ilişki test edilebilir. Özetlenecek olursa, kazanç kalitesinin ele alınan özelliği, amaca yönelik olarak ve kullanım amacına istinaden seçilmektedir (Eliwa, 2015, s. 22).

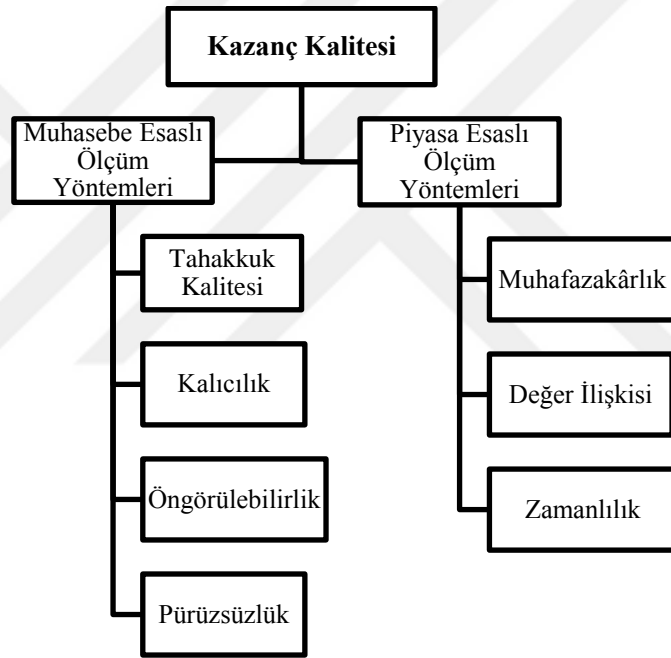
'Kazanç kalitesi' terimi, akademisyenler, karar verenler, yatırımcılar ve diğer finansal tablo kullanıcıları tarafından her ne kadar yaygın olarak kullanılsa da bu tarafların iyi ve beklenen, diğer bir ifade ile yüksek kazanç kalitesi tanımları oldukça farklı olma eğilimindedir. Çünkü her bir karar verici kazanç kalitesinin rollerine ve ihtiyaçlarına göre farklı özelliklerine değer vermektedir. Örneğin, finansal tablo kullanıcıları (hem kurumsal hem de bireysel yatırımcılar gibi) genellikle 'değer ilişkisini' kazanç bilgilerinin en önemli özelliklerinden biri olarak belirtmektedir (Dechow ve Schrand, 2004; Lu, 2012, s. 54). Şirkete yabancı olarak değerlendirilen yatırımcılar ana bilgi kaynağı olarak finansal raporlara güvenmektedir ve bu nedenle şirket tarafından sağlanan finansal bilgilerin karar verme süreçleriyle ilgili olması

kritik önem taşımaktadır. Aynı zamanda, bilginin “zamanlılığı” ve “öngörülebilirliği” yatırımcıların şirketlerin gelecekteki performanslarını tahmin etmelerine yardımcı olur ve zamanında bilgi edinmelerini sağlar. Yatırımcıların aksine, alacaklılar genellikle şirketlerin kredi ödeyip ödeyemeyeceklerini daha fazla önemsemektedirler. Bu nedenle, bu kullanıcılar kazançların nakit akışı kısmının 'kalıcılığını' tercih etme eğilimindedir. Alacaklılar ayrıca borçlularının kazançlarını agresif bir şekilde raporlamalarını önlemek için bilginin 'muhafazakârlığına' odaklanmaktadır. Finansal tablo kullanıcılarından olan devlet, genellikle ulusal istatistiklerin ve vergi gelirlerinin doğru bir şekilde hesaplanmasını sağlayabilmek için muhasebe bilgilerinin 'güvenilirliği' ile ilgilenmektedir (Lu, 2012, s. 54). Özetle kazanç kalitesinin sahip olduğu özelliklerin konusu ve önem derecesi hakkında mutabık olunan bir görüşten söz etmek mümkün olmamaktadır.

Bununla birlikte literatürde çalışma amaçlarına göre kazancın belirli özellikleri üzerinde ağırlıklı olarak durulan çalışmalar olduğu tespit edilmiştir. Örneğin; Dechow ve Dichev (2002) ile Francis vd., (2005) muhasebe temelli özelliklere odaklandığı çalışmada nakit akışları, şirketin ihtiyari (doğuştan gelen) özellikleri ve kazanç unsurları arasındaki ilişkiyi kullanarak tahakkuk kalitesini araştırmıştır. Penman ve Zhang (2002) kazançların zaman içinde kalıcılığına odaklanmıştır. Lipe (1990), gelecekteki kazançların öngörülebilirliğini kazanç kalitesinin bir yansıması olarak kullanmaktadır; Leuz, Nanda ve Wysocki., (2003) pürüzsüzlük özelliğini kazançların zaman serisi özelliği olarak araştırmıştır. Piyasa temelli yaklaşım üzerinde duran Collins vd., (1997) ve Francis ve Schipper (1999) çalışmalarında kazançların değer ilişkisi boyunu ele almıştır. Basu, (1997); Watts, (2003); (Bushman, vd., (2004); Bushman, Piotroski ve Smith, (2011) de zamanlılık, muhafazakârlık gibi piyasa temelli yaklaşımlar üzerinde çalışmalar gerçekleştirmişlerdir.

Yine ilgili literatürde birçok çalışma kazanç kalitesi modelleri iki ana kategori altında incelemiştir. Bunlar muhasebe bilgilerine bağlı olan ‘muhasebe temelli modeller’ ile borsa ve muhasebe arasındaki ilişkiye dayanan ‘piyasa temelli modeller’dir. Muhasebe temelli modeller, kazanç işlevinin, tahakkuk süreci aracılığıyla raporlama dönemlerine nakit akışlarının etkin bir şekilde dağıtılması

gerekliliğini varsayar. Piyasa temelli kazanç modelleri de kazançların işlevinin hisse senedi getirileriyle temsil edilen ekonomik geliri yansıtması olduğu varsayımına dayanır (Hoang, 2014, s. 27). Hisse senedi getirileri, yöneticilerin karar ve eylemleri dışındaki çeşitli faktörlerden de etkilenebilir. Finansal tablo hazırlayanlar işletmelerdeki yöneticiler tarafından yönlendirilebildiği için muhasebe temelli tedbirleri manipüle etme olasılığı daha yüksekken piyasaya katılan yatırımcılar tarafından yönlendirilen piyasaya dayalı önlemleri manipüle etmeleri de çok daha zordur (Prior, Surroca ve Tribó, 2008). Araştırmaların çoğunluğu, örgütsel araştırma için muhasebe temelli kazanç kalitesini kullanmıştır (Francis vd., 2005). Tüm bu özellikler göz önüne alınarak, kazanç kalitesi ölçüm yöntemleri geliştirilmiştir. Bu ölçüm yöntemleri aşağıda yer alan Şekil 21’de gösterilmektedir:

Şekil 21. Kazanç Kalitesi Ölçüm Yöntemleri

Mevcut literatürde yer aldığı gibi bu çalışmada da kazanç kalitesine ait ölçüm modelleri olan yedi temel kavram ‘‘tahakkuk kalitesi, kalıcılık, öngörülebilirlik, pürüzsüzlük, zamanlılık, muhafazakârlık ve değer ilişkisi tanımlanacaktır. İlk dört yöntem ‘muhasebe esaslı’ olarak sınıflandırılacaktır. Bunun nedeni bu yöntemlerin muhasebe bilgileri kullanılarak ölçülmesidir. Diğer üç model de ‘piyasa esaslı’ olarak ele alınacaktır. Bunlar da tipik olarak piyasa verileri ve muhasebe verileri arasındaki ilişkiye dayanarak ölçülmektedir.

2.1.2.6.1. Muhasebe Esaslı Modeller

Muhasebe temelli ölçüm yöntemleri kazancın, tahakkuk süreci aracılığıyla raporlama dönemlerine nakit akışlarının etkin bir şekilde dağıtılması gerekliliğini varsayar. Bu yöntemler tahakkuk kalitesi, kalıcılık, öngörülebilirlik ve pürüzsüzlük olarak dört başlık altında ele alınacaktır.

2.1.2.6.1.1. Tahakkuk Kalitesi

Kazanç kalitesinin en belirgin modellerinin başında tahakkuk kalitesi yer almaktadır. Türk Dil Kurumu (TDK)'na göre 'tahakkuk' kelimesi 'gerçekleşme', 'yerine gelme' ve gerçekliği anlaşılma olarak tanımlanmaktadır. Tahakkuk, Arapça bir sözcük olup bir alacağın veya borcun ödenebilecek duruma gelmesi, bir parasal alacak hakkının doğması anlamlarında kullanılmaktadır. Tahakkuk kavramı, muhasebe bilimi tarafından bir alacak hakkının doğduğunu anlatmak için kullanılmaktadır. Tahakkuk, gelirin nitelik ve tutar olarak kesinleşmesi olup, tahakkuk etmiş gelirlerin talep edilebilir hale gelmesidir. Bunun için geliri doğuran olayın eksiksiz olarak meydana gelmiş olması gerekir. Tahakkuk, doğal olarak gelire hak kazanılmış olmasını da içerir. Başka bir ifade ile hak kazanılmayan gelirin tahakkuk etmesi söz konusu olamaz. Tahakkuk esası, gelirin elde edilmiş olması için hukuken o gelire alacaklı olmayı yeterli saymaktadır (Safoglu, 2007, s. 38).

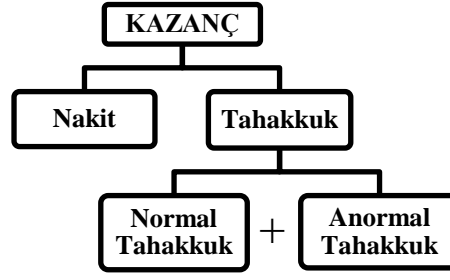
Mevcut muhasebe uygulamasında, firmanın kazançları iki bileşen içerir. Bunlar; nakit bileşeni ve tahakkuklar bileşenidir. Harris, Huh ve Fairfield (2000); Penman (2001) ile Francis vd. (2004), kazanç kalitesini değerlendirmek için yaptıkları çalışmalarında 'nakit' şeklinde olan kazançların daha arzu edilir olduğunu vurgulamışlardır. Bu noktada tahakkuk kavramını nakit kazançlar ile toplam kazançlar arasındaki fark olarak tanımlamak mümkündür. Tahakkukların fonksiyonu, nakit akışlarının muhasebeleştirilmesini zaman içinde değiştirmek, dengelemek veya ayarlamaktır, böylece düzeltilmiş tutarlar (kazançlar) firma performansını daha iyi gösterebilir. Ancak, tahakkuklar, gelecekteki nakit akışlarının varsayımlarını ve

tahminlerini gerektirir. Dolayısıyla, tahakkuklar kararların, tahminlerin ve tahsislerin ürünüdür (U-Thai, Meek ve Nabar, 2006, s. 19).

Tahakkuklar gelecekteki nakit akışlarının tahminleridir ve tahakkuklar daha düşük bir tahmin hatası içerdiğinde kazançlar gelecekteki nakit akışlarını daha iyi temsil edecektir (An, 2009, s. 117). Dechow ve Dichev (2002) tahakkuklardaki tahmin hatası büyük olması durumunda tahakkuk ve kazançların kalitesinin düştüğünü savunmaktadır ve bu noktada tahakkukların kalitesi gündeme gelerek kazanç kalitesinin önemli bir özelliği haline almaktadır.

Dechow, Sloan ve Sweeney, (1995) ve Kothari, Leone ve Wasley (2005), tahakkukların yönetim tahminine ve kararına ihtiyaç duydukları için, firma yöneticilerinin kazançları yönetmek için fırsatçı tahakkukları kullanabileceğini öne sürmektedir. Kazançlarda bu tarzdaki manipülatif yönetimler daha düşük kaliteli kazançlara yol açar (Almaharmeh, 2017, s. 58). Bunun yanında Buna Dechow ve Dichev (2002) ve Dechow ve Schrand (2004), kazançların yüksek bir tahakkuk oranı içerdiği durumlarda da düşük kalitede olabileceği görüşüne sahiptir. Bununla birlikte, bu yönetim tahminlerinin tahmin hatalarının bulunma olasılığını artıran bir durum olduğunu savunmaktadırlar. Bu nedenlerden dolayı tahakkukların tahmin sürecindeki hatalar daha düşük kazanç kalitesine yol açabilmektedir. Bu noktada tahakkukların 'normal tahakkuklar' ve 'anormal tahakkuklar'ın arasında ayırım yapma ihtiyacı ortaya çıkmıştır (DeFond ve Jiambalvo 1994; Dechow, Ge ve Schrand, 2010).

Normal tahakkuklar, firmanın temel performansını yansıtırken, anormal tahakkuklar, firmaların gerçek ekonomik performansıyla ilgili olmayan kusurlu bir muhasebe sistemindeki kazanç yönetiminden kaynaklanmaktadır (Persakis, 2018, s. 50). Başka bir ifade ile normal tahakkuklar muhasebe standartlarının uygulanmasına uygun ve firma performansının daha iyi ölçülmesini amaçlayan tahakkuklar iken, anormal tahakkuklar muhasebenin yanlış uygulanmasından kaynaklanan tahakkuklardır ve bu bağlamda firma yönetimi tarafından kazançların kasıtlı olarak manipülasyonu olan tahakkuklardır (Almaharmeh, 2017, s. 58). Aşağıdaki şekilde kazancın bileşenleri özetlenmektedir:

Şekil 22. Kazanç Bileşenleri

Yukarıda bahsedildiği gibi tahakkuklar kazançlar ve nakit akışları arasındaki farktır. Bu nedenle tahakkukların temel işlevlerinden biri nakit akışlarının dönemler boyunca muhasebeleştirilmesini ayarlamaktır. Bu durumda, tahakkuk yoluyla düzeltilmiş kazançların kullanılması bir firmanın performansı için doğal bir durumdur (Dechow ve Dichev, 2002, s. 36, Eliwa, 2015, s. 23). Bu durumda yapılması gereken normal ve anormal tahakkukların tespit edilmesi ve ayrılmasıdır. Literatürde bu ayırım için uygulanan ve kullanılan çeşitli modeller bulunmaktadır. Ancak genel varsayım yüksek kazançlar içindeki anormal tahakkukların artmasının kazanç kalitesini düşürmesi yönündedir. Başka bir deyişle tahakkuklar daha düşük tahmin hatası içerdiğinde, kazançların gelecekteki nakit akışlarını daha fazla temsil edeceği savunulmaktadır (An, 2017, s. 84).

Literatürde tahakkuk kalitesini formülize eden farklı modeller vardır. En çok kullanılan temsili modeller Jones (1991), Francis vd. (2005), Healy (1985), Dechow vd. (1995), Sloan (1996), Peasnell, Pope ve Young (2000), DeFond ve Park (2001), Dechow ve Dichev (2002), McNichols (2002) ve Kothari vd. (2005) modelleridir. Bu konuda en yaygın kullanılan model Jones'in (1991) çalışmasında kullanmış olduğu modeldir. Sonraki çalışmalar yine bu model esas alınarak geliştirilmiştir.

Literatürde en yaygın kullanılan model Jones modeli olmakla birlikte bu medele yönelik bazı eleştiriler de yapılmaktadır. Buna göre bu modeldeki ilk problem hangi tahakkukların şirketin normal faaliyetleri kapsamında olduğu, hangi tahakkukların ise manipüle edilebilecek (anormal) olduğunun belirlenmesidir. Bazı araştırmalarda ise (örneğin Teoh, Wong ve Rao, 1998), sadece spesifik tahakkuklar, örneğin şüpheli alacak karşılıkları ve amortismanlar gibi kalemler dikkate alınmıştır.

Jones ise, aşağıda açıklanacağı üzere vergi karşılıkları hariç bütün karşılık ve tahakkukları çalışmasında dikkate almıştır. Bununla birlikte Jones, şirketin faaliyet sonuçlarının ekonomik koşullar sebebiyle de farklılık gösterebileceğini de hesaba katarak, bu farklılıkları dikkate almak amacıyla, yıllar itibariyle tahakkuk farklılıklarını toplam varlıklara göre ağırlıklandırmıştır. Bununla birlikte değişen ekonomik koşulların anormal (ihtiyari olmayan) tahakkuklar üzerindeki etkisini kontrol edebilmek amacıyla maddi duran varlıkları ve gelirlerdeki değişimi bağımsız değişken olarak çalışmasına ilave etmiştir (Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu, 2004, s. 13).

2.1.2.6.1.2. Kalıcılık (Sürdürülebilirlik)

Kazanç kalitesinin belirleyici modellerinden bir diğeri kazancın kalıcı olması, yani sürsürekliliğidir. Kalıcılık, mevcut kazançların ne kadarının gelecekte devam edeceği ve dönemden döneme ne kadar sürdürülebileceği olarak tanımlanmaktadır (Dechow ve Schrand, 2004; An, 2017, s. 83). Yani kazanç performansının gelecek döneme kadar devam edeceği düzeydir (Sloan, 1996; Givoly, Hayn ve Katz, 2010, s. 7). Kalıcı özelliğe sahip kazançlar tekrar eden kazançlardır (Hoang, 2014, s. 96). Ayrıca Miller ve Rock (1985), kalıcılığı, mevcut beklenmedik kazançlar nedeniyle gelecekteki beklenen kazançlardaki değişimin bugünkü değeri olarak tanımlamaktadır. Francis vd.'ne göre (2004) kalıcılık, gecikmiş kazançlar üzerindeki mevcut kazançların gerilemesinden kaynaklanan eğim katsayısı olarak ölçülür (Francis vd. 2004). Lipe (1990)'ye göre ise kalıcılık, cari dönemdeki yeniliğin (yani bir ortalamadan sapma) gelecekteki gerçekleşmede ne ölçüde kaldığını yansıtmaktadır (Peng, Huang ve Zhao, 2008, s. 42).

Genel olarak, önceki çalışmalar, kazançların kalıcılığını, mevcut kazançların gelecekte ne ölçüde devam edeceğini veya tekrarlanacağını ölçerek yatırımcılara özkaynak değerlemesinde yardımcı olmak için doğru karar alma açısından tanımlamaktadır (Eliwa, 2015, s. 32). Bu tanımlar kazançların zaman içinde oynak olmasını engellemez ancak bu oynaklığın beklenen gelecekteki kazançlardaki değişikliklerle ilişkili olması gerektiği anlamına gelir (Melumad ve Nissim, 2009, s. 92). Kazanç kalıcılığı ne kadar yüksek olursa, kazanç kalitesinin de o kadar yüksek

olması beklenmektedir (Beisland, Mersland ve Randøy, s. 2014). Aynı zamanda, kalıcılık genellikle kazanç tahminlerinin doğruluğunu arttırdığı için kazançların arzulan bir özelliği olarak görülmektedir (Bhattacharya, Daouk ve Welker, 2003; Jaweher ve Mounira, 2014, s. 99; Persakis, 2018, s. 62). Özetle yüksek kalıcılık, yatırımcılar için değerli olan istikrarlı, sürdürülebilir ve daha az oynak bir kazanç gösterdiğinden, yüksek kazanç kalitesi ile de ilişkilidir (Lawal, 2012, s. 85).

Kalıcı kazançlar genellikle yatırımcılar veya analistler tarafından istenen bir niteliktir, çünkü gelecek dönemlerde tekrarlama olasılığı daha yüksektir ve bu nedenle gelecekteki kazanç performansının tahmin edilmesine yardımcı olabilir (Dechow ve Schrand, 2004; Lu, 2012, s. 64). Bununla birlikte, raporlanan kazançların kalıcılığı hem muhasebe standartlarının uygulamalarının hem de raporlayan işletmenin temeldeki iş modeli ve çalışma ortamının bir fonksiyonudur (Schipper ve Vincent, 2003). Literatür incelendiğinde yapılan araştırmalar, tahakkukların nakit akışlarından daha düşük bir kalıcılığa sahip olma eğiliminde olduğunu göstermiştir (Dechow vd., 2010, s. 10; Demerjian vd., 2013, s. 479).

2.1.2.6.1.3. Öngörülebilirlik

Öngörülebilirlik, bilginin karar vericilerin öngörme yeteneğini geliştirerek kararlarda fark yaratabileceği ile ilgilidir (Barua, 2006, s. 6). Diğer bir tanımlamaya göre öngörülebilirlik, gelecekte beklenen kazanç miktarının tahminindeki isabet oranıdır (Yalçın, 2021). Bu kavram genellikle 'kalıcılık' kavramı ile karıştırılabilmektedir. Bunun nedeninin her iki özelliğin de mevcut ve gelecekteki kazanç bileşenlerinden oluşması olabilir. Dolayısıyla her ikisi de şirketin gelecekteki performansına odaklanmaktadır (Lu, 2012, s. 65). Schipper ve Vincent (2003)'a göre kalıcılık ve öngörülebilirlik her durumda tutarlı olmak zorunda değildir. Bir şirket kalıcı kazançlara sahip olarak kalıcılık kalitesi açısından yüksek kalitede olabilir ama diğer yandan öngörülebilirlik açısından düşük kalitede olabilir.

Kazanç öngörülebilirliği, mevcut kazançların veya bunların bileşenlerinin gelecekteki nakit akışları olarak ne ölçüde gerçekleştiği olarak tanımlanmaktadır

(Dechow, Kothari ve Watts, 1998, s. 135; Paz, 2012, s. 35). Başka bir deyişle kazançların öngörülebilirliği, mevcut kazançların gelecekteki kazançları ve gelecekteki nakit akışlarını tahmin etme yeteneğini ifade etmektedir (U-Thai vd., 2006, s. 22). Finansal tablo kullanıcısı olan tüm taraflar için önem taşımaktadır çünkü gelecekteki nakit akışlarıyla ilişkili olan ‘gelecekteki kazançlar’ hakkında beklentiler oluşturarak kararları etkileyebilmektedir (Barua, 2006, s. 6). Lipe (1990), öngörülebilirliği ‘kazanç şoklarındaki değişimin yansıması’ şeklinde tanımlayarak kalıcılıktan ayırmıştır (Lu, 2012, s. 65). Öngörülebilirlik, finansal raporlamanın değerlendirme açısından istenen bir sonucudur ve hem teorik hem de ampirik literatür, öngörülebilir kazançların daha değerli olduğunu, dolayısıyla kazanç ve hisse senedi fiyatları ilişkisini artırdığını göstermektedir (Sarun, 2016, s. 43). Fi (2011), volatilité ile öngörülebilirlik arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında düşük volatilitéye sahip kazançların oldukça yüksek bir kalıcılığa sahipken, yüksek volatilitéye sahip kazançlar ortalamaya göre çok az güvenilir öngörülebilirliğe sahip olduğu sonucuna varmıştır. Sonuç olarak kazancın öngörülebilirliği ile kazanç kalitesi arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

2.1.2.6.1.4. Pürüzsüzlük

Muhasebe esaslı kazanç kalitesi modellerinden birisi de Bhattacharya vd., (2003) tarafından geliştirilen ‘pürüzsüzlük’tür. Pürüzsüzlük, kazançların düzgünlüğünü, yöneticilerin firmalarının kazanç sürecinde gerçekleşen dalgalanmalarını kasıtlı olarak azaltmak için raporlama takdirini kullanma girişimi olarak tanımlanabilir (Singh, 2014, s. 17). Ancak burada belirtilmesi gereken husus, tanımların kazanç yönetimi ile benzerliğidir. Kısaca değinilecek olursa, kazanç yönetimi kazancın belirlenmesinde ve ölçülmesinde yapılan müdahalelerin genel adlandırılması olarak kabul edilmektedir. Kazanç pürüzsüzlüğü ise adından anlaşılacağı üzere uzun vadede belirli bir kazanç tutarı için daha az oynak ve dolayısıyla daha az riskli göstermek amacıyla kazancı dengelemeye çalışan bir eylem, bir müdahaledir. Bu bağlamda kazanç yönetiminin bir alt türü olarak değerlendirilebilir.

Pürüzsüzleştirme, yöneticiler muhasebe rakamlarını düzelterek manipüle ettiğinde görünür. Yöneticiler bu uygulamayı muhasebe bilgisi kullanıcılarının kazanç yönetiminin etkisini anlayamadıklarını ve tahmin edemediklerini düşündüklerinde uygularlar. Çünkü istikrarlı görünen bir kazanç akışı değişken bir kazanç akışına nazaran daha yüksek kar seviyesi elde etmeyi destekleyebilecek bir modeldir (Pavlopoulos, 2018, s. 81). Kazanç pürüzsüzlüğü, işletme geliri ve işletme nakit akışının firma düzeyinde standart sapmaların oranı olarak tanımlar (U-Thai vd., 2006, s. 23). Bowen, Rajgopal ve Venkatachalam, (2008, s. 361), kazanç pürüzsüzleştirmeyi, nakit akışlarının standart sapmasının kazançların standart sapmasına oranı olarak tanımakta ve ölçmektedir. Buna benzer olarak Francis vd., (2005), kazanç pürüzsüzlüğünü olağan kalemlerden önceki net gelirin standart sapmasının toplam aktiflere bölünmesiyle, nakit akışlarının toplamının standart sapmasının toplam aktiflere oranlanması ile ölçülmektedir. 1'in üzerindeki sonuçlar nakit akışlarındaki kazançların değişkenliğinden daha yüksek bir değişkenlik olduğunun göstergesidir. Bu bağlamda yüksek pürüzsüzlük değerleri daha düşük kazanç kalitesini ifade etmektedir (U-Thai vd, 2006, s. 24). Kazançtaki pürüz, firmanın genel riskliliğinin önemli bir ölçüsü olarak yorumlanır ve yatırımcıların kapitalizasyon oranları üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir ve bu nedenle firmanın hisse senetlerinin ve yatırımcıların gelecekteki kazançların olası sonuçları için subjektif beklentileri üzerinde olumsuz bir etkisi vardır.

Kazanç pürüzsüzleştirme kazanç kalitesini düşürür. Bu, öngörülen kazançların ve nakit akışlarının öngörme kabiliyetinin düşmesine neden olur ve yatırımcıları etik dışı uygulamalara yönlendirir (Pavlopoulos, 2018, s. 81).

2.1.2.6.2. Piyasa Esaslı Modeller

Şirketlerin raporlamış olduğu muhasebe bilgileri piyasada karşılık bulmaktadır. Muhasebe kazançlarının önemli bir işlevi yatırımcıların karar alma süreçlerine yardımcı olmak olduğundan, piyasaya dayalı modeller, piyasa fiyatlarına veya getirilerine yansıtılan kazançların yararlılığını ortaya çıkarmak açısından önem teşkil etmektedir (Lu, 2012, s. 77). Piyasa esaslı kazanç kalitesi modelleri şirketlerin

muhasebe verileri ile piyasa verileri arasındaki ilişkiler temel alınarak ölçülen yöntemlerdir. Bu yöntemler, muhafazakârlık, değer ilişki düzeyi ve zamanlılık olmak üzere 3 bölümde incelenecektir.

2.1.2.6.2.1. Muhafazakârlık

Muhafazakârlık kavramı muhasebe alanında son yıllarda birçok araştırmaya konu olmuştur (Bilici, 2019, s. 1). İngilizce'deki "Conservatism" sözcüğüne eşdeğer olan ve Türkçe'de "ihtiyatlılık", "tutuculuk", "muhasebe muhafazakârlığı" gibi farklı şekillerde ifade edilebilen "muhafazakârlık" kavramı muhasebenin temel kavramlarından birisidir. Muhafazakârlık kavramının kökü 15.yy'a kadar uzanan, kar-zarar ile ilgili bilgilere oldukça tedbirli yaklaşmayı esas alan bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır. Muhafazakârlık kavramı az da olsa kar etmek ya da zarardan kaçınmak olarak da anlaşılmaktadır (Gör ve Tekin, 2018, s. 14).

Muhafazakâr muhasebe anlayışı, az da olsa kar etmek şeklinde özetlenebilir. Başka bir deyişle zarar etmeme çabasıdır. Bakış açısına bağlı olarak; yatırımcılar açısından risksiz politika, maliyet açısından düşük maliyet, kazanç açısından kayıplardan fazla kazanç, kazancın kalitesi veya kazanç yönetimi ölçüsü gibi anlamlara gelmektedir. Ayrıca mali tabloların özelliklerinden biri olup, muhasebe sürecinin de bir parçasıdır. Muhafazakâr muhasebe anlayışı, sadece finansal başarısızlığı engellemek için ortaya çıkmamıştır. Kar dağıtımı konusunda yaşanan anlaşmazlıkları, bilgi asimetrisinin önüne geçmek, bilgi asimetrisinden kaynaklanan sorunları çözmek, dava riskini azaltmak ve yönetim kurulunun bağımsızlığını arttırmak gibi başka gereksinimlere de cevap vermektedir (Gör, 2018, s. 133).

Diğer bir bakış açısıyla kazancın muhafazakârlığı, kötü haberlerin kazançtaki iyi haberlerden daha çabuk yansması anlamına gelir (Beekes, Pope ve Young, 2004, s. 48). Bu bağlamda Basu (1997), kötü haberlerin kazançta iyi haberlerden daha hızlı tanındığını ifade eder ve çok sayıda çalışmada kazancın bu asimetric zamanı muhafazakârlığın bir ölçüsü olarak kullanılmaktadır. Basu (1997) muhafazakârlığı, muhasebecinin kazançlarda iyi haberi tanımak için kötü haberi tanımaktan daha yüksek derecede doğrulama gerektirme eğilimi olarak tanımlar. Yıllık getiriler yıl

içinde gerçekleştiğinden, bu tanımın kazanç-getiri ilişkisi üzerinde etkileri vardır. Yıllık getirilerdeki kazançların gerilemesinde Basu (1997), kazançların pozitif getirilerden (iyi haber) ziyade negatif getirilere (kötü haber) daha fazla tepki verdiğini tahmin etmektedir. Bu durum, kazançların asimetrik zamanlaması olarak adlandırılmaktadır.

Kazançlarda iyi ve kötü haberleri tanıma arasındaki asimetri, kötü haberin kısaca açıklanması için denetçilerin ve yöneticilerin karşılaştığı yasal yükümlülüğe maruz bırakılmaktadır. Muhafazakârlık, denetçilerin ve yöneticilerin yükümlülük riskini azaltır ve bu nedenle yasal yükümlülük risklerindeki artışlara tepki olarak kazançların asimetrik zamanlamasını arttırmaları beklenir (Lara ve Mora, 2004). Muhafazakâr muhasebe yaklaşımı benimseyen şirketlerde yatırım miktarındaki değişikliklere bağlı olarak kazancın kalitesi de değişmektedir. Bu doğrultuda muhafazakârlık, kazanç kalitesinin bir ölçüsü olarak da kullanılmaktadır (Gör ve Tekin, 2018, s. 137). Bu bağlamda muhafazakâr muhasebenin daha yüksek kalitede muhasebe ile doğru orantılı olduğu söylenebilmektedir (Hamilton vd., 2005, s. 13).

2.1.2.6.2.2. Değer İlişkisi

Finansal Muhasebe Standartları Kurulu kazanç kalitesini, muhasebe bilgilerinin karar almada yararlı bilgiler içermesi olarak tanımlamaktadır. Ball ve Brown (1968, s. 164) ise kazanç bilgilerinin yararlılığını getiriler ile kazançlar arasındaki ilişki ile açıklamaya çalışmaktadır.

Finansal tablo kullanıcıları için önemli bir belirleme de, pay senedi değerlemesi, yani muhasebe rakamlarının gerçekte hisse senedinin piyasa değerini belirlemede ilgili (bağlantılı) olup olmadığıdır. Bir şirketin firma değerinin özkaynak defteri değerine oranına veya beklenen anormal kazançların bugünkü değerine eşittir. Yani, bir firmanın muhasebe rakamları (defter değeri) ile pay fiyatı (piyasa değeri) arasında bir bağlantı vardır. Buna göre, soru şudur: Muhasebe rakamları, finansal tablo kullanıcıları ile değerlendirme amacıyla ne kadar ilgilidir? Değer ilişki düzeyi çalışmaları önemli bir muhasebe araştırması akışı oluşturur ve genellikle bir şirketin

muhasabe kazançlarının borsa performansı, yani pay senedi fiyatı veya getirileri üzerindeki etkilerini inceler (Lu, 2012, s. 78). Hisse senedi fiyatlarının finansal tablolarda açıklanan bilgiler ile örtüşmediğini (değer ilişkisi olmadığını) kanıtlamak amacıyla yapılan ilk çalışma Ball ve Brown (1968)'a aittir. Değer ilişkisini akademik çalışmalarda ilk kullanan yazar ise Amir vd. (1993)'dir. Yazarlar çalışmalarında, yatırımcılar tarafından kullanılan bilgilerin muhasabe bilgi sistemine ne kadar yansıtıldığını incelemiştir (Cengiz ve Tosunoğlu, 2017, s. 1207).

Kazançların değer ilişkisi düzeyinin, kazanç kalitesinin önemli bir yönü olduğu düşünülmektedir (Beisland ve Mersland, 2013, s. 19). Değer ilişki düzeyi temelde muhasabe verilerinin pay senedi getirileriyle ilgili bilgileri açıklaması gerektiği fikrine dayanmaktadır (Eliwa, 2015, s. 36). Muhasebe literatüründe bir muhasabe tutarı, örneğin kazanç tutarı, pay senedi piyasasında işlem gören değeri ile öngörülen bir ilişkiye sahipse bu durumda değer ilişkisinin varlığından söz edilebilir (Barth, Beaver ve Landsman, 2001, s. 79).

Değer ilişki düzeyi, finansal tablo bilgilerinin, şirketin değerini belirleyen bilgileri yakalama ve özetleme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Beisland, 2009, s. 9). Örneğin bir değer ilişkisi şirketin olduğu fikri oluşmaktadır (Ewert ve Wagenhofer, 2011, s. 24; Persakis, 2018, s. 48). Başka bir ifade ile değer ilişki düzeyi genellikle kazançların açıklayıcı gücü ve hisse senedi getirileri için özkaynak değeri olarak ölçülmektedir (An, 2017, s. 83). Bu tanımlamalar, değer ilişkisi yüksek kazançların getiri oranındaki daha büyük değişimi ve dolayısıyla daha yüksek kazanç kalitesini açıkladığı anlamına gelmektedir (Persakis, 2018, s. 47).

Barth vd.,(2001)'e göre değer ilişki düzeyi araştırmalarının birincil hedefini yatırımcılar olarak göstermiştir. Değer ilişkisi düzeyi ölçülmesindeki temel amaç, özkaynak değerlerine yansıtılan muhasabe tutarlarının uygunluğu ve güvenilirliği hakkında daha geniş bilgi toplamaktır.

2.1.2.6.2.3. Zamanlılık

Yüksek kaliteli finansal raporlar hazırlarken düzenleyiciler, bu bilgilerin ilişki düzeyini ve güvenilirliğini çok önemli olarak görmektedir. Bilginin alakalı ve güvenilir olması için, karar vericilere zamanında sağlanması gerekmektedir. Dolayısıyla, muhasebe standartları düzenleyici otoriteleri de 'standart belirleyiciler, hazırlayıcılar, denetçiler ve düzenleyiciler için genel amaçlı finansal raporların istenen sıklığı ve olması gereken sürenin uzunluğu hakkında soruları gündeme getirmişlerdir. Raporlama tarihi ile genel amaçlı finansal raporların kullanılabilir olduğu tarih arasında geçen zaman önem arz etmektedir (Brown, Dobbie ve Jackson, 2011, s. 222; Singh, 2014, s. 19).

Zamanlılık, finansal tabloların zamanında sunulmasını, yani mevcut finansal tablo kullanıcılarının gelecekteki nakit akışları hakkında bir beklenti oluşturmasını sağlamak için tüm ilgili bilgilerin muhasebeleştirilmesini ifade eden bir kavramdır (Barua, 2006, s. 7; Akdoğan ve Tenker, 2010, s. 44). Zamanlılık, bir şirketin ekonomik durumunun, iyi ya da kötü olsun, rapor edilen kazançlara yansıtıldığı zaman olarak tanımlanır ve kazançlar üzerinde ters bir gerilemenin açıklayıcı gücü olarak ölçülür (Eliwa, 2015, s. 50). Başka bir bakış açısı ile rapor edilen kazançlar, bir şirketin özkaynağı fiyatlandırmasında piyasa tarafından dahil edilen bilgileri tam olarak yansıttıklarında zamanında değerlendirilebilir. Piyasa tarafından cari dönemde muhasebeleştirilen değer değişikliklerinin, gelecekte herhangi bir zamana kadar muhasebe hesaplamalarına dahil edilmemesi durumunda, kazançlar daha az zamanlılığa sahiptir (Raonic, Mcleay ve Asimakopoulos, 2004, s. 119).

Zamanlılık aslında temelde değer ilişki düzeyi ile benzerlik göstermektedir. Çünkü her ikisi de hisse senedi getirisi ve kazancın açıklayıcı gücüne (R^2) dayanmaktadır (Eliwa, 2015, s. 50). Dolayısıyla zamanlılık özelliğine sahip bir kazancın aynı zamanda değer ilişki düzeyinin de yüksek olduğu düşünülebilir (AL-Dhamari ve Ku Ismail, 2012, s. 44). Bu bağlamda kazançların güncel olarak muhasebeleştirilmesi, cari kazançların değer biçme ile ilgili bilgileri ne ölçüde yansıttığını ifade eder. Hem olumlu hem de olumsuz bilgilerin zamanında kazanılması, yöneticilerin yönetim kurulu ve dış yatırımcılar tarafından etkin bir

şekilde izlenmesini kolaylaştırır. Bununla birlikte, zamanlamanın şirketler arasında tekdüze olması beklenmemektedir. Bu şirketlerin mevcut yatırım ve büyüme fırsatlarının bir sonucu olarak değişecektir. Zamanlama konusu yasal, kurumsal ve finansal raporlama rejimlerine göre farklılık arz etmektedir (Beekes, Pope ve Young, 2004, s. 49).

Kazançların zamanlaması genellikle yüksek kaliteli finansal raporlamanın özelliklerinden biri olarak kabul edilir. Zamanında sunulan raporlar, kullanıcılar bilgiyi değerlendirme ve değerlendirme gibi amaçlarla kullanabildikleri için daha yüksek muhasebe kalitesi ile ilişkilidir. Zamanında sunulan bilgiler ve dolayısıyla kazançlar, finansal tablo kullanıcıları için daha yararlı ve kullanışlıdır (İsmail, 2011, s. 59).

2.1.2.7. Kazanç Kalitesini Etkileyen Faktörler

Literatürde kazanç kalitesi üzerinde etkili olarak görülen birçok faktör incelenmiştir. Bu faktörler bazı çalışmalarda üç temel bölümde incelenmektedir. Bu bölümler ülke ile ilgili faktörler, şirket ile ilgili faktörler ve kurumsal yönetim ile ilgili faktörler olarak ele alınmaktadır.

Mevcut literatür, firmaların faaliyet gösterdiği ortamın ülkeler arasında farklılık gösterdiğini ve bir ortamdan elde edilen bulguların farklı yasal, kurumsal ve finansal yapıları olan ülkeler için genelleştirilemeyeceğini göstermektedir. Ülke ile ilgili faktörler genel olarak yasal düzenlemeler, finansal raporlama uygulamaları, finansal gelişme düzeyi ve ekonomik kalkınma düzeyi gibi kazanç kalitesini belirleyen faktörler olarak tanımlanmıştır (Singh, 2014, s. 20).

Birçok araştırmacı, firmaların kazanç kalitesini etkileyebilecek çeşitli faktörler kullanmayı tercih etmiştir (Tam vd., 2019, s. 480). Yıllar boyunca, kararın yararlılığını temsil etmek için çeşitli kazanç kalitesi ölçütleri geliştirilmiştir (Persakis, 2018, s. 28). Bununla birlikte, bu ölçütler genel anlamda kazanç kalitesi için belirleyici hale gelmiştir. Kazanç kalitesi üzerinde belirleyici olduğu düşünülen faktörler aşağıdaki çizelgede özetlenmektedir;

Çizelge 12. Kazanç Kalitesini Etkileyen Faktörler

Firmaya Ait Özellikler	<ul style="list-style-type: none">➤ Firmanın performansı,➤ Firma büyüme oranı➤ Firmanın yatırımları,➤ Firmanın borçluluk oranı,➤ Firmanın büyüklüğü vb...
Finansal raporlama Uygulamaları	<ul style="list-style-type: none">➤ Muhasebe yöntemleri,➤ Finansal raporlama uygulamaları,➤ İlke ve kuralları vb...
Yönetişim ve Kontroller	<ul style="list-style-type: none">➤ Yönetim kurulu,➤ İç Kontrol mekanizması,➤ Yönetim sahipliği,➤ Yönetim tazminatı,➤ Yönetim değişikliği vb...
Denetçiler	<ul style="list-style-type: none">➤ Denetçi büyüklüğü,➤ Denetçi ücretleri vb...
Dış Faktörler	<ul style="list-style-type: none">➤ Politik Faktörler,➤ Sermaye Düzenlemeleri,➤ Vergi Düzenlemeleri vb...

Çizelge 12’de yer alan kazanç kalitesini etkileyen faktörler, genel olarak beş madde etrafında toplanmıştır. Firmaya ait özellikler olan firma performansı, büyüme oranı, yatırımlar ve firmanın büyüklüğü gibi faktörler, kazanç kalitesini pozitif yönde etkilemesi beklenen özelliklerdir. Ancak firmanın borçluluk oranındaki artışın kazanç kalitesini düşürmesi beklenir. Firma özelliklerine farklı özelliklerin de eklenmesi mümkündür ve literatürde çok sayıda örnekleri bulunmaktadır. Örneğin, Parte-Esteban ve García (2014) tarafından 2000-2011 yılları arasında İspanyol otel firmaları üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada firmaların, uluslararasılaşmanın, konumunun, mülkiyet yapısının ve denetim fonksiyonunun otel işletmelerinde kazanç kalitesini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci faktör grubu finansal raporlama uygulamaları ise, genellikle muhasebedeki kaliteyi artırmaya yönelik olarak geliştirilen yasal düzenlemeleri içermektedir. Bu faktörlerin de kazanç kalitesi üzerinde olumlu yönde bir etkisi olması beklenmektedir. Literatür araştırmasında, kazanç kalitesine dair çalışmaların

çoğunlukla bu faktör ile ilişkisinin incelendiği tespit edilmiştir. Özellikle muhasebe standartlarının benimsenmesi ile kazanç kalitesi arasındaki etkileşimi ortaya koymayı amaçlayan çalışmalara Hassan (2015)'in çalışması örnek gösterilebilir. Nijerya borsasında işlem gören mevduat bankalarının yapısı, izlenmesi, performans unsurları ve kazanç kalitesi açısından firma nitelikleri incelenmektedir. Çalışma, çoklu regresyon kullanan, örneklem olarak 14 bankanın dengeli panel verileri ile ilişki araştırma desenini benimsemiştir. Sonuç olarak çalışma, firma niteliklerinin (kaldıraç, kârlılık, likidite, banka büyüklüğü ve banka büyümesi) Nijerya'daki borsaya kote mevduat bankalarının kazanç kalitesi üzerinde UFRS'nin kabulünden sonra önemli bir etkiye sahip olduğunu ortaya koyarken, IFRS'nin benimsenmesinin doğru ve zamanında olduğu sonucuna varılmıştır.

Üçüncü faktör olan yönetim ve kontrollere ait özellikler, kazanç kalitesi üzerinde etkili olan bir diğer faktör grubudur. Literatürde, özellikle kurumsal yönetim noktasında çok sayıda çalışmaya rastlanması mümkündür. Gaio ve Raposo tarafından 2014 yılında gerçekleştirilen çalışma, bu örneklerden birisidir. Çalışmada, dünya çapında kurumsal yönetim ve kazanç kalitesi arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma sonuçları, kurumsal yönetim ve kontroller ile kazanç kalitesi arasında negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, gelişmiş ve güçlü yatırımcı korumasına sahip ülkelerde daha belirgindir.

Dördüncü faktör denetçiler ile ilgili özelliklerden oluşmaktadır. Denetçilerin de kazanç kalitesi üzerinde olumlu yönde etkisinin olması beklenmektedir. Yapılan çalışmalarda da bu genellemeye uygun sonuçlar elde edilmiştir. Örnek olarak Ürdün'de Hamdan, Mushtaha ve Musleh Al-Sartawi (2013) tarafından yapılan çalışma gösterilebilir. Amman Menkul Kıymetler Borsası ASE'de işlem gören 50 sanayi şirketini içeren bu çalışmada, kazanç kalitesini ölçmek için kalıcılık modeli kullanılmıştır. Sonuç olarak çalışmada, denetim komitesinin özelliklerinin kazanç kalitesi üzerinde bir etkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Son faktör olan dış faktörler de politik faktörler, sermaye düzenlemeleri ve vergi düzenlemeleri gibi faktörlerden oluşmaktadır. Bu faktörlere de, kazanç kalitesini etkileyen birçok maddenin eklenmesi mümkündür.

2.1.3. Bankacılık Sektöründe Kazanç Kalitesi

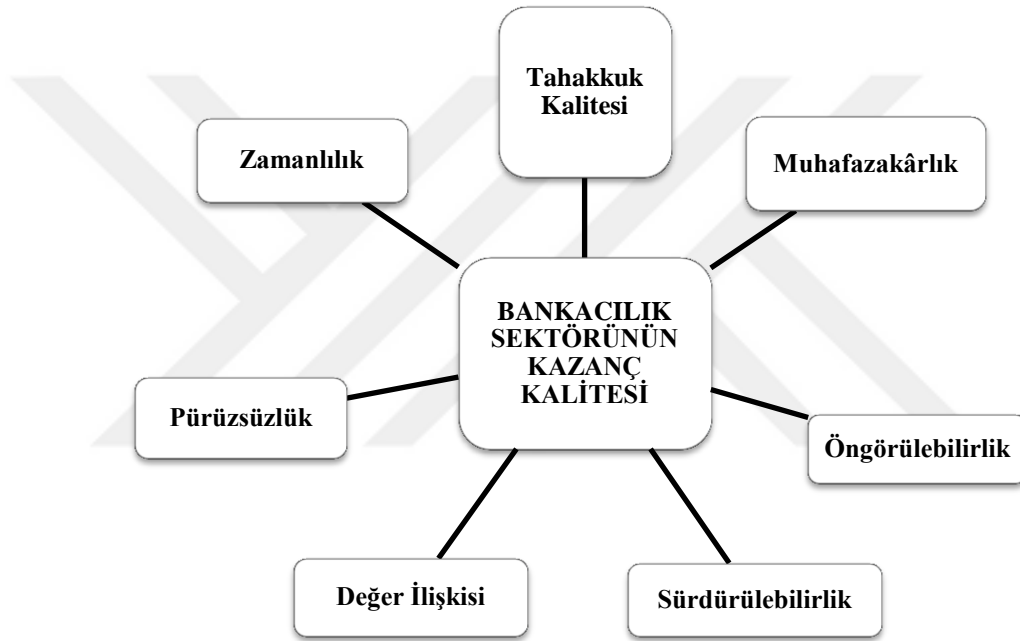
Kazanç kalitesi konusu, raporlanan kazançların bir şirketin veya kuruluşun uzun vadeli kazanç kabiliyetini temsil edip etmediğini belirlemeye çalışır ve bu bağlamda çeşitli kazanç özelliklerindeki puanlarla test edilmektedir (Beisland ve Mersland, 2013, s. 10). İlgili özelliklerin geniş açıklamalarına önceki bölümlerde yer verilmiş olup, çalışmanın bu bölümünde bu özelliklerin kısa tanımlarına ve ölçümüne yer verilecektir. Burada önem arz eden bir diğer husus da literatürde çalışmaların çoğunluğunda muhasebe uygulama farklılıkları nedeniyle bankalar ve diğer finansal şirketlerin, diğer şirketler dışında tutulmasıdır. Bunun temeldeki sebebi kullanılan muhasebe farklılıklarıdır ve dolayısıyla bankaların kazanç kalitesi ölçümleri de diğer endüstriyel kuruluşların kazanç kalitelerinden farklılıklar arz etmektedir.

Bilindiği gibi Türkiye’de bankalar, finansal kurumların %89’u ile büyük bir kısmını oluşturur ve bu bankaların kaynaklarının yaklaşık %86’sı mevduat ve diğer yabancı kaynaklardan oluşmaktadır. Faaliyetlerinin esas konusunun düzenli bir şekilde kredi almak ya da kredi vermek olan ekonomik kuruluşlar olduğu göz önüne alındığında bankaların kazanç kalitelerinin ölçümünde ‘krediler’ konusuna odaklanılması kaçınılmazdır. Krediler riskli varlıklardır ve bankalar gelecekte meydana gelebilecek olası kredi zararlarının gerçekleşme olasılıklarını göz önüne alan hesaplamalar doğrultusunda bir zarar karşılığı ayırırlar. Bankaların en büyük muhasebe tahakkukları bu kredi zarar karşılıklarının miktarını belirlemede tanınan serbestlik, kazanç yönetimi için geniş fırsatlar sağlamaktadır (Fang, Hasan ve Li, 2014, s. 7).

Bu nedenle mevcut literatür bankaların kredi zarar karşılıklarına odaklanmıştır. Bu, Türkiye Finansal Raporlama Standartları’nda (TFRS) beklenen zarar karşılıkları (BZK) olarak ifade edilmektedir. Banka muhasebesinde beklenen zarar karşılıkları (BZK) önemlidir. Çünkü bankaların kârlılık ve risklerinin merkezinde yer alan kredi ve kredi riski yönetimi faaliyetlerini yansıtan ve sahipler ile yöneticiler arasında önemli bir bilgi asimetrisi oluşturabilme potansiyeli olan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Nichols vd., 2009, s. 9).—Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların kullandırmış olduğu kredilerin

sınıflandırılması ve sorunlu hale gelmesi halinde uygulanacak olan esaslar, 5411 sayılı Bankacılık Kanununa dayanarak BDDK tarafından hazırlanan ‘Bankalarca kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’ hükümleriyle belirlenmiştir (Yıldırım, 2008, s. 2016).

Aşağıdaki Şekil 23’te bankaların kazanç kalitesinin analiz edilmesinde en sık kullanılan yöntemlere yer verilmektedir:

Şekil 23. Bankacılık Sektörünün Kazanç Kalitesi Bileşenleri

Genel olarak kazanç kalitesinin ölçülmesinde kullanılan bu yöntemler, bankacılık açısından bazı noktalarda muhasebe uygulamalarından kaynaklanan farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklara yönelik açıklamalar ilerleyen bölümlerde detaylı olarak ele alınmıştır.

2.1.3.1. Muhasebe Esaslı Modellerin Bankacılık Sektörü Açısından Değerlendirilmesi

Çalışmanın bu bölümünde, bir önceki bölümde açıklanan kazanç kalitesine ait yöntemler, bankacılık sektörü açısından tek tek ele alınmıştır.

2.1.3.1.1. Tahakkuk Kalitesi

Tahakkuk kalitesi ile ilgili detaylı açıklamalar önceki bölümlerde yapıldığı üzere, nakit akışları ile tahakkuklar arasındaki fark olarak tanımlanmıştır. Ancak bankaların reel sektördeki işletmelerden farklı işleyen muhasebe sistemi ile banka muhasebesi gereği bankaların tahakkuklarının ölçülmesi oldukça zordur. Banka tahakkuklarının ana bileşenini temsil ettikleri için, beklenen kredi zararı karşılığı giderleri (BZKG), banka gelir tablolarındaki temel tahakkuk muhasebesi seçimini temsil etmektedir. Bu nedenle, banka kazançlarının bilgi özellikleri üzerinde birinci dereceden bir etkisi olması muhtemel olarak kabul edilmektedir (Bushman ve Williams, 2009; Lawal, 2012, s. 83).

Bankalar müşterilerine kullandırmış oldukları krediler sebebiyle oluşabilecek olumsuz durumları takip etmek zorundadır. Bu amaca yönelik olarak bankalar, kredi müşterilerini kapsayan bir risk gruplaması yapmak suretiyle müşteri bazında riskliliklerini takip etmektedir. Müşterilerden risklilik durumuna göre uygun karşılıklar ayrılması veya ek teminatlar talep edilmesi gerekmektedir.

5411 nolu Bankacılık Kanunu; “bankaların, krediler ve diğer alacaklarla ilgili olarak, doğmuş veya doğması muhtemel zararların karşılanması ve bunlar dışında kalan varlıkların değer azalışları için yeterli düzeyde karşılık ayrılmasına, aktiflerin kalitesine ve sınıflandırılmasına, garantilerin ve teminatların alınmasına, bunların değerinin ve güvenilirliğinin ölçülmesine, takibe alınan kredilerin izlenmesine ve vadesi dolmuş kredilerin geri ödenmesine ilişkin politikaları oluşturmak ve uygulamak, bunları düzenli olarak gözden geçirmek, tüm bu hususları icra

edebilecek gerekli yapıları tesis etmek ve işletmek zorunda” olduğunu belirlemiştir (bkz, md. 53).

Kredi ve diğer alacaklar değer düşüklüğü karşılığı, alacaklardan doğan ya da doğması muhtemel zararları karşılamak üzere gider kaydedilen tutarları ifade etmektedir. İhtiyatlılık ilkesi gereği, muhtemel zararlara karşı tedbir almak amacıyla karşılık ayrılır. Karşılıklar, özel ve genel olarak ikiye ayrılırlar. Bankalar tarafından standart nitelikli krediler ve diğer alacaklar ile yakın izlemedeki krediler ve alacaklar için genel karşılık ayrılır. Tahsil imkânı sınırlı, tahsili şüpheli ve zarar niteliğindeki krediler ve diğer alacaklar için özel karşılık ayrılmaktadır. Bununla beraber ekonomi daralmaya başladığında, verilen kredilerin tahsilatında sorunlar yaşanmaya başlanır. Ekonomi en dip noktaya geldiğinde artık, takipteki krediler ve buna bağlı olarak batık krediler en yüksek seviyeye çıkar. Takipteki krediler, ekonomik konjonktür bakımından artçı bir göstergedir. Karşılık tutarları da, kredilerin bu seyrine paralel artış gösterirler (Karapınar, 2019, s. 159). İlgili hesap 2018 yılına kadar “Özel Karşılıklar”, 2018 itibariyle “Beklenen Zarar Karşılıkları” olarak isimlendirilmektedir. Bankalar, yurt dışı şubeleri de dahil olmak üzere kredilerini ve diğer alacaklarını, tahsil kabiliyetine ve borçluların kredi değerliliğine göre bazı gruplar itibariyle sınıflandırarak izlemek zorundadırlar. Bu gruplar aşağıdaki Çizelge 13’de açıklanmaktadır:

Çizelge 13. Kredi ve Diğer Alacakların Sınıflandırılması

Sınıf	Açıklama	Özellikler
Birinci Grup	Standart nitelikli krediler ve diğer alacaklar	Finansman durumu krediye uygun kişilere kullanılan bu kredilerin anapara ve faiz ödemeleri zamanında yapılır, borçlunun kredi değerliliğinde zayıflama gözlenmez ve bu krediler için genel karşılık ayrılır (nakdi %1, gayri nakdi %0,2).
İkinci Grup	Yakın izlemedeki krediler ve diğer alacaklar	Anapara ve faiz ödemelerinde problem olmayan, fakat olumsuz durum gözlemlenmesi veya tahmini durumu söz konusudur. Borçlunun kredi değerliliğinde zayıflama gözlenmemektedir. Bu krediler için genel karşılık ayrılır (nakdi %2, gayri nakdi %0,4).

Çizelge 13-devamı

Üçüncü Grup	Tahsil imkanı sınırlı krediler ve diğer alacaklar	Anapara ve faiz ödemeleri 90 günden fazla geciken ve borçlunun kredi değerliliğinde zayıflama olan kredilerdir. Bunlar için ayrılacak özel karşılık en az %20'dir.
Dördüncü Grup	Tahsili şüpheli krediler ve diğer alacaklar	Mevcut durumda geri ödenmesi olası gözükmeyen, anapara ve faiz ödemelerinde 180 günden fazla geciken veya borçlunun kredi değerliliği zayıflamakla birlikte kesin zarar gözüyle bakılmayan krediler tahsili şüpheli hale gelir. Bunlar için ayrılacak özel karşılık en az %50'dir
Beşinci Grup	Zarar niteliğindeki krediler ve diğer alacaklar	Tahsilinin mümkün olmadığına karar verilen, anapara ya da faizin 1 yıldan daha fazla süredir geciktiği, tamamen zafiyete uğramış olan krediler artık zarar niteliğindedir. Bunlar için ayrılacak özel karşılık %100'dür
Donuk Krediler	Donuk krediler ve diğer alacaklar	TFRS 9'a göre borçlunun temerrüdü dolayısıyla ömür boyu beklenen kredizakar karşılığı uygulamasına tabi olanlar.

Kaynak : Ergeç, E. H., Kaytancı, B. G., ve Toprak, M. (2014). Katılım Bankası müşterilerinin bankacılık sistemi kullanım tercihleri: Mevduat bankaları için İslami Bankacılık penceresi. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 53-90.

Sonuç olarak kredi zarar karşılıkları bankalardaki en önemli tahakkuklardır (Danisman, Demir ve Ozili, 2021, s. 924). Bu bağlamda kredi zararları karşılığında öngörülen karşılık miktarları kullanılarak banka tahakkukları (dolayısıyla kredi zarar karşılıkları) kalitesi ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Son on yılda, akademik araştırmalar ve düzenlemeler, bankacılık sektöründeki kredi zarar karşılıkları yoluyla kazançların manipüle edilmesinin üzerinde durmaktadır. Yüksek kaldıraç nedeniyle kazanç yönetimi konusu, finansal olmayan kurumlara göre bankalarda daha sorunludur ve banka yöneticileri fonlama için mevduat sahiplerine ve merkez bankasına bel bağladıkları için daha fazla risk almaktadır (Salem, Usman ve Ezeani, 2021, s. 345).

2.1.3.1.2. Kalıcılık

Kalıcı bir kazançtan anlaşılacak olan, büyümeyi ve beklenmedik bir zararı ve ayrıca minimum karı dikkate alan bir kazançtır ve sürekliliği garanti altına alır (Lee ve Hwang, 2019, s. 5). Türk bankalarında kazanç kalıcılığı konusunu inceleyen ilk çalışma Bektaş (2007)'a aittir. Çalışmada, 1989 – 2003 dönemleri arasında faaliyet göstermekte olan 28 banka üzerine zaman serisi analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, uzun dönemde ortalama karların sifıra yaklaştığı ve karlılığın kalıcılığının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla beraber uzun dönemde Türk bankacılık sisteminde sektörün rekabetçi yapısının ortalamanın üzerindeki karları ortadan kaldırdığı da çalışmanın bir diğer sonucudur (Aslan ve İskenderoğlu, 2012, s. 60). Literatürde kazancın kalıcılığını test etmede en yaygın kullanılan metodun başında birim kök analizlerinin geldiği söylenebilir. Türk bankaları üzerine gerçekleştirilmiş bir diğer çalışma da Kaplan ve Çelik (2008)'e aittir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre kısa dönemde karlılığın kalıcılığının mevcut olduğu ve nispi olarak ortalamadan yüksek karların oluştuğu tespit edilmiştir. Fakat uzun dönemde sektördeki rekabet nedeniyle ortalamanın üzerinde karların oluşmadığı sonucu elde edilmiştir. Sonuç itibarıyla eğim katsayısının 1'e yakın bir değeri, yüksek kazanç kalıcılığını gösterirken, 0'a yakın bir değer, düşük bir kazanç kalıcılığı anlamına gelmektedir.

2.1.3.1.3. Öngörülebilirlik

Kazançta öngörülebilirlik, diğer bir adı ile tahmin edilebilirlik, Lipe (1990) tarafından geçmiş kazançların gelecekteki kazançları tahmin etme yeteneği olarak tanımlamıştır ve tek değişkenli 'kazanç şokunun varyansı' dolayısıyla standart sapmasına göre karar verilmektedir. Literatürde bankacılık sektörü özelinde, kazancın öngörülebilirliğine ilişkin gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde, bu yöntemin ağırlıklı olarak kullanıldığı gözlemlenmektedir. Sonuç olarak öngörülebilirlik, hatanın standart sapması (hata varyansının karekökü), kazancın tahmin edilebilirliği kullanılarak ölçülmektedir. Bu yöntemle örnek çalışma olarak Lawal (2012), Hasan, Park ve Wu (2012), Mollah vd., (2019), Olaniyi, Abogun ve

Salam (2020), Samih, Alqtish ve Qatawnh (2020)'nin ait çalışmaları gösterilebilir. Bu yöntemle göre yüksek varyans daha düşük bir tahmin gücünü ifade ederken, düşük varyans yüksek bir tahmin ve öngörülebilirliği ifade etmektedir (Paoloni, Paolucci ve Menicucci, 2017).

2.1.3.1.4. Pürüzsüzlük

Kazanç pürüzsüzlüğü, yöneticilerin gelir akışı değişkenliğini yani geçici dalgalanmaları hafifletmek için muhasebede takdir yetkisini kullanmasıdır (Gao ve Zhang, 2015, s. 110). Ancak bu durum bilgi içeriğini değiştirmeden, şeffaf ve yanıltıcı olmayan bir şekilde yapılması gereken bir işlem olmalıdır. Bu terim ile kastedilen durum, isteğe bağlı yani kazancı olduğundan daha iyi göstermeye yönelik olan yumuşatmadır. Ancak akademik çalışmalar da göstermektedir ki, işletmelerin gerçekleştirmiş olduğu pürüzsüzleştirme eylemi karlılığı ve işletmenin finansal durumunu yatırımcılara olduğundan daha iyi gösterme çabası için göstermektedir. Bu çalışmalara örnek olarak Trueman ve Titman (1988) , Leuz ve diğ. (2003), Tucker ve Zarowin (2006) , Myers, Myers ve Skinner (2007) ve Jayaraman (2008)'in çalışmalarını göstermek mümkündür. Literatürde nakit akışı oynaklığı (volatilite), yumuşatma, kazanç düzeltme gibi farklı terimlerle ifade edilebilen kazanç pürüzsüzleştirme birbirinden farklı modellerde tahmin edilmeye çalışılmaktadır. Bu çalışmalar ağırlıklı olarak regresyon modelleri tahminlerine ve oranlara dayanmaktadır. Bu çalışmada kazanç pürüzsüzlüğünü test etmek için Wyscoki (2004)'nin çalışması örnek alınmıştır. Buna göre bankaların kazanç yumuşatmaları gelirden meydana gelen değişimin nakit akışlarında meydana gelen değişime oranı şeklinde ölçülmektedir. Bankaların faaliyetleri göz önüne alındığında ve en önemli tahakkuklarının kredi zarar karşılıkları olduğu düşünüldüğünde, bu kurumların nakit akışı ölçüleri de kredi tutarları olarak hesaba katılmaktadır. Sonuç olarak bir bankanın kazancının pürüzsüzleştirilmesi net faaliyet karlarının kredilerde meydana gelen değişime oranı şeklinde hesaplanabilmektedir.

2.1.3.2. Piyasa Esaslı Modellerin Bankacılık Sektörü Açısından Değerlendirilmesi

Kazanç kalitesinin ikinci grup sınıflandırılmasında yer alan piyasa esaslı modeller bu bölümde bankacılık sektörü özelinde ele alınmaktadır.

2.1.3.2.1 Muhafazakârlık

Kazanç muhafazakârlığı kısaca, bir işletmenin mali tablolarının kullanıcılarına fayda sağlayan etkili bir mali raporlama mekanizmasıdır (Watts, 2003, s. 4). Kazanç kalitesi ölçümünde kullanılan muhafazakârlık özelliği literatürde hem piyasa temelli yaklaşımlar ile hem de muhasebe temelli yaklaşımlarla analiz edilebilmektedir. Dolayısıyla muhafazakârlık çok farklı yaklaşımlarla hesaplanabilmektedir. Basu (1997), Khan ve Watts (2009), Ball ve Shivakumar (2005)' ın kullandığı gibi farklı yöntemler mevcuttur. Literatürdeki bu ölçümler ağırlıklı olarak piyasa verilerinden hareketle kullanılmaktadır. Muhasebe esaslı yaklaşımlara örnek olarak ise Nichols, Wahlen ve Wieland (2009) ve Lawal (2012) gösterilebilir.

Nichols vd. (2009) ile Beatty ve Liao (2011) çalışmalarında bankaların muhafazakarlığını, kredi zarar karşılıkları toplamının kredilere oranı şeklinde hesaplamaktadır (Nichols vd. 2009, s. 111; Beatty ve Liao 2011, s. 8). Özellikle kredi zararlarının tanınması, bankaların finansal durumu ve performansı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bankanın kredi zararı beklentilerini gelirden muhasebeleştirmedeki uygunluğu, kredi zararı karşılıklarının büyüklüğünü göstermektedir. Diğer bir deyişle, muhafazakâr kredi zararı muhasebeleştirilmesi, bankaların mali tablolarında daha büyük ve daha zamanlı kredi zarar karşılıkları sağlamaktadır. Daha düşük muhafazakârlığa sahip bankalar, finansal tablolarını bozmamak için kredi zararlarının muhasebeleştirilmesini geciktirmektedir. Ancak bu sorunlu krediler kriz dönemlerinde geri dönmediği için kaydedilen karşılıklar kredi zararlarını karşılamaya yetmemektedir. Sonuç itibariyle, daha düşük muhafazakâr bankalar zor zamanlarda daha fazla kredi zararı karşılığı ayırmak zorunda kalmaktadır. Beatty ve

Liao'ya (2011) göre, beklenen kaybın farkına varmak için daha büyük bir gecikme, kriz dönemlerinde gerekli karşılıkta bir artışa yol açmaktadır.

Literatürde en fazla kullanılan muhafazakârlık ölçüm metodlarından birisi Basu (1999) tarafından geliştirilen asimetrik zamanlama modeli, diğeri ise piyasa değerinin (PD) defter değerine (DD) oranıdır. Feltham ve Ohlson (1995) tarafından kullanılıp, Beaver ve Ryan (2005) tarafından geliştirilen bu model muhafazakârlığı, defter değerini, piyasa değeri karşısında aşağı çekme eğilimi olarak açıklamaktadır. Bu oran, zaman içinde muhafazakârlığın rapor edilmesindeki değişikliklerin ölçülmesinde kullanılmaktadır. PD/DD, koşulsuz muhafazakârlıktan ziyade genel muhafazakârlığın bir ölçüsü olarak kabul edilmektedir. Beaver ve Ryan'a (2005) göre koşullu muhafazakârlık Basu'nun (1999) metodu ile, koşulsuz muhafazakârlık ise PD/DD oranı ile hesaplanmaktadır (Gör ve Tekin, 2018, s. 18). Bu çalışmada bankalardaki muhafazakârlığın ölçümünde piyasa esaslı bir yaklaşım olan PD/DD oranı yöntemi kullanılmıştır.

2.1.3.2.2. Değer İlişkisi

Literatüre göre banka kazanç kalitesini gösteren en önemli modellerden bir diğeri değer ilişkisidir. Bankaların büyüklükleri arttıkça ve ekonomilerin gelişmesinde giderek daha önemli bir rol oynadıkça, bankaların mali tablolarının değer ilişkisinin anlaşılmasına olan ihtiyaç daha hayati hale gelmektedir (Anandarajan vd., 2011, s. 34). Bu kavrama dair tek cümlelik teorik bir tanımlaması bulunmuyor olsa da değer ilişkisine dair yapılan tanımların ve yorumlamaların, finansal tablo bilgilerinin sermaye piyasası verileri (piyasa değeri, hisse senedi fiyatı ve/veya hisse senedi getirisi) üzerindeki istatistiki olarak anlamlı ilişkide birleştiği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, değer ilişkisi, finansal tablo bilgilerinin değerlendirme etkinliği (veya etkisizliği) olarak da düşünülebilir (Ertuğrul, 2021, s. 23).

Değer ilişkisi kavramı, kazançların ve özkaynak defter değeri üzerinden hisse senedi fiyatının regresyonundan gelen açıklayıcı güce dayanmaktadır. Ayrıca, değer ilişkisiyle ilgili yapılan tüm çalışmalar piyasa değeri ve defter değerleri arasındaki

ilişkinin incelenmesine dayanmaktadır. Bu şekildeki regresyonların ana değişkenle ilgili modelinin açıklayıcı gücü (düzeltilmiş R^2); daha yüksek düzeltilmiş R^2 değeri defter değerlerinin daha yüksek bilgi içerdiğini gösterir. Ohlson (1995) modeli değer ilişkisini ölçmek için en çok kullanılan model olarak bilinmektedir. Bu model birden fazla dönem birlikte incelendiğinde geçerlidir. Bu model defter değerleri ile piyasa değerlerinin regresyon analizine dayanmaktadır (Cengiz ve Tosunoğlu, 2017, s. 1207).

Bankacılık sektörü üzerinde ele alınan değer ilişkisi literatürü incelendiğinde çalışmaların az sayıda ve ağırlıklı olarak yurtdışında gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür. Bunlara örnek olarak; Venkatachalam (1996), bankaların türev ürünleri ile değer ilişki düzeyini incelemiştir. Barth, Beaver ve Landsman (1996), Eccher, Ramesh ve Thiagarajan (1996) ve Nelson (1996), bankalar tarafından defter değerinin aksine piyasa değerinden tutulan finansal enstrümanlar dahil olmak üzere değer ilişkisi üzerine çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. Anwer, Kilic ve Lobo (2006), muhasebe standartlarında, bankalarca elde tutulan türev finansal enstrümanların finansal tablolarındaki değer ilişkisine odaklanmıştır. Özetle, değer uygunluğunu konu edinen ve bankalar üzerine yapılan birçok araştırma, bankalar tarafından tutulan finansal araçların değer uygunluğuna ve yeni finansal muhasebe standartlarının getirilmesinden sonra değer uygunluğunun nasıl değiştiğine odaklanmıştır (Anandarajan vd., 2011, s. 34).

2.1.3.2.3. Zamanlılık

İngilizce’de “timeliness” olarak ifade edilen ve zamanlılık olarak tercüme edilen kavram, bilanço tarihi ile finansal tabloların yayınlanma tarihini esas aldığı için bu çalışmada “zamanlılık” olarak kullanılmıştır. Finansal raporlamanın süresi (zamanlılık), işletmeye ait finansal tablo kullanıcılarının, işletmeye ait finansal bilgilere zamanında erişimi anlamında kullanılan bir kavramdır. Finansal raporlamanın süresi, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayınlanan Kavramsal Çerçeve’de finansal tabloların zamanında sunumu olarak ifade edilmekte olup, finansal tablolarda yer alan bilginin, ilgili işletmeye yönelik karar

veren taraflar açısından, kararlarını etkileyebileceği zamanda mevcut olması olarak tanımlanmaktadır (Gör, Terzi ve Şen, 2016, s. 676).

Kazanç kalitesinde en önemli modellerden biri olan zamanlılık, literatürde ekonomik kayıpları zamanında tespit etme açısından da ölçülmektedir (Basu, 1997; Velury ve Jenkins, 2006, s. 1046). Zararın zamanında tespit edilmesi finansal tabloların kullanılabilirliğini ve yararlılığını artırırken kazanç kalitesini de artıran bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır ve birçok unsuru etkilemektedir.

Zararın zamanında tanınması, yöneticilerin öncesinden negatif Net Bugünkü Değer (NBD) olmasını bekledikleri yatırımları yapma olasılığını azalttığı ve negatif nakit akışları ile yatırımlarına devam etme olasılığını azalttığı için etkilenir. Benzer şekilde borç etkilenir, çünkü zamanında zarar tespiti, kredi fiyatlandırması için daha doğru ön bilgi sağlar ve borç sözleşmesi haklarını (yeniden fiyatlandırma ve kaldırma, yatırım ve temettüer gibi kısıtlamalar gibi) muhasebe oranlarına dayalı olarak sözleşmeleri ihlal etmesini daha hızlı bir şekilde tetikler. Dolayısıyla kazançların zamanlılığı önem arz etmektedir. Literatürde yapılan çalışmalarda finansal raporlamanın zamanlılığı iki açıdan incelenmektedir. Bunlardan ilki bilanço tarihi ile denetim raporunun imzalandığı tarih arasında geçen süre, diğeri ise bilanço tarihi ile finansal tabloların yayınlandığı tarih arasında geçen süredir (Dyer ve McHugh, 1975; Whittred, 1980). Bu çalışmada bankalara ait finansal tabloların KAP'ta kamuoyuna açıklandığı yani yayımlandığı tarih esas alınmıştır. Türkiye'deki uygulamaya bakıldığında ise BİST'te işlem gören işletmelerin denetlenmiş finansal tablolarında yer alan denetim raporundaki tarih ile KAP'taki yayın tarihleri genellikle birbirine yakın olmaktadır (Gör vd., 2016, s. 676).

BİST şirketlerinde, finansal raporların hazırlanması ve bunların ilgililere sunulmasına ilişkin ilke, usul ve esaslar SPK tarafından yayınlanan "Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar" adlı tebliğ ile düzenlenmektedir. Bu tebliğ, finansal raporlar, finansal tablolar, yönetim kurulu faaliyet raporları ve sorumluluk beyanından oluşan raporları kapsamaktadır. Finansal tablolar ise dipnotlarıyla beraber bilanço, gelir tablosu, nakit akış tablosu ve özsermaye değişim tablosundan oluşmaktadır (Özkan vd., 2013, s. 169). Finansal raporların sunum süreleri aşağıdaki Çizelge 14'te gösterilmiştir.

Çizelge 14. Finansal Tabloların Yasal Sunum Süreleri

Finansal Raporlar			
Yıllık Finansal Raporlar		Ara Dönem Finansal Raporlar	
Konsolide	Konsolide Olmayan	Konsolide	Konsolide Olmayan
70 Gün	60 Gün	40 Gün	30 Gün

Tebliğ’de ayrıca makul gerekçelerin varlığı halinde, SPK’nın bağımsız denetime ilişkin düzenlemelerinde tanımlanan denetim komitelerince başvurulması şartıyla, ara dönem ve yıllık finansal raporların SPK’ya ve BIST’e gönderilmesine ilişkin olarak işletmelere ek süre verilebileceği de ifade edilmektedir.

2.2. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde kazanç kalitesi ve bankacılık sektörünün kazanç kalitesi konularını ele alan ulusal ve uluslararası literatürde yer alan çalışmalar incelenmiş ve başlıklar halinde aşağıdaki gibi sunulmuştur:

2.2.1. Kazanç Kalitesi Konusunda Yapılan Çalışmalar

Azarıfar ve Ayanoğlu (2020), çalışmalarında muhafazakarlık ile kazanç kalitesi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. BİST100’de yer alan şirketlerin incelendiği çalışmada 1997 yılında geliştirilen Basu modeli kullanılmıştır. Neticede çalışma buğularında elde edilen analiz sonuçlarına göre koşullu ve koşulsuz muhafazakarlık ile kazanç kalitesi arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif bir ilişki tespit edilmiştir.

Adıgüzel (2017) tarafından Türkiye’de uluslararası finansal raporlama standartlarına uyumun şirketlerin kazanç kalitesi üzerine etkisinin incelendiği çalışmada Türkiye’de halka açık olan şirketlerin Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına (UFRS) uyumu sonrasında kazanç kalitelerinde meydana gelen değişim incelenmiştir. Kazanç kalitesi ölçüsü olarak keyfi (isteğe bağlı) tahakkuk yönetimi miktarları kullanılmış ve keyfi tahakkuk yönetimi performansa göre

düzeltilmiş keyfi tahakkuk modeli ile ölçülmüştür. Çalışma sonucunda Türkiye’de UFRS uygulayan şirketlerin Yerel Raporlama Çerçevesine göre daha az tahakkuk yönetimi yaptığı ve kazanç kalitelerinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Koçak (2015), tez çalışmasında kazanç kalitesinin ve kazanç yönetiminin işletmelerin finansal performansı üzerine etkisini konu almıştır. Türkiye’de halka açık ve İstanbul Sanayi Odası (İSO) sıralamasına göre en büyük ilk 500 sanayi kuruluşu kapsamında faaliyet gösteren şirketlerin kazanç yönetimi uygulayıp uygulamadığını tespit ederek, kazanç yönetiminin şirketlerin finansal performansları üzerine etkisini tespit etmeyi ve bununla beraber kazanç yönetimi ve kazanç kalitesi arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Çalışmada 2006- 2013 yıllarını kapsayacak şekilde 8 yıllık bir zaman dilimi incelenmiştir. Çoklu regresyon yöntemi kullanılan söz konusu çalışmada sonuç olarak, şirketlerde kazanç yönetiminin varlığının kazanç kalitesini düşürdüğü tespit edilmiştir ve bu bağlamda İSO 500 işletmelerinde kazanç kalitesinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Schipper ve Vincent (2003) çalışmalarında kazanç kalitesi kavramlarını, süreklilik, öngörülebilirlik ve kazançların zaman serisi değişimi (oyunluk) özellikleri ile açıklamıştır ve nakit, tahakkuk ve gelir arasındaki ilişkileri; ilişki düzeyi, istikrarlılık ve karşılaştırılabilirliğe yazışma ve uygulama kararlarının etkileri (örneğin, tahakkuklarda kasıtlı olmayan tahmin hataları ve kasıtlı tahakkuk manipülasyonları) konularında ele almıştır.

Hoang (2014) yayınlamış olduğu tez çalışmasında Vietnam’da faaliyet gösteren şirketlerin yönetim kurulu farklılıklarının kazanç kaliteleri üzerine etkilerini incelemeyi amaçlamıştır. Hoang’ın (2014) diğer hedefleri ise yönetim kurulu çeşitliliğinin kurumsal sosyal bilgilendirme (CSD) üzerindeki etkisini araştırmak ve son olarak Vietnam’da faaliyet gösteren şirketlerin CSD ve kazanç kalitesi arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Çalışmada kazanç kalitesi ölçümünde, muhasebe temelli dört temel kazanç ölçüsünden yararlanılmıştır. Bunlar tahakkuk kalitesi, kazançların kalıcılığı, kazançların öngörülebilirliği ve kazançların düzgünlüğüdür. Çalışma neticesinde, yönetim kurulu çeşitliliğinin (ağırlıklı ve ağırlıksız endeksleri kullanarak) kazanç kalitesi üzerindeki etkisi hakkında anlamlı ve pozitif bir doğrusal ilişki bulunmuştur. Araştırmanın bir diğer sonucu ise kazanç kalitesinin CSD

üzerinde önemli ve olumlu bir etkiye sahip olduğudur. Bunun yanında Vietnam'da lifaaliyet gösteren şirketlerin kazanç kalitesinin CSD üzerindeki etkisi devletin sahip olduğu hisselerin oranı arttıkça, kazanç kalitesinin CSD üzerindeki etkisi zayıflatmasıdır. Yabancı sahiplik yüzdesindeki değişimin ise, kazanç kalitesi ile CSD arasındaki ilişkiyi etkilemediği saptanmıştır.

Yakın zamanlardaki tez literatürlerinden biri de Nguyen (2019)'e aittir. Nguyen, çalışmasında kazanç kalitesini araştırmayı amaçlamıştır ve bu amaç doğrultusunda tezini üç bölümde incelemiştir. İlk bölüm, genel müdürlerin (CEO) profili ve kazanç kalitesi ile ilgilidir. Yazar, diğer literatürlerden esinlenerek CEO'ların dokuz kişisel özelliğini birleştirirerek CEO profili oluşumunu sağlayan PSCORE adlı model kullanmıştır. Profilde CEOların özgeçmişlerinde çalışmış oldukları şirketler halka açık şirketlerdir. Yazar, kazanç kalitesini anormal tahakkuklar; anormal nakit akışları, anormal üretim maliyetleri ve anormal isteğe bağlı harcamalar ve finansal tablolarında raporlanan rakamların ilk rakamlarının Benford Yasası tarafından beklenenden sapmaları gibi değişkenleri kullanarak ölçmektedir. Çalışmada 2005-2012 yıllarında İngiltere'de faaliyet gösteren şirketlerin verilerini kullanarak, PSCORE ile kazanç kalitesi ilişkisinde belirleyici olan tüm değişkenler arasında pozitif ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca, kanıtlar CEO'ların özkaynağa dayalı tazminat teşvikleri daha yüksek olduğunda ilişkilerin daha güçlü olduğunu göstermektedir. Nguyen (2019), bulgularını yorumlarken, PSCORE'un düşük kazanç kalitesine sahip önemli bir gösterge ve uyarıcı olduğunu işaret etmek için yararlı olabileceğini savunmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümündeki amaç ise, yönetim kurullarındaki kişilerin bankacılık alanında uzman kişiler olup olmadığı ve bu durumun muhasebe muhafazakârlığı üzerindeki rolünü incelemektir. Uzmanlığı, kişilerin çalıştığı banka sayıları ve çalışma yıllarını kullanarak hesaplayan yazar, 2005-2012 için Birleşik Krallık'ta faaliyet gösteren kurumları çalışmasında örneklem olarak kullanmıştır. Çalışma sonucu yönetim kurulundaki bankacılık uzmanlığının muhasebe muhafazakârlığı ile olumsuz ilişkili olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte yazar, muhasebe muhafazakârlığı ve yönetimdeki bankacılık uzmanlığı arasındaki ilişkilerin, yüksek iflas riski ile karşı karşıya olan ve yüksek mali kaldırıcı olan firmalar için daha belirgin olduğunu savunmaktadır. Yazar bunun nedenini bankacılık uzmanlığına sahip yöneticilerin kurula muhasebe muhafazakârlığı için piyasa seviyesi talebi hakkında bilgi sağlaması ve bankacılık sektöründe borç

sözleşmesinde özel bir iletişim kanalı görevi görebilecek kişilerarası ağlar getirmesi şeklinde yorumlamaktadır.

Literatürde, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'nın (UFRS) Kabul edilmesi ile kazanç kalitesi arasındaki ilişkiyi inceleyen çok sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Bunlardan bazıları aşağıda listelenmektedir:

Almaharmeh, 2017 yılında gerçekleştirdiği tez çalışmasını iki bölümde açıklamaktadır. İlk bölümü; Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'nın (UFRS) zorunlu olarak kabul edilmesinin, şirkete özgü bilgilerin hisse senedi fiyatından ne kadar aktifleştirildiğiyle ölçülen hisse senedi fiyatı bilgisini etkileyip etkilemediğini incelemektedir. Çalışmada 1990-2013 yılları arasında halka açık olarak raporlanan 970 İngiltere şirketinden 6.367 firma-yıllık gözlem örnekleme kullanılmıştır. Çalışma sonucu, UFRS'nin zorunlu olarak benimsenmesinin hisse senedi fiyatlarını daha bilgilendirici, açıklayıcı ve aydınlatıcı hale getirdiğini göstermektedir. Özellikle, sonuçlar UFRS'nin kabul edilmesi ile hisse senedi fiyatı eşzamanlılığı arasında anlamlı bir negatif ilişki olduğunu göstermektedir. Bu, UFRS'nin zorunlu olarak benimsenmesini takiben artan şeffaflığın, firmaya özgü bilgilerin hisse fiyatına dahil edilmesini kolaylaştırdığını ve daha bilgilendirici hisse senedi fiyatlarına yol açtığını göstermektedir. İkinci bölümde ise, 1994'ten 2013'e kadar 880 İngiltere firmasından toplanan 5.214 firma yılı gözleminden oluşan bir örneklem kullanarak, kazanç kalitesinin hisse senedi fiyatının kayıt dışılığı üzerindeki etkisini incelemektedir. Bulgular, daha yüksek kazanç kalitesinin, yatırımcılar daha çok firmaya özgü bilgileri toplayacak ve işleyecek, bu da bu bilgilerin hisse senedi fiyatına dahil edilmesini kolaylaştırarak, daha az senkronize ve daha bilgilendirici hisse senedi fiyatına yol açmaktadır. Ayrıca, zorunlu UFRS'nin benimsenmesinin, kazanç kalitesi ile hisse senedi fiyatı bilgisi arasındaki ilişkiye etkisi incelenmiştir. Sonuç olarak Almaharmeh (2017), beklentilerin aksine çalışma neticesinde, UFRS'nin zorunlu olarak kabul edilmesinin, kazanç kalitesi ile hisse senedi fiyatı bilinci arasındaki ilişki üzerinde önemli bir etkisi olmadığını tespit etmiştir.

Lu (2012) tarafından gerçekleştirilen tez çalışmasında Çin'in UFRS'ye geçiş süreci üç zaman aralığında incelenmiştir. Bu süreçlerdeki kazanç kalitesini tespit

etmeyi amaçlayan Lu (2012), kazanç kalitesini üç kümede oluşturduğu özellikler çerçevesinde ölçmüştür. Birincisi kalıcılık, öngörülebilirlik ve pürüzsüzlük özelliklerini içeren zaman serisi özellikleri kümesi, ikincisi tahakkuk kalitesi ve kazanç yönetimini içeren tahakkuk temelli özellikleri ve üçüncü olarak değer ilişki düzeyi, koşullu muhafazakârlık ve zamanlılığı içeren piyasa temelli özelliklerdir. Çalışmada 1993-2010 dönemi için 2,393 firmanın örneklemini kullanılmıştır. Ayrıca bu sekiz kazanç kalite özelliğine ilave olarak oniki tane şirkete özgü özellikleri kontrol eden kukla değişkeni ve üç muhasebe rejimi kukla değişkenine dahil edilmiştir. Çalışma sonucunda Çin'in UFRS yoluyla geçirmiş olduğu muhasebe evriminin kazanç kalitesini tüm yönleriyle iyileştiremediği görülmektedir. Lu (2012), beklenen etkilerin kademeli olarak ve ek düzenlemeler geldikçe düzelme eğiliminde olduğunu da yorumlarına eklemektedir. Özellikle, muhasebe evriminin işletme kazançlarının sürekliliği ve düzgünlüğü üzerinde belirgin bir etkisi olmadığı görülmekle birlikte, kazanç öngörülebilirliğinde bir azalma gözlenmiştir. Bununla birlikte uyum sürecinde beklenti ile uyumlu olarak en yüksek muhafazakârlık düzeyini gösterdiği tespit edilmiştir.

UFRS'lerin kabul edilmesinin kazanç kalitesi üzerine etkisinin araştırıldığı bir diğer tez çalışması Büyükkurt'a (2018) aittir. Büyükkurt (2018) kazanç kalitesi ölçütlerinden kazanç yönetimi ve kazanç muhafazakârlığını kullanmıştır. Çalışma aynı zamanda Anglo Sakson ve Kıta Avrupası ülkelerindeki (İngiltere ve Türkiye) şirketlerin UFRS'yi kabul etmelerine tepkilerinin kazanç kalitesi açısından farklılıklarını araştırmaktadır. 1990-2015 yılları arasındaki verilerin kullanıldığı çalışmada şirketlerin UFRS'nin kabulüne ilişkin muhasebe yönelimlerine farklı tepki verdiğini gösterilmektedir. Çalışma bulguları UFRS'nin kabul edilmesinden önce Türk şirketlerinde muhafazakâr muhasebe eğilimi bulunmamakla birlikte, UFRS'nin Türkiye'de kabul edilmesinden sonra muhasebe muhafazakârlığı artması yönündedir. Türkiye'nin aksine, İngiltere'deki firmalar UFRS'nin benimsenmesinden ve UFRS'nin benimsenmesinden önce de zaten muhafazakâr olmalarından dolayı muhafazakâr eğilimlerinde önemli bir sapma yaratmamıştır. Çalışmada bu durumun nedeni UFRS'nin Anglo-Sakson muhasebe kaynağına daha yakın olduğu şekilde geliştirilmesinden dolayı olabileceği düşünülmektedir.

Mohd Kharuddin (2016), tez çalışmasında iki amaca yönelmiştir. İlk olarak endüstri uzmanı denetçilerin ve kurumsal yönetişimin denetim kalitesi üzerindeki etkilerini incelemektedir. İkinci olarak çalışma, endüstri uzmanı denetçilerin ve kurumsal yönetişimin kazanç kalitesi üzerindeki etkilerini araştırmaktadır. Çalışmada, incelenen kazanç kalitesi ölçümleri, müşterinin ihtiyari tahakkuklar seviyesi, tahakkuk tahmin hatası ve bir karı rapor etme (veya zarardan kaçınma) ihtimali değişkenleriyle ölçülmüştür. Çalışmanın örnekleme, 2008 ve 2011 yılları arasında Londra Menkul Kıymetler Borsası'nda (LSE) faaliyet gösteren şirketlerin tamamını içermektedir. Çalışmanın kazanç kalitesi açısından sonucu daha yüksek kazanç kalitesini teşvik etmede, denetim ortağı endüstri liderliğinden daha önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Ayrıca, çalışma, kadın yöneticilerin, denetim komitesinin bağımsızlığının ve denetim komitesinin muhasebe veya finansal uzmanlığının tahakkuk manipülasyonuna katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır.

An (2009) kurumsal yönetim ile kazanç kalitesini araştırdığı çalışmasında, 1997'de Asya Finansal Krizinden sonra başlatılan Kore'deki kurumsal yönetim mekanizmalarındaki reformları takiben kurumsal yönetimin kazanç kalitesi üzerindeki etkisini araştırmayı amaçlamıştır. Çalışma analizi, 2000-2005 dönemi için Kore Menkul Kıymetler Borsası'nda (KSE) işlem gören 509 finansal olmayan Koreli şirketin panel verilerini ve toplam 3.054 firma yılı gözlemine kullanmaktadır. Çalışmada kazanç kalitesi finansal raporlama kalitesinin bir temsilcisi olarak kullanılmıştır ve kazanç kalitesi kazanç kalıcılığı ve değer uygunluğu, finansal bilgilerin güvenilirliği ve muhafazakârlık ve tahakkuk kaliteleri açısından ölçülmüştür. Çalışmada, kazanç kalitesi ve kurumsal yönetim mekanizmaları arasındaki potansiyel içsel ilişkiyi kontrol etmek için en küçük kareler yöntemi kullanılmıştır. Bulguların güvenilirliği de GLS Rassal Etkiler tahmini ile test edilmiştir. Araştırma bulguları araştırma içeriğindeki kümeler açısından ayrı ayrı incelenmiştir. Örneğin; sahiplik yapısı ile ilgili olarak, aile mülkiyeti, tahakkuk kalitesi üzerindeki kazanç kalitesini olumlu etkilemektedir. Özellikle saf aile mülkiyetinin de kazanç kalitesini olumlu etkilediği tespit edilmiştir. Bununla beraber yabancı mülkiyetin de kalıcılık ve değer alaka düzeyi açısından kazanç kalitesini artırdığı gözlemlenmiştir. Araştırmanın bir diğer bulgusu da yüksek profilli altyapıya sahip dış yöneticiler (örneğin, politikacılar, devlet memurları ve avukatlar) ile dış

yöneticiler arasında negatif ilişkiler bulunurken, finans uzmanı ve eski çalışan dış yöneticiler kazançlarla olumlu ilişkili olarak görülmüştür.

Persakis (2018), tez çalışmasında şirketlerin 2008 mali krizi altında kazanç kalitelerini ve denetim kalitelerini incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda doğrusal regresyon analizi kullanarak 137.091 firma yılı gözlemini analiz etmiştir. Persakis (2018) çalışmasında kazanç kalitesini 10 farklı ölçü (muhafazakârlık, değer uygunluğu, tahakkuk kalitesi, kazanç kalıcılığı, kazanç öngörülebilirliği, kayıp önleme analizi ve kazanç pürüzsüzlüğü) kullanılarak incelemiştir. Çalışma sonucu finansal kriz sırasında kazanç kalitesinin düştüğünü göstermektedir. Buna bağlı bir diğer sonuç da krizden kaynaklanan durgunlukla başa çıkma girişiminde yöneticilerin daha agresif muhafazakârlık seçme, kazanç tahmin edilebilirliğini azaltma ve daha fazla tahakkuk rezervasyonu yapma eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Singh (2014) ise yapmış olduğu tez çalışmasında kazanç kalitesini denetçi nitelikleri yani denetçi kalitesi açısından ele almıştır. Çalışmada 2008-2012 yılları arasında, 250 adet şirketin verileri kullanılarak 1250 gözlem kullanılmıştır. Çalışma sonuçları denetçi görev süresinin kazanç yönetimi ile önemli ölçüde ilişkili olduğunu göstermektedir. Denetçisinin ve daha uzun denetim ortağının görev süresinin, müşteri şirketlerinin kazanç yönetimini (özellikle, gelir artırıcı kazanç yönetimini) etkili bir şekilde kısıtlamak için çalıştığını ortaya koymaktadır ve dolayısıyla bu durum kazanç kalitesini artırıcı bir etki sağlamaktadır.

Ma (2014) tez çalışmasında amaç şirketlerin özkaynak maliyetinin, sektördeki emsal şirketlerin kazanç kalitesinden nasıl etkilendiğini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda Ma (2014), aynı yaştaki yüksek endüstri şirketlerinin kazanç kalitesinin, bir şirketin özkaynak maliyetini sistematik risk yoluyla azalttığını saptamıştır.

Ismail (2011) tarafından Malezya'da yapılan tez çalışmasında aile mülkiyeti kontrolünün, kurumsal yönetişimin, kazanç kalitesi ile ilişkili olup olmadığı ve firmalardaki aile etkisinin kurumsal yönetim ile kazanç kalitesi arasındaki ilişkiyi zayıflatıp azaltmadığını araştırılmıştır. Ismail (2011) çalışmada, Malezya Menkul

Kıymetler Borsası'nda işlem gören, 2003-2008 dönemi boyunca halka açık 527 şirketin panel örneğini kullanmıştır. Aile şirketlerini, aile üyelerinin paylarının önemli bir kısmını elinde bulunduran ve yönetim kurulu üzerinde kontrolü elinde bulunduran şirketler olarak belirlendiği çalışmada aile şirketlerinin önemli ölçüde daha yüksek kazanç kalitesine sahip olduğunu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda genel olarak, çalışma, aile mülkiyeti ve kontrolünün, kurumsal yönetim yapılarına bakılmaksızın, şirketler için daha yüksek kalitede kazanç sağladığını göstermiştir.

Abdul Rahman (2012) da Malezya'da kazanç kalitesini dini etik değerler (şeriat) ile ilişkisi açısından ele almıştır. Çalışmada hipotezleri test etmek için kazanç kalitesinin iki farklı özelliği kullanılmıştır. Bunlar kazanç yönetimi ve muhasebe muhafazakârlığıdır. Çalışmada 2000'den 2007'ye kadar Malezya'da faaliyet gösteren şirketlerin 1.878 adet firma yılı gözlemi kullanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde Şeriat'ın kazanç yönetimi ile önemli bir negatif ilişkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte çalışma bulguları dini etik değerlerin gerçek ekonomik işlemler yoluyla kazanç manipülasyonunu sınırlayamadığını tespit etmiştir. Muhasebe muhafazakârlığı açısından sonuçlar incelendiğinde ise şeriatın şirketlerin kazanç kaliteleri açısından pozitif bir etki yarattığı görülmektedir. Bu da dini etik niteliklerin, iş organizasyonlarında etik davranışın geliştirilmesinde önemli bir rol oynadığı ve bu da finansal raporlamanın kalitesini artırdığı fikrini güçlendirmektedir.

Malezya'da yapılan bir diğer çalışma da Sarun (2016) tarafından yapılan çalışmadır. Kurumsal yönetim, kazanç kalitesi ve firma değerini konu alan çalışmanın amacı, kazanç kalitesi modellerinin çoklu aracı faktörlerini göz önünde bulundurarak, belirli kurumsal yönetim mekanizmaları ve firma değeri arasındaki ilişkilerin kesin doğası hakkında gelişmiş bir fikir elde etmektir. Çalışmada Borsa Malezya Ana Pazarı'nda işlem gören ve altı farklı sektörde altı yıllık bir dönemi (2004-2009) kapsayan 100 rastgele seçilmiş firma örneği kullanılmıştır. Çalışma sonucunda kurumsal yönetim mekanizmaları ile firma değeri arasındaki doğrudan bağlantının, kazanç kalitesinin aracılık ettiği bağlantıdan daha üstün olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla bu sonuç iyi bir kurumsal yönetim mekanizmasının,

firmanın değerini arttırmasının, kazanç kalitesini arttırmaktan daha büyük bir getirisi olduğunu göstermektedir.

2.2.2.Bankacılık Sektöründe Yapılan Kazanç Kalitesi Çalışmaları

Literatürde bankacılık sektöründe kazanç kalitesine ilişkin yapılmış olan bazı çalışmalar aşağıda yer almaktadır.

Takacs ve Szucs (2019), çalışmalarında bankacılık sektöründe faiz oranlarındaki herhangi bir değişikliğin kazanç modelleri üzerinde ve dolayısıyla kazanç kalitelerinde yarattığı değişimi incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmada 2007-2015 yılları arasındaki banka verileri incelenmiştir ve Avrupa genelinde 27 ülkeden 128 Avrupa bankasının verileri kullanılarak, faiz oranındaki azalmanın bankaların kazanç kalitelerini nasıl etkilediği incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre 2007-2015 yılları arasında Avrupa ülkelerinin uzun vadeli faiz oranlarında genel bir düşüş eğilimi gözlenmiştir. Faiz oranındaki bu düşüşün boyutlarının bankaların kazanç kalitesini olumsuz etkilediği, yani 2007-2015 dönemi için hesaplanan kazanç kalitesinin, görel faiz indiriminin daha düşük olduğu ülkelerde bulunan bankalar için, görel faiz indiriminin daha yüksek olduğu ülkelerdeki bankalardan genellikle daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bunun nedeni Takacs ve Szucs (2019) tarafından, bankaların kazançlarının büyük ölçüde faiz düzeyine bağlı olduğu ve bu nedenle faiz oranındaki ciddi bir düşüşün, net karlarında daha güçlü dalgalanmalara neden olabildiği şeklinde açıklanmaktadır. Bu durum dolayısıyla kalıcılığı, öngörülebilirliği ve kazançlarının oynaklığı gibi tüm kazanç kalitesi temsilcileri üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır.

García-Sánchez ve García-Meca (2017) çalışmalarında, kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) uygulamalarının, bankaların kazanç kalitesi üzerindeki etkisini analiz etmişlerdir. Bu amaca yönelik olarak 2004-2010 dönemi için 9 ülkeden (Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Hollanda, İspanya, İsveç, İngiltere ve ABD) 159 bankaya karşılık gelen 877 gözlem örneği kullanılmıştır. Sonuçlar, bir bankanın KSS uygulamalarına bağlılığının, nakit akışının öngörülebilirliğinin yanı sıra kazanç

kalıcılığını artırdığını göstermektedir. Çalışmanın bulguları ayrıca, KSS'nin banka kazançlarının kalitesi üzerindeki etkisinin, yatırımcıların korunması ve banka düzenlemesinin daha yüksek olduğu ülkelerde özellikle yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu kurumsal faktörlerin bankalardaki KSS faaliyetleri için tamamlayıcı mekanizmalar olduğuna dair kanıt sağladığı ve sosyal sorumluluk sahibi bankaların daha katı bir düzenleme ortamında daha yüksek kazanç kalitesine sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bir diğer çalışma da Xiuli, Lianjun ve Yunkui (2012) tarafından Çin'de gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın amacı, Çin'deki 2003 yılında gerçekleşen bankacılık sistemi reformundan önce ve sonra kredi tahsisinin durumunu araştırmaktır. Araştırma sonuçları bankacılık sistemi reformunun kredi piyasalarında kazanç kalitesinin rolünü artırdığını ve kamu iktisadi teşebbüslerinin bütçe kısıtlamalarını kolaylaştırdığını tespit etmektedir. Bununla birlikte bankacılık sistem reformundan sonra özellikle de borsaya kote edilmiş şirketlerde kazanç kalitesi ile yeni kısa vadeli krediler, uzun vadeli krediler ve toplam krediler arasındaki ilişkilerin önemli ölçüde değiştiği tespit edilmektedir.

Kanagaretnam, Lim ve Lobo (2011), ulusal kültürlerin bankaların kazanç kalitesi üzerine etkilerini araştırmışlardır. Çalışmada 39 ülkeden banka örnekleri kullanılarak ulusal kültürün dört boyutu ile bankaların kazanç kalitesi arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada kültürel özellikler saldırganlık (agresiflik), bireycilik, belirsizlikten kaçınma ve güç mesafesi (otoriter liderlik anlayışı şeklinde düşünülebilir) olmak üzere dört boyutta ele alınmıştır. Kriz öncesi dönem olan 1993-2006 yılları arasındaki verileri kullanan Kanagaretnam vd. (2011), çalışma sonucunda kültürün banka kazanç kalitesi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermişlerdir. Bu bağlamda yüksek bireycilik, yüksek güç mesafesi ve düşük belirsizlikten kaçınma özelliklerindeki toplumlardaki bankaların daha sorunsuz kazançlara sahip olma eğiliminde oldukları görülmektedir. Çalışmanın bir diğer araştırma boyutu da kriz döneminde (2007-2008 dönemi) bankaların risk alma davranışlarını ele almaktır. Daha yüksek risk almayı teşvik eden kültürlerdeki bankaların daha büyük kayıplar veya daha büyük BZKG'ler (kredi zarar karşılığı giderleri) şeklinde daha fazla sorun yaşadığı tespit edilmiştir.

Aynı yazarlar, Kanagaretnam, Lim ve Lobo (2014), ilerleyen yıllarda uluslararası kurumsal faktörlerin kazanç kalitesi üzerine etkilerini araştırmak üzere de bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmada da ülkeler arasında bankaların legal, illegal ve politik kurumsal faktörleri ile kazanç kalitesi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Diğer çalışmaya benzer şekilde 1993-2006 yılları arasındaki kriz öncesi dönemde 35 ülkeden seçilen bir banka örneği kullanarak gerçekleştirilen çalışma kazancın öngörülebilirliği, sürekliliği, kazanç yönetimi ve kredi zarar karşılıkları tahmini ölçütleri kullanılarak ölçülmüştür. Kazanç ölçümlerinin tamamında legal ülkelerin kazanç kalitelerinin illegal ve politik kurumsal yapıya sahip ülkelerin bankalarının kazanç kalitelerinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada ayrıca daha güçlü kurumlara sahip ülkelerdeki bankaların 2007-2009 kriz döneminde zarar bildirme, daha düşük kredi zarar karşılıkları ve daha yüksek bilanço gücüne sahip olma olasılıklarının daha düşük olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Bir diğer çalışma da 2018 yılında Jin vd. tarafından gerçekleştirilen ve bankaların fonlama yapılarının kazanç kaliteleri ile olan ilişkisini ortaya koymayı amaçlayan çalışmadır. ABD’de özel ve kamu bankaları örneklemini kullanan Jin vd. (2018), bu bankaların fonlama stratejilerinin (toptan ve perakende mevduat işlemleri) bankaların kazanç kalitesi üzerindeki etkilerini incelemiştir. Ampirik sonuçlar, perakende fonlara toptan fonlardan daha fazla güvenmenin, bankaların kazanç kalitesini artırdığını, çünkü daha fazla perakende mevduat, isteğe bağlı BZKG (kredi zarar karşılığı giderleri) yoluyla daha az kazanç yönetimi ile ilişkilendirildiğini göstermektedir. Bu sonuçlar çalışmanın alt bölümleri olarak incelenen kriz öncesi, kriz süreci ve kriz sonrası tüm zamanlarda geçerlidir. Bununla beraber bankaların toptan finansmana bağlı kalmalarının kazanç kalitesindeki potansiyel bozulmaya işaret ettiği gözlemlenmiştir.

Fang vd. tarafından 2014 yılında gerçekleştirilen çalışmanın amacı ve Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile son yirmi yılda meydana gelen kapsamlı bankacılık reformlarının Orta ve Doğu Avrupa'daki geçiş ülkelerinin 16'sında faaliyet gösteren bankaların kazanç kalitesini nasıl etkilediğini incelemektir. Fang vd., (2014), kazanç

kalitesini ölçmek için, kazanç kalıcılığı, nakit akışlarının öngörülebilirliği, BZKG tabanlı kazançların düzeltilmesi, kazançları şişiren ihtiyari BZKG ve küçük pozitif karlardan oluşan beş ölçü kullanmışlardır. Bu beş ölçüm sonucunda araştırma bulgularında reformların kazanç kalitelerini önemli ölçüde pozitif yönde etkileme eğiliminde olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmanın bir diğer araştırma amacı da bankaların risk alma davranışlarının kazanç kaliteleri üzerine etkisini incelemektir. Banka riski ve kazanç kalitesi arasında negatif ilişki tespit edilmiştir. Bu negatif ilişki, daha düşük reform aşamalarında ülke yılları için daha ciddidir. Bu sonucun politika sonuçları, kurumsal ortamın zayıf olduğu ve değişimin zor olduğu durumlarda, bankaların risk alımının doğrudan kontrol edilmesinin finansal raporlarının kalitesini artırmada etkili olabileceğini göstermektedir.

Fang vd. (2014)'nin çalışmasının ikinci bölümüne benzerlik gösteren bir diğer çalışma da Prior vd. (2019)'ne aittir. Yazarlar, çalışmalarında risk alma davranışı ve kazanç kalitesi ilişkisini araştırmaktadır. Çalışmanın özellikle, borçluları seçerken, faizleri tahsil ederken ve teminat talep ederken daha verimsiz bankaların daha fazla risk alıp almadığını ve bunların verimsizlik ile risk arasındaki bağlantıların banka türüne göre değişip değişmediğini test etmektedir. Çalışma, kazanç yönetimi ve kazanç kalitelerinde, banka yöneticilerinin sonuçları manipüle edebileceği ve ayrıca kredi zararı hükümlerinin ilk aşamada tahmin edileceğini savunur. Sonuçlar karlılık açısından düşük verime sahip olan bankaların borçlularını seçerken daha büyük riskler aldığını (Örneğin; performans olarak kötü durumdaki şirketlere kullandığı krediler gibi) ve bu yüksek risk alma davranışının daha yüksek faiz oranları ile dengelenemediğini göstermektedir.

Bankacılık sektöründe yapılan çalışmalardan birisi de Lawal (2012) tarafından gerçekleştirilen tez çalışmasıdır. Bu çalışma, banka verimliliği ile kazanç kalitesi arasındaki ilişkisi ortaya koymayı amaçlamaktadır. İlk olarak banka temettüleri ile banka verimliliği arasındaki ilişki incelenmiştir. Diğer literatürlere paralel olarak temettü değişiminin yönü ile piyasa tepkileri arasında pozitif bir ilişki olduğunu doğrulamaktadır. Bununla birlikte, bankalar tarafından yapılan temettü değişikliği açıklamalarını takiben ortaya çıkan piyasa tepkileri, sanayi firmaları için mevcut literatürde belgelenenlerden önemli ölçüde düşük olarak görülmüştür. Başka bir sonuç olarak dört muhasebe temelli kazanç kalitesi özelliğinin toplamı olarak

ölçülen banka kazanç kalitesi ile özkaynak maliyeti arasında negatif bir ilişki olduğu gösterilmektedir. Buna ilaveten çalışma, banka pay senetlerinin piyasa değerlemesi ile kazanç kalitesi arasında pozitif bir ilişki olduğuna dair güçlü kanıtlar ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda, sonuçlar piyasaların yalnızca kazanç düzeyi için değil, aynı zamanda bu kazançların kalitesi için de prim ödediğini göstermektedir. Dolayısıyla daha iyi muhasebeden kaynaklanan daha yüksek kazanç kalitesi, banka özkaynak maliyetini de azaltmaktadır.

Nijerya’da yapılan bir başka çalışmada da Uluslararası Finansal Raporlama Standartları’nın kabulünün mevduat bankalarının kazanç kalitesine etkileri araştırılmıştır. Hassan (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışma Nijerya’da faaliyet gösteren mevduat bankalarının UFRS’yi benimsedikten sonra kazanç kalitelerinin ne şekilde etkilendiğini tespit etmeyi amaçlamaktadır. 14 bankanın, panel veri ve çoklu regresyon yönteminin kullanıldığı çalışmada kazanç kalitelerinin UFRS’den güçlü ve olumlu şekilde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

UFRS’lerin benimsenmesinin banka kazanç kalitesi üzerine etkisinin irdelendiği bir diğer çalışma da 2019 yılında Brezilya’da Da Silva vd. tarafından gerçekleştirilmiştir. Da Silva vd. (2019), uluslararası muhasebe standartlarının benimsenmesinin, B3’de (Brezilya, Bolsa ve Balçao) faaliyet gösteren bankacılık sektöründeki şirketlerin kazanç kalitesinde bir artışa neden olup olmadığını analiz etmeyi amaçlamıştır. Bir diğer amaç da finansal araçların gerçeğe uygun değerinde ölçümün herhangi bir etki yapmadığını analiz etmektir. Çalışmanın örneklemini, 12 takvim yılı boyunca, yani 2004-2009 ve 2011-2016 yılları arasında B3 bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 25 şirketten oluşmaktadır. Çalışma sonucu standartların benimsenmesinin yalnızca kazançların kalıcılık boyutunda bir kalite artışı sağladığını göstermektedir. Öte yandan, sonuçlar finansal araçların gerçeğe uygun değerinde düzeltilmenin yapılmasının, analiz edilen 25 bankanın kazançlarının kalıcılığını değiştirmediklerine işaret etmiştir.

Yakın zamanlarda yapılmış çalışmalardan birisi olan Rahayu, Harymawan ve Nasih (2019), denetim öncesi ve denetim sonrası (denetim düzeltmesi) ile kazanç kalitesi arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada kullanılan örnekler 2012-2016 döneminde Endonezya Menkul Kıymetler Borsası’nda işlem gören

bankacılık alanında faaliyet gösteren 42 şirketten toplam 358 örnektir. Rahayu (2019), Endonezya'daki bankacılık şirketlerine odaklanarak denetim ayarlamasının kazanç kalitesi üzerindeki etkisini ve bankacılık şirketlerinin yapısına göre ayarlanmış ölçümleri incelemiştir. Bu araştırmanın analizinde sıradan en küçük kareler yöntemi ve STATA 14 yazılımı ile işlenen T testi kullanılmıştır. Çalışma sonuçları denetim düzenlemesinin kazanç yönetimini azaltmaya yardımcı olduğunu göstermektedir. Sonuç, denetim düzenlemesinin, özellikle bankacılık endüstrisinde, yüksek düzeyde diğer endüstrilerden daha yüksek bir etkisi olduğunu göstermektedir.

Muhamad ve Sulong (2019), çalışmalarında kurumsal ve şeriat mekanizmaları ile kazanç kalitesi ilişkisini araştırarak teorik bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Kazançların ölçümleri ihtiyari tahakkuk, kredi zararı karşılığı ve kazanç zararı önlenmesi ile temsil edilen çalışmada İslam bankalarının işleyişinde yer alan Şeriat ilkelerinin ve Şeriat yönetişimi katmanının varlığının İslami bankacılığın yönetsel davranışını etkilediği sonucuna varmışlardır. Araştırma sonuçlarında İslami bankacılık kurumunun özellikleri ve Şeriat yönetim mekanizmaları üzerindeki araştırma akışı hala az olduğu ve kurumsal ve Şeriat yönetişiminin yüksek kaliteli finansal bilgilerin yayılmasını kolaylaştırmak için zorunlu rol oynadığı sonucuna varılmıştır.

Kurumsal yönetim özelliklerinin ve mülkiyetinin bankaların kazanç kalitesi üzerine etkisini inceleyen bir diğer çalışma da Valahzghard ve Salehi (2012) tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışma, İran'da faaliyet gösteren 12 özel bankanın panel verilerine dayalı regresyon analizi yöntemiyle 2005-2010 yılları arasındaki finansal verileri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre beş faktör incelendiğinde büyük hisse sahibinin etkisinin kazanç kalitesi üzerinde önemli ve olumlu olarak değerlendirildiği fark edilmiştir. Ayrıca, kurumsal sahipliğin kazanç kalitesi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu ortaya koyulmaktadır. Çalışma sonucu, kurum sahipliğinin profesyonellerin yönetimi kontrol etme erişimine sahip olması nedeniyle kurumsal sahipliğin kazanç kalitesinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Dal Maso vd. (2018)'nin yapmış oldukları çalışmanın amacı ülke düzeyinde muhasebe uygulamasının bankaların kazanç kalitesi üzerindeki etkilerini ve ayrıca, küresel finansal krizden sonra muhasebe uygulamasının banka kazanç kalitesi üzerindeki etkisinin değişip değişmediğini incelemektir. Çalışmada 2001-2014 yılları arasında 40 ülkeden borsada işlem görmekte olan banka örnekleri kullanılmıştır ve kazanç kalitesi için ana ölçüt olarak anormal kredi zararı karşılıkları kullanılarak, muhasebe uygulaması ile banka kazanç kalitesi arasında tutarlı ve güçlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Başka bir ifade ile, muhasebe uygulamasındaki bir artış anormal kredi zararı karşılıkları seviyesini azaltır ve kayıpları önlemek için kazançları yönetme eğilimini azaltır. Ayrıca, banka düzenlemesinin muhasebe uygulamasının banka kazanç kalitesi üzerindeki etkisini tamamladığı görülmektedir. Son olarak, kriz öncesi dönemin aksine, kriz sonrası dönemde muhasebe uygulaması ile gelir azaltıcı anormal kredi zararı karşılıkları arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir ve bu da daha güçlü muhasebe uygulamasının daha muhafazakâr kazançlar ve daha yüksek kredi zararı rezervleri ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, sonuçlar muhasebe uygulamasının fırsatçı kazanç yönetimini azalttığını göstermektedir.

Banka kazanç kalitesi ölçümüne yönelik çalışmalardan birisi de Kenya'da gerçekleştirilmiştir. Oluoch ve Mwaita (2015), Kenya'daki bankaların 2001 ve 2012 yılları arasındaki 12 yıllık verileri kullanmıştır. Banka büyüklüklerinin de dikkate alındığı çalışmada bulgular kazanç kalitesinin bankaların büyüklüğüne göre farklılık arz ettiğini göstermektedir. Küçük bankaların büyük bankalardan daha az güvenilir kazanç verilerine sahip oldukları ve Kenya'daki küçük bankaların düşük kazanç kalitesine sahip oldukları gözlemlenmiştir. Bununla birlikte orta ve büyük ölçekli bankaların, finansal tablolarında yansıttıkları kazançların yüksek kalitesini gösteren daha kalıcı kazançlara sahip oldukları sonucuna varılmıştır.

Sakawa ve Watanabel (2019) tarafından, banka ağırlıklı bir kurumsal yönetim yapısına sahip olan Japon şirketlerin iç yönetim ve kazanç kalitesi ilişkisi incelenmektedir. Çalışmada 2006-2014 dönemleri arasında 11.689 firma yılı gözlemi kullanılmıştır. Sonuçlar, banka tarafından atanan denetim kurulu üyelerinin yönetsel kazanç yönetimini azalttığını göstermektedir. Ne dış yöneticilerin ne de denetim komitelerinin fırsatçı yönetsel kazanç yönetimini azaltmaya yardımcı

olamadığı görülmektedir. Bulgular, borç veren bir izleme sisteminin, dış direktörlerin ve denetim komitelerinin izleme rolünün yerini alabileceğini göstermektedir.

Utami, Nuzula ve Damayanti (2019), çalışmalarında kazanç kalitesinin Endonezya'daki bankaların finansal performansı üzerindeki etkisini analiz etmeyi amaçlamıştır. Çalışmada kullanılan kazanç kalitesi göstergeleri isteğe bağlı tahakkuklar ve kazançların kalıcılığıdır; finansal performans ölçümleri ise aktif getirisi, özkaynak getirisi, kredi faiz oranı ve toplam aktif dönüş oranıdır. Dört adet devlet ve dört adet özel bankanın incelendiği çalışmada sonuçlar, kazanç kalitesinin bankaların finansal performansı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Utami vd.'nin (2019) çalışma sonuçlarına göre, kazanç kalitesinin özel bankaların finansal performansı üzerindeki etkisi, kamu bankalarınınkinden daha fazladır ve banka türlerinin, kazanç kalitesinin finansal performans üzerindeki etkisini hafiflettiği görülmektedir.

Nijerya'da faaliyet gösteren bankaların kurumsal özelliklerinin kazanç kaliteleri üzerindeki etkilerinin incelendiği bir diğer çalışma Yahaya vd. (2017)'ne aittir. 2008-2016 yılları arasındaki verilerin incelendiği çalışmada boyut, yaş ve büyüme oranı gibi kurumsal özellikler baz alınarak Dechow ve Dichev (2002)'in kazanç kalitesi modeli kullanılarak kazanç kalitesi ölçülmüştür. Araştırma bulguları firma büyüklüğünün Nijerya'da faaliyet gösteren mevduat bankalarının kazanç kalitesi üzerinde önemli bir olumlu etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Buna ek olarak, firma yaşının Nijerya'daki ilgili mevduat bankalarının kazanç kalitesi üzerinde önemli olumsuz etkileri olduğuna dair kanıtlar bulunmuştur. Ancak, firma büyümesinin mevduat bankalarının kazanç kalitesi üzerinde önemli bir etkisi tespit edilememiştir.

Ugbede vd. (2013) tarafından yapılan çalışmada Malezya ve Nijerya Muhasebe Standartları'nın bankalar için benzer kazanç kalitesi sağlayıp sağlamadığı karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. 2007-2011 yılları arasındaki veriler kullanılarak yapılan çalışmada Jones modeli çalışmaya uyarlanarak kullanılmıştır. Malezya ve Nijerya bankaları ve farklı ülke bankalarıyla ilgili muhasebe standartlarının karşılaştırmalı bir analizinin yapıldığı çalışmada Malezya bankalarının Nijeryalı bankalardan daha iyi kazanç kalitesi sergiledikleri tespit edilmiştir. Bulgular, Malezya UFRS'lerinin (uyumlu olduğunu, dolayısıyla daha ayrıntılı, daha katı ve çağdaş olduğunu, ayrıca Nijerya Muhasebe Standartları Beyanı'na (NSAS) göre daha

net kurallar koyduğunu ve bu nedenle muhasebe standartları ile banka kazanç kalitesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmasına rağmen UFRS'lerin NSAS'larla benzer banka kazanç kalitesi üretmediğini göstermektedir.

Nijerya'da başka bir çalışma da 2019 yılında Siyanbola vd. tarafından gerçekleştirilmiştir. Siyanbola vd. (2019) de mevduat bankalarındaki kurumsal yönetimin kazanç kalitesi üzerine etkisini ele almıştır. Çalışmada kullanılan veriler, Nijerya Menkul Kıymetler Borsası'ndaki 10 adet mevduat bankasının 2008-2017 yılları arasındaki verilerinden elde edilmiştir. Veriler hem tanımlayıcı hem de çıkarımsal istatistikler kullanılarak analiz edilmiştir. Kazanç kalitesi ölçümü için kazancın öngörülebilirliği ölçütü kullanılırken, yönetim kurulu büyüklüğü, yönetim kurulu bağımsızlığı, dış direktörlük ve firma büyüklüğü ise kurumsal yönetim için vekil olarak kullanılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre yönetim kurulu büyüklüğünün kazanç kalitesi ile pozitif ve önemsiz bir ilişkisi olduğu; kurul bağımsızlığı ile kazanç kalitesi arasında negatif ve önemsiz bir ilişki olduğu; yabancı yöneticiler ile kazanç kalitesi arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunduğu; ayrıca firma büyüklüğü ile kazanç kalitesi arasında negatif ve önemsiz bir ilişki olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Bankacılık sektöründe kazanç kalitesi ölçümüne yönelik olarak gerçekleştirilen güncel çalışmalar da aşağıdaki Çizelge 15'te özetlenmektedir:

Çizelge 15. Literatür Taraması Özet Sonuçlar

Yazar(lar)	Dönem	Değişken	Metodoloji	Bulgular
Ahannaya vd. (2021)	2015-2020	Finansal raporlama sıklığı, kazanç kalitesi.	Panel veri analizi	Finansal raporlama sıklığı ile kazanç kalitesi arasında pozitif ve anlamlı ilişki tespit edilmiştir.
Chukwu vd. (2020)	2012-2016	Kazançların kalitesine ilişkin algılar, gerçeğe uygun değer kazanç ve zararlar.	Sıradan En Küçük Kareler	Yatırımcıların kazanç kalitesi algısının raporlanan gerçeğe uygun değer kazanç ve kayıplar ile ilişkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Muliati vd. (2021)	2012-2016	Denetim öncesi ve denetim sonrası dönemdeki kazanç kalitelerindeki fark	T-testi ve Chow testi	Denetim öncesi ve denetim sonrası dönemde kazanç kalitesinde bir fark olmadığını göstermektedir.
Muhamad vd. (2021)	2012-2017	Kurumsal yönetim, kazanç kalitesi	Literatür Taraması	Literatür bulgularının hala sonuca ulaşamamış olması vurgulanmaktadır.

3. YÖNTEM

Daha önceki bölümlerde bankacılık sistemi ve Türk Bankacılık Sektörü'ne dair güncel bilgilere yer verilmiş, kazanç kalitesinin kavramsal analizi detaylı biçimde irdelenmiş, kazanç kalitesinin niteliksel özellikleri tanımlanmış ve bankaların kazanç kalitesinin ölçülmesi konusundaki farklılaşmalar açıklığa kavuşturulmuştur. Çalışmanın bu bölümünde temel olarak araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları ve teknikleri, verilerin toplanma süreci ve verilerin analizi konularına yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bankaların kazanç kalitesinin ölçümü amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada kullanılmış olan veri setlerinin hem yatay kesitlere hem de dikey (zaman) kesitlere ait değerler içerdiği tespit edilmiş olduğundan dolayı panel veri analizi yönteminin kullanılması uygun görülmüştür. Araştırmanın temel amacı olan Türk Bankacılık Sektörü'nün kazanç kalitesini ölçmeye yönelik olarak yedi adet ölçüm modeli tespit edilmiştir. Bu yedi faktörü sınamak amacıyla literatüre sadık kalınarak yedi farklı model kullanılmıştır.

Muhasebe Esaslı Modeller

Model 1. Tahakkuk Kalitesi

Tahakkuk kalitesi ölçümü için öncelikle beklenen zarar karşılığının normal bileşenleri tespit edilerek regresyon modeli oluşturulmuştur. Bu yöntem literatürde en yaygın kullanılan tahakkuk kalitesi modeli olarak yer almaktadır (Kanagaretnam vd., 2010; Lawal, 2012; Krishnan ve Zhang, 2014;). Daha sonra ilgili regresyon modelinin kalıntıları kaydedilmiştir. Bu kalıntılar anormal tahakkukları temsil

etmekte ve bunların miktarına göre tahakkuk kalitesi hakkında yorumlama yapılmaktadır. Kalıntılar ne kadar fazla ise, tahakkuk kalitesinin de o kadar düşük olduğu söz konusu olmaktadır (Krishnan ve Zhang, 2014, s. 288). İlgili model ve değişkenleri aşağıda yer almaktadır:

$$BZKG_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 BZK_{i,t-1} + \beta_2 DKRD_{i,t} + \beta_3 KRD_{i,t} + \beta_4 KDK_{i,t} + \beta_5 TK_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

Modelde;

BZKG = 2018'e kadar "Kredi ve Diğer Alacaklar Değer Düşüş Karşılıkları" diye ifade edilen terim, 2018 itibariyle "Beklenen Zarar Karşılıkları Giderleri" adını almıştır. Uluslararası literatürde Loan Loss Provision (LLP) olarak ifade edilmektedir.

BZK = 2018'e kadar "Özel Karşılıklar", 2018 itibariyle "Beklenen Zarar Karşılıkları"

KRD = Toplam Krediler

DKRD = Toplam Krediler'deki değişimi ifade etmektedir.

KDK = Kayıttan Düşülen (aktiften silinen) Krediler. Uluslararası literatürde Loan Charge-Offs (LCO) olarak ifade edilmektedir.

TK = Takipteki Krediler. Uluslararası literatürde Non-Performing Loans (NPL) olarak ifade edilmektedir.

ε = Hata terimi

Model 2. Kalıcılık

Kazançların tutarlı bir şekilde tekrarlanması beklediği ve sürdürülebilir (kalıcı) olduklarında kazançların yüksek kaliteli olduğunun kabul edildiğine önceki bölümlerde değinilmiştir. Kazançların kalıcılığını ölçmeye yönelik literatür incelendiğinde, bankacılık sektöründe benzer yöntemin kullanıldığı gözlemlenmektedir. Literatür incelendiğinde, kalıcılığın ağırlıklı olarak kazancın zaman serisine ait verileri ile ilgili olduğu görülmektedir (Kaya ve Akbulut, 2021, s. 2). Literatürde bankaların kazançlarının kalıcılığının ölçümüne dair birden fazla çalışma bulunmaktadır. Örneğin Altamuro ve Beatty (2010) tarafından gerçekleştirilen çalışmada bankaların mali kriz sonrasında uygulamaya geçilen ‘İyileştirme Yasası’ isimli reformun iç kontrol hükümlerinin mali raporlama etkilerinin incelenmesinin amaçlandığı çalışma kapsamında kazanç kalıcılığı da bir değişken olarak ele alınmıştır. Sonuç olarak iyileştirme yarasının bankaların kazanç kalıcılığını artırdığı yönünde sonuca ulaşılmıştır. Bir diğer çalışma Siniah (2015)’a aittir. Yazar çalışmada, Malezya Bankacılık Sektörü’nde kurumsal yönetim ve kazanç kalitesi ilişkisini incelemiştir. Kazanç kalitesi belirleyicileri içerisinde kalıcılığı da ele alan yazar, reform öncesi ve sonrasına dair tutarsız sonuçlar elde etmiştir. Bankaların reform sonrası dönemde, reform öncesi döneme kıyasla daha sonraki yıllarda kazanç kalıcılığında azalma eğilimi gösterdiği sonucunu elde etmiştir. Lawal (2012) ise çalışmada bankaların kazanç kalıcılığı üzerine incelemelerde bulunmuştur. Çalışma örneklerine Kormendi ve Lipe, (1987); Francis vd., (2004); Doyle, Ge; U-Thai vd., (2006) ve McVay (2007) gibi çok sayıda çalışma eklenmesi mümkündür. Bu çalışmada da bankaların kazanç kalitesi ölçütlerinden olan kazanç kalıcılığını ölçmek amacıyla sözü edilen çalışmalarda kullanılan model dikkate alınmıştır. Model detayları aşağıdaki gibidir:

$$AKO_{i,t} = \beta_{0,i} + \beta_{1,i}AKO_{i,t-1} + \varepsilon_{i,t}$$

Modelde;

AKO = Bankanın Aktif Karlılık Oranı

Bu modelde 1'e yakın (veya 1'den büyük) β_1 değeri son derece kalıcı kazançlar anlamına gelirken, 0'a yakın β_1 değerleri son derece geçici (kalıcı olmayan) kazançlar anlamına gelmektedir. Kalıcı kazançlar, daha yüksek kaliteli kazançların göstergesidir, geçici kazançlar ise daha düşük kazanç kalitesini ifade etmektedir.

Model 3. Öngörülebilirlik

Öngörülebilirlik, önceki bölümlerde de açıklandığı üzere gelecekteki nakit akışları için mevcut kazançların tahmin kabiliyeti olarak tanımlanmıştır. Öngörülebilirliğin tahmini için, literatürde en yaygın kullanılan model, tipik olarak kalıcılık denkleminde hata varyansının karekökünün alınması ile ölçülmektedir (Lipe, 1990; Francis vd., 2004; U-Thai vd., 2006; Lawal, 2012). Bu çalışmada da öngörülebilirliği ölçmek amacıyla, Lawal (2012) ve Lipe (1990)'yi takiben aşağıdaki model kullanılmaktadır:

$$ONG_{i,t} = [\sigma^2 (\varepsilon_{i,t})]^{(1/2)}$$

Modelde;

ONG = Öngörülebilirlik

Daha yüksek ONG değeri, daha düşük kazanç öngörülebilirlik seviyesini gösterir ve bu da daha düşük kaliteli kazanç anlamına gelmektedir (Lawal, 2012, s. 87).

Model 4. Pürüzsüzlük

Kazançların pürüzsüzlüğü, kazançların net faaliyet karlarının standart sapmasının, işletme nakit akışlarının standart sapmasının oranı olarak ölçülmektedir (Leuz vd., 2003; Francis vd., 2004; LaFond, Lang ve Skaife, 2007; Gaio ve Raposo, 2011, s. 475; Lawal, 2012, s. 88). İlgili formül aşağıda yer almaktadır:

$$PURUZ_{i,t} = \frac{\sigma(NFK)}{\sigma(BFNA)}$$

Denklemdede;

PURUZ: Pürüzsüzlük

NFK: Net faaliyet karı

BFNA: Bankacılık faaliyetlerinden nakit akışlarını ifade etmektedir.

Modelde, 1'in altındaki değerler, işletme nakit akışlarında kazançlardan daha fazla değişkenliği gösterir; bu, kazançları pürüzsüzlük için tahakkukların kullanılması anlamına gelir. PURUZ'un daha yüksek değerleri, daha az kazanç düzgünlüğü anlamına gelmektedir. Pürüzsüzlük (düzgünlük), tipik olarak kazançların arzu edilen bir özelliği olarak görülmektedir. Aksi durumda kazançların oynaklığı anlamına gelir, istenmeyen ve düşük kaliteli kazançların göstergesi olarak nitelendirilmektedir (Gaio ve Raposo, 2011, s. 475).

Piyasa Esaslı Modeller

Model 5. Muhafazakârlık

Bankaların kazanç kalitesin göstergelerinden biri olan muhafazakârlığın ölçümünde farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımları temel olarak beş temel grupta sınıflandırmak mümkündür (Soyemi vd., 2018; Gülhan ve Karaarslan, 2020, s. 98). Bunlar;

- Feltham ve Ohlson (1995)'un Defter Değeri/Piyasa Değeri (DD/PD) veya Piyasa Değeri/Defter Değeri (PD/DD) modeli,
- Basu (1997)'nun Kazançların Asimetrik Zamanlılığı modeli,
- Givoly ve Hayn (2000)'in Faaliyet Dışı Negatif Tahakkuklar modeli,
- Penman ve Zhang (2002)'in Saklı Yedekler Ölçeği modelini kullanan ve,
- Ball ve Shivakumar (2005)'in Asimetrik Tahakkukların Nakit Akışlarına Oranı modeli.

Türk bankacılık sektörünün muhafazakârlığı, bu çalışmada genel muhafazakârlık ölçüsü olarak kabul edilen (Mousa, 2014; Gör ve Tekin, 2018) Feltham ve Ohlson'un (1995) denklemi ile ölçülmektedir. Feltham ve Ohlson (1995)'a göre muhafazakârlık kavramı; “şirketin defter değerinin olduğundan daha düşük değerlendirilmesi konusundaki ısrar” olarak tanımlanmakta ve defter değerinin piyasa değerinden düşük olduğunu kast etmektedir (Gülhan ve Karaarslan, 2020, s. 95). İlgili oran aşağıdaki şekilde hesaplanmaktadır:

$$\frac{PD \text{ (Piyasa Değeri)}}{DD \text{ (Defter Değeri)}} = \frac{\text{Hisse Senedi Fiyatı} \times \text{Hisse Senedi Sayısı}}{\text{Özkaynak}}$$

Oran sonucu, '1' değerine göre yorumlanmaktadır. Örneğin bir bankanın PD / DD oranı 1'in üzerinde ise bu bankanın daha muhafazakar bir kazanç yapısına sahip olduğu yorumu yapılırken, Bunun tam tersi PD/DD oranı 1'in altında ise, banka için düşük muhafazakar bir banka olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Literatürdeki çalışmalar muhafazakârlık oranı arttıkça, kazanç kalitesinin de arttığı sonuçlarını göstermektedir.

Model 6. Değer İlişkisi

Firma değeri ile raporlanan kazanç arasındaki değer ilişkisi, teorik olarak kazanç kalitesinin artırılması ile doğru orantılı olmaktadır. Kazanç kalitesinin bozulmasına paralel olarak değer ilişkisinde de bozulmalar meydana gelecektir (Ismail, 2011, s. 59). Bankaların değer ilişkisi aşağıda yer alan modelle ölçülmektedir:

$$HSF_{i,t} = \alpha_0 + \alpha_1 HBODD_{i,t} + \alpha_2 HBNK_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

Modelde;

HSF: Hisse Başına Piyasa Değeri (Hisse senedi fiyatı)

HBODD: Hisse Başına Özkaynak Defter Değeri (Özkaynak Defter Değeri / Toplam Hisse Senedi Adedi)

HBNK: Hisse Başına Net Karı (Dönem Net Kar / Toplam Hisse Senedi Adedi)

$\epsilon_{i,t}$: Hata terimi

Kazançların değer ilişkisi (yani, kazançların getirilerdeki veya fiyatlardaki değişimleri açıklama yeteneği), genellikle kazançların, şirketler ile ilgili karar almadaki yararlılığının doğrudan bir ölçüsü olarak görüldüğü için arzu edilen bir niteliktir.

Model 7. Zamanlılık

Finansal raporlamaların zamanlılığı konusunda farklı yaklaşımlar söz konusudur. Bir bakış açısına göre zamanlılık ölçümünde dört yaklaşım bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, raporlama gecikmesidir ve zamanlılık, mali yılsonu verilerinin, borsaya yansıyana kadar geçen gün sayısı ile ölçülmektedir. İkincisi, raporlama ayında anormal hisse senedi getirisinin, tüm yıl boyunca gerçekleşen anormal getiriye oranıdır. Üçüncüsü, yıl boyunca fiyat keşfinin hızını dikkate alarak şirketin sonuçlarının açıklanmasını sağlar. Dördüncü olarak, borsa tarafından fiyatlandırılan bilgilerin bir firmanın finansal tablolarında ne kadar hızlı tanındığını tespit etmek üzere tasarlanmış olması nedeniyle diğer üçünden oldukça farklıdır (Brown, vd., 2011, s. 223).

Bu çalışmada bilanço tarihi ile finansal tabloların yayınlandığı tarih arasında geçen süre yöntemi uygulanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda piyasa verilerine ve finansal raporlama tarihlerine KAP yoluyla ulaşılabilen bankaların, SPK tarafından belirlenen son yayınlama tarihine kalan süreye kalan gün sayıları tespit edilmeye çalışılarak Türk bankacılık sektörünün zamanlılık özelliği ile ilgili analiz gerçekleştirilmiştir. Elde edinilen bu bilgiler, Excel programında panel veri seti haline getirilip incelendikten sonra, tablo şeklinde raporlanmıştır. Ardından finansal tabloların yayınlanma süreleri ile son yayınlanma tarihi arasındaki fark, kalan gün sayısı olarak ölçülmüştür.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evreninde 53 adet banka bulunmaktadır. Bu evren içinde yer alan yatırım ve kalkınma bankaları faaliyetleri açısından farklı özelliklere sahip olmaları nedeniyle araştırmanın kapsamına alınmamıştır. Ayrıca, tüm dönemlerde yeterli gözlem sayısının olmaması, bazı gözlemlerin uyumsuzluk teşkil etmesi, bankaların birleşme, satın alma, devir vs. işlemlerinden dolayı faaliyet yapısında meydana gelen değişimler, faaliyete başlama yılları ile çalışma zaman aralığı arasındaki uyumsuzluk gibi nedenlerden dolayı araştırma muhasebe esaslı kazanç kalitesi için 26 banka ile sınırlanmıştır. Bu sınırlandırma piyasa esaslı ölçümde 9 adet banka sayısına düşmektedir. Bunun nedeni piyasa esaslı kazanç kalitesi ölçümünde, piyasa verilerine ihtiyaç duyulmasından kaynaklanmaktadır. Kısaca, çalışma kapsamının Türkiye’de faaliyette bulunan ticari bankalar ile sınırlı olduğu söylenebilir.

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Herhangi bir ekonometrik analizin başarısı verilerin erişilebilirliğine bağlıdır. Veriler resmi bir kurum, uluslararası bir kuruluş veya özel bir kuruluş, bireyler veya özel şirketler tarafından derlenebilir. Günümüzde en etkili veri kaynağı internettir. Ancak internet gibi zengin bir veri kaynağı olsa da elde edilen her veri iyi veri demek değildir. İçerdiği bilgideki olası hatalar nedeniyle, verileri derleyen kuruluşların niteliği dikkatlice kontrol edilmelidir. Araştırma sonuçlarının ancak verilerin kalitesi kadar iyi olduğu bilinmelidir (Gujarati, 2016, s. 43). Bu çalışmada kullanılan veriler TBB, BDDK ve KAP internet sitelerindeki veri tabanlarından sistematik şekilde derlenmiştir. Piyasa verilerine ilişkin bilgiler ise, tr.investing.com internet adresi ve/veya KAP raporları içinden seçilerek, elle toplamak suretiyle elde edilmiştir.

3.4. Verilerin Toplama Süreci

Ekonometrik araştırmaların en önemli aşamalarından bir tanesi, değişkenlere ait verilerin toplanması sürecidir. Güvenilir kaynaklardan ve doğru bir biçimde veri

toplanmasının yanı sıra, kullanılacak modele uygun olacak şekilde veri toplanması da ekonometrik tahminlerin güvenilirliğini büyük ölçüde etkilemektedir (Tatoğlu, 2020, s. 1). Bu çalışmada kullanılan veriler, 2020 yılı Ekim-Kasım ayları arasında toplanmıştır. Verilerin güvenilirliğini sağlamak amacıyla resmi internet sitelerinden (TBB, BDDK ve KAP) yararlanılmıştır. İlgili veriler 2010 yılı birinci çeyreği ile 2020 yılının ikinci çeyreği arasındaki dönemleri kapsamaktadır.

3.5. Verilerin Analizi

Ekonometrik veriler, yatay kesit verileri, zaman serileri ve panel veriler şeklinde tanımlanırlar. Panel verilerin diğer iki tür veriden farkı, bu verilerin hem yatay hem de dikey (zaman serisi) boyutlu olmalarıdır. Örneğin, Türkiye'nin ilk 10 büyük ilindeki tüketim davranışını 4 yıl boyunca belirlemeye çalışan bir veri seti oluşturulduğu düşünülebilir. Her il bir bütün olarak ele alındığında yatay kesit sayısı 10 ($N=10$), zaman boyutu olarak 4 ($T=4$) olarak belirlenecektir. Bu veri seti $N \times T$ veya 10×4 boyutlu olacaktır (Kutlar, 2017, s. 13). Bu bağlamda panel veri modellerinde, N adet birim ve her birime karşı gelen T adet gözlem bulunmaktadır. İki boyutun beraber kullanılması daha fazla bilgi kullanımı ve serbestlik derecesinde artış sağlamaktadır. Gözlem sayısındaki artış, ölçülen ilişkiye daha çok değişkenlik katarak, çoklu doğrusal bağıntı problemini ortadan kaldırmaktadır (Arı ve Zeren, 2011, s. 41).

Yatay kesit ve zaman serisi verilerinin birleştirildiği panel verilere ilk olarak; Hildreth (1950), Kuh (1959) Grunfeld ve Griliches (1960), Zellner (1962), Balestra ve Nerlove (1966), Swamy (1970) tarafından yapılan çalışmalarda değinilmiştir. Fakat gerçek anlamda uygulamalı çalışmalar daha çok 1990'lı yıllardan itibaren başlamıştır (Tatoğlu, 2020:3). Bu verilerin kullanımının getirmiş olduğu avantajları şu şekilde sıralamak mümkündür (Kurt, 2020, s. 109):

- Daha fazla veri kullanma imkanı sağlamakta, dolayısıyla tahminlerdeki serbestlik derecesinin artmasına bağlı olarak daha etkin tahmin sonuçları elde edilmektedir.

• Yalnızca gözlenebilen etkilerin bağımlı değişken üzerindeki etkisini dikkate almamakta buna ilave olarak gözlenemeyen/ölçülemeyen etkilerin bağımlı değişken üzerindeki etkisini de incelemektedir.

• Değişkenler arasındaki çoklu bağlantı sorununa daha az rastlanmakta ve bu yolla daha güvenilir model sonuçları elde edilmektedir.

• Zaman serisi ve yatay kesit analizlerinde heterojenlik kontrol edilemediği için sonuçların sapmalı olma riskine karşılık panel veri analizinde ise bireysel heterojenlik kontrol edilebilmektedir.

Panel veriler genel olarak “dengeli panel” ve “dengesiz panel” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Eğer her bir birim tüm zamanlar boyunca gözlemlenmişse dengeli panel; bazı birimler için bazı zamanlara ait veriler mevcut değilse dengesiz panel söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda geliştirilen tahmin yöntemleri ve testlerin dengesiz panel için kullanımlarında bazı kısıtlamalar olabilmektedir (Tatoğlu, 2013, s. 1). Bankaların kazanç kalitesinin ölçümünün gerçekleştirilmesi amaçlanan bu çalışmada kullanılan veri setinin hem yatay kesitleri hem de zaman serileri içermesi nedeniyle, analiz yönteminin panel veri analizi olması kararlaştırılmıştır.

Modellerde, Türk bankacılık sektörüne uygun olarak belirlenen ve kullanılan değişkenler ile ilgili detaylara aşağıdaki çizelgelerde yer verilmektedir:

Çizelge 16. Değişkenler ve Hesaplanma/Elde Edilme Şekilleri

Değişken	Tanım	Hesaplanma (Elde Edilme) Şekli
BZKG	2018’e kadar “Kredi ve Diğer Alacaklar Değer Düşüş Karşılıkları”, 2018 itibarıyla “Beklenen Zarar Karşılıkları Giderleri”.	Bankaların gelir tablosu verilerinden yararlanılarak derlenmiştir.
BZK	2018’e kadar “Özel Karşılıklar”, 2018 itibarıyla “Beklenen Zarar Karşılıkları”.	Bankaların bilanço verilerinden yararlanılarak derlenmiştir.
KRD	Brüt Krediler	Bankaların bilanço verilerinden yararlanılarak elde edilmiştir.
DKRD	Kredilerdeki Yüzde Değişimi	Bir önceki çeyrek dönemdeki kredi tutarının mevcut döneme kadar değişim oranı.
KDK	Kayıttan Düşülen (aktiften silinen) krediler.	Bankaların finansal tablolarının ‘dipnotlar’ verilerinden yararlanılarak derlenmiştir.

Çizelge 16-devamı

TK	Takipteki Krediler	2018'e kadar doğrudan bilanço verileri (Takipteki Krediler), 2018 yılı itibariyle donuk alacaklar (Grup III , Grup IV ve Grup V toplamı).
AKO	Aktif Karlılığı	Net Kar / Ortalama Toplam Varlıklar
NFK	Olağanüstü Kalemler Öncesi Net Faaliyet Karı	Bankaların gelir tablosu verilerinden yararlanılarak derlenmiştir.
NK	Net Kar	Bankaların Net karı
BFNA	Bankacılık Faaliyetlerinden Nakit Akışları	Bankaların nakit akışı tablosu verilerinden yararlanılarak derlenmiştir.
PD	Piyasa Değeri	Hisse senedi fiyatı (Çeyrek dönemi kapsayan dönemin son kapanış fiyatı baz alınmıştır) (tr.investing.com).
DD	Defter Değeri	Özkaynak / Ödenmiş Sermaye
HSF	Hisse Başına Piyasa Değeri	Hisse Senedi Fiyatı
HBODD	Hisse Başına Özkaynak Defter Değeri	Özkaynak Defter Değeri / Toplam Hisse Senedi Adedi
HBNK	Hisse Başına Kazanç	Net Kar/ Hisse Senedi Adedi

Son olarak değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistiki bilgiler Çizelge 17'de yer almaktadır:

Çizelge 17. Modellerde Kullanılan Değişkenlere Dair Tanımlayıcı İstatistikler

	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Min.	Max.
BZKG	1.092	597	1210	0,0000	10700
BZK	1.092	836	1560	0,0000	15000
KRD	1.092	51400	80200	686000	558000
DKRD	1.092	0.3245	7.3878	-0.8336	233.7383
KDK	1.092	77832165	219	0,0000	3280
TK	1.092	0.9484	6.4094	0.0000858	64.0725
AKO	1.092	0.0084	0.0115	-0.115	0.132
NFK	1.092	846	1460	-873	10300
BFNA	1.092	1050	2330	-11900	16800
PD	378	5.0862	4.4340	0.4000	45.6000
DD	378	5.9830	4.7288	1.1265	26.3200
HSF	378	5.0861	4.4340	0.4	45.6
HBODD	378	5.9715	4.7405	0.0	26.32
HBNK	378	246.6625	482.6272	-590.74	2980.37
DR	378	0.4735	0.5000	0	1
BFNA	378	0.9439	10.6295	-136.3441	94.0035
NK	378	1490	1410	-684	6770

Çizelge 17 incelendiğinde, muhasebe esaslı ve piyasa esaslı modellerde kullanılan değişkenlerin gözlem sayısının yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı farklılık gösterdiği detaylı olarak önceki bölümlerde açıklanmıştır. Verilere ait diğer istatistikler de çizelgede gösterildiği gibidir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Yatay Kesit Bağımlılığının Test Edilmesi

Paneli oluşturan yatay kesitlerin birimlerinden bağımsız olması; paneli oluşturan birimlerden birine gelen şoktan, tüm yatay kesit birimlerinin aynı düzeyde etkilendikleri ve birimlerin herhangi birinde meydana gelen bir şoktan diğer birimlerin etkilenmediği varsayımlarına dayanmaktadır (Mercan, 2014, s. 235). Seriler arasındaki yatay kesit bağımlılığının dikkate alınıp alınmaması, elde edilecek sonuçları önemli ölçüde etkilemektedir. Bu nedenle analize başlamadan önce, serilerde yatay kesit bağımlılığının varlığının test edilmesi gerekmektedir. Çünkü yapılacak birim kök ve diğer testler seçilirken, bu durumun göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Aksi takdirde, yapılan analizler hatalı sonuçlar verebilecektir (Göçer, 2013, s. 33). Tüm bunların yanı sıra yatay kesit bağımlılığı birim kök testi seçiminde de önemli olacaktır. Panel veri analizlerinde yatay kesitler arasındaki bağımlılığı göz ardı eden birim kök ve eşbütünleşme testleri “birinci nesil testler” olarak adlandırılırken; yatay kesitler arasında bağımlılığa izin veren ve bunu dikkate alan testler “ikinci nesil testler” şeklinde adlandırılmaktadır (Destek, 2016, s. 213). Panel veri setinde yatay kesit bağımlılığının reddedilmesi durumunda 1. nesil birim kök testleri uygulanabilir. Ancak panel veri setinde yatay kesit bağımlılığı söz konusu ise 2. nesil birim kök testlerini kullanmak daha tutarlı, etkin ve güçlü tahminleme yapılmasını sağlamaktadır (Çınar, 2010, s. 594). Başka bir ifade ile yatay kesit bağımlılığının, yapılacak olan birim kök ve eş-bütünleşme gibi testler seçilirken göz önünde bulundurulmaması; yapılan analizin sonuçlarını sapmalı (biased) ve tutarsız (inconsistent) hale getirebilecektir (Altıntaş ve Mercan, 2015, s. 359).

Analizlere geçilmeden önce, paneli oluşturan yatay kesitler arasında bir bağımlılık olup olmadığını ortaya koymak için seriler arasında yatay kesit bağımlılığının test edilmesi esnasında ilk olarak panel verinin zaman boyutu (T) ve birim boyutu (yatay kesit= N) karşılaştırılmalıdır (Kurt, 2020, s. 110). Yatay kesit

bağımlılığı testinde panelin zaman boyutu (T) yatay kesit boyutundan (N) büyük olduğu (T>N) durumlarda Breusch-Pagan (1980) Lagrange Multiplier (LM) testi dikkate alınmıştır.

Pesaran Cross-Section Dependence (CD) testi hem panelin zaman boyutu (T), yatay kesit boyutundan (N) küçük olduğu (T<N) durumlarda hem de yatay kesit boyutunun zaman boyutundan küçük olduğu durumlarda (N<T) dikkate alınabilmektedir (Breusch ve Pagan, s. 1980; Pesaran, s. 2004; Göçer, Mercan ve Hotunluoğlu, 2012, s. 456). CD testine ait formül aşağıdaki gibidir:

$$CD = \sqrt{\left(\frac{2T}{N(N-1)}\right) \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N (P_{ij} - 1)N(0,1)}$$

Bu çalışmada muhasebe esaslı kazanç kalitesi ölçümünde kullanılan beklenen zarar karşılığı (tahakkuk) kalitesi, kalıcılık, öngörülebilirlik ve pürüzsüzlük (sırasıyla 1, 2, 3 ve 4 numaralı modeller) için 2010 ve 2020 yıllarına ait çeyrek dönem finansal tabloları kapsayan 42 adet gözlem dönemi (T: 42), 26 adet banka (N: 26) kullanılmıştır. İncelenen dönem sayısı, banka sayısından büyüktür (N>T).

Piyasa esaslı kazanç kalitesi ölçümünde kullanılan zamanlama, muhafazakârlık ve değer ilişkisi (5, 6 ve 7 numaralı modeller) için de 42 adet gözlem dönemi (T: 42) ve borsada işlem gören 9 adet banka (N: 9) kullanılmıştır. Bu modellerde de incelenen dönem sayısı, banka sayısından büyük (N<T) olduğundan Breusch-Pagan LM testi dikkate alınacaktır:

$$LM = T \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N P_{ij}^2 \chi_{N(N-1)/2}^2$$

Testin hipotezleri:

H₀: Yatay kesit bağımlılığı yoktur.

H₁: Yatay kesit bağımlılığı vardır.

Test sonucunda elde edilen olasılık değeri 0.05'den küçük olduğu durumda, %5 anlamlılık düzeyinde, H₀ hipotezi reddedilmekte ve paneli oluşturan birimler

arasında yatay kesit bağımlılığı olduğuna karar verilmektedir (Pesaran vd., 2008). Çalışmada her bir model için yatay kesit bağımlılığı sınaması gerçekleştirilmiş ve sonuçlar Çizelge 18’de sunulmuştur:

Çizelge 18. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi Sonuçları

Model	Breusch-Pagan LM	Pesaran Scaled LM	Pesaran CD
Model 1	2236.181 (0.0000)*	74.96269 (0.0000)*	30.89252 (0.0000)*
Model 2	3176.639 (0.0000)*	111.8505 (0.0000)*	39.50123 (0.0000)*
Model 3	3176.639 (0.0000)*	111.8505 (0.0000)*	39.50123 (0.0000)*
Model 4	2983.194 (0.0000)*	104.2630 (0.0000)*	35.18972 (0.0000)*
Model 5	176.4058 (0.0000)*	16.54698 (0.0000)*	0.173841 (0.8620)
Model 6	735.9178 (0.0000)*	82.48611 (0.0000)*	9.221647 (0.0000)*

* ,%1 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Çizelge 18’de görülen yatay kesit bağımlılığı testi sonuçlarına göre, elde edilen olasılık değerlerinin 0.05’den küçük olduğu görülmüş, kazanç kalitesi ölçümünde kullanılan yedi modelin tamamında yatay kesit bağımlılığı tespit edilmiş, dolayısıyla H_0 (Yatay kesit bağımlılığı yoktur) hipotezi reddedilmiştir. Analiz sonuçlarına göre yatay kesit bağımlılığı testlerinden hem Breusch-Pagan LM, hem Pesaran Scaled LM hem de Pesaran CD testi sonuçları, seriler arasında yatay kesit bağımlılığı olduğunu doğrulamaktadır.

Buradan hareketle, kazanç kalitesini ölçmek amacıyla kullanılan tahakkuk kalitesi, kalıcılık, öngörülebilirlik, pürüzsüzlük, zamanlama, muhafazakârlık ve değer ilişkisi modellerinin değişkenleri için paneli oluşturan bankalar arasında yatay kesit bağımlılığı olduğu görülmektedir. Bu durumda çalışmanın bir sonraki aşaması olan serilerde durağanlığın tespit edilmesi bölümünde yatay kesit bağımlılığını dikkate alan panel birim kök testlerine başvurulması kararlaştırılmıştır.

4.2. Panel Birim Kök Analizi

Zaman serilerinde olduğu gibi panel verilerde de, değişkenler arasında ekonometrik olarak anlamlı ilişkilerden söz edebilmek için serilerin durağanlık şartını taşımaları önemlidir (Sarıkovanlık vd., 2019, s. 19). Dolayısıyla bir serinin istatistiksel analizi yapılmadan önce o seriyi yaratan sürecin zaman içerisinde sabit olup olmadığını yani serinin durağan olup olmadığını incelenmesi gerekmektedir. Durağan olmayan seriler arasında ekonometrik analizler yapıldığında sahte regresyon denen yanıltıcı bir sonuçla karşılaşmakta, bir başka ifade ile geleneksel t, F testleri ve R^2 değerleri sapmalı sonuçlar verebilmektedir. Bu nedenle öncelikle durağanlık test edilmelidir (Tatoğlu, 2013, s. 199; Gujarati, 2016, s. 320). Durağan olan seriler ile durağan olmayan seriler arasındaki ayırt edici temel özellikler aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Kutlar, 2017, s. 148):

Durağan seriler;

- Seri uzun dönemde dalgalanmalar olsa bile aynı ortalamayı muhafaza eder.
- Zamana bağlı olarak değişmeyen bir sonlu varyansa sahiptirler.
- Gecikme zamanı uzadıkça korelogram gittikçe sifira yaklaşır ve sıfır olur

Durağan olmayan seriler ise;

- Serinin uzun sürede döneceği bir ortalama değeri bulunmamaktadır.
- Zaman sonsuza yaklaştığında varyans zamana bağlı olduğunda, o da sonsuza yaklaşır.
- Teorik korelogram hemen bitmez, yavaş yavaş azalır.

Eğer seri, birim kök içeriyorsa durağan bir seri değildir (Gövdeli, 2016, s. 226). Bu yüzden yapılması gereken şey, serileri durağan hale getirmektir. Panel seriler arasında durağanlık tespiti için panel birim kök testlerine yer verilmektedir (Gül ve Kamacı, 2012, s. 84). Bu amaca yönelik olarak çok sayıda test geliştirilmiştir. Bu testleri gerçekleştiren bilim insanları iki gruba ayrılmaktadır ve türettikleri testler 'birinci nesil' ve 'ikinci nesil' testler olarak bilinmektedir (Tatoğlu, 2013, s. 199). Küreselleşmenin etkisi ile beraber, ekonomiler ve işletmeler sürekli

etkileşim halindedir. Aynı etkileşim ülkemizdeki bankalar için de geçerlidir. Bu yüzden yatay kesitler arasında korelasyonun çoğunlukla ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu eksikliği ortadan kaldırmak için yatay kesitler arasındaki bağımlılığı dikkate alarak birim kök analizi yapan ikinci nesil birim kök testleri geliştirilmiştir (Koçbulut ve Altıntaş, 2016, s. 154). Birinci nesil testler, birimler arasında korelasyon olmadığını (yatay-kesit bağımlılığı gibi) varsaymaktadır. Eğer korelasyon varsa bu testlerin gücü zayıftır. Bu testlerin en yaygın olarak bilinenleri Levin, Lin ve Chu (2002), Harris ve Tzavalis (1999), Breitung (2000), Hadri (2000), Im, Pesaran ve Shin (IPS, 2003), Fisher ADF (Maddala ve Wu, 1999), Fisher Philips ve Perron (Choi, 2001) Panel Birim Kök testleridir. İkinci nesil birim kök testlerinin temel özelliği ise, birimlere ait seriler arasında korelasyon olduğunu varsaymasıdır. Bu testlerden en yaygın olarak kullanılanları ise; Pesaran (2007) CADF, Bai ve Ng (2004), Philips ve Sul (2003), Moon ve Perron (2004) Panel Birim Kök Testleridir (Tatoğlu, 2013, s. 199).

Bu çalışmada, değişkenler için paneli oluşturan bankalar arasında yatay kesit bağımlılığının varlığı tespit edilmiş ve serilerin durağanlığı ikinci nesil panel birim kök testlerinden CADF testi ile analiz edilmiştir. CADF testi, 2007 yılında Pesaran tarafından geliştirilmiştir.

Pesaran (2007) CADF testi, bireysel serilerin birinci farkları ve gecikme düzeylerinin yatay kesit ortalamaları ile ADF regresyonunun genişletilmiş halidir. Testte hem CADF istatistiği ile her bir yatay kesite ait bireysel sonuçlar elde edilirken aynı zamanda da kesit ortalamaları alınarak genişletilen CIPS (Cross Sectionally Augmented IPS) istatistiği ile panelin geneline ilişkin sonuçlar elde edilmektedir. CADF testi, yatay kesit (N) ve zaman (T) boyutunun nispeten küçük olduğu durumlarda bile oldukça tutarlı sonuçlar vermektedir. Ayrıca bu test hem $T > N$ hemde $N > T$ olduğu durumlarda kullanılabilir (Koçbulut ve Altıntaş, 2016, s. 154).

Testte öncelikle panelde yer alan birimlerin tamamı için CADF test istatistiği hesaplanmaktadır. Sonra, hesaplanan CADF testlerinin aritmetik ortalamasıyla panel için CIPS test istatistiği hesaplanmaktadır. Bu şekilde CADF, birim düzeyinde durağanlık için, CIPS ise panelin durağanlığını araştırmada kullanılır. Belirtilen

CADF istatistik değeri aşağıdaki denklemler yardımıyla tahmin edilmektedir (Mercan, Peker ve Göçer, 2015, s. 129; Gençoğlu, Kuşkaya ve Büyüknalbant, 2020, s. 7). Testin denklemi aşağıda yer almaktadır:

$$Y_{i,t} = (1 - \phi_i)\mu_i + \phi_i Y_{i,t-1} + \mu_{i,t} \quad i = 1, 2, \dots, N \text{ ve } t = 1, 2, \dots, T$$

$$\mu_{i,t} = Y_i f_t + \varepsilon_{i,t}$$

Burada, f_t her bankanın gözlenemeyen ortak etkilerini (common effect), ε_{it} bireysel spesifik hatayı gösterir. Pesaran CADF (2007) birim kök testine ilişkin geliştirilen denklem ve hipotezler aşağıdaki gibidir (Gençoğlu, Kuşkaya ve Büyüknalbant, 2020, s. 7):

$$\Delta Y_{i,t} = \alpha_i + \beta_i Y_{i,t-1} + Y_i f_t + \varepsilon_{i,t} \quad i = 1, 2, \dots, N \text{ ve } t = 1, 2, \dots, T$$

H₀: $\beta_i = 0$, birim kök vardır seri durağan değildir. (Bütün değişkenler için)

H₁: $\beta_i < 0$, birim kök yoktur seri durağandır. (En az bir değişken için)

Pesaran (2007) Birim Kök Testi Sonuçları

Çalışmada, ikinci nesil panel birim kök testlerinden Pesaran CADF (2007) testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar aşağıdaki çizelgede detaylı şekilde gösterilmiştir. Bu çizelgelerdeki testlerin tamamında hem ‘sabit terimli’ hem de ‘sabitli ve trendli’ koşullara izin verilmiş ve 3 gecikme olduğu durumda CADF test sonuçları çizelgeler halinde sunulmuştur. T-bar (\bar{t}) ve Z[t-bar] ($Z(\bar{t})$) istatistikleri, %90 (cv10), %95 (cv5) ve %99 (cv1) güven düzeyinde verilen kritik değerlere göre incelenmiştir. Tahakkuk kalitesi modelinin birim kök testi sonuçları Çizelge 19’da yer almaktadır:

Çizelge 19. Model 1: Tahakkuk Kalitesi Modeli Birim Kök Testi Sonuçları

Tahakkuk Kalitesi						
Değişkenler	Sabit Terimli		Kritik Değerler			Olasılık Değeri
	Z[t-bar]	t-bar	%10	%5	%1	
BZKG	-4.438	-2.588	-2.080	-2.160	-2.300	0.000***
BZK	7.945	-0.305				1.000
KRD	5.267	-0.799				1.000
DKRD	-5.543	-2.792				0.000***
KDK	-0.176	-1.802				0.430
TK	0.043	-1.762				0.517
Değişkenler	Sabitli ve Trendli		Kritik Değerler			Olasılık Değeri
	Z[t-bar]	t-bar	%10	%5	%1	
BZKG	-1.507	-2.600	-2.580	-2.650	-2.780	0.066*
BZK	3.911	-1.665				1.000
KRD	2.818	-1.854				0.998
DKRD	-4.874	-3.181				0.000***
KDK	1.380	-2.102				0.916
TK	0.675	-2.223				0.750

***, ** ve * işaretleri sırasıyla, %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerini ifade etmektedir.

Çizelge 19’da Model-1: Tahakkuk Kalitesi modeline ait değişkenlerin birim kök testi sonuçları görülmektedir. Analiz sonuçlarından elde edilen verilere göre BZKG ve DKRD değişkenlerine ait istatistik değerleri (Z[t-bar] ve t-bar) kritik değerlerden her iki koşulda da küçüktür ve bu değişkenlere ait olasılık düzeylerinin sabit terimli koşulunda yüksek düzeyde (%1) anlamlılığa sahip olduğu görülmektedir. BZKG değişkenine ait olasılık değeri ‘sabitli ve trendli’koşulda anlamlılık düzeyi %10’dur. Bu durumda bu değişkenler için ‘seviyesinde durağan’olduğu söylenebilir ve dolayısıyla H_0 (birim kök vardır seri durağan değildir) hipotezi reddedilmektedir. H_1 (birim kök yoktur seri durağandır) hipotezi kabul edilmektedir.

Diğer değişkenler (BZK, KRK, KDK ve TK), incelendiğinde dört değişkene ait istatistik değerlerinin kritik değerlerden her iki koşulda da küçük olduğu gözlemlenmektedir. Olasılık değerlerinin de istatistiksel olarak anlamsız olduğu gözlemlenen değişkenler için ‘seviyesinde durağan olmadıkları’ söylenebilir. Bu durumda H_0 (birim kök vardır seri durağan değildir) hipotezi kabul edilmektedir. Bu durumda diğer analizlerde yapılması gereken, bu serilerin birinci dereceden farkları alınarak durağan hale getirildikten sonra analizlerin gerçekleştirilmesidir.

Çizelge 20. Model-2: Kalıcılık Modeli Birim Kök Testi Sonuçları

Kalıcılık						
Değişkenler	Sabit Terimli		Kritik Değerler			Olasılık Değeri
	Z[t-bar]	t-bar	%10	%5	%1	
AKO	-3.774	-2.466	-2.080	-2.160	-2.300	0.000***
Değişkenler	Sabitli ve Trendli		Kritik Değerler			Olasılık Değeri
	Z[t-bar]	t-bar	%10	%5	%1	
AKO	-3.043	-2.865	-2.580	-2.650	-2.780	0.001***

***,** ve * işaretleri sırasıyla, %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerini ifade etmektedir.

Model-2: Kalıcılık'a ait birim kök testi sonuçlarının yer aldığı Çizelge 20 incelendiğinde AKO değişkenine ait istatistik değerlerinin her iki koşulda da kritik değerlerden küçük olduğu ve dolayısıyla H_0 (birim kök vardır seri durağan değildir) hipotezinin reddedildiği görülmektedir. Dolayısıyla H_1 hipotezi kabul edilmiştir ve birim kök yoktur, seri durağandır. Değişkene ait olasılık değeri de yüksek düzeyde anlamlı (%1) olarak gözlemlenmektedir.

Çizelge 21. Model-3: Öngörülebilirlik Modeli Panel Birim Kök Testi Sonuçları

Öngörülebilirlik						
Değişkenler	Sabit Terimli		Kritik Değerler			Olasılık Değeri
	Z[t-bar]	t-bar	%10	%5	%1	
AKO	-3.774	-2.466	-2.080	-2.160	-2.300	0.000***
Değişkenler	Sabitli ve Trendli		Kritik Değerler			Olasılık Değeri
	Z[t-bar]	t-bar	%10	%5	%1	
AKO	-3.043	-2.865	-2.580	-2.650	-2.780	0.001***

***,** ve * işaretleri sırasıyla, %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerini ifade etmektedir.

Çizelge 21'de sunulan Model-3: 'Öngörülebilirlik'in birim kök testi sonuçları incelendiğinde istatistik değerlerinin kritik değerlerden küçük olduğu ve dolayısıyla H_0 (birim kök vardır seri durağan değildir) hipotezinin reddedildiği görülmektedir. Değişkene ait olasılık değeri de yüksek düzeyde anlamlı (%1) olarak gözlemlenmektedir. Bu durumda H_1 hipotezi kabul edilmiştir ve birim kök yoktur, seri durağandır.

Çizelge 22. Model-4: Pürüzsüzlük Modeli Panel Birim Kök Testi Sonuçları

Pürüzsüzlük						
Değişkenler	Sabit Terimli		Kritik Değerler			Olasılık Değeri
	Z[t-bar]	t-bar	%10	%5	%1	
NFK	-4.788	-2.653	-2.080	-2.160	-2.300	0.000***
BFNA	-3.280	-2.375				0.001***
Değişkenler	Sabitli ve Trendli		Kritik Değerler			Olasılık Değeri
	Z[t-bar]	t-bar	%10	%5	%1	
NFK	-1.480	-2.586	-2.580	-2.650	-2.780	0.069*
BFNA	-2.716	-2.809				0.003*

***, ** ve * işaretleri sırasıyla, %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerini ifade etmektedir.

Model-4: Pürüzsüzlük' e ait birim kök testi sonuçlarının yer aldığı Çizelge 22 incelendiğinde, sabit terimli koşulunda tüm değişkenlere ait istatistik değerleri kritik değerlerden büyüktür ve istatistiksel olarak yüksek düzeyde anlamlılığa sahiptir. Bu durumda değişkenlerin bu koşulda seviyesinde durağan olduğu söylenebilir. Sabitli ve trendli koşulunda NFK değişkenine ait istatistik değerleri kritik değerlerden büyüktür ve olasılık değeri yüksek düzeydedir. NFK değişkeninin olasılık değeri sabitli ve trendli koşulda %10'dur. BFNA değişkeni ise sınır düzeyinde %10 anlamlı olarak görülmektedir. Bu durumda H_0 (birim kök vardır seri durağan değildir) hipotezinin reddedildiği görülmektedir. Değişkenler seviyesinde durağandır ve istatistiksel olarak anlamlıdır.

Çizelge 23. Model-5: Muhafazakârlık Modeli Panel Birim Kök Testi Sonuçları

Muhafazakârlık						
Değişkenler	Sabit Terimli		Kritik Değerler			Olasılık Değeri
	Z[t-bar]	t-bar	%10	%5	%1	
PD/DD	4.799	-0.276	-2.210	-2.330	-2.550	1.000
Değişkenler	Sabitli ve Trendli		Kritik Değerler			Olasılık Değeri
	Z[t-bar]	t-bar	%10	%5	%1	
PD/DD	-0.100	-2.369	-2.730	-2.840	-3.060	0.460

***, ** ve * işaretleri sırasıyla, %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerini ifade etmektedir.

Çizelge 23'de sunulan Model-6: Muhafazakârlık birim kök testi sonuçları incelendiğinde PD/DD değişkenine ait istatistik değerlerinin her iki koşulda da kritik değerlerden büyük olduğu ve dolayısıyla H_0 (birim kök vardır seri durağan değildir)

hipotezinin kabul edildiği görülmektedir. Değişkenin olasılık değeri de istatistiksel olarak anlamsızdır. Bu değişkenin de bir sonraki analiz yapılmadan önce farkı alınarak, durağan hale getirildikten sonra analizi gerçekleştirilecektir.

Çizelge 24. Model-6: Değer ilişkisi Modeli Panel Birim Kök Testi Sonuçları

Değer ilişkisi						
Değişkenler	Sabit Terimli		Kritik Değerler			Olasılık Değeri
	Z[t-bar]	t-bar	%10	%5	%1	
PD	6.685	0.315	-2.210	-2.330	-2.550	1.000
HBODD	1.227	-1.395				0.890
EHBNK	1.716	-1.242				0.957
Değişkenler	Sabitli ve Trendli		Kritik Değerler			Olasılık Değeri
	Z[t-bar]	t-bar	%10	%5	%1	
PD	8.112	0.039	-2.730	-2.840	-3.060	1.000
HBODD	1.965	-1.764				0.975
EHBNK	2.338	-1.654				0.990

***, ** ve * işaretleri sırasıyla, %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerini ifade etmektedir.

Model-7: Değer ilişkisi modeline ait birik kök testi sonuçlarının sunulduğu Çizelge 24 incelendiğinde değişkenlerin her iki koşulda da istatistik değerlerinin tamamının kritik değerlerden büyük olduğu ve dolayısıyla H_0 (birim kök vardır seri durağan değildir) hipotezinin kabul edildiği görülmektedir. Bu değişkenlere ait olasılık değerleri de istatistiksel olarak anlamsızdır ve bu değişkenlerin de sonraki süreçlerde farkları alınıp durağan halde getirildikten sonra analizleri gerçekleştirilecektir.

4.3. Muhasebe Esaslı Modellerin Ölçümü

Çalışmanın bu bölümünde kazanç kalitesine ait muhasebe esaslı modellerin ölçümü gerçekleştirilecektir. Her model için literatüre bağlı kalınarak, yedi model için birbirinden farklı ölçüm yöntemleri geliştirilmiştir. Sırayla tahakkuk kalitesi, kalıcılık, öngörülebilirlik ve pürüzsüzlük modellerine dair ölçümler aşağıda yer almaktadır.

4.3.1. Model-1: Türk Bankacılık Sektörünün Tahakkuk Kalitesi Ölçümü

Çalışmanın bu bölümünde Tahakkuk Kalitesi'ne dair analiz sonuçları detaylı olarak incelenmiştir.

4.3.1.1. Model-1 Tahakkuk Kalitesi için Tahmin Yöntemleri Arasında Tercihler

Tahmin yöntemlerinin belirlenmesinden önce, modelde yer alan değişkenler arasındaki ilişkinin gücünü tespit edebilmek adına 'Pearson korelasyon katsayıları' hesaplanmıştır. Gerçekleştirilen korelasyon analizi sonuçlarına göre modeli oluşturan değişkenler arasında düşük (0.01-0.29) ve orta düzey (0.30-0.70) ilişki bulunduğu tespit edilmiş, yüksek korelasyon düzeyinde bir ilişkiye rastlanmamıştır. Ayrıca bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Panel veri analizinde genel olarak tüm gözlemlerin homojen olduğu, yani birim ve/veya zaman etkilerinin olmadığı düşünülüyorsa, klasik modelin; birim ve/veya zaman etkilerinin olduğu düşünülüyorsa sabit veya rassal (tesadüfi) etkiler modellerinin kullanılmasının doğru olduğu söylenebilir (Tatoğlu, 2020, s. 176). İkinci durum söz konusu ise, panel regresyon tahmininde sabit ve rassal etki arasındaki seçim önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Panel veri modellerinin kullanımında her bir birim için gözlemlenemeyen birim etkilerin varlığı ortaya çıkabilir. Eğer etkilere hata terimi gibi tesadüfi bir değişken olarak davranılıyorsa tesadüfi etki; her bir yatay kesit gözlem için tahmin edilen bir parametre olarak davranılıyorsa sabit etki söz konusu olmaktadır (Sarıkovanlık vd., 2019, s. 170). Panel veri modellerinde, klasik modelin geçerliliği, diğer bir ifade ile birim ve/veya zaman etkilerinin olup olmadığı çoğunlukla F Testi ve Olabilirlik Oranı Testi (Likelihood Ratio Test–LR) ile saptanabilmektedir (Tatoğlu, 2020, s. 177). F Testi ve LR Testi için kurulan hipotezler şu şekildedir;

H₀: Birim etki yoktur. Klasik model geçerlidir.

H₁: Birim etki vardır. Klasik model geçerli değildir.

Klasik model ile birim ve zaman etkili modeller arasında karar verilebilmek amacıyla yapılan F Testi ve LR testlerine ait sonuçlar aşağıdaki Çizelge 25'de yer almaktadır:

Çizelge 25. Model-1 Panel Veri Regresyon Analizi Tahminci Testleri

F Testi	Olasılık Değeri	Olabilirlik Oranı Testi (LR)	Olasılık Değeri
5,97*	0,000	55,61*	0,000

*, %1 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir

Çizelge 25 incelendiğinde, %1 anlamlılık düzeyinde F testi ve LRtest sonuçları incelendiğinde verilerin birim etki barındırdığı ve klasik modelin uygun olmadığı sonucuna varılmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre klasik modelin uygun olmadığı dolayısıyla sabit etkili veya tesadüfi etkili modelin kullanılması gerekmektedir. Başka bir ifade ile F ve LR testleri ile klasik modeller reddedilmiştir.

Ardından birim ve zaman etkilerinin çizelgedeki testler dahilinde tespit edildiği regresyon modelinde bu etkilerin sabit mi yoksa rassal mı olduğunu belirlemek dolayısıyla sabit etkiler tahmincisi ile tesadüfi etkiler tahmincisi arasında karar vermek üzere yapılan Hausman ve Wald testleri uygulanmıştır. İlgili testlerin hipotezleri ve analiz sonuçları Çizelge 26'daki gibidir;

H₀: Bağımsız değişkenler ve hata terimleri ilişkisizdir (Rassal Etkiler Modeli)

H₁: Bağımsız değişkenler ve hata terimleri ilişkilidir. (Sabit Etkiler Modeli)

Çizelge 26. Model-1 Sabit Etkiler Modeli ile Tesadüfi Etkiler Modeli Arasında Seçim

Hausman Testi	Olasılık Değeri	Wald Testi	Olasılık Değeri
0,64	0,99	1132,97*	0,00

*, %1 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir

Hausman Testi ve Wald Testleri sonuçlarına göre '*H₀: Bağımsız değişkenler ve hata terimleri ilişkisizdir (Rassal Etkiler Modeli)*'hipotezi istatistiksel olarak reddedilemediğinden dolayı rassal etkili modelin kullanımının geçerli olduğu sonucuna varılmıştır.

4.3.1.2. Model-1 Rassal Etki Modeli Birimlere Göre Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyon Testleri

Uygun panel veri modelinin rassal etkiler modeli olması şeklinde karar verilmesinin ardından varsayımlardan (homoskedasite, otokorelasyonsuzluk ve birimler arası korelasyonsuzluk) sapmaların testi yapılmaktadır. Söz konusu sapmalar, heteroskedasite (değişen varyans), otokorelasyon ve birimler arası korelasyon olarak tanımlanan sorunların varlığı şeklinde tanımlanmaktadır (Şenol ve Karaca, 2017, s. 13). Elde edilen tüm sonuçlar sonrasında kurulan modele ilişkin ve rassal etkiler modeline uygun geliştirilmiş olan heteroskedasite varlığının testi için Levene, Brown ve Forsythe (1974), otokorelasyon varlığını test etmek için Baltagi-Wu LBI (1991) ve Düzeltilmiş Bhargava ve diğ. Durbin-Watson Testi kullanılırken birimler arası korelasyon problemlerinin var olup olmadığı Friedman's Test ve Free's Test testleri ile test edilmiş ve sonuçlar aşağıda yer alan Çizelge 27'de belirtilmiştir.

Çizelge 27. Model-1 Rassal Etki Modeli Birimlere Göre Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyon Testi Sonuçları

Heteroskedasite	Levene, Brown ve Forsythe Testi	
	$W_0 = 2,5709^*$	df(23,429)
	$W_{50} = 2,3783^*$	
	$W_{10} = 2,5491^*$	
Oto-Korelasyon	Düzeltilmiş Bhargava ve diğ. Durbin-Watson Testi	Baltagi-Wu LBI Testi
	Katsayı	Katsayı
	1,21*	1,66*
Birimler Arası Korelasyon	Friedman's Test	Free's Test
	806.740*	7.206

*, %1 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir

Levene (1960), normal dağılım varsayımının gerçekleşmediği koşullarda dirençli bir heteroskedasite testi önermiştir. Brown ve Forsythe (1974) Levene'nin test istatistiğindeki ortalama yerine aykırı gözlemlere karşı dirençli bir yapı sağlayan kırılmış ortalamaya dayalı alternatif yerel tahminçiler önermişlerdir. Çizelge 27'de görüldüğü üzere rassal etkiler modelinde heteroskedasitenin varlığını sınamak amacıyla Levene, Brown ve Forsythe (1974)'nin testleri kullanılmıştır. 35 birim için kalıntıların ortalaması ve standart sapmalarına da yer verilen bu teste Levene, Brown

ve Forsythe'nin test istatistikleri (W0, W50, W10) (23,429) serbest dereceli Snedecor F tablosu ile karşılaştırılarak "birimlerin varyansları eşittir" şeklinde kurulan H0 hipotezi reddedilmektedir. Başka bir deyişle modelde heteroskedasitenin var olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci varsayımdan sapma olan kolerasyonun varlığını test etmek amacıyla iki yöntemden yararlanılmıştır. Bu yöntemlerden ilki Bhargava, Franzini ve Narendranathan'ın Durbin-Watson Testi (1982), diğeri ise Baltagi-Wu'nun (1999) LBI (Yerel En İyi Değişmez) testidir. Söz konusu testlerde, test istatistik sonucuna göre karar verilmektedir (Sugözü ve Yaşar, 2020, s. 203). Genel olarak söz konusu testlerde, otokorelasyon test sonuçlarının '2' olması serilerde otokorelasyonun olmadığını ifade etmektedir (Kılıç, 2020, s. 52). 2'nin altında olması ise kurulan modelde otokorelasyon bulunduğunu göstermektedir. Rassal etki modelinde otokorelasyon sorununun olup olmadığı Düzeltmiş Bhargava vd. Durbin Watson ve Baltagi-Wu LBI ile gerçekleştirilen test sonucuna göre elde edilen kritik değerler 2'den oldukça küçüktür. Bu sonuç kurulan rassal etki modelinde otokorelasyonun varlığını göstermektedir. Son varsayım olan birimler arası korelasyon sorununun test edilmesi için Friedman ve Free's testlerinden yararlanılmıştır. Friedman (1937), birimler arası korelasyonu test etmek amacıyla, Spearman'ın rank korelasyon katsayısı kullanılarak hesaplanan ve parametrik olmayan bir test önermiştir. Bir diğeri test de Free's'e ait olan (1995, 2004), rank korelasyon katsayılarının karelerinin toplamına dayanan bir testtir. Çizelge 17' de gösterilen test sonuçları incelendiğinde birimler arası korelasyon sorununun varlığından söz etmek mümkündür.

4.3.1.3. Model-1: Türk Bankacılık Sektörünün Tahakkuk Kalitesi Regresyon Sonuçları

Panel veri modellerinde homoskedasite, otokorelasyonsuzluk ve birimler arası korelasyonsuzluk varsayımlarından bir ya da birden fazlasının sağlanamaması durumunda tutarlı tahminler için standart hataları düzelteren dirençli tahminler kullanılmalıdır (Gülcan ve Dalgıç, 2019, s. 612). Bu bağlamda çalışmada, bu noktaya kadar veri setine dair Rassal Etkiler Modeli'ne uygun olduğu ve heteroskedasite, otokorelasyon ve birimler arası korelasyon problemlerini

barındırdığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla panel regresyon analizinin gerçekleştirilebilmesi için, bu koşullar ile örtüşen bir tahmin yöntemine ihtiyaç duyulmaktadır. Söz konusu bu yöntemin literatürdeki karşılığı ise; heteroskedasite, otokorelasyon ve birimler arası korelasyon problemlerine karşı dirençli bir tahmin yöntemi olarak tanımlanan ve sıkça tercih edilen “Driscoll ve Kraay Standart Hatalar ile Sabit Etkiler Regresyonu (1998)” tahmincisidir (Ünsal, 2017, s. 23). Bu amaca yönelik olarak bu tahminci STATA paket ekonometri programında “xtscc varlist,fe” komutu kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmada kullanılan Driscoll ve Kraay standart hatalar ile sabit etkiler regresyonuna ait sonuçlar aşağıdaki Çizelge 28’de yer almaktadır:

Çizelge 28. Model-1 Driscoll ve Kraay Standart Hatalar ile Rassal Etkiler Regresyonu Sonuçları

Değişkenler (Bağımlı Değişkenler: BZKG)	Katsayılar	Standart Hata	t	p> t
BZK	-0,5538*	0.3048	-1.82	0.077
KRD	0.9943***	0.0558	18.16	0.000
DKRD	0.0899***	0.0133	6.75	0.000
KDK	0.0027**	0.0010	2.61	0.013
TK	0,7183***	0.0117	11.12	0.000
Sabit Terim	-5.4364***	1.3168	-4.13	0.000
R²: 0,8647				
Gözlem Sayısı: 581				
Wald chi2(5): 844.02				
Prob>chi2: 0,0000				

***,** ve * işaretleri sırasıyla, %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerini ifade etmektedir.

Modelde görüldüğü gibi, beklenen zarar karşılıkları hesabının gelir tablosundaki yansımaları olan beklenen zarar karşılıkları giderlerinin normal tahakkuk olarak nitelendirilen kısımlarının tahmin için, toplam krediler (KRD), kayıttan düşülen krediler (KDK), takipteki krediler (TK), kredilerdeki değişim oranı (DKRD) gibi kredi portföyünün kalitesiyle ilişkili değişkenler kullanılmaktadır (Acar ve İpçi, 2019, s. 2551).

Çizelge 28’deki tahmin sonuçları incelendiğinde, modelin R² değeri % 86 olarak tespit edilmiştir. Yani BZKG’nin (beklenen zarar karşılığı giderleri) % 86’sı modele dahil edilen bağımsız değişkenler tarafından açıklanmaktadır. BZKG bağımlı

değişkeni ile BZK (beklenen zarar karşılıkları) değişkeni arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Dolayısıyla beklenen zarar karşılığı giderlerinde %1 lik bir artış kredi zarar karşılığında % 6 oranında bir azalış meydana getirmektedir. Başka bir ifade ile gelir tablosu kalemi olan BZKG'nin bilanço verisi olan BZK'daki karşılığı % 6'dır. Bu durum, beklenen bir durum olmakla beraber önceki dönemlerde yeterli tutarda karşılık ayrılması durumunda cari dönemde ayrılması gereken tutarın daha düşük olması durumunu yansıtmaktadır. Bir diğer sonuca göre, beklenen zarar karşılığı giderlerindeki %1 oranındaki bir artış, kredilerde % 10 oranında bir artışa neden olurken, aktiften silinen krediler üzerinde %9 oranında artışa yol açmaktadır. Son olarak BZKG bağımlı değişkenindeki %1'lik bir artışla takipteki krediler üzerinde %7 oranında bir artış yaşandığı gözlemlenmektedir. Modelin R², Wald ve Prob değerleri incelendiğinde modelin bir bütün olarak anlamlı olduğu kabul edilmiştir. Çizelgede sonuçları görülen bu regresyon, bankacılık sektörünün normal tahakkuk sonuçlarını gösterirken, modelin kalıntıları anormal tahakkukları temsil etmektedir. Modelin kalıntı değerlerinin standart sapması da, banka düzeyinde tahakkuk kalitesi göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Yüksek standart sapma değeri düşük tahakkuk kalitesini, düşük standart sapma değeri ise yüksek tahakkuk kalitesini ifade etmektedir (Dechow ve Dichev, 2002).

Çizelge 29. Model-1: Tahakkuk Kalitesi Modeli Kalıntı Sonuçları

Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Min.	Max.
581	0.029477	0.780685	-3.057965	2.953707

Analizden elde edilen kalıntılara (hata terimlerine) ait veriler incelenmiş ve standart sapma oranı 0,78 olarak elde edilmiştir.

4.3.2. Model-2: Türk Bankacılık Sektörünün Kalıcılığının Ölçümü

Çalışmanın bu bölümünde Türk Bankacılık Sektörü'nün kalıcılığının ölçümüne dair panel veri analizi sonuçları detaylı şekilde incelenmiştir. Panel veri analizi önkoşullarına dair yapılan analizlere dair açıklamalar bir önceki bölümde (4.3.2) detaylı şekilde açıklandığından dolayı, bu bölümde yalnızca tablo sonuçlarına ve açıklaması diğer bölümde olmayan testlerin detaylarına yer verilecektir.

4.3.2.1. Model-2: Kalıcılık için Tahmin Yöntemleri Arasında Tercihler

Kalıcılık modeline yönelik tahmin yöntemlerinin belirlenmesinden önce, modelde yer alan değişkenler arasındaki ilişkinin gücünü tespit edebilmek adına ‘Pearson korelasyon katsayıları’ hesaplanmıştır. Gerçekleştirilen korelasyon analizi sonuçlarına göre modeli oluşturan değişkenler arasında düşük düzeyde ($r = 0.27$) ilişki bulunduğu tespit edilmiş, yüksek korelasyon düzeyinde bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Bir önceki modelde detaylı açıklamasına yer verilen klasik model ile birim ve zaman etkili modeller arasında karar verebilmek amacıyla yapılan F Testi ve Olabilirlik Oranı (LR) testlerine ait sonuçlar Model-2: Kalıcılık modeli için aşağıdaki Çizelge 30’da yer almaktadır.

Çizelge 30. Model-2 Panel Veri Regresyon Analizi Tahminci Testleri

F Testi	Olasılık Değeri	Olabilirlik Oranı Testi (LR)	Olasılık Değeri
6,34	0,000	69,69	0,000

*, %1 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir

Çizelge 30 incelendiğinde, %1 anlamlılık düzeyinde F testi ve LR test sonuçlarının birim etki barındırdığı ve bu nedenle de klasik modelin uygun olmadığı sonucuna varılmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre klasik modelin uygun olmadığı sabit etkili veya tesadüfi etkili modelin kullanılması gerektiği gözlemlenmektedir. Başka bir ifade ile F ve LR testleri ile klasik modeller reddedilmiştir.

Ardından birim ve zaman etkilerinin çizelgedeki testler dahilinde tespit edildiği regresyon modelinde bu etkilerin sabit mi yoksa rassal mı olduğunu belirlemek dolayısıyla sabit etkiler tahmincisi ile tesadüfi etkiler tahmincisi arasında karar vermek üzere yapılan Hausman ve Wald testleri uygulanmıştır. İlgili testlerin hipotezleri ve analiz sonuçları aşağıdaki gibidir;

H_0 : Bağımsız değişkenler ve hata terimleri ilişkisizdir (Rassal Etkiler Modeli)

H_1 : Bağımsız değişkenler ve hata terimleri ilişkilidir. (Sabit Etkiler Modeli)

Çizelge 31. Model-2 Sabit Etkiler Modeli ile Tesadüfi Etkiler Modeli Arasında Seçim

Hausman Testi	Olasılık Değeri	Wald Testi	Olasılık Değeri
217,42*	0,00	436,39*	0,00

*, %1 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir

Hausman Testi ve Wald Testleri sonuçlarına göre ' H_0 : Bağımsız değişkenler ve hata terimleri ilişkisizdir (Rassal Etkiler Modeli)' hipotezi istatistiksel olarak reddedilmiş, dolayısıyla sabit etkili bir modelin kullanımının geçerli olduğu sonucuna varılmıştır.

4.3.2.2. Model-2 Sabit Etki Modeli Birimlere Göre Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyon Testleri

Uygun panel veri modelinin sabit etkiler modeli olması şeklinde karar verilmesinin ardından bu modele özel olarak gerçekleştirilen heteroskedasite, otokorelasyon ve birimler arası korelasyonun varlığı sınanacaktır. Elde edilen tüm sonuçlar sonrasında kurulan modele ilişkin ve sabit etkiler modeline uygun geliştirilmiş olan heteroskedasite varlığının testi için Değiştirilmiş Wald Testi; otokorelasyon varlığını test etmek için Düzeltilmiş Bhargava ve diğ. Durbin-Watson ile Baltagi-Wu LBI (1991) Testleri kullanılırken; birimler arası korelasyon problemlerinin var olup olmadığı Friedman's Test ve Frees testleri ile test edilmiş ve sonuçlar aşağıda yer alan Çizelge 32'de belirtilmiştir.

Çizelge 32. Model-2 Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyon Testi Sonuçları

Heteroskedasite	Değiştirilmiş Wald Testi	
	χ^2	Olasılık Değeri
	77746,18*	0,0000
Oto-Korelasyon	Düzeltilmiş Bhargava ve diğ. Durbin-Watson Testi	Baltagi-Wu LBI Testi
	Katsayı	Katsayı
	1.9599*	1.9962*
Birimler Arası Korelasyon	Friedman's Test	Frees
	Katsayı	Katsayı
	506.339*	7.351*

*, %1 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir

Birimlere göre heteroskedasitenin, Değiştirilmiş Wald testi ile sınanması için temel hipotez (Tatoğlu, 2013, s. 209);

$H_0 = \sigma_i^2 = \sigma^2$ (varyanslar, birimlere göre homoskedastiktir) şeklinde kurulmaktadır. Değiştirilmiş Wald istatistiği;

$$W = \sum_{i=1}^N \frac{(\sigma_i^2 - \sigma^2)^2}{V_i}$$
 şeklinde tanımlanabilmektedir. Özetlenecek olursa

Değiştirilmiş Wald Testi sıfır hipotezi her bir birimin varyansının panel ortalamasına eşit olduğu boş hipotezini sınavarak, varyansın birimlere göre değişip değişmediğini araştırmaktadır (Binay, 2020, s. 204). Çizelge 32'deki analiz sonuçları incelendiğinde Wald istatistiği olasılık değeri 0,000 olarak hesaplanmıştır. Bu durumda serilerde değişen varyans probleminin olduğunu söylemek mümkündür ($p=0,000 < 0,001$). Sabit Etkiler Modelinde otokorelasyon sorunu varlığının sınıdığı Düzeltilmiş Bhargava ve diğ. Durbin-Watson Testi ile Baltagi-Wu LBI Testi sonuçları incelendiğinde sonuçların '2' kritik değere oldukça yakın olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum kurulan sabit etki modelinde otokorelasyon sorununun söz konusu olmadığı şeklinde yorumlanmaktadır. Çizelge 32'de yer alan Friedman ve Free's test sonuçları incelendiğinde sabit etki modelinde birimler arası korelasyon sorununun varlığından söz etmek mümkündür.

4.3.2.3. Model-2: Türk Bankacılık Sektörü'nde Kalıcılığın Regresyon Sonuçları

Çizelge 'de yer alan tüm bu sonuçlar özetlendiğinde, sabit etkiler modeline göre incelenen üç temel problem (heteroskedasite, otokorelasyon ve birimler arası korelasyon) ikisinin (heteroskedasite ile otokorelasyon) varlığından söz edilebilmektedir. Bu sorunlardan kurtulmak ve daha güvenilir sonuçlar ortaya koyabilmek amacıyla literatürde genel olarak iki tür yaklaşım kullanılmaktadır. Birincisi "Uygun Genelleştirilmiş En Küçük Kareler Yöntemi – Feasible Generalized Least Squares (FGLS)", diğeri ise Prais –Winsten yaklaşımı olarak da bilinen "Standart Hataları Düzeltilmiş Panel – Panel Corrected Standard Errors (PCSE)"

yöntemidir. Beck ve Katz (1995)'in çalışması, yatay kesit boyutu zaman boyutundan daha büyük olan veri setlerinde PCSE yaklaşımının daha tutarlı sonuçlar verdiğini göstermiştir. Bu çalışmadaki veri setinin yatay kesit boyutu (26 firma) zaman boyutundan (41 dönem) daha küçük olduğundan tahminler, PCSE yaklaşımı ile yapılmıştır (Okuyan ve Taşçı, 2010, s. 64). Bununla beraber çalışmada kalıcılığın analiz edilmesinde, değişen varyans ve birimler arası korelasyonun varlığına karşı dirençli olduğu bilinen, Beck-Katz (1995) tarafından geliştirilen Robust (Dirençli) tahminci kullanılmıştır. Analiz sonuçları Çizelge 33'de detaylı şekilde sunulmaktadır:

Çizelge 33. Model-2 : Kalıcılık Beck-Katz Tahmincisi Sonuçları

Değişkenler (Bağımlı Değişkenler: AKO_t)	Katsayılar
AKO_(t-1)	0,5439*
Sabit Terim	0,0038*
Grup Sayısı	26
Her gruptaki min. Gözlem Sayısı	41
Wald Testi	$\chi^2(1)$ 47.94*
R²	0.2908
Gözlem Sayısı	1.066

*, %1 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir

Çizelge 33 incelendiğinde, sonuçlara göre, parametrelerin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu söylemek mümkündür. AKO_(t-1) ve Sabit Terim değişkenine ait katsayı pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Sonuçlar T-1 dönemlerdeki kazançların kazancın kalıcılığı ile pozitif bir ilişkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak bu β_1 katsayısının 1'e beklendiği kadar yakın olmadığı görülmektedir (0,5439). Literatür incelendiğinde sonuçlar β_1 'in '0' ve '1' değerlerine yakınlığına göre yorumlanmaktadır. 1'e yakın değerler yüksek kalıcılığı temsil ederken, 0'a yakın değerler kalıcı olmayan değerleri göstermektedir. Analiz sonuçları β_1 'in 0 ve 1'in ortasında bir değer olan 0,54'ü göstermektedir. Bu durumda kazançların kalıcılığı ile ilgili net bir yorum yapılması yeteri kadar mümkün olmamaktadır. Bu durumda bankaların kazançlarının kalıcılığını ölçmeye yönelik olarak literatürde en sık kullanılan bir diğer yöntem olan birim kök yöntemi kullanılmıştır. Bankacılık sektöründe kalıcılık birçok çalışmada Aktif Karlılığı (AKO)'nın birim kök içerip

içermediğine göre karar verilmektedir. Bankalarda kazancın kalıcı olup olmadığı bu çalışmada LLC (Levin-Lin-Chu) (2002), MADF (Multivariate Augmented Dickey Fuller) (1981) ve IPS (Im-Pesaran-Shin) (2003) panel birim kök testleri ile test edilmektedir (Aslan ve İskenderoğlu, 2012, s. 60). Çalışmalarda bankaların aktif karlılığı ekonometrik açıdan durağan bir özellik gösteriyorsa, diğer bir ifadeyle seri birim kök içeriyorsa bu durumda kalıcı olmayan bir nitelikten söz edilmektedir. Aksi durumda, yani birim kökün tespit edilmesi, dolayısıyla aktif karlılık serisinin durağan bir özellik göstermemesi durumunda ise birim kökün varlığı, dolayısıyla kazanç rakamının sürekli ve kalıcı olduğu söylenebilmektedir (Aslan ve Altınöz, 2018, s. 545). İlgili üç panel birim kök testlerine ilişkin sonuçlar aşağıdaki Çizelge 34’de yer almaktadır:

Çizelge 34. Model-2: Panel Birim Kök Analizi Kullanarak Kalıcılık Ölçümü

Levin-Lin-Chu (2002) (LLC)	Test İstatistiği			Gecikme Uzunluğu	
		-18,604*			0
	-15,700*			1	
	-13,132*			2	
	-11,009*			3	
Augmented Dickey Fuller (1981) (MADF)	Test İstatistiği	Kritik Değer (%5)			Gecikme Uzunluğu
	-	-			0
	616,719	22,974			1
	579,491	23.218			2
	722,422	23,476			3
Im-Pesaran-Shin (2003) (IPS)	Test İstatistiği	Kritik Değerler			Gecikme Uzunluğu
		%1	%5	%10	
	-13,6709*	-1,810	-1,730	-1,680	0
	-14,1875*				1
	-9,5011*				2
-2,6499*	3				

*, %1 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir

Her 3 test sonucu da birbiriyle tutarlı şekilde olup, tamamı AKO değişkeninin birim kök içermediğini göstermektedir. Bu sonuç bankalarda karlılığın kalıcı olmadığını ifade etmektedir. Yüksek rekabetin söz konusu olduğu sektörlerde uzun vadede ortalamadan daha yüksek kar ve zarar söz konusu olmaz (Aslan ve İskenderoğlu, 2012, s. 65). Öte yandan uzun vadede ortalamanın üstünde bir karlılığın var olması durumunda ise karlılığın kalıcılığından bahsetmek mümkündür.

Bankacılığın finans piyasalarındaki rolü dikkate alındığında kazanç kalıcılığı konusunun bankalar açısından oldukça önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Çizelge sonuçları da göz önüne alındığında Türk Bankacılık Sektöründe kazancın kalıcı bir nitelik sergilemediği sonucuna ulaşılmaktadır.

4.3.3. Model-3: Türk Bankacılık Sektörünün Öngörülebilirliğinin Ölçümü

Bankacılık sektöründe kazancın kalıcılığın ölçümüne dair geliştirilen regresyon modelinde bankalara ait dönem karının bir sonraki dönem karını açıklama gücü ve dönem karının katsayı değerine dair çıkarımlar yapılmaktadır. Kazancın kalıcı olma özelliğinin bir kalite göstergesi olarak ifade edilmesinin altında yatan temel neden, iki bankadan daha yüksek kalıcılık katsayısına sahip olan banka dönem karının gelecek dönem performansı hakkında daha kullanışlı bir özet bilgi olması ve değerlendirme modellerinde yüksek kalıcılık katsayısına sahip banka karının daha düşük değerlendirme hatasına sahip olacağıdır (Dechow vd., 2010; Temiz, 2018, s. 87). Öte yandan ilgili modelin kalıntı değeri tahmin edilebilir (öngörülebilir) olmayan kazanç tutarını ifade etmektedir. Söz konusu kalıntı değerlerin standart sapması da banka düzeyinde öngörülebilirlik göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Ayrıca, kalıcılık ve öngörülebilirliğin tutarlı olmayabileceği olası bir durum söz konusu olabilmektedir. Değişken kazançlar, yüksek kalıcılık açısından yüksek kalitede olabilir (yani kazançlar rassal yürüyüşü takip eder), ancak düşük öngörülebilirlik açısından kalite değerlendirmesi açısından düşük olabilir (yani, kazançlara yönelik tipik bir şokun büyüklüğü büyüktür (Schipper ve Vincent, 2003; İsmail, 2011, s. 56). Çalışmada öngörülebilirlik için aşağıdaki yöntem kullanılmıştır:

$$ONG_{i,t} = [\sigma^2 (\varepsilon_{i,t})]^{1/2}$$

Formülde kullanılan σ (altı sigma), değişkenliğin temel ölçütüdür (Kansoy ve Dirgar, 2008, s. 15). Buna göre yukarıda yer alan model sonucunda yüksek standart sapma değeri düşük kazanç kalitesini, düşük standart sapma değeri ise yüksek öngörülebilirlik ve dolayısıyla yüksek kazanç kalitesini ifade etmektedir (Lipe, 1990; Francis vd., 2004; U-Thai vd., 2006; Lawal, 2012). Kalıntılara ait detaylı bilgiler Çizelge 35’de sunulmaktadır:

Çizelge 35. Model-3 için Kalıntıların Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Min.	Max.
1066	0.000278	0.009926	-0.098877	0.110545

Modelin kalıntı değerlerinin standart sapmaları hesaplanmış ve sonuç ‘0,009926’olarak belirlenmiştir. Bu sonuç, Türk bankacılık sektörünün kazancının yüksek oranda tahmin edilebilir olma (öngörülebilirlik) özelliğine sahip olduğunu göstermektedir.

4.3.4. Model-4: Türk Bankacılık Sektörünün Pürüzsüzlüğünün Ölçümü

Standart sapma hesaplama sonuçlarına göre pürüzsüzlük için hesaplanan net faaliyet karının standart sapma değerlerinin, bankacılık faaliyetlerinden nakit akışlarının standart sapmasına oranı aşağıda gösterildiği gibi 1092 gözlem için aritmetik ortalama değeri olan ‘0,6245’olarak bulunmuştur.

$$\frac{\sigma(NFK)}{\sigma(BFNA)} = 0,6245$$

Modelde, 1’in altındaki değerler, işletme nakit akışlarında kazançlardan daha fazla değişkenliği ifade etmektedir ve bu, kazançları pürüzsüzleştirmek için tahakkukların kullanıldığı anlamına gelmektedir. Yüksek pürüzsüzlük değerleri, daha düşük kazanç kalitesi anlamına gelmektedir. Pürüzsüzlük (düzensüzlük), tipik olarak kazançların arzu edilen bir özelliği olarak görülmektedir. Aksi durum kazançların oynaklığı anlamına gelir, istenmeyen ve düşük kaliteli kazançların göstergesi olarak nitelendirilmektedir (Gaio ve Raposo, 2011, s. 475). Ancak burada araştırılan konu müdahale yoluyla kazanç pürüzsüzleştirme eyleminin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini anlamaya çalışmaktır. 0,62 değerinin 1’in altında olması nedeniyle kazançlarda pürüzsüzleştirme eğiliminin olduğu yorumunun yapılması mümkündür. Diğer bir ifadeyle Türk bankacılık sektöründe, bankacılık faaliyetlerinden doğan nakit akışındaki değişim, kazancındaki değişimden daha

fazladır. Dolayısıyla tahakkuklar yoluyla kazanç düzeltme, pürüzsüzleştirme eğiliminin var olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir.

4.4. Piyasa Esaslı Modellerin Ölçümü

Çalışmanın bu bölümünde kazanç kalitesine ait piyasa esaslı yöntemlerin ölçümü gerçekleştirilecektir. Her model için literatüre bağlı kalınarak birbirinden farklı üç ölçüm modelleri geliştirilmiştir. Sırayla, muhafazakârlık, değer ilişkisi ve zamanlılık modellerine dair ölçümler gerçekleştirilecektir.

4.4.1. Model-5: Türk Bankacılık Sektörünün Muhafazakârlık Ölçümü

Türk bankacılık sektörünün muhafazakârlığını ölçmek amacıyla literatüre bağlı şekilde, çalışmanın kapsamında olan 2010 yılı birinci çeyreği ile 2020 yılı ikinci çeyrek dönemleri arasında, her döneme ait, bankaların piyasa değeri (PD), defter değerine (DD) oranlanmıştır. Bu oran ile bankaların, piyasa değeri ile operasyonel ve finansal verilerinin arasındaki ilişki incelenmektedir. Muhafazakâr muhasebe yaklaşımları işletmelerin gerçek ekonomik değerinin daha altında net defter değerine neden olacakları varsayımına dayanmaktadır. . Daha yüksek bir PD/DD oranı daha yüksek bir muhafazakarlığı ifade ederken, bu durumun tam tersi de daha düşük bir muhafazakarlık seviyesine işaret etmektedir (Feltham ve Ohlson, 1995). Model-5 PD/DD oranı tanımlayıcı istatistik sonuçları aşağıda yer alan Çizelge 36'da görülmektedir:

Çizelge 36. Model-5 PD/DD Oranı Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Min.	Max.
378	1.003268	0.865444	0.190729	8.970787

Bu çalışmada piyasa esaslı bir model olan muhafazakârlığın ölçümüne yönelik olarak 9 banka özelinde 378 adet gözlem incelenmiştir ve ardından bu değerlerin aritmetik ortalaması alınmıştır. PD/DD oranı için ortalama olarak 1,003 sonucu elde edilmiştir. Bu sonuca göre Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren

bankaların piyasa değeri ile defter değeri uyumlu şekilde değerlendirilmiş olup, muhafazakâr bir özellik sergilediğini söylemek mümkündür.

4.4.2. Model-6: Türk Bankacılık Sektörünün Değer İlişkisi

Çalışmanın bu bölümünde Değer İlişkisi'ne dair analiz sonuçları detaylı şekilde incelenecektir.

4.4.2.1. Model-6 için Tahmin Yöntemleri Arasında Tercihler

Kalıcılık modeline yönelik tahmin yöntemlerinin belirlenmesinden önce, modelde yer alan değişkenler arasındaki ilişkinin gücünü tespit edebilmek adına 'Pearson korelasyon katsayıları' hesaplanmıştır. Gerçekleştirilen korelasyon analizi sonuçlarına göre modeli oluşturan değişkenler arasında orta düzeyde ($r = 32$) ilişki bulunduğu tespit edilmiş, yüksek korelasyon düzeyinde bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Klasik model ile birim ve zaman etkili modeller arasında karar verebilmek amacıyla yapılan F Testi ve Olabilirlik Oranı testlerine ait sonuçlar aşağıdaki Çizelge 37'de yer almaktadır:

Çizelge 37. Model-6 Panel Veri Regresyon Analizi Tahminci Testleri

F Testi	Olasılık Değeri	Olabilirlik Oranı Testi (LR)	Olasılık Değeri
2,06**	0,0386	2,00***	0,079

ve* işaretleri sırasıyla %5 ve %10 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir

Çizelge 37 incelendiğinde, sırayla %5 ve %10 olasılık değeriyle F testi ve LR test sonuçları incelendiğinde verilerin birim etki barındırdığı ve klasik modelin uygun olmadığı söylenebilmektedir. Elde edilen sonuçlara göre klasik modelin uygun olmadığı sabit etkili veya tesadüfi etkili modelin kullanılması gerektiği gözlemlenmektedir. Başka bir ifade ile F ve LR testleri ile klasik modeller reddedilmiştir. Sonrasında sabit etkiler ile rassal etkiler modelleri arasında seçim yapmak için Hausman ve Wald testleri yapılmış olup elde edilen sonuçlar Çizelge 38'de sunulmuştur:

Çizelge 38. Model-6 Sabit Etkiler Modeli ile Rassal Etkiler Modeli Arasında Seçim

Hausman Testi	Olasılık Değeri	Wald Testi	Olasılık Değeri
0,52	0,7695	0,49	0,7832

Hausman Testi ve Wald Testleri sonuçlarına göre değer ilişkisi modelinin analizinde olasılık değeri % 5’den yüksek olduğundan, H_0 hipotezi reddedilememiş ve rassal etkili bir modelin kullanımının geçerli olduğu sonucuna varılmıştır.

4.4.2.2. Model-6 Rassal Etki Modeli Birimlere Göre Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyon Testleri

Gerçekleştirilen testler neticesinde ölçüm modelinin rassal etkiler modeli olmasına karar verildikten sonra varsayımlardan (homoskedasite, otokorelasyonsuzluk ve birimler arası korelasyonsuzluk) sapmaların testi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen tüm sonuçlar sonrasında kurulan modele ilişkin ve rassal etkiler modeline uygun geliştirilmiş olan heteroskedasite varlığının testi için Levene, Brown ve Forsythe (1974), otokorelasyon varlığını test etmek için Baltagi-Wu LBI (1991) ve Düzeltilmiş Bhargava ve diğ. Durbin-Watson Testi kullanılırken birimler arası korelasyon problemlerinin var olup olmadığı Friedman’s testleri gerçekleştirilmiş ve sonuçlar aşağıda yer alan Çizelge 39’da belirtilmiştir.

Çizelge 39. Model-6 Rassal Etki Modeli Birimlere Göre Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyon Testleri

Heteroskedasite	Levene, Brown ve Forsythe Testi	
	$W_0= 9.3098^*$	df(8,360)
	$W_{50}= 4.9560^*$	
	$W_{10}= 4.9809^*$	
Oto-Korelasyon	Düzeltilmiş Bhargava ve diğ. Durbin-Watson Testi	Baltagi-Wu LBI Testi
	Katsayı	Katsayı
	1,6602*	1,7741*
Birimler Arası Korelasyon	Friedman’s Test	
	Katsayı	
	202.710*	

*, %1 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir

Çizelge 39 incelendiğinde, rassal etkiler modelinde heteroskedasitenin varlığını sınamak amacıyla Levene, Brown ve Forsythe (1974)'nin testleri kullanılmıştır. 9 banka için kalıntıların ortalaması ve standart sapmalarına da yer verilen bu teste Levene, Brown ve Forsythe'nin test istatistikleri (W0, W50, W10) (8,360) serbest dereceli Snedecor F tablosu ile karşılaştırılarak “birimlerin varyansları eşittir” şeklinde kurulan H0 hipotezi reddedilmektedir. Diğer bir deyişle heteroskedasite problemi mevcuttur.

Öte yandan rassal etkiler modelinde uygun olarak geliştirilen Bhargava, Franzini ve Narendranathan'ın Durbin-Watson Testi (1982) ile Baltagi-Wu'nun (1999) LBI (Yerel En İyi Değişmez) ile otokorelasyon sorununun varlığı sınanmıştır. Söz konusu testlerde, test istatistik sonucuna göre karar verilmektedir (Sugözü ve Yaşar, 2020, s. 203). Genel olarak sözkonusu testlerde, otokorelasyon test sonuçlarının '2' olması serilerde otokorelasyonun olmadığını ifade etmektedir (Kılıç, 2020, s. 52). 2'nin altında olması, kurulan modelde otokorelasyon bulunduğunu göstermektedir. Test sonucuna göre elde edilen kritik değerler 2'den küçüktür. Bu sonuç kurulan rassal etki modelinde otokorelasyonun varlığını işaret etmektedir

Son olarak birimler arası korelasyon varlığı, rassal etkiler modelinde uygun olarak geliştirilmiş olan Friedman's Test (1937) sonuçları incelendiğinde %1 anlamlılık düzeyinde H₀ hipotezinin reddedildiği görülmekte ve birimler arası korelasyonun varlığı kabul edilmektedir. Bu durumda 3 problemin de var olduğu durumlara göre geliştirilmiş olan dirençli tahmincilerden yararlanılarak regresyon analizi gerçekleştirilecektir.

4.3.2.3. Model-6 Türk Bankacılık Sektörü'nde Değer İlişkisi Regresyon Sonuçları

Modelde heteroskedasite, otokorelasyon ve birimler arası korelasyon sorunlarına özel olarak geliştirilmiş dirençli tahminciler olan Prais-Winsten Regresyonu ve Driscoll ve Kraay Standart Hatalar ile Rassal Etkiler Regresyonu (1998)' tahminciler kullanılmıştır. Sonuçlar aşağıdaki Çizelge 40'da yer almaktadır.

Çizelge 40. Model-6: Türk Bankacılık Sektörü'nde Değer İlişkisi Regresyon Sonuçları

Prais-Winsten Tahmincisi Sonuçları						
P _{it} (Bağımlı Değişken)	Katsayı	Standart Sapma	t	P>t	%95 Güven Aralığı	
					Alt Sınır	Üst Sınır
HBODD	0.3621	0.1472	0.25	0.806	-0.2524	0.3247
HBNK	-0.0001	0.0003	-0.52	0.603	-0.0006	0.0004
Sabit Terim	0.1375	0.1258	1.09	0.275	-0.1091	0.3840
Gözlem Sayısı: 369 Banka Sayısı: 9 R²: 0,0012 Wald Testi: 0.35 Prob>Chi2: 0.8397						
Driscoll ve Kraay Standart Hatalar ile Rassal Etkiler Regresyonu						
HBODD	0.3174	0.9655	0.33	0.744	-0.1634	0.2269
HBNK	-0.0001	0.0002	-0.61	0.543	-0.0006	0.0003
Sabit Terim	0.1364	0.1172	1.16	0.251	-0.1005	0.3733
Gözlem Sayısı: 369 Banka Sayısı: 9 R²: 0,0011 F(2,40): 0.21 Prob>Chi2: 0.8145						

Çizelge 40 incelendiğinde, iki tahminci için de, HBODD ve HBNK bağımsız değişkenlerinin %10 anlamlılık düzeyinde, PD_{it} bağımlı değişkeni ile değer ilişkisinde olduğu görülmektedir. Tahminciler göre, hisse senedi fiyatı (PD_{it}) ile hisse başına özkaynak (HBODD) arasında pozitif bir ilişki söz konusudur. Hisse başına net kar arasında etkileyici bir ilişki söz konusu olmamakla beraber negatif eğilimli oldukça düşük bir oranda etki eğilimi olduğu gözlemlenmektedir. HBODD'de meydana gelen bir birimlik bir PD_{it}'de 3 birimlik bir artışa neden olurken, HBNK için aynı durum etkisize yakın değerdedir (-0.0001). Değer ilişkisi sonuçlarını gösteren Çizelge 40 bir bütün olarak ele alındığında, her iki tahminci için de benzer sonuçlar elde edilmiş olup, prob değerinin %10 anlam düzeyi aralığında olduğu; bağımsız değişken olarak ele alınan HBODD (Hisse Başına Özkaynak Defter Değeri) ve HBNK (Hisse Başına net Kar) değişkenlerinin, bağımlı değişken olan PD (hisse senedi fiyatı) değişkenini açıklama gücünün oldukça düşük olduğu (R²: 0,0012) gözlemlenmektedir. Bu durum, hisse senedi fiyatının hisse başına özkaynak ve hisse başına net kar değişkenleri ile açıklanamadığını, dolayısıyla Türk bankacılık sektöründe değer ilişkisinin oldukça düşük olduğunu göstermektedir.

4.4.3. Model-7: Türk Bankacılık Sektörünün Zamanlılığı

Türk bankacılık sektörünün zamanlılığını incelemek amacıyla 2010Q1 – 2020Q2 arasında çeyrek dönemlerde raporlanan ve KAP’da ilan edilen banka finansal raporları incelenmiştir. Araştırma kapsamına giren ve yayınlanma tarihine erişimin sağlanabildiği 9 banka, yasal olarak son yayınlama tarihine kalan gün sayısı açısından incelenmiştir. Buna göre, son yayınlama tarihine kalan gün sayısı arttıkça zamanlamanın yararlılığının azaldığının söylenmesi mümkündür. Şirket ile ilgili alınacak olan kararın yararlılığı açısından bu süre ne kadar kısalsın, zamanlılık da o derece az yararlı olacaktır.

Çizelge 41. Model-7: Türk Bankacılık Sektörü Zamanlılığı (Kalan gün sayısı)

	1. Ç	2. Ç	3. Ç	4. Ç	Ort.
2010	2	6,6	4	24,4	9,3
2011	6	5,6	8,1	25,4	11,3
2012	7,8	11,3	6,9	30,1	14,0
2013	12,3	11,6	6,4	17,7	12,0
2014	7,3	11,0	11,2	21,4	12,7
2015	9	8,9	8,9	16,1	10,7
2016	9	7,3	9,1	27,4	13,2
2017	21	18,2	21,9	25,3	21,6
2018	16,2	24,8	18	25,1	21,0
2019	16,2	17	16	24,8	18,5
2020	46,2	16	17,7	25,2	26,3
Ort.	13,9	12,6	11,7	23,9	15,5

Çizelge 41 sonuçları incelendiğinde, ilk olarak 4. çeyrek döneme ait raporların sunumunun zamanlamasının, diğer dönemlerden daha iyi olduğu gözlemlenmektedir. Yıllar bazında zamanlılığın arttığı görülmektedir. Özellikle son 4 yılda, son yayınlama tarihine kalan zamanın giderek arttığını söylemek mümkündür. Son yayınlama tarihine en yakın olan raporlama döneminin 3. Çeyrek olduğunu söylemek mümkündür. Çizelge sonuçlarına göre, Türk bankacılık sektörü için, finansal tablo yayınlama zamanlılığının 2017 itibariyle arttığı gözlemlenmektedir. Bu sonuçlara göre 11 yıllık süreçte, hiçbir raporlama döneminde gecikme yaşanmamıştır.

Bu bölüme kadar incelenen kazanç kalitesi modellerinin Türk bankacılık sektöründe uygulanmış ve sonuçlar detaylı şekilde incelenerek çizelgeler halinde raporlanmıştır. Aşağıdaki özet çizelgede kazanç kalitesinin yedi bileşeni için elde edilen sonuçların değerlendirmeleri özetlenmiştir. ‘+’ ile ifade edilen model pozitif, ‘-’ negatif sonuç elde edildiği anlamında yorumlanmaktadır:

Çizelge 42. Yedi Modele İlişkin Bulguların Özeti

Model	Bulgu
Model-1: Tahakkuk Kalitesi	-
Model-2: Kalıcılık	-
Model-3: Öngörülebilirlik	+
Model-4: Pürüzsüzlük	-
Model-5: Muhafazakarlık	+
Model-6: Değer İlişkisi	-
Model-7: Zamanlılık	+

Çizelge 42’de de görüldüğü gibi, Türk bankacılık sektörünün kazanç kalitesi, Öngörülebilirlik, Muhafazakarlık ve Zamanlılık modellerinde pozitif bir görünüm sergilerken; Tahakkuk kalitesi, Kalıcılık, Pürüzsüzlük ve Değer ilişkisi açısından negatif bir görünüme sahiptir.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Bu araştırmada, kazanç kalitesi kavramının ayrıntılı kavramsal analizinin yapılması ve Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren banka işletmelerinin kazanç kalitesi belirleyicilerinin farklı değişkenler açısından istatistiksel olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, literatür taraması sonucunda tespit edilen, kazanç kalitesi belirleyicileri bankacılık sektörü üzerinde istatistiksel olarak test edilmiştir.

Kazanç kalitesi, finansal tablo kullanıcılarının daha iyi kararlar alma olasılığı ile bağlantılı bir kavramdır. Aynı zamanda kazançların çok boyutlu tanımlayıcı bir özelliğidir ve bir işletmenin faaliyet hedeflerine ulaşmadaki başarısını değerlendirmek için kullanılan bir ölçüdür. Kazanç kalitesi, işletmenin kazançlarını doğru bir şekilde yansıtan, gelecekteki işletme kazançlarının da iyi bir göstergesi olan ve işletmenin mevcut değerliliğini ölçmek için iyi bir özet ölçüttür. Her finansal tablo kullanıcısı, farklı bir amaca istinaden kazançları belirli açılardan değerlendirmektedir. Örneğin yatırımcılar açısından değerlendirildiğinde, kazanç tutarlarının karar verme süreçleriyle ilgili olması gerekliliği aranmaktadır. Alacaklılar, genellikle şirketlerin kredi ödeyip ödeyemeyeceklerini daha fazla önemsemekte, dolayısıyla daha çok kazancın 'muhafazakârlığına' odaklanmaktadır. Bir diğer finansal kullanıcı olan devlet, genellikle ulusal istatistiklerin ve vergi gelirlerinin doğru bir şekilde hesaplanmasını sağlayabilmek için kazançların şeffaflığı ve güvenilirliği ile ilgilenmektedir. Bir çalışan, çalıştığı işletmenin kazancı kendisini doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla kazancın, birçok taraf için önem teşkil eden bir konu olması, kazanca dair istenilen tüm özellikleri bir arada sunma amacı olan kazanç kalitesi konusunu da önemli hale getirmektedir. Bu kavram, yabancı literatürde sıklıkla rastlanan bir konu olup, Türkiye'de sınırlı sayıda çalışma

ile henüz tam anlamıyla alan yazında yerleşik olmayan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kazanç yönetimi kavramı ile sıklıkla karıştırıldığı görülen ve bu kavramların birbirinin yerine kullanıldığı gözlemlenmesi nedeniyle, iki kavramın ayırt edici özellikleri ve birbirine zıt kavramlar oluşu, çalışmada detaylı şekilde ele alınarak açıklanmıştır.

Bu bölüme kadar yapılan açıklamalar ışığında bu çalışmanın temel problemini ‘Türk Bankacılık Sektörü’nün kazanç kalitesinin ölçülebilmesi’ oluşturmaktadır. Ulusal literatüründe kazanç kalitesi ile ilgili yok denecek sayıda az çalışma bulunmakla beraber, bankaların kazanç kalitesini ölçmeye yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanılmamaktadır. Öte yandan uluslararası yazında kazanç kalitesini ölçmeye yönelik olarak çok sayıda yöntem geliştirilmiş, ancak bu yöntemlerin tamamını bir arada değerlendirmeye yönelik çalışma sayısı sınırlı kalmış durumdadır. Türkiye’de finansal sistemin en önemli unsuru olarak karşımıza çıkan bankacılık sektörünün sürdürülebilir finansal istikrarın devamı için kazanç kalitesinin önemi açıktır. Banka işletmeleri faaliyet alanları itibarıyla ‘güven kurumları’ olarak nitelendirilen şirketler olmaları nedeniyle birçok kişi ve kuruluşa hukuksal sorumlulukları olan bir yapıda kurulmuşlardır. Finansal sistemin dinamikleri açısından bankacılık sektörünün faaliyetleri sürekli ve dikkatli bir şekilde takip edilmelidir. Bu bağlamda bu kurumların kazançlarının kalitelerinin ortaya konulması önem arz etmektedir.

Araştırmada ilgili literatür incelenmesi sonucunda araştırmacıların, kazancın yedi özelliği üzerinde yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. Çalışmalar, genel olarak, kazanç kalitesini muhasebe esaslı ve piyasa esaslı olarak iki temel bölümde değerlendirmiştir. Bu çalışmada da kazanç kalitesi dört adet muhasebe esaslı (tahakkuk kalitesi, kalıcılık, öngörülebilirlik ve pürüzsüzlük), üç adet piyasa esaslı (muhafazakârlık, değer ilişkisi ve zamanlılık) olmak üzere yedi model açısından ele alınmıştır. Çalışma, finansal sistemin en önemli ve vazgeçilmez sektörü olan, bankalar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda tüm bankacılık sisteminin aktif büyüklüğü açısından % 90’a yakın bir kısmını temsil eden, halihazırda Türkiye’de faaliyet göstermeye devam eden bankaların üçer aylık dönemlerde raporlamış olduğu finansal tablolarından yararlanılmıştır. Bu finansal tablolar yoluyla derlenen ve

ölçümlerde kullanılan değişkenler, KAP, TBB ve BDDK kurumlarından yararlanılarak sağlanmıştır. Piyasa verileri ise, 'investing.com' ve 'isyatirim'ın internet adreslerinden 'tarihi hisse senedi kapanış fiyatları' kavramı kullanılarak derlenmiştir. 2010 yılının 1. Çeyreği (2010Q1) ile 2020 yılının 2. Çeyreğinin (2020Q2) ele alındığı çalışmada muhasebe esaslı modellerin ölçümü için 26 banka, 42 adet dönem olmak üzere toplam 1092 gözlem kullanılırken; piyasa esaslı modellerin ölçümü için 9 banka ve yine 42 adet dönem olmak üzere toplam 378 adet gözlemden yararlanılmıştır. Elde edilen tüm bu veriler 'Microsoft Excel' programından yararlanılarak panel veri setleri haline getirilmiştir. İlgili panel veri setleri, alanyazında Türk Bankacılık Sektörü'ne uygun olan ölçüm metodlarına ve yine sektöre uygun, ulaşılabilir ve doğru sonucu yansıtmaya kabiliyeti olan değişkenler seçilmesi suretiyle oluşturulmuştur. Her yedi model için birbirinden farklı yedi adet ölçüm metodu hazırlanmış ve bu metodlara ait uygulamalar gerçekleştirilerek bankacılık sektörünün kazançları hakkında bir fikir edinme imkanı sağlanmaya çalışılmıştır. Bu süreçte yine verilerin analizinde Stata ve EViews paket programlarından yararlanılmıştır.

Araştırma bulguları arasında ilk olarak, test edilen yedi modelin ön koşul testleri sunulmuştur. Ön koşul testleri olarak, paneli oluşturan veriler, yatay kesit bağımlılığı içerip içermemeleri ve/veya birim kök içerip içermemeleri açısından incelenmiştir. Yatay kesit bağımlılığı testleri (Breusch-Pagan LM, Pesaran Scaled LM, Pesaran CD) sonucunda Tahakkuk Kalitesi (model 1), kalıcılık (model 2), öngörülebilirlik (model 3), pürüzsüzlük (model 4), muhafazakârlık (model 5), değer ilişkisi (model 6) ve zamanlılık (model 7) modellerinin tamamında olasılık değeri 0.05'in altında ($p=0.000$) sonuç vermiş ve H_0 hipotezi reddedilerek, veri setini oluşturan değişkenlerin tamamında yatay kesit bağımlılığı tespit edilmiştir. Yatay kesit bağımlılığının en önemli nedenlerinden birisi, birim kök analizi tercihidir. Birim kök analizleri arasında seçim yaparken, ikinci nesil (veya yeni kuşak) olarak tanımlanan ve yatay kesit bağımlılığını dikkate alan birim kök testlerinden olan Pesaran CADF (2007) testi tercih edilmiştir. Yedi modelin tamamına birim kök testi uygulanmıştır. Test sonuçlarının tamamında hem 'sabit terimli' hem de 'sabitli ve trendli' koşullara izin verilmiş ve 3 gecikme olduğu durumda CADF test sonuçları çalışmada çizelge halinde sunulmuştur. T-bar (\bar{t}) ve Z[t-bar] ($Z(\bar{t})$) istatistikleri, %90 (cv10), %95 (cv5) ve %99 (cv1) güven düzeyinde verilen kritik değerlere göre

incelenmiştir. Ardından birim kök testi sonuçları incelenmiş ve durağan olmadığı, dolayısıyla birim kök içerdiği tespit edilen seriler, farkını alma yoluyla durağan hale getirilmesinin ardından analizlere devam edilmiştir. Panel veri analizlerinin bu ön koşullarının yerine getirilmesinin ardından modeller için ön koşullara uygun olarak geliştirilmiş olan analizler tercih edilerek ölçüme devam edilmiştir. İlk olarak muhasebe esaslı modeller, ardından da piyasa esaslı modeller analiz edilmiştir.

Literatürde ‘tahakkuk kalitesi’adını alan, ancak bankalar açısından ‘beklenen zarar karşılığı kalitesi’ (Model 1) olarak adlandırılan model ölçülmeye çalışılmıştır. Türk bankacılık sektörünün, tahakkuk kalitesini ölçmeye yönelik olarak geliştirilen modelin analizi için, ilk olarak hangi tahmin yönteminin kullanılacağına karar vermek amacıyla geliştirilen tercih metodları uygulanmıştır. Diğer bir ifadeyle klasik modelin mi yoksa rassal ya da sabit etkilerin geçerli olduğu varsayımındaki modelin mi geçerli olduğuna karar vermek için F testi ve LR (olabilirlik oranı) testleri uygulanmıştır. %1 anlamlılık düzeyinde F testi (5,97) ve LR testi (55,61) sonuçlarına göre, verilerin birim etki barındırdığı ve klasik modelin uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (p= 0.00). Klasik modelin reddedildiği bu aşamanın ardından, modelin sabit etki mi yoksa rassal etki mi barındırdığına yönelik karar verme testleri uygulanmıştır. Bu amaç doğrultusunda modele Hausman Testi ve Wald Testleri uygulanmıştır. Bu testler sonucunda sonuçlarına göre ‘*H₀: Bağımsız değişkenler ve hata terimleri ilişkisizdir (Rassal Etkiler Modeli)*’hipotezi istatistiksel olarak reddedilemediğinden dolayı rassal etkili modelin kullanımının geçerli olduğu sonucuna varılmıştır. Sonraki aşamada, panel veri analizinin, temel varsayımları (homoskedasite, otokorelasyonsuzluk ve birimler arası korelasyonsuzluk)’dan sapmaları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, modele ilişkin ve rassal etkiler modeline uygun geliştirilmiş olan heteroskedasite varlığının testi için Levene, Brown ve Forsythe (1974), otokorelasyon varlığını test etmek için Baltagi-Wu LBI (1991) ve Düzeltilmiş Bhargava ve diğ. Durbin-Watson Testi kullanılırken birimler arası korelasyon problemlerinin var olup olmadığı Friedman’s Test ve Free’s Test ile sınanmış ve ilgili kritik değerlere göre yorumlama gerçekleştirilerek, üç problemin (heteroskedasite, otokorelasyon ve birimler arası korelasyonun) var olduğu sonucu tespit edilmiştir. Bu üç problemin varlığına karşı olarak geliştirilmiş olan dirençli tahminci ‘Driscoll ve Kraay Standart Hatalar ile Sabit Etkiler Regresyonu (1998)’ kullanılarak model tahmin edilmiştir. Modelde tahmin edilen regresyon analizi

sonuçlarına göre, kredi zarar karşılıklarının (LLA) modelin bağımlı değişkeni olan beklenen zarar karşılıkları giderleri (BZKG) üzerinde -% 5 etkisi tespit edilmiştir. Diğer bağımsız değişkenlerin sırasıyla toplam krediler (KRD) % 9, aktiften silinen (kayıttan düşülen) krediler (KDK) % 0.9, takipteki krediler (TK) % 7, kredilerdeki değişim oranının (DKRD) ise % 0 oranında etkisi bulunduğu tespit edilmiştir. Bu beş bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni % 86 oranında açıklayıcı güce sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Normal tahakkukların kalıntılarının standart sapması olarak temsil edilen anormal tahakkukların ise 0,78 olduğu gözlemlenmiştir. Elde edilen bu sonuç, Suadiye (2021)'nin bulguları ile karşılaştırıldığında, bankacılık sektörünün ilgili sektörlerden (sırasıyla; holding sektörü (0,581), ulaştırma (0,175), inşaat (0,139), madencilik (0,135), toptan ve perakende ticaret (0,132), teknoloji (0,11), imalat (0,10) ve elektrik gaz ve su (0,09) sektörlerinden) daha düşük tahakkuk kalitesine sahip olduğunu göstermektedir. Benzer bir diğer çalışma ise, Temiz (2018)'e aittir. BIST 100 endeksi kapsamında gerçekleştirilen çalışma bulgularına göre, dört grup bazında değerlendirilen firmaların kalıntı standart sapmaları (tahakkuk kaliteleri) 0,01 ile 0,06 arasında değişmektedir. Ayrıca, Minf ve Slimi'nin 2016 yılında, Güney Afrika borsasında işlem gören 46 şirketin tahakkuk kalitesini ölçme üzerine gerçekleştirdikleri çalışmalarında, 2010-2012 yılları arası Güney Afrika firmaları için kalıntılarının standart sapmasını ortalama 0,12 olarak tespit etmişlerdir. Bu oran, Güney Afrika firmalarının Türk bankacılık sektörüne kıyasla yüksek tahakkuk kalitesine sahip olduğunu göstermektedir. Bankacılık sektöründe ulaşılan sonuçlara ise Ugbede vd. (2013) örnek gösterilebilir. Çalışma 2007-2011 yılları arasında, tüm Nijerya bankaları ve Malezya ticari bankalarının tahakkuk kalitesini ölçmeye yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak Nijerya'da faaliyet gösteren bankaların tahakkuk kaliteleri 1.95; Malezya'da faaliyet gösteren bankalar için ise 0.08 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuç ile Türk bankacılık sektörü kıyaslandığında, Türk bankacılık sektörünün tahakkuk kalitesinin Nijerya 'dan oldukça yüksek, Malezya'dan ise düşük olduğunu söylemek mümkündür. Yine Nijerya bankacılık sektöründe tahakkuk kalitesi üzerine yapılan bir diğer çalışmada Unalo, Lizam ve Kaseri (2014), Nijerya bankalarının tahakkuk kalitesi sonucunu 1.15 olarak tespit etmişlerdir.

Araştırma sonuçlarının devamında, Türk bankacılık sektörünün kazanç kalitesinin bir diğer göstergelerinden olan kalıcılığın (Model 2) ölçümü için iki farklı

model denenmiştir. Bunlardan ilki, T-1 dönemdeki kazancın, mevcut dönemdeki kazancı açıklama gücü olarak ele alınan regresyon modelidir. Bir önceki tahakkuk modelinde detaylı olarak açıklanan panel regresyon için analiz edilen ön koşulların tamamı, kalıcılık modeli için de gerçekleştirilmiş ve sonuç olarak, sabit etkiler modelinin geçerliliği kabul edilerek, heteroskedasite, otokorelasyon ve birimler arası korelasyonu tespit edildiği için, bunların varlığını dikkate alan ‘Beck-Katz Dirençli Tahminci (1995)’kullanılmasına karar verilmiştir. Beck-Katz dirençli tahminci katsayı sonuçları, kalıcılık modeli açısından β_1 katsayısının, 1 ve 0 değerlerine olan uzaklığına göre yorumlanmaktadır. Model sonuçları incelendiğinde, 0,29 R^2 değeri ile β_1 katsayı değerinin 0,54 olduğu sonuçları elde edilmiştir. Literatürde, kalıcılık katsayısı olarak nitelendirilen bu değere uyumlu bir diğer örnek de Kaplan ve Çelik (2008)’e aittir. Çalışmada 1980 – 1998 dönemleri arasında faaliyet göstermekte olan 24 banka üzerine gerçekleştirilen analizde, aktif kalitesinin regresyon testi sonucunda kalıcılık katsayısı $\lambda = 0,36$ olarak tespit edilmiştir. Bektaş (2007) ise bu değeri 0,42 olarak elde etmiştir. Daha somut bir sonuç elde edilebilmesi amacıyla, kalıcılığın ölçülmesinde yine literatürde yaygın şekilde kullanılan ‘birim kök analizi yöntemi’ile kalıcılık farklı bir yöntem ile ikinci kez analize tabi tutulmuştur. Yeni nesil üç farklı birim kök analizinin (LLC (Levin-Lin-Chu) (2002), MADF (Multivariate Augmented Dickey Fuller) (1981) ve IPS (Im-Pesaran-Shin) (2003) panel birim kök testleri) uygulandığı kalıcılık modeli sonuçlarına göre, bankacılık sektörü kazançlarının birim kök içermediği tespit edilmiş ve dolayısıyla kalıcılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuç, yüksek rekabetin söz konusu olduğu sektörlerde uzun vadede ortalamadan daha yüksek kar ve zarar söz konusu olmadığı teziyle çalışmalarını gerçekleştiren Aslan ve İskenderoğlu (2012)’nin, 1998 - 2009 dönemi için 25 bankanın oluşturduğu panel veri seti ile gerçekleştirmiş olduğu çalışma sonuçları ile tutarlılık göstermektedir. Benzer bir sonuç da, kazancın kalıcılığı konusunda Türkiye’de ilk çalışma olarak kabul edilen Bektaş (2007)’a aittir. 1989 – 2003 dönemleri arasında faaliyet göstermekte olan 28 banka üzerine gerçekleştirilen çalışmada, birim kök varlığı reddedilerek bankaların kazançlarının kalıcı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bankacılığın finans piyasalarındaki rolü dikkate alındığında karlılığın kalıcılığı konusunun bankalar açısından taşıdığı önem ortaya çıkmaktadır. Bu durum, sektördeki yoğun rekabetin bir göstergesi niteliğindedir.

Üçüncü model olarak öngörülebilirlik analizi gerçekleştirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda, kalıcılık için uygulanan regresyon modelinin kalıntılarının standart sapmaları hesaplanmış ve bunun sonuçlarına göre öngörülebilirlik değerlendirilmiştir. Öngörülebilirlik testi sonuçları incelendiğinde, bankacılık sektörünün yüksek oranda tahmin edilebilir olma (öngörülebilirlik) özelliğine sahip olduğu tespit edilmiştir. Kalıntıların standart sapma değerleri '0,01' olarak belirlenmiştir. Literatür ile karşılaştırıldığında, sıklıkla kullanılan metodu kullanan bir diğer çalışma örneği olarak Mollah vd. (2019)'nin gösterilmesi mümkündür. 2007-2016 döneminde 71 ülkede faaliyet gösteren bankalar için kurumsal yönetimin kazanç öngörülebilirliği üzerindeki etkisinin incelendiği çalışmada, kazanç öngörülebilirliği 0.02 olarak tespit edilmiştir. Hasan vd. (2012) tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışmaya göre, kazanç öngörülebilirliğinin banka kredi sözleşmesini nasıl etkilediği incelenmiştir. 8.022 ABD banka kredi sözleşmesi örneği kullanılan çalışmada, daha öngörülebilir kazançları olan firmaların daha düşük faiz oranları, daha uzun vadeler ve daha az taahhüt ve teminat gereksinimi gibi daha uygun kredi koşullarına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kazanç öngörülebilirliğinin banka kredi sözleşmelerine etkisinin incelendiği çalışma sonuçlarına göre, kalıntıların standart sapma değerleri 0.77 olarak tespit edilmiştir.

Kazanç kalitesi ölçümünde muhasebe esaslı yöntemlerden son olarak pürüzsüzlük (Model 4) analiz edilmiştir. Türk bankacılık sektörünün pürüzsüzlüğünü analiz etmek için, net faaliyet karının standart sapma değeri, bankacılık faaliyetlerinden nakit akışlarının standart sapmasına oranlanmıştır. Gerçekleştirilen bu analiz, 1092 gözlemin aritmetik ortalama değeri olan '0,62' olarak sonuçlanmıştır. Modelde, 1'in altındaki değerler, işletme nakit akışlarında kazançlardan daha fazla değişkenliği ifade etmektedir ve bu sonuç kazançları pürüzsüzleştirmek için tahakkukların kullanıldığı anlamına gelmektedir. Çalışma bulguları, bankaların kazançlarını pürüzsüz göstermek amacıyla, kredi zarar karşılıklarını kullandıklarını göstermektedir. Yüksek pürüzsüzlük değerleri, daha düşük kazanç kalitesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla Türk bankacılık sektöründe çok yüksek olmamakla birlikte, kazancın pürüzsüz gösterilme eğiliminin olduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışmada elde edilen analiz sonuçları Acar ve İpçi (2015)'nin, Türk bankacılık sektörünün pürüzsüzlüğünü konu alan çalışma sonuçları ile de tutarlılık göstermektedir. Aynı çalışma, Türk bankacılık sektörü örneklemindeki bankaların,

kredi zarar karşılıklarını belirlerken BZKG öncesi net gelirden ziyade bankalarının kredi portföylerinin kalitesine daha fazla önem verdikleri sonucunu da ortaya koymaktadır. Wu vd. tarafından 2014 yılında gerçekleştirilen, diğer bir çalışmada yabancı stratejik yatırımlar ile kazanç pürüzsüzleştirme arasındaki ilişki incelenmiş, yabancı stratejik yatırımların, kazanç pürüzsüzleştirme eğilimini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Habib vd., 2020 yılında gerçekleştirdikleri çalışma sonuçlarına göre, kredi zarar karşılığının, kazanç pürüzsüzleştirmeyi kısıtladığı sonucu elde edilmiştir. Banka dışındaki firmalar üzerinde gerçekleştirilen çalışmalara ise Leuz vd. (2003) örnek gösterilebilir. Aynı yöntemle kazanç pürüzsüzleştirme analizi gerçekleştirdiği çalışmada, 31 ülke bazında analiz gerçekleştirmiş ve firmaların pürüzsüzlük oranının 0.10 oranında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu oran, çalışmada elde edilen 0,62 oranıyla kıyaslandığında daha pozitif bir değer olarak değerlendirilebilir.

Model 5 olarak tanımlanan, piyasa esaslı bir diğer model olan muhafazakârlık oranı, piyasa değeri ile operasyonel ve finansal verilerin arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bankaların gerçek ekonomik değerinin daha altında net defter değerine neden olacakları varsayımına dayanmaktadır. Daha yüksek bir PD/DD oranı daha yüksek bir muhafazakârlığı ifade ederken, tersi durum daha düşük bir muhafazakârlık anlamına gelmektedir. Yukarıda da bahsedildiği üzere, piyasa esaslı modellerin ölçümü için 9 banka ve 42 adet dönem olmak üzere toplam 378 adet gözlemden yararlanılmıştır. Piyasa esaslı modellerden ilk olarak muhafazakârlık analiz edilmiştir. PD için, bankaların, ilgili dönemdeki hisse senedi fiyatı baz alınırken, DD değerine ulaşmak için, özkaynak/ödenmiş sermaye tutarları kullanılmıştır. Sonuç olarak Türk bankacılık sektörünün muhafazakâr muhasebe uyguladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun nedeni olarak hem Türkiye’de hem de uluslararası piyasalarda bankaları ihtiyatlı davranmaya yöneltten düzenleme olan Basel uygulamaları gösterilebilir. Literatürdeki diğer çalışmalar incelendiğinde, Bilici (2019), BİST’de işlem gören bankalar ve özel finans kurumları üzerine gerçekleştirdiği çalışma sonucuna göre, ilgili şirketlerin yürüttükleri kurumsal yönetim ve muhafazakâr muhasebe faaliyetlerinin karlılığa olumlu etki yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuç, literatürde yer alan benzer çalışmalar ile uyumludur. BIST 100 endeksinde yer alan şirketlerin muhafazakârlık ile kurumsal yönetim uygulamaları arasındaki ilişki üzerine benzer bir çalışmada Gör ve Tekin (2018) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda çalışmada, BIST 100

Endeksinde yer alan şirketler üzerine bir inceleme yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; tepe yönetici ikileminin ve yönetim kurulundaki kadın üye sayısının muhafazakârlık ile arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yönetim kurulunun bağımsızlığını artıran kurumsal yönetim uygulamalarının muhafazakârlık ile zıt yönde bir ilişki içinde oldukları belirlenmiştir. Türk bankacılık sektörü üzerine gerçekleştirilen bir diğer çalışma ise Senal, Ateş ve Erkan (2020)'a aittir. Koşullu ve koşulsuz muhafazakârlık olarak iki açıdan ele alınan çalışma sonuçlarına göre, bankaların sermaye yeterlilik oranlarındaki değişimin %27'si koşulsuz ihtiyatlılık düzeylerindeki değişimle açıklanmaktadır. Ancak aynı ilişki kredi/mevduat oranı ve koşulsuz ihtiyatlılık düzeyi arasında tespit edilememiştir. Gör (2019) tarafından gerçekleştirilen, 2009-2016 yılları arasında BİST-100 Endeksi üzerine yapılan bir diğer çalışmada ise muhafazakâr olma özelliğine sahip olan şirketlerin finansal açıdan başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda muhafazakarlık kazanç kalitesini de artıran bir özellik olarak değerlendirilmektedir.

Piyasa esaslı modellerden ikincisi değer ilişkisidir. Değer ilişkisi bu çalışmada, regresyon modeli ile analiz edilmiştir. Panel regresyonun kullanıldığı modelde, tahakkuk kalitesi ölçümünde, detaylı olarak açıklanan ön koşul testlerin tamamı uygulanmış, sonuç olarak analizde, rassal etkili bir modelin kullanımının geçerli olduğu sonucuna varılmıştır. Sonraki aşamada, heteroskedasite, otokorelasyon ve birimler arası korelasyonu sorunları tespit edildiği için, bu sorunlara özel olarak geliştirilmiş dirençli tahminciler olan Prais-Winsten Regresyonu ile Driscoll ve Kraay Standart Hatalar ile Rassal Etkiler Regresyonu (1998)" tahmincileri kullanılmıştır. Değer ilişkisi analiz sonuçları incelendiğinde, bağımsız değişken olarak ele alınan BVE (Hisse Başına Özkaynak) ve EPS (Hisse Başına net Kar) değişkenlerinin, bağımlı değişken olan P (hisse senedi fiyatı) değişkenini açıklama gücünün oldukça düşük olduğu (R^2 : 0,0012) gözlemlenmektedir. Bu durum, hisse senedi fiyatının hisse başına özkaynak ve hisse başına net kar değişkenleri ile açıklanamadığını, dolayısıyla Türk bankacılık sektöründe değer ilişkisinin oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Başka bir ifade ile Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların muhasebe bilgileri ile piyasa bilgileri arasında ilişki zayıftır. Benzer şekilde, 2010 yılında Chalmers, Navissi ve Qu tarafından gerçekleştirilen bir başka çalışmada, Çin'deki muhasebe reformunun Çin'deki

firmaların değer ilişkisini etkileyip etkilemediği incelenmiştir. Çin borsasında işlem gören tüm firmaların kapsama alındığı çalışmada, 1997-2000 ve 2002-2004 yılları kıyaslanmıştır. Dönemler kıyaslandığında muhasebe reformunun pozitif yönde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Reform öncesi dönemde 0.017 olan R^2 değerinin, reform sonrası dönemde 0.102 değerine çıktığı gözlemlenmiştir. Buna ilave olarak EPS değerinin etkisinde de artış yaşandığı gözlenmektedir. Agostino vd. (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da 16 ülkede, Avrupa bankacılık sektörünün değer ilişkisi analiz edilmiştir. 2000-2006 yılları arasındaki verilerin kullanıldığı çalışmada, UFRS'nin daha şeffaf bankalar için, hem kâr hem de defter değerinin değer ilişkisinde artışa sebep olduğu, şeffaflık düzeyi daha düşük bankalar için ise defter değerinin değer ilişkisinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir. Bir başka çalışmada da yine UFRS'nin kazançların değer ilişkisi üzerine etkisi incelenmiştir. Chebaane ve Othman (2014) tarafından gerçekleştirilen bu çalışma sonuçlarına göre de HBNO' nun rolünün UFRS sonrası dönemde daha gözlemlenebilir hale geldiği sonucu elde edilmiştir. Çalışmada, açıklayıcılık gücünün (değer ilişkisi), UFRS öncesi döneme göre daha yüksek olduğu araştırmanın bir diğer bulgusudur.

Kazanç kalitesi modellerinden yedincisi olarak ele alınan piyasa esaslı modellerden Model-7: Zamanlılık analiz edilmiştir. Zamanlılık olarak ifade edilen raporlamanın süresi, şirkete ait finansal tabloları kullanan açısından önemli bir unsurdur. Zamanında gerçekleştirilen finansal raporların sunumu; barındırdığı bilginin yararlılığını artırarak, sermaye piyasaları için asimetrik bilginin azalmasına ve pay senedi ile ilgili fiyatlamanın sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Ayrıca, bankaların finansal performansını da olumlu yönde etkilemektedir. Buna karşın finansal tabloların geç yayınlanması, finansal raporların kullanılabilirliğini ve yararlılığını azaltmasının yanı sıra, yatırımcılar ve diğer işletme ilgililerinin mevcut raporlardan alacakları faydayı ortadan kaldırabildiği gibi kreditorlerle işletmeyi ciddi problemlerle yüzyüze getirebilmektedir. Ayrıca Whittred ve Zimmer (1984) gerçekleştirmiş olduğu çalışmalarında, finansal raporların zamanından geç yayınlanmasının işletme başarısızlıklarına neden olabileceğini vurgulamaktadır (Gör vd., 2016, s. 676). Araştırma kapsamına giren ve yayınlanma tarihine erişimin sağlanabildiği 9 banka, yasal olarak son yayınlama tarihine kalan gün sayısı açısından incelenmiştir. Sonuç olarak, Türk bankacılık sektörünün,

finansal tablolarını zamanında sunulması konusunda özellikle son dört yılda oldukça titiz davrandığı sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen 11 yıl boyunca herhangi bir dönemde herhangi bir gecikme yaşanmamakla birlikte, en iyi performansın 4. çeyrek finansal tablolarda yaşandığı gözlemlenmiştir.

5.2. Öneriler

Çalışmanın bu bölümüne kadar bulgu ve sonuçlara dair önerilerde bulunulmadan evvel, kazanç kalitesiyle ilgili olarak, düşük kaliteli kazançların kötü mali durumun veya muhasebe politikalarının, tahminlerin ve yargıların yanlış uygulanmasının göstergesi olmadığını anlamak ve vurgulamak önem teşkil etmektedir. Daha düşük kaliteli kazanç kalemleri genellikle doğası gereği daha öznel, daha riskli veya belirsiz olan işlemlerle ilgilidir. Bu bağlamda, Türk bankacılık sektörü yüksek kaldıraç nedeniyle kazanç kalitesi konusu, finansal olmayan kurumlara göre bankalarda daha önemlidir ve banka yöneticileri, fonlama için mevduat sahiplerine ve merkez bankasına bağlı olduğu için daha fazla risk almaktadır. Bu nedenle, anormal tahakkukların yüksek olması beklenen bir durum olarak nitelendirilebilir. Bir başka sonuç olan, kalıcılığın olmaması ise Türk bankacılık sektöründe rekabetin yüksek oluşunun, bankacılık alanındaki düzenlemeler ve sektörün gerektirdiği özel yasal kuralların, rekabet ortamını bozmadığı şeklinde yorumlanması mümkündür. Bununla birlikte diğer bir sonuca göre kazancın, sektörde yüksek oranda öngörülebilir olduğu sonucu elde edilmiştir. Türk bankacılık sektörünün, kazancını pürüzsüzleştirme eğilimi olduğu da literatürle tutarlılık arz etmektedir. Ancak bu durum faaliyet alanı ile alakalı olup, rekabet gibi unsurlar bir arada değerlendirildiğinde beklenen bir durum olarak değerlendirilmektedir. Piyasa esaslı sonuçlara göre de Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların piyasa değeri ile defter değeri uyumlu şekilde değerlendirilmiş olup, muhafazakâr bir muhasebe örneği sergilediğini söylemek mümkündür. Öte yandan, hisse senedi fiyatının hisse başına özkaynak ve hisse başına net kar değişkenleri ile açıklanamamakta, dolayısıyla Türk bankacılık sektöründe değer ilişkisinin oldukça düşük olduğu sonucu elde edilmektedir. Son olarak araştırma kapsamındaki 11 yıl sürecinde, hiçbir raporlama döneminde

gecikme yaşanmadığı ve zamanlılık açısından yüksek kalitede olduğunu söylemek mümkündür.

Gelecekte yapılacak çalışmalarda, 1 Ocak 2018 tarihi itibariyle uygulanmaya başlanan TFRS 9 (Finansal Araçlar) standardının hükümlerinin, bankacılık sektörünün kazanç kalitesi üzerine etkisi de başka bir çalışmanın konusu olabilir. Bununla birlikte, bu çalışma, yalnızca banka işletmeleri üzerinde gerçekleştirilmiş olup, Türk finansal sisteminin diğer unsurları olan, sigorta şirketleri, faktoring şirketleri, finansal kiralama şirketleri üzerinde kazanç kalitesinin tespitine yönelik çalışmalar yapılabilir. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar, diğer sektörlerde yapılacak benzer çalışmalarla da karşılaştırılabilir.

Araştırmanın kısıtlarından ilki çalışmanın evreninde 53 adet banka bulunmasına karşın, bunlardan bir kısmının faaliyetleri açısından farklı özellik göstermelerinden dolayı araştırmanın kapsamı dışında tutulmasıdır. Bu kapsamda tüm dönemlerde yeterli gözlemin bulunamaması gibi nedenlerden dolayı araştırma muhasebe esaslı kazanç kalitesi için 26 banka ile sınırlanmıştır. Bu sınırlandırma piyasa esaslı ölçümde 9 adet banka sayısına düşmektedir. Bunun nedeni piyasa esaslı kazanç kalitesi ölçümünde, piyasa verilerine ihtiyaç duyulmasından kaynaklanmaktadır. Kısaca, çalışma kapsamının Türkiye’de faaliyette bulunan ticari bankalar ile sınırlı olduğu söylenebilir. Araştırma verilerinin 2010Q1-2020Q2 arası ile sınırlı tutulması araştırmanın bir diğer kısıtını oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abdul Rahman, R. (2012). *Religious ethical values and earnings quality: Some evidence from Malaysia*. Phd dissertations, Massey University, Albany, New Zealand.
- Acar, M., ve İpci, M. O. (2015). Loan loss provisions and income-smoothing hypothesis: Experience from Turkish banking sector. *Journal of Accounting*, 5(1), 118-135.
- Adıgüzel, H. (2017). Türkiye'de uluslararası finansal raporlama standartlarına uyumun firmaların kazanç kalitesi üzerine etkisi. *Muhasebe ve Denetime Bakış= Accounting ve Auditing Review*, 17(51), 103.
- Agostino, M., Drago, D., and Silipo, D. B. (2011). The value relevance of IFRS in the european banking industry. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 36(3), 437-457.
- Ahannaya, C. G., Akinyele, O. S., Ogunwole, O. J., and Akintoye, I. R. (2021). Impact of frequency of financial reporting on earning predictability of quoted banks in Nigeria. *International Journal of Scientific ve Engineering Research*, 12(2).
- Akdoğan, N., ve Tenker, N. (2010). *Finansal tablolar ve mali analiz teknikleri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Al-Dhamari, R., and Ku Ismail, K. N. I. (2012). The association between board characteristics and earnings quality: Malaysian evidence. *Jurnal Pengurusan*, 41, 43-55.
- Alhan, O., ve Yüksel, S. (2018). Kadın çalışanların banka büyüklüğü ve karlılığına etkisi: Engle-granger eş bütünleşme analizi ile Türkiye üzerine bir uygulama. *İş'te Davranış Dergisi*, 3(2), 140-147.
- Alkan, G. (2014). *Finansal piyasalar: Kurumlar, araçlar ve teknikler*. İzmir: Zeus Kitabevi.
- Almaharmeh, M. I. (2017). *Do IFRS adoption, financial analysts and earnings quality affect the informativeness of stock price? Evidence from the uk*. Doctoral Dissertation, University of Salford.
- Almazarı, A.A. (2014). Impact of internal factors on bank profitability: Comparative study between saudi arabia and jordan, *Journal of Applied Finance and Banking*, 4(1): 125-140.

- Aloğlu, Z. T. (2005). *Bankacılık sektörünün karşılaştığı riskler ve bankacılık krizler üzerindeki etkileri*. TCMB Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara.
- Alp, A., Ban, Ü., Demirgüneş, K. ve Kılıç, S. (1997). Türk bankacılık sektöründe karlılığın içsel belirleyicileri. *İMKB Dergisi*, 12(46).
- Altamuro, J., ve Beatty, A. (2010). How does internal control regulation affect financial reporting? *Journal of Accounting ve Economics*, 49(1/2), 58-74. doi: 10.1016/j.jacceco.2009.07.002
- Altınırnak, S., ve Gül, Y. (2019). Borsa İstanbul'da işlem gören mevduat bankalarının finansal durumlarının Camels analizi ile değerlendirilmesi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 17(1), 222-243.
- Altıntaş, H., ve Mercan, M. (2015). Ar-Ge harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: OECD ülkeleri üzerine yatay kesit bağımlılığı altında panel eşbütünleşme analizi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 70(2), 345-376.
- Amir, E., Harris, T. S., and Venuti, E. K. (1993). A comparison of the value-relevance of us versus non-us gaap accounting measures using form 20-f reconciliations. *Journal of Accounting Research*, 31, 230-264.
- An, Y. (2009). *The effect of corporate governance on earnings quality: Evidence from korea's corporate governance reform*. Master Thesis. Rmit University.
- An, Y. (2017). Measuring earnings quality over time. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 7(3), 82-87.
- Anam, S., Hasan, S.B., Huda, H.A.E., Uddin, A. ve Hossain, M. (2012). Liquidity risk management: A comparative study between conventional and islamic banks of bangladesh. *Research Journal of Economics, Business and Ict*, Vol.5.
- Anandarajan, A., Francis, B., Hasan, I., ve John, K. (2011). Value relevance of banks: Global evidence. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 36(1), 33-55.
- Anbar, A., ve Alper, D. (2011). Bank specific and macroeconomic determinants of commercial bank profitability: Empirical evidence from Turkey. *Business and Economics Research Journal*, 2(2), 139-152.

- Andriani, B., Nurnajamuddin, M., and Rosyadah, K. (2021). Does profitability, firm size, and investment opportunity set affect earnings quality? *Jurnal Akuntansi*, 25(1), 54-69.
- Anwer, A. S., Kilic, E., and Lobo, G. J. (2006). Does recognition versus disclosure matter? Evidence from value-relevance of banks' recognized and disclosed derivative financial instruments. *The Accounting Review*, 81(3), 567-588.
- Arı, A., ve Zeren, F. (2011). CO2 emisyonu ve ekonomik büyüme: Panel veri analizi. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(2), 37-47.
- Aslan, A., ve Altınöz, B. (2018). Karlılığın sürdürülebilirliği: Temel muhasebe karlılığı göstergeleri etrafında seçilmiş ISO 500 firmaları için bir uygulama. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20, 542-552.
- Aslan, A., ve İskenderoğlu, Ö. (2012). Türk bankacılık sektöründe karlılığın kalıcılığının incelenmesi. *Anadolu University Journal of Social Sciences*, 12(2).
- Ata, H. A. (2009). Kriz sonrası Türkiye'de mevduat bankaları kârlılığına etki eden faktörler. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 10(2), 137-151.
- Atamtürk, B. (2004). Türkiye'de finansal gelişme ve ekonomik büyümenin nedensellik yönü üzerine bir inceleme (1975-2003). *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, (46), 99.
- Athanasoglou, P. P., Brissimis, S. N., and Delis, M. D. (2008). Bank-specific, industry-specific and macroeconomic determinants of bank profitability. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 18(2), 121-136.
- Atik, M. (2019). Türk bankacılık sektöründeki faiz dışı gelirlerin banka geliri ve riski üzerindeki etkisinin ölçülmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (81), 271-292.
- Avul, E. (2018). TFRS 9 kapsamında finansal araçlara ilişkin değer düşüklüğü karşılıkları ve bankacılık sektöründeki uygulaması. *Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu*, 28.
- Aydın, Y. (2019). Türk bankacılık sektöründe karlılığı etkileyen faktörlerin panel veri analizi ile incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(1), 181-189.

- Aytekin, S., Yalçın, M., ve Sezgin, H. (2015). Uygulamacıların muhasebede hata ve hileler ile hile belirteçlerine yönelik yaklaşımları: Balıkesir ili örneği. *Muhasebe ve Denetime Bakış*.
- Azarıfar, D., ve Ayanoğlu, Y. (2020). Koşullu ve koşulsuz muhafazakârlığın kazanç kalitesi üzerine etkisi: BIST100’de bir araştırma. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 21(61), 37-54.
- Balestra, P., and Nerlove, M. (1966). Pooling cross section and time series data in the estimation of a dynamic model: The demand for natural gas. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 585-612.
- Ball, R. ve Brown, P. (1968) An empirical evaluation of accounting income numbers. *Journal of Accounting Research*, 6 (2), ss. 159-178.
- Ball, R., and Shivakumar, L. (2005). Earnings quality in UK private firms: Comparative loss recognition timeliness. *Journal of Accounting and Economics*, 39(1), 83-128.
- Barth, M. E., Beaver, W. H., and Landsman, W. R. (1996). Value-relevance of banks' fair value disclosures under SFAS No. 107. *Accounting Review*, 513-537.
- Barth, M. E., Beaver, W. H., and Landsman, W. R. (2001). The relevance of the value relevance literature for financial accounting standard setting: Another view. *Journal of Accounting and Economics*, 31(1-3), 77-104.
- Barua, A. (2006). Using the FASB's qualitative characteristics in earnings quality measures. Available At Ssrn 815784.
- Basu, S. (1997) The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings. *Journal of Accounting and Economics*, 24, 3 37.
- BDDK, BASEL III - Likidite karşılama oranı uygulaması, https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/duyuru_basel_0001_56.pdf (Erişim Tarihi 01.03.2020).
- BDDK, Veri sistemi, <http://www.bddk.org.tr/BultenAylik/> (Erişim Tarihi 17.02.2020).
- Beatty, A., and Liao, S. (2011). Do delays in expected loss recognition affect banks' willingness to lend? *Journal of Accounting and Economics*, 52(1), 1-20.
- Beaver, W. H., (1998). Financial reporting: An accounting revolution, Uk: Prentice Hall.

- Beaver, W. and Ryan, S., (2005), Conditional and unconditional conservatism: Concept and modelling, *Review of Accounting Studies*, No:10
- Beck N. and Katz, J. N. (1995) What to do (and not to do) with times-series–cross-section data in comparative politics *American Political Science Review*, 89(3): 634– 647.
- Beekes, W., Pope, P., and Young, S. (2004). The link between earnings timeliness, earnings conservatism and board composition: Evidence from the UK. *Corporate Governance: An International Review*, 12(1), 47-59.
- Beisland, L. A. (2009). A review of the value relevance literature. *The Open Business Journal*, 2(1).
- Beisland, L. A., Mersland, R., and Randøy, T. (2014). Microbank regulation and earnings quality: A global survey. *In Microfinance Institutions*, 271-293. Palgrave Macmillan, London.
- Beisland, L. A., ve Mersland, R. (2013). Earnings quality in the microfinance industry. *In Microfinance in Developing Countries*, 83-106. Palgrave Macmillan, London.
- Bektas, E. (2007). The persistence of profits in the Turkish banking system, *Applied Economics Letters* 14(3): 187-190.
- Beneish, M. D. and Vargus, M. E. (2002). Insider trading, earnings quality and accrual mispricing. *The Accounting Review*, 77 (4), 755-791.
- Bernstein, L. A., and Siegel, J. G. (1979). The concept of earnings quality. *Financial Analysts Journal*, 35(4), 72-75.
- Beyer, A. (2009). Capital market prices, management forecasts, and earnings management. *Accounting Review*, 84(6), 1713–1747.
- Bezirgan, E. (2015). *Finans sektöründe personelin ücret belirleyicileri ve mincer kazanç modeli ile test edilmesi*. Yüksek lisans Tezi. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Bhattacharya, U., Daouk, H., and Welker, M. (2003). The world price of earnings opacity. *The Accounting Review*, 78(3), 641-678.
- Bilici, F. M. (2019). Muhafazakar muhasebe uygulamalarının ve kurumsal yönetim uygulamalarının bankacılık sektöründe karlılık ile ilişkisi üzerine bir uygulama. *Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 1-9.
- Binay, M. (2020). OECD ülkelerinde sağlık harcamaları ekonomik büyüme ilişkisi. *Sosyal Güvençe*, (17), 195-208.

- Black, F. (1980). The magic in earnings: Economic earnings versus accounting earnings. *Financial Analysts Journal*, 36 (6), 19-24.
- Bowen, R. M., Rajgopal, S., and Venkatachalam, M. (2008). Accounting Discretion, Corporate Governance, and Firm Performance. *Contemporary Accounting Research*, 25(2), 351-405.
- Breusch, T. S., Pagan, A.R. (1980). The lagrange multiplier test and its applications to model specification in econometrics. *Review of Economic Studies* 47(1), 239-253.
- Breusch, T. ve Pagan A. (1980) The lagrange multiplier test and its applications to model specification tests in econometrics, *Review of Economic Studies*, 47 (1): 239-53.
- Bricker, R., Prebits, G., Robinson, and Young, S, (1995). Financial analyst assessment of company earnings quality. *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 10 (3), 541-553.
- Brown, P., Dobbie, G. W., and Jackson, A. B. (2011). Measures of the timeliness of earnings. *Australian Accounting Review*, 21(3), 222-234.
- Bushman, R. and C. Williams (2009). *Bank transparency, loan loss provisioning behavior, and risk-shifting*. University of North Carolina Working Paper .
- Bushman, R. M., Piotroski, J. D. and Smith, A. J. (2011). Capital allocation and timely accounting recognition of economic losses. *Journal of Business Finance and Accounting*, 38(1-2), 1-33.
- Bushman, R., Chen, Q., Engel, E., and Smith, A. (2004). Financial accounting information, organizational complexity and corporate governance systems. *Journal of Accounting and Economics*, 37(2), 167-201.
- Büyükkurt, Ö. F. (2018). *The impact of IFRS adoption on the earnings quality: A comparative study*. Doctoral dissertation, Brunel University London.
- Cengiz, S., ve Tosunoğlu, B. (2017). Uluslararası finansal raporlama standartlarının finansal raporlama kalitesi üzerindeki etkisine yönelik bir araştırma. *Ataturk University Journal of Economics ve Administrative Sciences*, 31(5).
- Chalmers, K., Navissi, F., and Qu, W. (2010). Value relevance of accounting information in china pre-and post-2001 accounting reforms. *Managerial Auditing Journal*.

- Chan, L. H., Chen, K. C., Chen, T. Y., and Yu, Y. (2011). The effects of firm-initiated clawback provisions on earnings quality and auditor behavior. *Journal of Accounting and Economics*, 54(2-3), 180-196.
- Chebaane, S., and Othman, H. B. (2014). The impact of IFRS adoption on value relevance of earnings and book value of equity: The case of emerging markets in African and Asian regions. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 145, 70-80.
- Choi, I. (2001). Unit root tests for panel data. *Journal of International Money and Finance*, 20(2), 249-272.
- Chukwu, G. J., Ebirien, G. I., Peekate, F. K., and Namapele, A. (2020). Fair value gains and losses and perceptions of earnings quality: Evidence from Nigerian deposit money banks. *Journal of Taxation and Economic Development*, 19, (2).
- Cicioğlu, Ő. (2009). *Finansal serbestleşme sürecinde türkiye ekonomisinde finansal derinlik ve baskınlık analizi*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi. İstanbul.
- Collins, D. W., Maydew, E. L. and Weiss, I. S. (1997). Changes in the value-relevance of earnings and book values over the past forty years. *Journal of Accounting and Economics*, 24(1), 39-67.
- Coşkun, M. N., Ardor, H. N., Çermikli, A. H., Eruygur, H. O., Öztürk, F., Tokatlıoğlu, İ. ve Dağlaroğlu, T. (2012). *Türkiye 'de bankacılık sektörü piyasa yapısı, firma davranışları ve rekabet analizi*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.
- Cug, J., and Cugova, A. (2021). Relationship between earnings management and earnings quality in the globalized business environment. *In SHS Web of Conferences* (Vol. 92). EDP Sciences.
- Çatıkkaş, Ö., Yatbaz, A., ve Duramaz, S. (2018). Basel sermaye yeterliği oranındaki değişimin Türk bankacılık sektörü üzerindeki etkilerinin incelenmesi: Katılım bankaları ve geleneksel bankaların karşılaştırmalı oran analizi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 839-855.
- Çınar, S. (2010). OECD ülkelerinde kişi başı GSYİH durağan mı? Panel veri analizi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29(2), 591-601.

- Da Silva, J. P., Fraga, J. C., Noriller, R. M., and Lopes, A. C. V. (2019). Earnings quality and IFRS: Analysis of Brazilian companies of the banking sector listed on the B3. *Globalización, Competitividad y Gobernabilidad de Georgetown/Universia*, 13(3).
- Dal Maso, L., Kanagaretnam, K., Lobo, G. J., and Terzani, S. (2018). The influence of accounting enforcement on earnings quality of banks: Implications of bank regulation and the global financial crisis. *Journal of Accounting and Public Policy*, 37(5), 402-419.
- Danisman, G. O., Demir, E., and Ozili, P. (2021). Loan loss provisioning of US banks: Economic policy uncertainty and discretionary behavior. *International Review of Economics and Finance*, 71, 923-935.
- Dechow, P. M., and Schrand, C. M. (2004). Earnings quality. *Research Foundation of Cfa Institute*. ABD.
- Dechow, P. M., Kothari, S. P., and Watts, R. L. (1998). The relation between earnings and cash flows. *Journal of Accounting and Economics*, 25(2), 133-168.
- Dechow, P. M., Sloan, R. G., and Sweeney, A. P. (1995). Detecting earnings management. *Accounting Review*, 193-225.
- Dechow, P., Ge, W., and Schrand, C. (2010). Understanding earnings quality: A review of the proxies, their determinants and their consequences. *Journal of Accounting and Economics*, 50(2-3), 344-401
- Dechow, P.M., and I.D. Dichev. (2002). The quality of accruals and earnings: The role of accrual estimation errors. *The Accounting Review*. 77 (Supplement), 35-59.
- Defond, M. L. and Jiambalvo, J. (1994). Debt covenant violation and manipulation of accruals. *Journal of Accounting and Economics*, 17 (1-2), 145-176.
- Defond, M. L., and Park, C. W. (2001). The reversal of abnormal accruals and the market valuation of earnings surprises. *The Accounting Review*, 76(3), 375-404.
- Defond, M., Hung, M. and Trezevant, R. (2007). Investor protection and the information content of annual earnings announcements: International evidence. *Journal of Accounting and Economics*, 43 (1), 37-67.
- Demerjian, P. R., Lev, B., Lewis, M. F., and McVay, S. E. (2013). Managerial ability and earnings quality. *The Accounting Review*, 88(2), 463-498.

- Demir, Y. (2016). *Bankacılık düzenlemeleri ve sektör kârlılığı ilişkisi: türk bankacılık sektörü üzerinden bir inceleme*. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi. Antalya.
- Demirhan, D. (2010). Türkiye'deki mevduat bankalarının finansal yapıya ilişkin kararlarının karlılık üzerine etkileri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (45), 157-168.
- Destek, M. A. (2016). NATO ülkelerinde askeri harcamalar ve ekonomik büyüme ilişkisi: Yatay kesit bağımlılığı altında panel veri analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 12(28), 209-223.
- Dewi, N. S., and Yadnyana, I. (2019). Pengaruh profitabilitas dan leverage pada earning response coefficient dengan ukuran perusahaan sebagai variabel pemoderasi. *EJurnal Akuntansi*, 26 (3), 2041-2069.
- Dinç, Y. (2017). *Banka pazarlaması ve yeni nesil bankacılık*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Doğan, E. (2015). Banka ve bankacılık kavramları. F. Kaya, *Bankacılık giriş ve ilkeleri içinde* (S. 3-22). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Doğan, Ö. (2015). Banka Türleri. F. Kaya, *Bankacılık giriş ve ilkeleri içinde* (S. 71-88). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Doyle, J. T., Ge, W., and McVay, S. (2007). Accruals quality and internal control over financial reporting. *Accounting Review*, 82(5), 1141-1170.
- Dönmez, Ş. (2019). *Bankacılık sektöründe mikro ve makro değişkenlerin kârlılığa etkisi: Türk bankacılık sektöründe bir uygulama*. Beykent Üniversitesi SBE. Doktora Tezi. İstanbul.
- Driscoll, J.C. and Kraay, A.C. (1998), Consistent covariance matrix estimation with spatially dependent panel data. *Review of Economics and Statistics*, 80(4), 549-560.
- Duman, H. (2010). *Kamunun aydınlatılması ilkesi kapsamında kazanç yönetimi uygulamalarının finansal raporlama kalitesi ve şirket performansı üzerine etkisi: İMKB'de bir uygulama*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Durak, G., ve Gürel, E. (2014). Finansal raporların kalitesine etki eden ülkeye özgü faktörler. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (64), 95-110.

- Dursun, G. D. ve Bozkır, B. (2018). Türkiye’de faaliyet gösteren ticari bankaların aktif kalitesinin TOPSIS yöntemi ile ölçümü. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 243-258.
- Dyer, J. C., and McHugh, A. J. (1975). The timeliness of the Australian annual report. *Journal of Accounting Research*, 204-219.
- Eccher, E. A., Ramesh, K., and Thiagarajan, S. R. (1996). Fair value disclosures by bank holding companies. *Journal Of Accounting and Economics*, 22(1-3), 79-117.
- Eliwa, Y. A. M. (2015). *The impact of earnings quality on aspects of capital markets: evidence from UK listed firms*. Doctoral Dissertation, Heriot-Watt University.
- Emir, M., ve Atukalp, M. E. (2018). Türk bankacılık sisteminde mevduat bankalarının aktif kalitesi ve kârlılık analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 32 (3).
- Erdem, E. (2008). *Para banka ve finansal sistem*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ergeç, E. H., Kaytancı, B. G., ve Toprak, M. (2014). Katılım Bankası müşterilerinin bankacılık sistemi kullanım tercihleri: Mevduat bankaları için İslami Bankacılık penceresi. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 53-90.
- Erol, F. (2019). *Bankaların iflas riski üzerinde etkili olan faktörlerin önem derecelerinin belirlenmesi: türk bankacılık sektörünün iflas risklilikleri üzerine karşılaştırmalı bir analiz*. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi. Zonguldak.
- Ertugrul, M. (2021). Finansal stresin muhasebe verilerinin değer ilişkisine etkisi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 23(1), 22-47.
- Ewert, R., and Wagenhofer, A. (2011). Earnings quality metrics and what they measure. *Available at SSRN 1697042*.
- Fang, Y., Hasan, I., and Li, L. (2014). Banking reform, risk-taking, and earnings quality—evidence from transition countries. *BOFIT Discussion Papers*. Institute for Economies in Transition.
- Feltham, G. A., and Ohlson, J. A. (1995). Valuation and clean surplus accounting for operating and financial activities. *Contemporary Accounting Research*, 11(2), 689-731.

- Flamini, V., Schumacher, M. L., and McDonald, M. C. A. (2009). The determinants of commercial bank profitability in sub-saharan Africa (No. 9-15). *International Monetary Fund*.
- Francis, J., and Schipper, K. (1999). Have financial statements lost their relevance? *Journal of Accounting Research*, 37(2), 319-352.
- Francis, J., LaFond, R., Olsson, P., M. , and Schipper, K. (2004). Costs of equity and earnings attributes. *The Accounting Review*, 79(4), 967.
- Francis, J.; R. Lafond; P. Olsson and K. Schipper. (2005). The market pricing of earnings quality. *Journal of Accounting and Economics* 39: 295–327.
- Gaio, C., and Raposo, C. (2011). Earnings quality and firm valuation: International evidence. *Accounting ve Finance*, 51(2), 467-499.
- Gaio, C., and Raposo, C. C. (2014). Corporate governance and earnings quality: International evidence. *Journal of Accounting and Finance*, 14(3), 52.
- Gao, L., and Zhang, J. H. (2015). Firms' earnings smoothing, corporate social responsibility, and valuation. *Journal of Corporate Finance*, 32, 108-127.
- García-Alcober, M., Prior, D., Tortosa-Ausina, E., and Illueca, M. (2019). Risk-taking behavior, earnings quality, and bank performance: A profit frontier approach. *BRQ Business Research Quarterly*.
- García-Sánchez, I. M., and García-Meca, E. (2017). Csr engagement and earnings quality in banks. The moderating role of institutional factors. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 24(2), 145-158.
- Genç E. ve Şaşmaz, M. Ü. (2016). Takipteki banka kredilerinin makroekonomik belirleyicileri: Ticari krediler örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (36), 119-129.
- Gençoğlu, P., Kuşkaya, S. ve Büyüknalbant, T. (2020). Seçilmiş OECD ülkelerinde sağlık harcamalarının sürdürülebilirliğinin panel birim kök testleri ile değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 75(4), 1283-1297.
- Gissel, J., Giacomino, D. and Akers, M. (2005). Earnings quality: It's time to measure and report. *The Cpa Journal*, 75 (11), 32-37.
- Givoly, D., and Hayn, C. (2000). The changing time-series properties of earnings, cash flows and accruals: Has financial reporting become more conservative? *Journal of Accounting and Economics*, 29(3), 287-320.
- Givoly, D., Hayn, C. K., and Katz, S. P. (2010). Does public ownership of equity improve earnings quality? *The Accounting Review*, 85(1), 195-225.

- Göçer, İ. (2013). Ekonomik Büyümenin belirleyicisi olarak ihracat: Gelişmekte olan asya ülkeleri için yatay kesit bağımlılığı altında çoklu yapısal kırılmalı panel eşbütünleşme analizi. *Bankacılar Dergisi*, 86: 27-42.
- Göçer, İ., Mercan, M., ve Hotunluoğlu, H. (2012). Seçilmiş OECD ülkelerinde cari işlemler açığının sürdürülebilirliği: Yatay kesit bağımlılığı altında çoklu yapısal kırılmalı panel veri analizi. *Maliye Dergisi*, 163, 449-470.
- Gör, Y. (2019). Muhafazakar Muhasebe anlayışının finansal başarısızlığı önlemedeki yeri üzerine. Bildiri kitabı. *SADAB II. Uluslararası Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Sempozyumu* 132.
- Gör, Y., Terzi, S., ve Şen, İ. K. (2016). Şeffaflık açısından kurumsal yönetim uygulamalarının finansal raporlamanın süresi üzerine etkisi: Borsa İstanbul örneği. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18 (Özel Sayı-1); 673-705.
- Gör, Y., ve Tekin, B. (2018). Muhafazakar muhasebe uygulamalarının kurumsallaşmış şirketlerdeki etkisi üzerine bir araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 13-26.
- Gövdeli, T. (2016). Türkiye’de eğitim-ekonomik büyüme ilişkisi: Yapısal kırılmalı birim kök ve eşbütünleşme analizi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(3), 223-238.
- Graham, B., and Dodd, D. L. (1934). *Security Analysis*. New York: Whittlesey House.
- Grunfeld, Y., and Griliches, Z. (1960). Is aggregation necessarily bad? *The Review of Economics and Statistics*, 1-13.
- Gujarati, D. (2016). *Örneklerle Ekonometri*. BB101 Yayınları.
- Gul, S., Irshad, F., and Zaman, K. (2011). Factors affecting bank profitability in Pakistan. *Romanian Economic Journal*, 14(39).
- Gül, E., ve Kamacı, A. (2012). Dış ticaretin büyüme üzerine etkileri: Bir panel veri analizi. *Journal of Alanya Faculty of Business/Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(3).
- Gülcan, N., ve Dalgar, H. (2018). İşletmelerin sosyal sorumluluk faaliyetlerinin finansal performanslarına etkisi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 21(3), 603-627.
- Gülhan, O., ve Karaarslan, S. (2020). Türkiye’de kurumsal yönetim uyum derecelendirmesi ve ihtiyatlı muhasebe ilişkisi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 13(1), 93-113.

- Gülhan, Ü. (2009). *Bankacılık sektöründe kârlılığı etkileyen faktörler: Türk bankacılık sektörüne yönelik bir uygulama*. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.
- Gülhan, Ü., ve Uzunlar, E. (2011). Bankacılık sektöründe kârlılığı etkileyen faktörler: Türk bankacılık sektörüne yönelik bir uygulama/factors influencing the bank profitability: an application on turkish banking sector. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1).
- Günel, G. G. (2018). Türk bankacılık sektörünün değişen yapısı: 2001 öncesi ve sonrası dönemlerin karşılaştırmalı analizi. Ege Üniversitesi SBE. Doktora Tezi. İzmir.
- Güngör, B. ve Dilmaç, M. (2020). Finansal kriz ortamlarında sermaye yapısının bankaların finansal performanslarına etkileri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. (85): 153-172.
- Güngör, E. (2019). Türkiye'de son 30 yılda yaşanan finansal krizlerin türk bankacılık sektöründe karlılık üzerine etkisi. Master's Thesis, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Habib, A., Hasan, M. M., Mollah, S., and Molyneux, P. (2020). Financial statement comparability, earnings smoothing and loan-loss provisioning in banking. *Earnings Smoothing and Loan-Loss Provisioning in Banking* (June 9, 2020).
- Hamdan, A. M., Mushtaha, S., and Musleh Al-Sartawi, A. (2013). The audit committee characteristics and earnings quality: Evidence from Jordan. *Australasian Accounting Business and Finance Journal*, 7(4).
- Hamilton, J., Ruddock, C., Stokes, D. J., and Taylor, S. L. (2005). Audit partner rotation, earnings quality and earnings conservatism. *Earnings Quality and Earnings Conservatism* (June 9, 2005).
- Harris, T., E. Huh, and P. Fairfield. (2000). Gauging profitability of the road to valuation. Strategy report, *Global Valuation and Accounting*, Morgan Stanley Dean Witter.
- Hasan, I., Park, J. C., and Wu, Q. (2012). The impact of earnings predictability on bank loan contracting. *Journal of Business Finance and Accounting*, 39(7-8), 1068-1101.

- Hassan, S. U. (2015). Adoption of international financial reporting standards and earnings quality in listed deposit money banks in Nigeria. *Procedia Economics and Finance*, 28, 92-101.
- Hawborn Dahlstedt, S. (2019). *Political risk and earnings quality: an analysis of political effects on earnings management*. Master's Thesis. Uppsala University.
- Healy, P. (1985). The impact of bonus schemes on the selection of accounting principles. *Journal of Accounting and Economics*, 7(1-3), 85-107.
- Healy, P.M., and Wahlen, J. M. (1999). A review of the earnings management literature and it's implications for standard setting. *Accounting Horizons*, 13 (4): 365-383.
- Heil, D. (2012). *The influence of the auditor on the earnings quality of their clients*. Unpublished Masters Thesis. Department of Accounting, Auditing and Control, Erasmus University, Rotterdam.
- Hildreth, C. (1950). Combining cross section data and time series. *Cowles Commision Discussion Paper: Statics No: 347*.
- Hoang, T. C. (2014). *Board diversity, earnings quality and corporate social disclosure: evidence from vietnamese listed firms*. Doctoral Dissertation. University of Wollongong.
- Hodge, F. D, (2003). Investors' perceptions of earnings quality, auditor independence, and the usefulness of audited financial information. *Accounting Horizons*, (Supplement), 37-48.
- Ismail, W. (2011). *Earnings quality, family influence and corporate governance: Empirical evidence from Malaysia*. Victoria university of wellington. Doctoral Dissertation. Victoria University of Wellington.
- İbiş, C., Çatıkkaş, Ö. V. Ç., ve Çelikdemir, N. (2018). *Banka muhasebesi: İlkeler ve uygulamalar*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.
- Jaweher, B., and Mounira, B. A. (2014). The effects of mandatory ias/ifrs regulation on the properties of earnings' quality in australia and Europe. *European Journal of Business and Management*, 6(3), 92-111.
- Jayaraman, S., 2008. Earnings volatility, cash flow volatility, and informed trading. *J. Account. Res.* 46, 809–851.
- Jin, J. Y., Kanagaretnam, K., and Liu, Y. (2018). Banks' funding structure and earnings quality. *International Review of Financial Analysis*, 59, 163-178.

- Jones, J. J. (1991). Earnings management during import relief investigations. *Journal of Accounting Research*, 29(2), 193-228.
- Kalaycı, İ. (2013). Katılım bankacılığı: Mali kesimde nasıl bir seçenek? *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(19), 51-74.
- Kamarudin, K. A., and Ismail, W. A. W. (2014). The risk of earnings quality impairment. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 145, 226-236.
- Kanagaretnam, K., Lim, C. Y., and Lobo, G. J. (2011). Effects of national culture on earnings quality of banks. *Journal of International Business Studies*, 42(6), 853-874.
- Kanagaretnam, K., Lim, C. Y., and Lobo, G. J. (2014). Effects of international institutional factors on earnings quality of banks. *Journal of Banking Ve Finance*, 39, 87-106.
- Kanagaretnam, K., Lobo G., Yang, D., Krishnan, G., and Lobo, G. (2010). An empirical analysis of auditor independence in the banking industry account. *Rev.*, 85 (November) (2010), 2011-2046.
- Kandemir, O. (2015). Dünya’da ve Türkiye’de bankacılığın tarihsel gelişimi. F. Kaya. *Bankacılık giriş ve ilkeleri içinde* (43-58). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Kanodia, C. (2006). Accounting disclosure and real effects. *Foundations and Trends in Accounting*, 1(3), 1-95.
- Kansoy, O., and Dirgar, E. (2008). Altı sigma nedir. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 4(1), 14-23.
- Kaplan, M. ve Çelik T. (2008). The persistence of profitability and the competition in the Turkish banking sector. *Erciyes Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 30: 157-167.
- Kara, S., Sakarya, Ş., ve Aksu, M. (2016). Beneish modeli ile kazanç manipülasyonunun tespit edilmesi: BIST şirketleri üzerine ampirik bir uygulama. *Journal of Alanya Faculty of Business/Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 8(2).
- Kara, S., Sakarya, Ş., ve Toraman, A. M. (2019). Kazanç yönetimi ve yönetim karakteristikleri ilişkisinin Borsa İstanbul'da test edilmesi. *Journal of Economics ve Administrative Sciences/Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(2).

- Kara, S., ve Tuna, M. (2018). Kar yönetiminin düzeltilmiş jones modeliyle ölçümü: BİST'te bir uygulama. *Muhasebe ve Denetim Bakis= Accounting and Auditing Review*, 18(54), 97-111.
- Karahanoglu, İ. (2015). Türkiyedeki kalkınma bankalarının sermaye yeterlilik rasyolarının Markov zincirleri yöntemi ile tahmin edilmesi. *Journal of International Social Research*, 8(41).
- Karakuş, R., Zor, İ., ve Küçük, Y. Ş. (2017). Ticari bankalarda kârlılığın içsel belirleyicileri: Yerli ve yabancı sermayeli bankalarda karşılaştırmalı analizi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 62, 379-398.
- Karapınar, A., (2019). Bankalarda performans analizi. Karapınar, A. *Bankaların Yönetimi ve Denetimi* içinde (s. 157-175). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları (No: 3432).
- Karataş, Y. (2015). *Ticari bankalarda kârlılığı belirleyen faktörler: Türk ticari bankacılık sektörü üzerine bir uygulama*. Yüksek lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, İ. ve Akbulut, D. H. (2021). Accounting conservatism and sustainability reporting in changing times: Evidence from Turkish banking industry. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 23, 1-23.
- Khan, M., and Watts, R.L. (2009). Estimation and empirical properties of a firm-year measure of accounting conservatism, *Journal of Accounting and Economics*, 48 (2/3), 132–150.
- Kılıç, M. (2020). Portföy yatırımları ve doğrudan yabancı yatırımların ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: Yeni sanayileşen ülkeler örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(8), 45-55.
- Koçak, Z. S. (2015). Kazanç kalitesinin ve kazanç yönetiminin işletmelerin finansal performansı üzerine etkisi: ISO 500 işletmeleri üzerine bir araştırma. Yüksek lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koçbulut, Ö., ve Altıntaş, H. (2016). İkiz açıklar ve feldstein-horioka hipotezi: oecd ülkeleri üzerine yatay kesit bağımlılığı altında yapısal kırılmalı panel eşbütünlük analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (48), 145-174.
- Kormendi, R., and Lipe, R. (1987). Earnings innovations, earnings persistence, and stock returns. *Journal of Business*, 60(3), 323-345. doi: 10.1086/296400

- Kothari, S. P., Leone, A. J., and Wasley, C. E. (2005). Performance matched discretionary accrual measures. *Journal of Accounting and Economics*, 39(1), 163-197.
- Kowerski, M. (2013). Dividends and earnings quality in Poland. *E-Finanse: Financial Internet Quarterly*, 9(3), 42-51.
- Krishnan, G. V., and Zhang, Y. (2014). Is there a relation between audit fee cuts during the global financial crisis and banks' financial reporting quality? *Journal of Accounting and Public Policy*, 33(3), 279-300.
- Kuh, E. (1959). The validity of cross-sectionally estimated behavior equations in time series applications. *Econometrica: Journal of The Econometric Society*, 197-214.
- Kurniawati, W. (2016). Prediksi laba di masa yang akan datang dengan rasio keuangan pada perusahaan manufaktur yang terdaftar di bursa efek Indonesia periode 2010–2014. *Jurnal Perilaku Dan Strategi bisnis*, 4 (1).
- Kurt, A. (2020). Kurumsal yönetim derecelendirme notlarının şirketlerin karlılık oranları (aktif karlılığı ve özkaynak karlılığı) üzerindeki etkisi, *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, Vol.6, No.37.
- Kutlar, A. (2017). *Adım adım evIEWS ile panel veri ekonometrisi uygulamaları*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Kuzu, D. A. (2018). *Kredi hacmini belirleyen faktörler: türk bankacılık sektörü uygulaması*. Başkent Üniversitesi SBE. Doktora Tezi. Ankara.
- Küçük, E. (2016). *Banka karlılığının tarihsel belirleyicileri: Türkiye ekonomisi üzerine bir analiz*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Küçüksözen, C., ve Küçükkocaoğlu, G. (2004). Finansal bilgi manipülasyonu: İMKB şirketleri üzerine ampirik bir çalışma. *In 1st International Accounting Conference On The Way To Convergence*, MÖDÄV, İstanbul.
- LaFond, R., Lang, M. H., and Skaife, H. A. (2007). Earnings smoothing, governance and liquidity: International evidence. *SSRN Electronic Journal*.
- Lang, M., Raedy, J. S. and Yetman, M. H. (2003). How representative are firms that are cross-listed in the United States? An analysis of accounting quality. *Journal of Accounting Research*, 41 (2), 363-386.
- Lara, J. M. G., and Mora, A. (2004). Balance sheet versus earnings conservatism in Europe. *European Accounting Review*, 13(2), 261-292.

- Lawal, T. O. (2012). *Earnings quality and bank equity*. Doctoral Dissertation. Imperial College. London
- Le, M., Tran, T., and Ngo, T. (2021). Innovation and earnings quality: A bayesian analysis of listed firms in vietnam. *In Data Science for Financial Econometrics*. 473-491. Springer, Cham.
- Lee, M., and Hwang, I. T. (2019). The effect of the compensation system on earnings management and sustainability: Evidence from korea banks. *Sustainability*, 11(11), 3165.
- Leuz, C., Nanda, D. and Wysocki, P. D. (2003). Earnings management and investor protection: an international comparison. *Journal of Financial Economics*, 69(3), 505-527.
- Lev, B. (1989). On the usefulness of earnings and earnings research: Lessons and directions from two decades of empirical research. *Journal of Accounting Research*, 27, 153-192.
- Li, F. (2011). Earnings quality based on corporate investment decisions. *Journal of Accounting Research*, 49 (3), 721-752.
- Li, F., Abeysekera, I., and Ma, S. (2011). Earnings management and the effect of earnings quality in relation to stress level and bankruptcy level of chinese listed firms. *Corporate Ownership and Control*, 9(1), 366-391.
- Lipe, R. (1990). The relation between stock returns and accounting earnings given alternative information. *The Accounting Review*, 65(1), 49-71.
- Lo, K. (2008). Earnings management and earnings quality. *Journal of Accounting and Economics*, 45(2-3), 350-357.
- Lu, F. (2012). *Accounting standards evolution and earnings quality: Evidence from China*. Doctoral Dissertation, University of New South Wales.
- Ma, S. (2014). *Peer firm earnings quality and the cost of equity*. Doctoral Dissertation. University of Oklahoma Graduate College. Norman.
- Maddala, G. S., and Wu, S. (1999). A comparative study of unit root tests with panel data and a new simple test. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 61(S1), 631-652.
- Mahjoub, L. B., and Khamoussi, H. (2013). Environmental and social policy and earning persistence. *Business Strategy and The Environment*, 22(3), 159-172.
- Mahmud, R., Ibrahim, M. K., and Pok, W. C. (2009). Earnings quality attributes and performance of Malaysian public listed firms. Available At Ssrn 1460309.

- Marsela, S. Y., Dan Maryono, M. (2017). Pengaruh good corporate governance, leverage, profitabilitas dan ukuran perusahaan terhadap kualitas laba. *Dinamika Akuntansi, Keuangan Dan Perbankan*, 6 (1).
- Martani, D., and Khairurizka, R. (2009). The effect of financial ratios, firm size, and cash flow from operating activities in the interim report on the stock return. *Chinese Business Review*, 08(06), 44–55.
- McNichols, M. F. (2002). Discussion of the quality of accruals and earnings: The role of accrual estimation errors. *The Accounting Review*, 77(S-1), 61-69.
- Melumad, N. D., and Nissim, D. (2009). Line-item analysis of earnings quality. *Foundations and Trends In Accounting*, 3(2–3), 87-221.
- Mercan, M. (2014). Feldstein-horioka hipotezinin AB-15 ve Türkiye ekonomisi için sınanması: Yatay kesit bağımlılığı altında yapısal kırılmalı dinamik panel veri analizi. *Ege Academic Review*, 14(2).
- Mercan, M., Peker, O., ve Göçer, İ. (2015). Ham petrol fiyat artışlarının enflasyonist etkisi: Seçilmiş OECD ülkeleri için yapısal kırılmalı dinamik panel veri analizi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 16(2), 123-137.
- Michalak, J., Waniak-Michalak, H., and Czajor, P. (2012). Impact of mandatory IFRS implementation on earnings quality. Evidence from the Warsaw stock exchange. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 68(124), 63-82.
- Mikhail, M. B., Walther, B. R. and Willis, R. H. (2003). Reactions to dividend changes conditional on earnings quality. *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 18 (1), 121-152.
- Miller, M. H., and Rock, K. (1985). Dividend policy under asymmetric information. *The Journal of Finance*, 40(4), 1031-1051.
- Minf Y. S., and Slimi, I. (2016). The effect of the mandatory adoption of IAS/IFRS on earnings management: empirical evidence from South Africa. *International Journal of Accounting and Economics Studies*, 4(2), 87-95.
- Mohd Kharuddin, K. (2016). *The effects of audit firm and partner industry specialisation and corporate governance on audit quality and earnings quality*. Doctoral Dissertation, Aston University.
- Mollah, S., Al Farooque, O., Mobarek, A., and Molyneux, P. (2019). Bank corporate governance and future earnings predictability. *Journal of Financial Services Research*, 56(3), 369-394.

- Mousa, G. A. (2014). The association between accounting conservatism and cash dividends: Evidence from emerging markets. *International Journal of Academic Research In Accounting, Finance and Management Sciences*, 4(4), 210-220.
- Muhamad, S. F., Muhamad, F. H., Rahman, A. H. A., Muhammad, M. Z., Samad, N. S. A., and Bahari, N. (2021). A review on the influence of corporate governance mechanism on earnings quality of banks. *In The Importance of New Technologies and Entrepreneurship In Business Development*. 1550-1562. Springer International Publishing.
- Muhamad, S. F., and Sulong, Z. (2019). Corporate and shariah governance mechanisms and earnings quality in ıslamic banks: A review and evaluation of patterns. *In Islamic Development Management* 19-31. Springer, Singapore.
- Muliati, M., Mayapada, A. G., Parwati, N. M. S., Ridwan, R., and Salmita, D. (2021). Does audit matter in earnings quality of Indonesia banks? *The Journal of Asian Finance, Economics, and Business*, 8(2), 143-150.
- Myers, J., Myers, L., and Skinner, D., (2007). Earnings momentum and earnings management. *J. Account. Audit. Financ.* 22, 249–284.
- Navruz, B. (2019). *Bankacılıkta sistemik risk sorunu ve pigovian çözüm yaklaşımı: türk bankacılık sektörü açısından bir değerlendirme*. Türkiye Bankalar Birliği. İstanbul.
- Nelson, K. (1996). Fair value accounting for commercial banks: An empirical analysis of sfas no. 107. *The Accounting Review* 71, 161–182.
- Nguyen, T. T. (2019). *Three essays on earnings quality*. Doctoral Dissertation, University of East London.
- Nichols, D. C., Wahlen, J. M., and Wieland, M. M. (2009). Publicly traded versus privately held: implications for conditional conservatism in bank accounting. *Review of Accounting Studies*, 14(1), 88-122.
- Norrman, O., and Vaigur, D. (2013). *Individual characteristics and earnings quality: executive reputation and board director gender*. Doctoral Dissertation, Master's Thesis.
- Ohlson, J. and Zhang, X, (1998). Accrual accounting and equity valuation. *Journal of Accounting Research*, 36, 85-111.
- Ohlson, J., A. (1995) Earnings, book values, and dividends in equity valuation. *Contemporary Accounting Research*, 11(2), Ss. 661–687.

- Okuyan, H. A. (2013). Türk bankacılık sektöründe sermaye yapısı. *Ege Academic Review*, 13(3), 295-302.
- Okuyan, H. A., ve Tasci, H. M. (2010). İMKB’de işlem gören reel sektör işletmelerinde sermaye yapısının belirleyicileri (determinants of capital structure: evidence from real sector firms listed in istanbul stock exchange). *Ekonomik Yaklaşım*, 21(76), 55-72.
- Olaniyi, T. A., Abogun, S., and Salam, M. O. (2020). Earnings predictability of quoted firms in nigeria. *Bangladesh Journal of Multidisciplinary Scientific Research*, 2(1), 23-32.
- Oluoch, J., and Mwaita, M. G. (2015). Earnings' quality of banks in kenya: Evidence of persistence of earnings. *European Scientific Journal*, 11(16).
- Onalo, U., Lizam, M., and Kaseri, A. (2014). The effects of changes in accounting standards on earnings management of Malaysia and Nigeria banks. *European Journal of Accounting Auditing and Finance Research*, 2(8), 15-42.
- Özkan, S., Zengin Karabrahimoğlu, Y., Erdener Acar, E., ve Öz, İ. O. (2013). Finansal tabloların sunum tarihini etkileyen faktörler: İMKB firmaları üzerine bir uygulama. *World of Accounting Science*, 15(3).
- Pangaribuan, H., Donni, R. W. P., Popoola, O. M. J., and Sihombing, J. (2019). Exploration disclosures of internal control as the impact of earnings quality and audit committee. *Indian-Pacific Journal of Accounting and Finance*, 3(1), 4-22.
- Paoloni, M., Paolucci, G., and Menicucci, E. (2017). Fair value accounting and earnings quality (eq) in banking sector: Evidence from Europe. *African Journal of Business Management*, 11(20), 597-607.
- Parlakkaya, R., ve Çürük, S. A. (2011). Finansal rasyoların katılım bankaları ve geleneksel bankalar arasında bir tasnif aracı olarak kullanımı: Türkiye örneği. *Ege Akademik Bakış*, 11(3), 397-405.
- Parte-Esteban, L., and García, C. F. (2014). The Influence of firm characteristics on earnings quality. *International Journal of Hospitality Management*, 42, 50-60.
- Pavlopoulos, A. (2018). *Integrated reporting: evidence on corporate governance, earnings quality, agency cost, firm's performance, value relevance and multiple-based valuation models*. Doctoral Dissertation. University of Thessaly Department of Economics.

- Paz, V. (2012). *The impact of stock option expensing as part of ceo compensation and earnings quality*. Doctoral Dissertation. Nova Southeastern University.
- Peasnell, K. V., Pope, P. F., and Young, S. (2000). Detecting earnings management using cross-sectional abnormal accruals models. *Accounting and Business Research*, 30(4), 313-326.
- Peng, S., Huang, Y., and Zhao, G. (2008). Xinxin kekaoxing, qiye chengzhangxing yu kuaiji yingyu chixuxing. information reliability, enterprise growth, and accounting earnings persistence, *Kuaiji Yanjiu*, 43-50.
- Penman, S. (2001). *Financial statement analysis and security valuation*. New York, NY: Mcgraw-Hill/Irwin.
- Penman, S., Zhang, X., (2002). Accounting conservatism, the quality of earnings, and stock returns. *The Accounting Review*, 77, 237-264.
- Persakis, A. (2018). *Earnings quality under the financial crisis of 2008: A global empirical investigation*. Doctoral Dissertation, Ph. D. Diss., University of Thessaly.
- Pesaran, M.H. (2004) General diagnostic tests for cross section dependence in panels *Cambridge Working Papers In Economics*, No:435.
- Pesaran, M.H., Ullah, A. and Yamagata, T. (2008) A bias-adjusted LM test of error cross-section independence *Econometrics Journal*, 11(1):105-127.
- Pınar, A., ve Erdal, B. (2013). *Para-banka-kredi ve para politikası*. Ankara: Turhan Kitabevi, 10. Baskı.
- Pınar, A., ve Erdal, B. (2021). *Para-banka-kredi ve para politikası*. Ankara: Turhan Kitabevi, 14. Baskı.
- Prior, D., Surroca, J. and Tribó, J. A. (2008). Are socially responsible managers really ethical? Exploring the relationship between earnings management and corporate social responsibility. *Corporate Governance*, 16(3): 160-177.
- Prior, D., Tortosa-Ausina, E., García-Alcober, M. P., and Illueca, M. (2019). Profit efficiency and earnings quality: Evidence from the Spanish banking industry. *Journal of Productivity Analysis*, 51(2-3), 153-174.
- Rahayu, N. K., Harymawan, I., and Nasih, M. (2019). Earnings quality on pre vs post audit report: evidence from banking industry in Indonesia. *Editorial Board*, 207.

- Ramadan, I. Z., Kilani, Q. A., and Kaddumi, T. A. (2011). Determinants of bank profitability: evidence from Jordan. *International Journal of Academic Research*, 3(4).
- Raonic, I., Mcleay, S., ve Asimakopoulos, I. (2004). The timeliness of income recognition by european companies: an analysis of institutional and market complexity. *Journal of Business Finance ve Accounting*, 31(1-2), 115-148.
- Reis, Ş. G., Kılıç, Y., ve Buğan, M. F. (2016). Banka karlılığını etkileyen faktörler: Türkiye örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (72), 21-36.
- Romanus, R. N. (2007). *The impact of earnings quality on investors' and analysts' reactions to restatement announcements*. Doctoral Dissertation, Virginia Tech.
- Ronen, J., and Yaari, V. (2008). Earnings management (Vol. 3). Science Business Media, Inc., 233 Spring Street, New York, NY 10013.
- Saeed, M. S. (2014). Bank-related, industry-related and macroeconomic factors affecting bank profitability: A case of the United Kingdom. *Research Journal of Finance and Accounting*, 5(2), 42-50.
- Safoğlu, N. B., and Oktar, D. S. A. (2007). *Türk vergi sisteminde gelirin elde edilmesinde tahakkuk ve tahsil esasları*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Sakarya, Ş., ve Aytekin, S. (2013). İMKB’de işlem gören mevduat bankalarının performansları ile hisse senedi getirileri arasındaki ilişkinin ölçülmesi: Promethee çok kriterli karar verme yöntemiyle bir uygulama. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 5(2), 99-109.
- Sakarya, Ş., ve Koçak, Z. S. (2016). Kazanç kalitesi ve yönetiminin işletmelerin finansal performansı üzerine etkisi: İSO 500 işletmeleri üzerine bir araştırma. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(3), 733-749.
- Sakawa, H., and Watanabel, N. (2019). Earnings quality and internal control in bank-dominated corporate governance. *Asian Business ve Management*, 1-33.
- Salem, R., Usman, M., ve Ezeani, E. (2021). Loan loss provisions and audit quality: evidence from MENA islamic and conventional banks. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 79, 345-359.

- Samih, O., Alqtish, A. M., and Qatawnh, A. M. (2020). The impact of fair value accounting on earnings predictability: Evidence from Jordan. *Asian Economic and Financial Review*, 10(12), 1466-1479.
- San, O. T., and Heng, T. B. (2013). Factors affecting the profitability of Malaysian commercial banks. *African Journal of Business Management*, 7(8), 649-660.
- Sariaslan, H., ve Erol, C. (2008). *Finansal yönetim: kavramlar, kurumlar ve ilkeler*. Siyasal Kitabevi.
- Sarikale, Ö. G. H., ve Kayahan, C. (2019). Türk bankacılık sektörünün aktif yapısındaki değişim ve gelişimler. *Afyon Kocatepe University Journal of Social Sciences*, 21(1).
- Sarikovanlık, V., Koy, A., Akkaya, M., Yıldırım, H. H., ve Kantar, L. (2019). *Finans Biliminde Ekonometri Uygulamaları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Sarıtaş, H., Kangallı Uyar, S. G., ve Gökçe, A. (2016). Banka karlılığı ile finansal oranlar ve makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkilerin sistem dinamik panel veri modeli ile analizi: Türkiye araştırması. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*. 11(1), 87- 108.
- Sarun, A. (2016). *Corporate governance, earnings quality and firm value: Evidence from Malaysia*. Doctoral Dissertation, Victoria University.
- Schipper, K. (1989). Commentary on earnings management. *Accounting Horizons*, 3: 91-102.
- Schipper, K., and Vincent, L. (2003). Earnings quality. *Accounting Horizons*, 17, 97-110.
- Senal, S., Ateş, B. A., ve Erkan, A. (2020). Muhasebede ihtiyatlılık düzeyinin bankalar üzerindeki etkisi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(Armağan Sayısı), 185-196.
- Singh, A. (2014). *An examination of earnings quality in Australia: do auditor attributes matter?* Doctoral Dissertation, Curtin University.
- Siniah, T. (2015). *Corporate governance and earnings quality: evidence from the Malaysian banking sector*. Doctoral Dissertation, Monash University.
- Siyanbola, T. T., Ogbemor, P. I., Okeke, O. C., and Okunade, R. A. (2019). Corporate governance and reported earning quality in deposit money banks in Nigeria. *International Journal of Business and Management Review*, 7(5), 26-37.
- Sloan, R. G. (1996). Do stock prices fully reflect information in accruals and cash flows about future earnings? *Accounting Review*, 289-315.

- Soyemi, K. A., Akingunola, R. O. O. and J. Olaniyan. (2018). Accounting conservatism: a review of literature. *KIU Journal of Social Sciences*, 4(3), 109-129.
- Sönmez, F. (2013). *Banka karlılığını esnek hesaplama teknikleri ile ölçen akıllı yazılım modeli tasarımı*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi: Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- Suadiye, G. (2021). Tahakkukların kalitesi ve tahakkuka dayalı kazanç yönetimi: BİST’te işlem gören şirketler üzerine bir araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 23(2), 302-328.
- Sugözü, İ. H., ve Yaşar, S. (2020). Portföy yatırımları ile ekonomik büyüme ilişkisi: 23 OECD ülkesi için panel veri analizi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 23(1), 198-207.
- Sümer, G. (2016). Türk bankacılık sektörünün tarihsel gelişimi ve AB bankacılık Sektörü ile karşılaştırılması. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(2), 485-508.
- Swamy, P. A. (1970). Efficient inference in a random coefficient regression model. *Econometrica: Journal of The Econometric Society*, 311-323.
- Şakar, B. (2015). *Banka Kredileri ve Yönetimi*. Beta Yayıncılık. İstanbul.
- Şenel, C., ve Şekeroğlu, S. (2019). Yatırım ve kalkınma bankalarının etkinliklerinin vza yöntemiyle analizi ve Türk bankacılık sektöründe bir uygulama. *Third Sector Social Economic Review*, 54(1), 565-580.
- Şenol, Z., ve Karaca, S. S. (2017). Finansal risklerin firma değeri üzerine etkisi: BİST örneği. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 3(1), 1-18.
- Takacs, A., and Szucs, T. (2019). The effect of decreasing interest rates on European banks earnings quality. *Banks and Bank Systems*, 14(2), 174.
- Takan, M., and Boyacıoğlu, M. A. (2011). *Bankacılık: teori, uygulama ve yöntem*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Tam, T. M., Minh, L., Khuyen L. and Thanh, N. P. (2019). Earnings quality: does state ownership matter? Evidence from Vietnam. *In International Econometric Conference of Vietnam*, 477-496. Springer, Cham.
- Taşkın, F. D. (2011). Türkiye’de ticari bankaların performansını etkileyen faktörler. *Ege Akademik Bakış*, 11(2), 289-298.
- Tatoğlu, F. Y. (2013). *İleri panel veri analizi*. Beta Yayınevi.
- Tatoğlu, F. Y. (2020). *Panel veri ekonometrisi*. Beta Yayınevi.

- TBB. (2018). Temel ekonomi ve bankacılık göstergeleri Türkiye –AB ülkeleri. Araştırma sunumu.
- TBB. (2019). Uluslararası karşılaştırmalar itibarıyla bankacılık sektörü. Araştırma Sunumu.
(https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7639/Uluslararası_Karşılaştırmalar__2018.pdf)
- TBB. (2020). *5411 Sayılı bankacılık kanunu*. Yayın No: 273. 12. Baskı. İstanbul.
- Temiz, H. (2018). Tahakkuk kalitesi ve kârın süreğenliği arasındaki ilişkinin incelenmesi: BIST 100 örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (79), 81-94.
- Teoh, S. H., Wong, T. J. and Rao, G., (1998), Are accruals during initial public offerings opportunistic?, *Review of Accounting Studies*, Vol:3, Pg: 175- 208.
- Terzi, N. (2011). Finansal entegrasyon sürecinde Türkiye’de bankacılık sektörünün AB bankacılık sektörü ile karşılaştırılması. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 5-20.
- Toraman, C., Ata, H. A., ve Buğan, M. (2015). Mevduat ve katılım bankalarının karşılaştırmalı performans analizi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 16(2), 301-310.
- Trueman, B., and Titman, S. (1988). An Explanation for accounting income smoothing. *Journal of Accounting Research*, 127-139.
- Tucker, J., and Zarowin, P. (2006). Does Income smoothing improve earnings informativeness? *Account. Rev.* 81, 251–270.
- Tutcuoğlu, R. S. (2010). *Dünyada ve Türkiye’de bireysel bankacılığın gelişimi nedenleri ve bankacılık sektörü açısından oluşturduğu riskler*. Master's Thesis, İstanbul Ticaret Üniversitesi.
- Türkdönmez, C. S., ve Babuşcu, Ş. (2019). Bankaların karlılık performansını etkileyen faktörler. *Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(1), 37-54.
- Türkmen, C. (2018). Ticari bankaların aktif karlılığını etkileyen makroekonomik değişkenlerin belirlenmesi. *Muhasebe ve Finans İncelemeleri Dergisi*, 1(2), 80-88.
- Uca, N. Civelek, M. E., ve Çemberci, M. (2019). Yolsuzluk algısının gayrisafi yurt içi hasıla üzerine etkisinde lojistik performans ile küresel rekabetin ara değişken rolü: Türkiye değerlendirmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(17), 1229-1261.

- Ugbede, O., Lizam, M., Kaseri, A., and Lame, S. (2013). Do Malaysian and Nigerian accounting standards produce similar earnings quality for banks? *International Journal of Management Sciences and Business Research*, 2(7).
- Utami, R. B., Nuzula, N. F., and Damayanti, C. R. (2019). The effect of earnings quality on financial performance in Indonesia: Is the state-owned bank better than private bank? *APMBA (Asia Pacific Management and Business Application)*, 8(2), 103-112.
- U-Thai, K. B., Meek, G. K., and Nabar, S. (2006). Earnings attributes and investor protection: international evidence. *The International Journal of Accounting*, 41(4), 327. Doi: 10.1.1.80.2532
- Ünsal, M. E. (2017). Eğitim, sağlık ve Ar-Ge harcamalarının işgücü verimliliği üzerindeki etkileri: OECD ülkeleri üzerine bir panel regresyon analizi. *Uluslararası Ticaret ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 17-28.
- Valahzaghari, M., and Salehi, A. (2012). Impact of the corporate governance characteristics and ownership on earnings quality of the Islamic private banks in Iran. *Management Science Letters*, 2(7), 2607-2614.
- Velury, U., and Jenkins, D. S. (2006). Institutional ownership and the quality of earnings. *Journal of Business Research*, 59(9), 1043-1051.
- Venkatachalam, M. (1996). Value-relevance of banks' derivatives disclosures. *Journal of Accounting and Economics*, 22(1-3), 327-355.
- Vong, P. I., and Chan, H. S. (2009). Determinants of bank profitability in Macao. *Macau Monetary Research Bulletin*, 12(6), 93-113.
- Watts, R. (2003). 'Conservatism in accounting part I: Explanations and implications', *Accounting Horizons*, Vol. 17, No. 1, 207-221.
- Watts, R. L., and Zimmerman, J. L. (1990). Positive accounting theory: A ten year perspective. *Accounting Review*, 131-156.
- Whittred, G. P. (1980). Audit qualification and the timeliness of corporate annual reports. *Accounting Review*, 563-577.
- Whittred, G., and Zimmer, I. (1984). Timeliness of financial reporting and financial distress. *Accounting Review*, 287-295.
- Wysocki, P. D. (2004). Discussion of ultimate ownership, income management, and legal and extra-legal institutions. *Journal of Accounting Research*, 42(2), 463-474.

- Xiuli, Z., Lianjun, L., and Yunkui, X. (2012). Banking system reform, earnings quality and credit allocation. *China Journal of Accounting Research*, 5(3), 217-229.
- Yağcılar, G. G., ve Demir, S. (2015). Türk bankacılık sektöründe takipteki kredi oranları üzerinde etkili olan faktörlerin belirlenmesi. *Journal of Alanya Faculty of Business/Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 7(1).
- Yahaya, O. A., Tanko, M., and Muhammad, L. M. (2017). Effects of corporate characteristics on earnings quality of listed deposit money banks in Nigeria. *Kasu Journal of Management Sciences*, 8(1), 47-64.
- Yalçın, H. (2021). Kazançların Kalitesi Kavramı. (<https://www.muhasbevergi.com/content/kazanclarin-kalitesi-kavrami/>). (Erişim Tarihi: 20.01.2021).
- Yang, Q. (2006). *Ceo equity compensation, external monitoring and earnings quality*. Doctoral Dissertation. Retrieved From Proquest Dissertations and Theses Database.
- Yetiz, F. (2016). Bankacılığın doğuşu ve Türk bankacılık sistemi. *Academic Review of Economics ve Administrative Sciences*, 9(2).
- Yıldırım, M. (2008). *Banka Muhasebesi*. Türkiye Bankalar Birliği. Yayın No:258. İstanbul.
- Yılmaz, C. (2012). *Ekonomik katma değer yöntemi ile bütçe üzerinden değer tabanlı şirket yönetimi uygulaması*. Master's Thesis, İstanbul Ticaret Üniversitesi.
- Yuca, H. (2012). *Bankacılık sektöründe takipteki krediler-teminat ilişkisi: Türk bankacılık sektörü üzerine bir uygulama*. Doktora Tezi. Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Yücememiş, B. T., ve Sözer, İ. (2011). Bankalarda takipteki krediler: Türk bankacılık sektöründe takipteki kredilerin tahminine yönelik bir model uygulaması. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 3(5), 43-56.
- Yüksel, S. (2016). Bankaların takipteki krediler oranını belirleyen faktörler: Türkiye için bir model önerisi. *Bankacılar Dergisi*, 98, 41-56.
- Zellner, A. (1962). An efficient method of estimating seemingly unrelated regressions and tests for aggregation bias. *Journal of The American Statistical Association*, 57(298), 348-368.
- Zengin, S., ve Yüksel, S. (2016). Likidite riskini etkileyen faktörler: Türk bankacılık sektörü üzerine bir inceleme. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 15(29). 77-95.

